



**ZINTEGROWANY  
PROGRAM ROZWOJU  
POWIATU SEJNEŃSKIEGO  
NA LATA 2016-2020**

## Spis treści

Wprowadzenie .....	4
<b>Diagnoza społeczno-gospodarcza Powiatu Sejneńskiego .....</b>	<b>6</b>
Położenie administracyjne i powierzchnia.....	6
Rys historyczny.....	7
Dostępność komunikacyjna .....	8
Ludność .....	8
<b>Synteza diagnozy w obszarze „Konkurencyjność” .....</b>	<b>11</b>
<i>Zasoby naturalne i walory środowiskowe .....</i>	<i>11</i>
Struktura podmiotów gospodarczych.....	13
Rolnictwo .....	16
Walory turystyczne .....	17
<b>Synteza diagnozy w obszarze „Spójność” .....</b>	<b>19</b>
Warunki mieszkaniowe .....	19
Edukacja i opieka przedszkolna.....	20
Pomoc i opieka społeczna .....	23
Opieka zdrowotna .....	25
<b>Rynek pracy .....</b>	<b>26</b>
Sytuacja demograficzna .....	26
Zatrudnienie .....	27
Bezrobocie.....	28
<b>Kapitał społeczny.....</b>	<b>30</b>
Lokalna aktywność polityczna.....	30
Aktywność społeczności lokalnej .....	31
Dziedzictwo kulturowe i jego ochrona.....	32
Korzystanie z oferty kulturalnej i rozrywkowej obszaru .....	32
<b>Synteza diagnozy w obszarze „SPRAWNOŚĆ” .....</b>	<b>33</b>
Zarządzanie publiczne .....	33
Obronność i bezpieczeństwo .....	34
Porządek publiczny i bezpieczeństwo obywateli .....	34
Ochrona przeciwpożarowa .....	36
Ochrona przeciwpowodziowa.....	37
<b>Infrastruktura techniczna.....</b>	<b>37</b>
Infrastruktura drogowo-kolejowa.....	37
Komunikacja autobusowa.....	40

Zaopatrzenie w wodę.....	41
Odprowadzenie ścieków .....	42
Odprowadzenie wód opadowych .....	44
Odpady komunalne.....	44
Ciepłownictwo i gazownictwo.....	46
Elektroenergetyka .....	46
Telekomunikacja .....	46
<b>Zestaw wskaźników do cyklicznej diagnozy sytuacji Powiatu Sejneńskiego .....</b>	<b>47</b>
<b>Analiza i synteza uwarunkowań rozwojowych obszaru Programu .....</b>	<b>51</b>
Analiza PEST .....	51
Polityka i Legislacja.....	51
Ekonomia.....	54
Procesy społeczne .....	55
Czynniki technologiczne.....	58
<b>Analiza SWOT .....</b>	<b>60</b>
<b>Logika interwencji .....</b>	<b>63</b>
<b>Opis działań i operacji służących osiągnięciu celów Programu. ....</b>	<b>66</b>
Operacjonalizacja priorytetów .....	66
<b>Katalog działań operacyjnych .....</b>	<b>67</b>
<b>Projekty kluczowe .....</b>	<b>76</b>
<b>Plan finansowy .....</b>	<b>90</b>
<b>Rozwiązania wdrożeniowe.....</b>	<b>96</b>
Zarządzanie Programem .....	96
Harmonogram realizacji.....	97
Mechanizmy partnerstwa międzysektorowego.....	100
<b>Promocja Programu.....</b>	<b>100</b>
<b>System monitorowania, kontroli i oceny realizacji Programu.....</b>	<b>102</b>
Monitoring Programu .....	102
Ewaluacja Programu .....	107
<b>Powiązanie Programu z politykami krajowymi, regionalnymi i lokalnymi. ....</b>	<b>110</b>
<b>Informacja o załącznikach. ....</b>	<b>130</b>
<b>Spis tabel i rysunków.....</b>	<b>131</b>

## Wprowadzenie

Zintegrowany Program Rozwoju Powiatu Sejneńskiego jest najważniejszym dokumentem określającym kierunki rozwoju powiatu na najbliższe lata. Jej celem jest wskazanie misji i wizji rozwoju powiatu oraz planu operacyjnego: wyboru projektów kluczowych, celów strategicznych, celów operacyjnych i zadań, których realizacja w określonej perspektywie czasowej przyczyni się do wielokierunkowego rozwoju Powiatu Sejneńskiego.

Dotychczasowa Strategia Rozwoju Powiatu Sejneńskiego do 2013 roku, przyjęta została Uchwałą Nr XV/71/04 Rady Powiatu Sejneńskiego w dniu 31 marca 2004 roku. Obecnie samorząd powiatowy postanowił zweryfikować strategię rozwoju powiatu sejneńskiego. Za powstaniem aktualnego dokumentu przemawiało opracowanie nowych dokumentów strategicznych o charakterze regionalnym, krajowym jak i wspólnotowym oraz przygotowanie do nowego okresu programowania w Unii Europejskiej na lata 2014-2020.

Decyzją Zarządu Powiatu Sejneńskiego wstępny projekt Zintegrowanego Programu Rozwoju Powiatu Sejneńskiego na lata 2016-2020 został przekazany do konsultacji społecznych. W terminie konsultacji społecznych ani mieszkańcy ani organizacje pozarządowe nie wniosły uwag do projektu w/w uchwały.

W obecnych warunkach gospodarczych i ustrojowych kluczową rolę odgrywa poznanie i wszechstronna analiza rzeczywistości prowadząca do wyznaczenia kierunków rozwoju naszego Powiatu. Poprzez obserwację trendów rozwojowych istnieje możliwość przewidywania dalszego prawdopodobnego rozwoju danego regionu. Można sterować jego przyszłością społeczno-gospodarczą w pożądanym kierunku. Dlatego też, do zadań polityki Powiatu należy wyznaczenie specjalizacji produkcyjnej i usługowej oraz kierunków rozwoju społecznego, zgodnie z możliwościami i potrzebami, a także interesami Sejneńszczyzny.

**Zintegrowany Program Rozwoju Powiatu Sejneńskiego jest kompleksowym dokumentem określającym zadania realizacyjne na terenie Powiatu Sejneńskiego na lata 2016-2020, a także wskazuje planowane działania w latach 2016-2020, których wdrażaniem będą zajmować się: Starostwo Powiatowe w Sejnach i inne instytucje działające na rzecz rozwoju społeczno-gospodarczego omawianego terenu.**

Niniejszy dokument opracowano na podstawie Diagnozy Stanu Powiatu Sejneńskiego.

Zintegrowany Program Rozwoju Powiatu Sejneńskiego przedstawia sytuację społeczno-gospodarczą Powiatu. Formułuje on określone priorytety, cele i zadania realizacyjne zmierzające do rozwiązania określonych problemów. Szacuje wartość każdego zadania i źródło jego finansowania oraz wskazuje czas realizacji.

Zintegrowany Program Rozwoju Powiatu Sejneńskiego to przedstawiony w formie dokumentu scenariusz działań zmierzających do długotrwałego i zrównoważonego rozwoju. Jest on podstawowym narzędziem programowania rozwoju naszego Powiatu.

Pracownicy Starostwa Powiatowego w Sejnach i jednostek podległych Starostwu opracowali projekt tego dokumentu przy czynnej współpracy z różnymi instytucjami.

Ważną rolę w procesie tworzenia Planu odegrało społeczeństwo Powiatu Sejneńskiego. Udział miejscowej społeczności w formułowaniu Strategii dokonywał się poprzez konsultacje wybranych problemów z określonymi instytucjami i środowiskami.

Rada Powiatu uchwała Program, który określa wizję Powiatu poprzez wyznaczenie **priorytetów, celów i zadań realizacyjnych**. Realizację i koordynację wdrażania Programu prowadzi Starostwo Powiatowe w Sejnach pod nadzorem Rady Powiatu, przy ścisłym współdziałaniu z Zarządem Powiatu i samorządami gminnymi.

**Główne zadania Zintegrowanej Strategii Rozwoju Powiatu Sejneńskiego to:**

- określenie wizji Powiatu, która zaktywizuje miejscowe społeczeństwo, do wspólnej pracy na rzecz własnego terenu,
- zainicjowanie współpracy instytucji, stowarzyszeń narodowościowych, przedsiębiorców, organizacji społecznych, w wyrażaniu własnych opinii oraz w działaniu

rozwojowym,

- określenie merytorycznej i formalnej podstawy do tworzenia lokalnych programów i projektów rozwojowych,
- przygotowanie samorządów, instytucji, przedsiębiorców do ubiegania się o środki wspierania rozwoju z funduszy krajowych i zagranicznych, w tym z funduszy strukturalnych Unii Europejskiej,
- stworzenie spójnego wizerunku Powiatu, jako podstawy do jego intensywnej promocji.

Przedstawiony Program nie jest jedynie dokumentem obligującym lokalne władze samorządowe. Jest to program rozwoju całej społeczności, w której uczestnikami społecznymi i instytucjonalnymi oprócz samorządów są organizacje społeczno – kulturalne i środowiskowe, podmioty gospodarcze oraz instytucje regionalne.

Program wpisuje się w koncepcję rozwoju regionu podlaskiego, podkreślając przede wszystkim działania ukierunkowane na społeczność Sejneńszczyzny.

Program Rozwoju Powiatu formułuje zadania dla Starostwa Powiatowego w Sejnach, które oprócz funkcji administracyjnych wynikających z zapisów prawnych będzie przejmować szereg funkcji inicjujących, programujących i koordynujących działania obejmujące współdziałanie z gminami wchodzącymi w skład Powiatu. Nie jest to forma ingerencji w samorządność gmin, ale wspólne formułowanie rozwiązań oraz podejmowanie przedsięwzięć jednoczących ku pożytkowi całej społeczności.

Zintegrowany Program Rozwoju Powiatu Sejneńskiego **obejmuje okres od 2016 do 2020 roku**. Zawiera on priorytety, główne cele rozwojowe oraz sposoby prowadzące do ich realizacji. Koncentruje się na podstawowych problemach Powiatu, warunkujących jego rozwój społeczny i gospodarczy.

Zintegrowany Program Rozwoju Powiatu Sejneńskiego to koncepcja systemowego działania władz i partnerów społecznych, która polega na:

- formułowaniu perspektywicznych celów rozwojowych i ich modyfikacji w zależności od zmieniających się uwarunkowań zewnętrznych i wewnętrznych,
- określaniu potrzebnych zasobów ludzkich, rzeczowych, finansowych i naturalnych, niezbędnych do realizacji przyjętych celów,
- określaniu sposobów postępowania, reguł działania zapewniających realizację przyjętych celów rozwojowych oraz optymalne wykorzystanie i rozmieszczenie przestrzenne zasobów.

Zintegrowany Program Rozwoju Powiatu daje odpowiedź na pytanie: Co należy zrobić, aby Powiat Sejneński funkcjonował i rozwijał się w przyszłości i jednocześnie zaspokajał zbiorowe potrzeby lokalnej społeczności.

Dokument ten będzie modyfikowany i wzbogacany w przyszłości w miarę zaistniałych potrzeb poprzez aneksy zatwierdzone przez Radę Powiatu w Sejnach.

Zintegrowany Program Rozwoju Powiatu Sejneńskiego na lata 2016-2020 (ZPRPS) powstał na zlecenie Europejskiej Fundacji Odnowy i Rozwoju Terytorialnego w ramach „Sejneński Model Współpracy Międzysektorowej” (nr POKL.05.04.02-00-H56/13) współfinansowanego ze środków Unii Europejskiej w ramach Europejskiego Funduszu Społecznego oraz ze środków budżetu państwa, Program Operacyjny Kapitał Ludzki, Priorytet V. Dobre rządzenie, Działanie 5.4. Rozwój potencjału trzeciego sektora, Poddziałanie 5.4.2. Rozwój dialogu obywatelskiego, zwanego dalej Projektem.

## Diagnoza społeczno-gospodarcza Powiatu Sejneńskiego

### Położenie administracyjne i powierzchnia

Powiat Sejneński leży na północno - wschodnim krańcu województwa podlaskiego na Pojezierzu Litewskim, precyzyjniej są to tereny określane jako "Ziemia Sejneńska" lub inaczej Pagórki Sejneńskie. Krajobraz tego terenu charakteryzuje się dużą lesistością oraz dużą ilością jezior.

Powiat Sejneński graniczy z:

- Republiką Litewską od północnego-wschodu,
- Republiką Białoruską od wschodu,
- Powiatem Augustowskim od południa,
- Powiatem Suwalskim od zachodu.

Powiat sejneński zajmuje powierzchnię 855 km<sup>2</sup> (4,2 % obszaru województwa podlaskiego), w tym lasy stanowią 42% ogólnej powierzchni, 48% stanowią użytki rolne, 10% stanowią akweny wodne i pozostałe tereny.

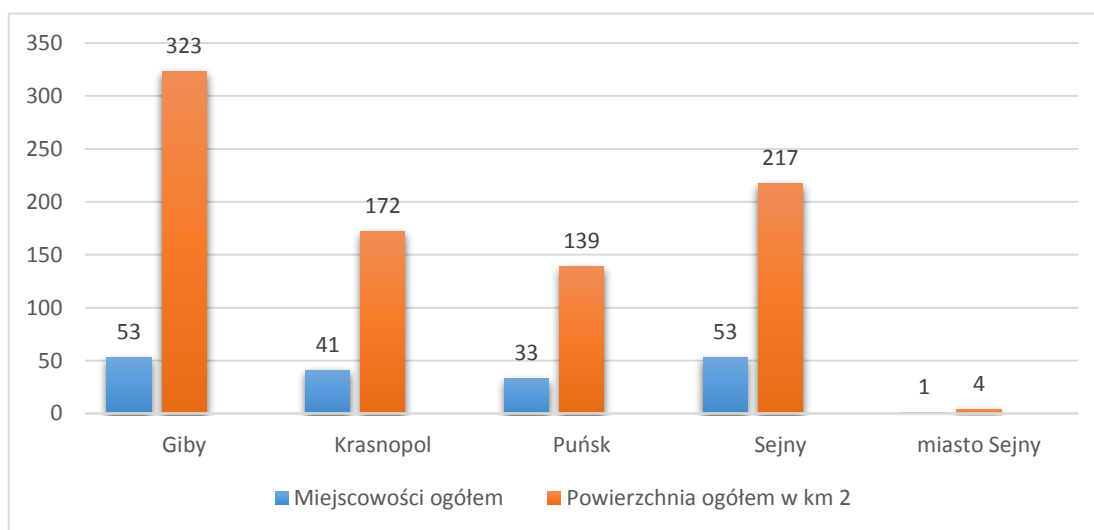


**Tabela 1.** Podział administracyjny Powiatu Sejneńskiego

Nazwa gminy	Rodzaj gminy	Miejscowości ogółem	Sołectwa ogółem	Powierzchnia ogółem w km <sup>2</sup>
Giby	wiejska	53	27	323
Krasnopol	wiejska	41	37	172
Puńsk	wiejska	33	33	139
Sejny	wiejska	53	48	217
Sejny	miejska	1	1	4
<b>Powiat Sejneński</b>	<b>x</b>	<b>181</b>	<b>146</b>	<b>855</b>

Źródło: opracowanie własne na podstawie: Statystyczne Vademecum Samorządowca 2014.

**Rysunek 1.** Liczba miejscowości oraz powierzchnia poszczególnych gmin Powiatu.



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Statystycznego Vademecum Samorządowca 2014.

Klimat Powiatu Sejneńskiego ma cechy przejściowo-kontynentalne. Charakteryzuje się dużą zmiennością pogody, małą przewagą opadów letnich nad zimowymi oraz wiosennych nad jesiennymi. Temperatura powietrza wynosi średnio 6,8°C, skrajne temperatury w latach 1971 – 2000 wynosiły: maksimum **35,2° C** i minimum **-30,6° C**. Suma rocznych opadów stanowi **ok. 637 mm**. Dominują wiatry zachodnie i południowo-zachodnie ze średnią prędkością 3,3 m/s. Najsilniejsze wiatry występują w okresie zimy. Na zmienność lokalnego klimatu mają wpływ: zróżnicowana rzeźba terenu, rodzaj gruntu, liczne akweny wodne i zalesienie terenu.

## Rys historyczny

Historia Powiatu Sejneńskiego jest bogata i różnorodna, co wynika z jego przygranicznego położenia. Jego centrum stanowiły Sejny. Początki osadnictwa na terenie dzisiejszych Sejn związane są z rozkwitem miast I Rzeczypospolitej i sięgają pierwszego ćwierćwiecza XVI wieku. Najważniejsze fakty z dziejów Sejneńszczyzny wyznaczają m. in. wojny szwedzkie, w wyniku których Sejny zostały spalone (ocalał jedynie zespół klasztorny i drewniany kościół p. w. Św. Jerzego); dominikanie zamieszkujący te tereny w latach 1602-1804; epidemia dżumy na początku XVIII wieku, Żydzi sprowadzeni tu w drugiej połowie XVIII wieku, przemarsze wojsk napoleońskich w latach 1807-1812, siedziba biskupstwa od 1818 do 1925 r., dwie wojny światowe XX wieku, a także niepokoje pogranicza w latach 1919-1920. Przy tym należy dodać,

że Powiat Sejneński w roku 1999 został utworzony już po raz czwarty. Wcześniej istniał w wieku XVI i XVIII i w latach 1956-1975.

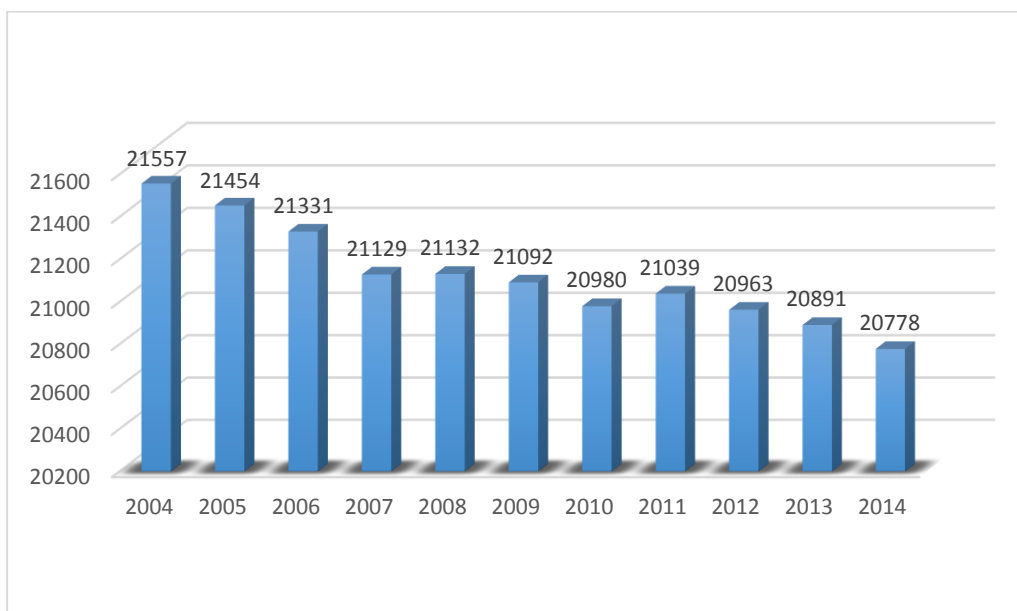
## Dostępność komunikacyjna

Przez teren Powiatu przebiegają ważne szlaki komunikacyjne – droga krajowa nr 16 Dolna Grupa – Olsztyn – Augustów – Ogrodniki – granica państwa (Republika Litewska), droga wojewódzka nr 651 Gołdap – Żytkiejmy – Szypliszki – Sejny, droga wojewódzka nr 653 Sedranki – Bakalarzewo – Suwałki – Sejny – Poćkuny, droga wojewódzka nr 663 Sejny – Pomorze oraz linia kolejowa relacji Suwałki – Trakiszki – Šestokai (Republika Litewska). Odległość do miasta wojewódzkiego (Białystok) wynosi około 109 km, natomiast do innych, dużych ośrodków miejskich - 260 km do Warszawy, 308 km do Gdańska.

## Ludność

Stan ludności faktycznie zamieszkującej powiat sejneński w grudniu 2014 roku wyniósł 20.778 osób, co oznacza, że średnie zaludnienie w powiecie wynosi około 24 mieszkańców na kilometr kwadratowy. Według danych statystycznych liczba ludności na terenie powiatu na przestrzeni ostatnich dziesięciu lat stanie się nieznacznie mniejsza. W roku 2004 teren powiatu zamieszkiwało około 21.557 mieszkańców, w latach 2004-2014 liczba ta zmniejszyła się do około 20.778, jest to pomniejszenie liczby ludności o 779 osób. Do obszaru najwyższej koncentracji ludności należy Miasto Sejny, Puńsk oraz Krasnopol.

*Rysunek 2. Liczba mieszkańców Powiatu Sejneńskiego w latach 2004-2014*

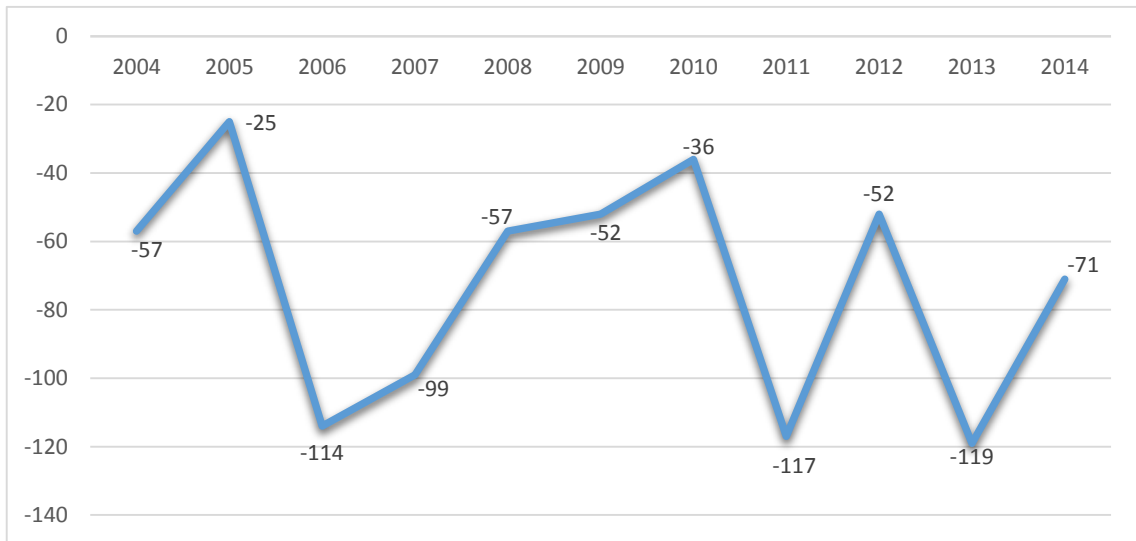


*Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Statystycznego Vademecum Samorządowca 2014.*

Wzrost poziomu liczby ludności wynika w zdecydowanej większości z migracji, z zestawienia zamieszczonego poniżej wynika, iż od 2004 roku saldo utrzymuje się na niskim poziomie o około -25 do -119.



**Rysunek 3.** Saldo migracji na obszarze Powiatu Sejneńskiego w latach 2004-2014



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Statystycznego Vademecum Samorządowca 2014.

Ludność w wieku produkcyjnym stanowi około 62% całej populacji mieszkańców powiatu, ludność w wieku przedprodukcyjnym stanowi około 18%, a w wieku poprodukcyjnym około 20% mieszkańców.

Podstawowe dane dotyczące ludności Powiatu Sejneńskiego przedstawiono w poniższej tabeli.

**Tabela 2.** Podstawowe dane dotyczące ludności Powiatu Sejneńskiego.

Gmina	Powierzchnia [km <sup>2</sup> ]	Liczba mieszkańców	Liczba		Miejscowości wiejskie	Gęstość zaludnienia [osób/km <sup>2</sup> ]
			K	M		
Giby	323	2874	1429	1445	53	9
Krasnopol	172	3835	1855	1980	41	22
Puńsk	139	4283	2144	2139	33	31
Sejny	217	4146	2001	2145	53	19
Miasto Sejny	4	5640	2975	2665	X	1256
<b>Powiat Sejneński</b>	<b>855</b>	<b>20778</b>	<b>10404</b>	<b>10374</b>	<b>180</b>	<b>24</b>

stan na 31.12.2014 r.

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Statystycznego Vademecum Samorządowca 2014.

x-wypełnienie pozycji jest niemożliwe lub niecelowe

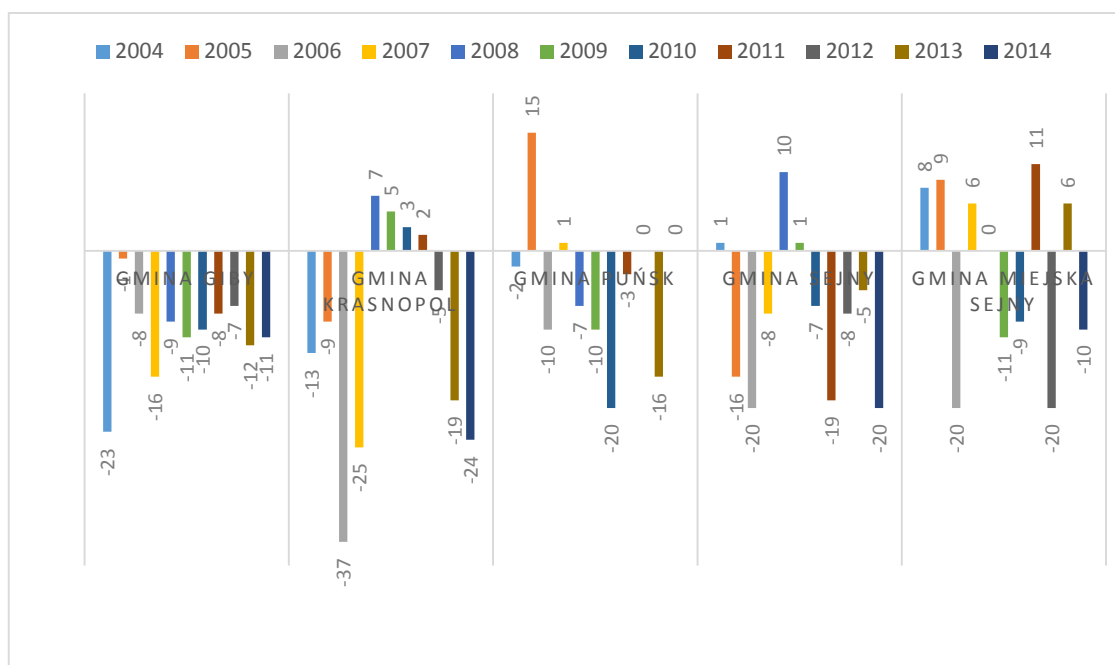
Powiat Sejneński charakteryzuje się ujemnym przyrostem naturalnym -65. Pozostałe gminy wiejskie i gmina miejska charakteryzowały się również ujemnym przyrostem naturalnym.

**Tabela 3.** Przyrost naturalny w Gminach Powiatu Sejneńskiego w latach 2004-2014.

Przyrost naturalny	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Gmina Giby	-23	-1	-8	-16	-9	-11	-10	-8	-7	-12	-11
Gmina Krasnopol	-13	-9	-37	-25	7	5	3	2	-5	-19	-24
Gmina Puńsk	-2	15	-10	1	-7	-10	-20	-3	0	-16	0
Gmina Sejny	1	-16	-20	-8	10	1	-7	-19	-8	-5	-20
Gmina miejska Sejny	8	9	-20	6	0	-11	-9	11	-20	6	-10
<b>Powiat ogółem</b>	<b>-29</b>	<b>-2</b>	<b>-95</b>	<b>-42</b>	<b>1</b>	<b>-26</b>	<b>-43</b>	<b>-17</b>	<b>-40</b>	<b>-46</b>	<b>-65</b>

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych, GUS.

**Rysunek 4.** Przyrost naturalny na obszarze Powiatu Sejneńskiego w latach 2004-2014.



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych, GUS.

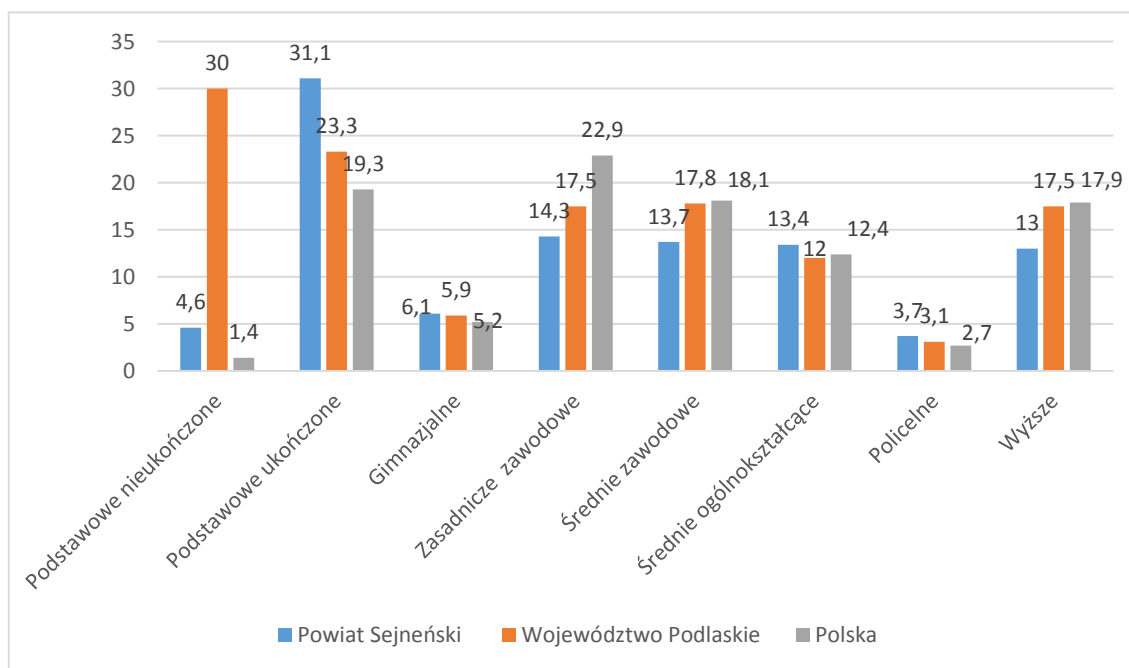
Do ważnych cech wyróżniających Powiat Sejneński należy zaliczyć skład narodowościowy. Najliczniejszą grupę stanowią Polacy (ok. 70%) i Litwini (ok. 30%). Z cech kulturowych bardzo ważny jest poziom wykształcenia. W Powiecie Sejneńskim najliczniejszą grupę stanowi ludność z wykształceniem podstawowym (31,1%) i niepełnym podstawowym (4,6%). Na drugim miejscu sklasyfikowano ludność z wykształceniem zasadniczym zawodowym (14,3%). Na trzecim miejscu sklasyfikowano ludność z wykształceniem średnim zawodowym (13,7%). Najmniej liczną grupę stanowi ludność z wykształceniem policealnym (3,7%). Struktura wykształcenia ludności omawianego obszaru w porównaniu z województwem podlaskim jest bardzo podobna.

**Tabela 4.** Wykształcenie ludności w Powiecie Sejneńskim.

Wykształcenie	Kobiet (%)	Mężczyzn (%)	Ogółem (%)	Województwo Podlaskie (%)	Polska (%)
Podstawowe nieukończone	5,9	3,4	4,6	3,0	1,4
Podstawowe ukończone	31,3	30,8	31,1	23,3	19,3
Gimnazjalne	5,6	6,7	6,1	5,9	5,2
Zasadnicze zawodowe	7,9	20,8	14,3	17,5	22,9
Średnie zawodowe	10,8	16,7	13,7	17,8	18,1
Średnie ogólnokształcące	17,1	9,8	13,4	12,0	12,4
Policealne	4,9	2,4	3,7	3,1	2,7
Wyższe	16,5	9,5	13,0	17,5	17,9

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Narodowego Spisu Ludności 2011.

**Rysunek 5.** Wykształcenie ludności w Powiecie Sejneńskim.



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Narodowego Spisu Ludności 2011.

## Synteza diagnozy w obszarze „Konkurencyjność”

### Zasoby naturalne i walory środowiskowe

Według podziału fizyczno-geograficznego Polski, uwzględniającego m.in. przeszłość geologiczną obszaru, rzeźbę terenu i jego hydrografię, obszar powiatu sejneńskiego położony jest w obrębie makroregionu Pojezierze Litewskie. Północna część powiatu leży w obrębie mezoregionu Pojezierze Wschodniosuwalskie, południowa w obrębie mezoregionu Równina Augustowska. Oba mezoregiony wchodzą w skład makroregionu – Pojezierze Litewskie.

Powiat Sejneński charakteryzuje się dużym bogactwem i wysoką różnorodnością przyrodniczą. Występują tu zwarte kompleksy leśne części Puszczy Augustowskiej, naturalnie ukształtowane doliny rzek, torfowiska oraz wiele innych siedlisk o wysokich walorach przyrodniczych. Duże znaczenie dla zachowania bogactwa występujących tu gatunków roślin,

zwierząt i grzybów ma odmienna w poszczególnych częściach powiatu rzeźba terenu, zróżnicowane warunki wodne i mikroklimatyczne, mało intensywna gospodarka rolna, niski stopień chemizacji środowiska.

Ogólna powierzchnia gruntów leśnych powiatu (stan na 31.12.2014r.) wynosi 35.897,68 ha. Średnia lesistość powiatu wynosi 42,0% i jest znacznie wyższa od średniej województwa (30,70%) i od średniej krajowej (29,4%). Duży kompleks leśny tworzy tu przede wszystkim Puszcza Augustowska. Większość lasów (85,0% powierzchni, 30.453,68 ha) stanowią lasy publiczne, będące własnością Skarbu Państwa w zarządzie Państwowego Gospodarstwa Leśnego Lasy Państwowe (26.282,88 ha) i parków narodowych (4.448,80 ha). Lasy prywatne stanowią 15% powierzchni gruntów leśnych czyli 5.444,00 ha.

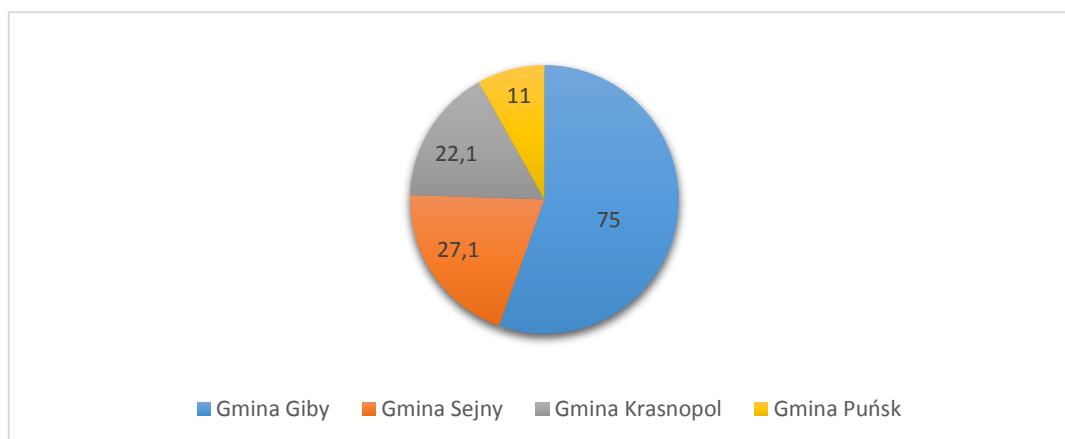
Rozmieszczenie lasów w powiecie jest nierównomierne. Największy kompleks leśny pokrywa południowo-wschodnią część powiatu, a dwa mniejsze znajdują się w północnej jego części.

Procentowy udział powierzchni leśnej w poszczególnych gminach powiatu przedstawia się następująco:

- Giby – 75 %,
- Sejny – 27,1 %,
- Krasnopol – 22,1 %,
- Puńsk – 11%.

W drzewostanie przeważa sosna często z domieszką świerku. Z drzew liściastych występuje głównie brzoza, olcha i dąb zaś sporadycznie spotkać można lipę, klon, jesion, grab, osikę i inne.

**Rysunek 6.** Powierzchnia lasów w gminach Powiatu Sejneńskiego (%).



Źródło: opracowanie własne na podstawie Banku Danych Lokalnych, 2014.

Typowo rolnicze zagospodarowanie części środkowej i północnej powiatu sejneńskiego sprawiły, że tam lesistość terenu jest niewielka. W części południowej powiatu natomiast oraz na terenie sąsiadującej gminy Płaska lesistość jest znaczna. Teren opisywany położony na granicy z Litwą znajduje się jednocześnie w północno-wschodniej części obszaru funkcjonalnego „Zielone Płuca Polski”, co oznacza, że jego stosunkowo czyste dotychczas środowisko naturalne może być atutem rozwojowym.

Obecnie nie notuje się tu zanieczyszczeń środowiska na dużą skalę. Notowane zanieczyszczenia wód są to głównie zanieczyszczenia pochodzenia organicznego (w tym z procesów eutroficznymi), zanieczyszczenia powietrza (nieznaczne) tu głównie skutki niskiej emisji spalin, a zanieczyszczeń gleb metalami ciężkimi nie odnotowuje się.

Zasoby wodne Powiatu Sejneńskiego tworzą wody powierzchniowe i podziemne. Sieć rzeczna jest słabo rozwinięta. Głównymi ciekami wodnymi są: Marycha, odcinek Czarnej Hańczy, Żubrówka, Gremzdówka, Czarna, Wierśnia i inne.

W Województwie Podlaskim, Powiat Sejneński jest jednym z bardziej zasobnych w wody stojące obszarem w Polsce, które stanowią tu 4,2 % powierzchni powiatu. Omawiany obszar należy do dorzecza Niemna. Do największych jezior należą: Gaładuś, Pomorze, Gremzdy, Hołny, Zelwa, Długie, Żubrowo i inne.

Powiat Sejneński ma charakter rolniczy z drobnym przemysłem rolno-spożywczym. Cały powiat położony jest w obszarze funkcjonalnym Zielone Płuca Polski, w Transgranicznym Obszarze Przyrody Chronionej.

### Struktura podmiotów gospodarczych

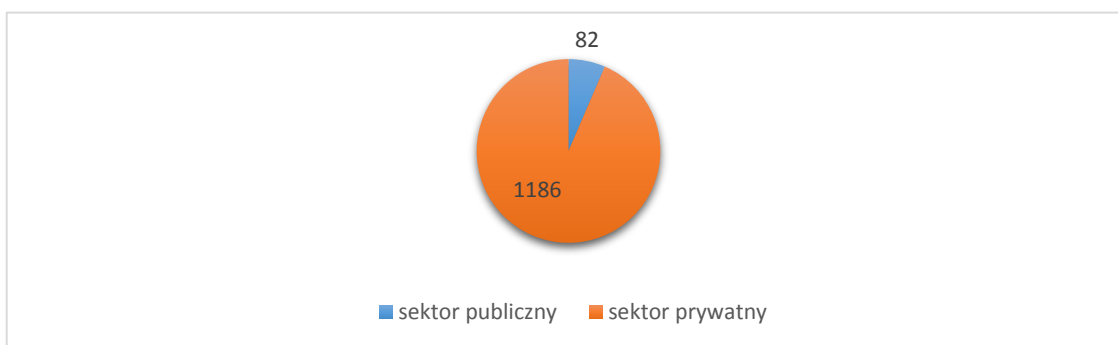
Według danych GUS na koniec grudnia 2014 r. na terenie Powiatu Sejneńskiego w systemie REGON zarejestrowanych było 1268 podmiotów gospodarczych, w tym 82 podmioty sektora publicznego (6%) i 1186 podmiotów sektora prywatnego (94%). Sektor publiczny to głównie państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego, oraz 2 komunalne spółki handlowe.

Większość podmiotów sektora prywatnego (80%) to osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą i jest to ogólnokrajowy trend. Ich liczba stabilnie się zwiększa. Spółek handlowych na terenie Powiatu funkcjonuje 38 i liczba ta wzrasta, natomiast liczba spółdzielni utrzymuje się na stałym poziomie i jest ich 10. Natomiast rośnie liczba organizacji pozarządowych, których na koniec 2014 roku było 76.

*Tabela 5. Struktura podmiotów gospodarczych według sektorów własnościowych.*

Specyfikacja	Wartość
podmioty gospodarki narodowej ogółem	1268
<b>sektor publiczny - ogółem</b>	<b>82</b>
sektor publiczny - państwowe i samorządowe jednostki prawa budżetowego	59
sektor publiczny - spółki handlowe	2
<b>sektor prywatny - ogółem</b>	<b>1186</b>
sektor prywatny - osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą	949
sektor prywatny - spółki handlowe	38
sektor prywatny - spółki handlowe z udziałem kapitału zagranicznego	11
sektor prywatny - spółdzielnie	10
sektor prywatny - fundacje	4
sektor prywatny - stowarzyszenia i organizacje społeczne	72

Rysunek 7. Struktura podmiotów gospodarczych według sektorów własnościowych w 2014 roku.



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych, GUS.

W związku z tym, że w strukturze własnościowej przedsiębiorstw dominują osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą, to właśnie dynamika ich powstawania i przyrostu determinuje kształtowanie się liczby firm Powiecie.

Tabela 6. Dynamika wzrostu podmiotów gospodarczych w latach 2004-2014.

	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
sektor prywatny	1133	1115	1127	1138	1145	1172	1114	1074	1094	1125	1186
osoby fizyczne	948	929	932	945	958	973	905	866	876	905	949
<b>ogółem</b>	<b>1216</b>	<b>1204</b>	<b>1215</b>	<b>1228</b>	<b>1234</b>	<b>1262</b>	<b>1206</b>	<b>1163</b>	<b>1180</b>	<b>1209</b>	<b>1268</b>

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

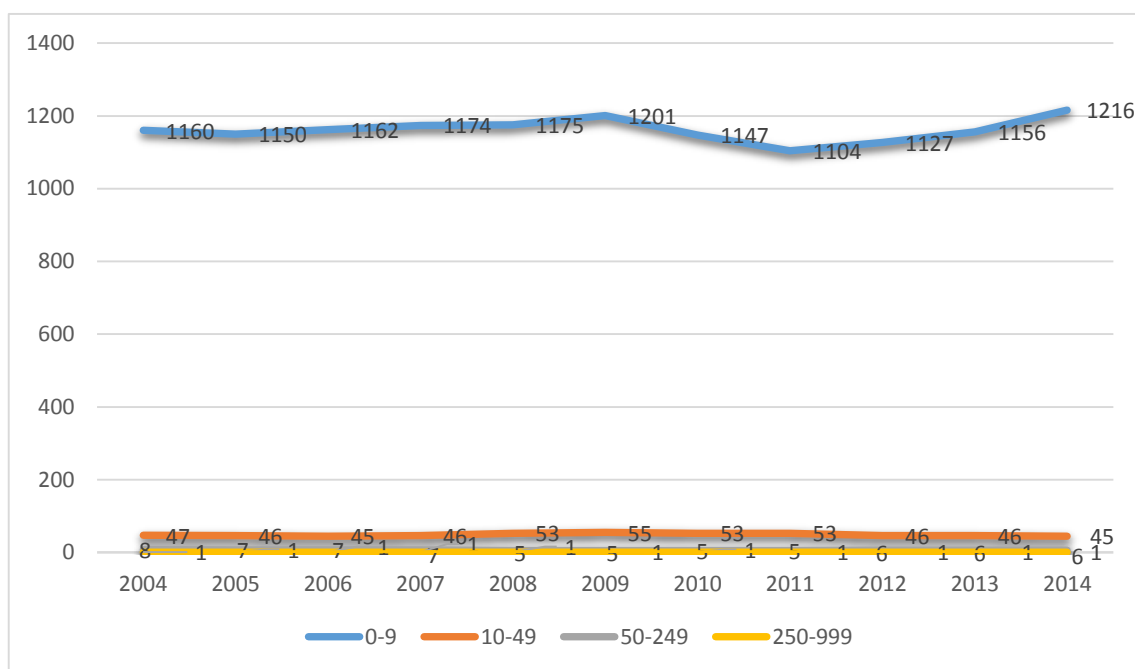
Analizując strukturę wielkości przedsiębiorstw Powiatu Sejneńskiego stwierdzić należy, że dominują mikroprzedsiębiorstwa zatrudniające do 9 pracowników i stanowią 96% wszystkich podmiotów gospodarki gospodarczych. Na przestrzeni ostatnich lat zauważalny jest stabilny wzrost liczby małych przedsiębiorstw, zatrudniających do 49 pracowników, oraz względnie stabilna liczba firm średnich, zatrudniających pomiędzy 50 a 249 osób. Mała liczba dużych firm jest konsekwencją rolniczego charakteru Powiatu oraz niskiego poziomu industrializacji obszarów wiejskich. Strukturę wielkości przedsiębiorstw Powiatu prezentuje Tabela 7.

Tabela 7. Struktura wielkości podmiotów gospodarczych.

Wielkość zatrudnienia	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
<b>0-9</b>	1160	1150	1162	1174	1175	1201	1147	1104	1127	1156	1216
<b>10-49</b>	47	46	45	46	53	55	53	53	46	46	45
<b>50-249</b>	8	7	7	7	5	5	5	5	6	6	6
<b>250-999</b>	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1	1
<b>ogółem</b>	<b>1216</b>	<b>1204</b>	<b>1215</b>	<b>1228</b>	<b>1234</b>	<b>1262</b>	<b>1206</b>	<b>1163</b>	<b>1180</b>	<b>1209</b>	<b>1268</b>

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

**Tabela 8.** Struktura wielkości podmiotów gospodarczych w latach 2004-2014.



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych GUS.

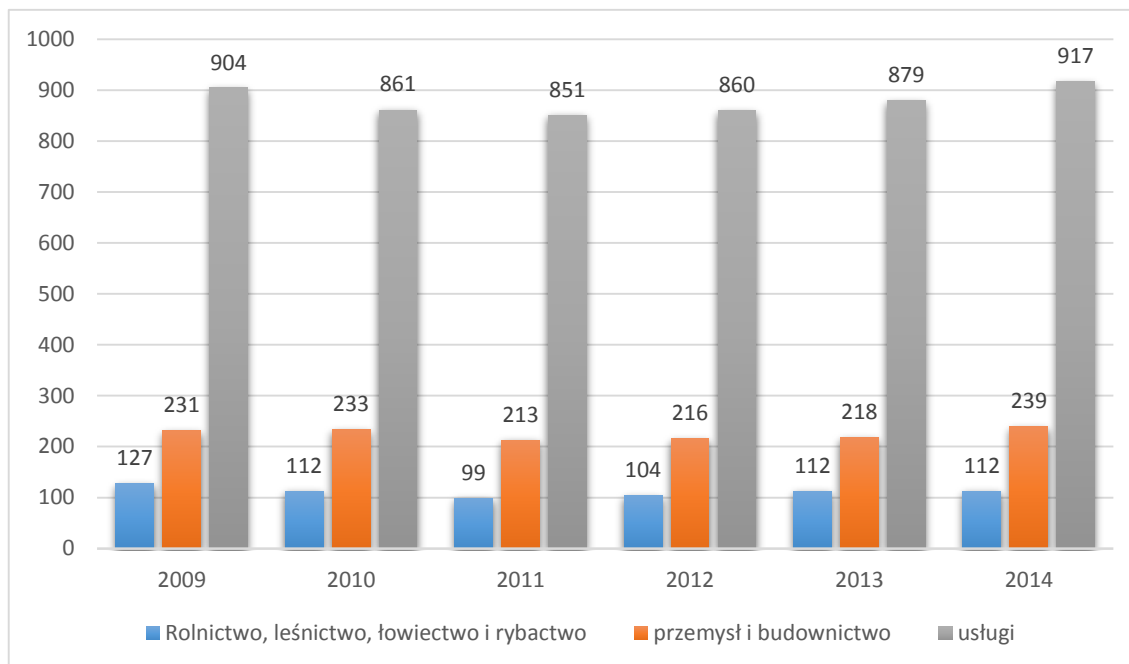
Analizując strukturę branżową podmiotów gospodarczych w latach 2009-2014 stwierdzić należy, iż działalność koncentrowała się i nadal się koncentruje przede wszystkim w obrębie 2 sektorów gospodarki, to jest usług (72%) oraz przemysłu i budownictwa (19%). Waha się natomiast liczba podmiotów w szeroko pojętym sektorze rolniczym, co obrazuje Tabela 8.

**Tabela 9.** Struktura sektorów gospodarki Powiatu Sejneńskiego w latach 2009-2014.

Podmioty wg PKD 2007 i rodzajów działalności	2009	2010	2011	2012	2013	2014
rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	127	112	99	104	112	112
przemysł i budownictwo	231	233	213	216	218	239
usługi	904	861	851	860	879	917

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Rysunek 8. Struktura sektorów gospodarki Powiatu Sejneńskiego w latach 2009-2014.



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych GUS.

## Rolnictwo

Podstawową gałęzią gospodarki na terenach gmin Powiatu Sejneńskiego jest rolnictwo. Pomimo przeludnienia agrarnego i związanej z tym niskiej dochodowości w rolnictwie z pożytkami z użytków rolnych lub zwierząt gospodarskich związane jest 63,6 % gospodarstw domowych. Towarowa produkcja rolna skoncentrowana jest w gminach Puńsk, Sejny i Krasnopol, gdzie występują gleby klas średnich. Rolnicy gospodarują tam w gospodarstwach większych obszarowo i z większą obsadą inwentarza. W strukturze zasiewów przeważają rośliny zbożowe, szczególnie mniej zawodne, ekstensywne w uprawie mieszanki zbożowe, które zajmują ponad 40 % powierzchni zasiewów. Stosunkowo niewiele uprawia się roślin intensywnych, wymagających intensywnego nawożenia organicznego, w tym roślin pastewnych.

Rolnictwo w Powiecie Sejneńskim funkcjonuje w trudnych warunkach przyrodniczo – klimatycznych i glebowych. Składają się na nie: najkrótszy okres wegetacji w Polsce, rekordowe spadki temperatur, niska bonitacja gleb i ich zakamienianie oraz okresowy deficyt wody.

Średni ogólny wskaźnik waloryzacji dla Powiatu Sejneńskiego wynosi 48,5 pkt. i jest o 6,5 pkt. niższy od wartości średniej dla województwa oraz o 18,5 pkt. niższy od średniej krajowej. Nieco niższe od średnich dla powiatu, są również wartości wskaźników cząstkowych: wskaźnika jakości i przydatności rolniczej gleb o 2,6 pkt., agroklimatu 2,4 pkt., warunków wodnych 0,7 pkt., wskaźnik rzeźby terenu o 0,8 pkt. Średnia wartość wskaźnika dla powiatu znajduje się w przedziale poniżej 50 pkt., co świadczy o skrajnie niekorzystnych warunkach dla produkcji roślinnej, wykluczającym możliwość optymalnej uprawy nie tylko gatunków o dużych wymaganiach siedliskowych, ale również roślin o mniejszej wrażliwości na jakość siedliska.

W rolnictwie sejneńskim gospodarują głównie właściciele gospodarstw bez przygotowania zawodowego. Wykształceniem średnim i wyższym rolniczym legitymuje się zaledwie 10 % rolników.



Aktualnie w rolnictwie dominują gospodarstwa indywidualne cechujące się średnim rozdrobnieniem gruntów i wielkością, średnia powierzchnia gospodarstwa rolnego wynosi około 10,72 ha. Niekorzystna struktura agrarna, niesprzyjające warunki przyrodnicze, rozdrobnienie gospodarstw, szachownica pól utrudniają rozwój rolnictwa, wynikiem, czego z roku na rok rolnictwo schodzi na dalszy plan rozwoju społeczno – gospodarczego. Ze względu na ukształtowanie powierzchni i warunki agroklimatyczne, jakość gleb, a także procesy erozyjne potencjał rolniczy na analizowanym terenie nie jest w pełni wykorzystywany. Zdecydowana większość gospodarstw to małe działki rolne o powierzchni mniejszej niż 2 ha. Dużą powierzchnię zajmują również nieużytki i ugory.

## Walory turystyczne

Powiat Sejneński charakteryzuje się dużym bogactwem i wysoką różnorodnością przyrodniczą. Jest to kraina wielkich lasów, bagien i jezior. Występują tu zwarte kompleksy leśne części Puszczy Augustowskiej, naturalnie ukształtowane doliny rzek, torfowiska oraz wiele innych siedlisk o wysokich walorach przyrodniczych. Duże znaczenie dla zachowania bogactwa występujących tu gatunków roślin, zwierząt i grzybów ma odmienna w poszczególnych częściach powiatu rzeźba terenu, zróżnicowane warunki wodne i mikroklimatyczne, mało intensywna gospodarka rolna, niski stopień chemizacji środowiska.

Powiat położony jest na terenie **Zielonych Płuc Polski** w Transgranicznym Obszarze Przyrody Chronionej. O wartości omawianego terenu świadczą liczne obszary chronione, różnej rangi. Do najciekawszych należy fragment **Wigierskiego Parku Narodowego**, 6 rezerwatów przyrody, trzy punkty widokowe w okolicach Rosochatego Rogu, liczne głązy narzutowe, pomniki przyrody, stanowiska dokumentacyjne i użytki ekologiczne. Stanowią one jedną z głównych atrakcji turystycznych i jeden z podstawowych celów wizyt turystów. Bazę atrakcji turystycznych powiększają szlaki turystyczne, piesze, rowerowe, kajakowe

**Tabela 10.** *Obszary chronione na terenie Powiatu Sejneńskiego.*

Nazwa	Gmina	Powierzchnia (ha)	Opis
<b>Rezerваты</b>			
Tobolinka	Giby	4,62	zachowanie ze względów naukowo-dydaktycznych jeziora dystroficznego z pływającymi wyspami płatorfowców
Ostoja bobrów Marycha	Krasnopol	207,85	ochrona ostoi bobrów
Bobruczek	Puńsk	1,3	ochrona bobrów
Łempis	Sejny	132,21	zachowanie naturalnych ekosystemów leśnych, wodnych i torfowiskowych z rzadkimi i chronionymi gatunkami roślin i zwierząt charakterystycznych dla Pojezierza Suwalsko-Augustowskiego
Pomorze	Sejny	20,5	zachowanie najstarszego drzewostanu Puszczy Augustowskiej oraz pozostałości dawnego grodziska
Kukle	Sejny	354,41	zachowanie swoistych cech krajobrazu oraz naturalnych ekosystemów leśnych, bagiennych i wodnych
<b>Obszary Chronionego Krajobrazu</b>			
Pojezierze Sejneńskie	Puńsk, Krasnopol, Sejny, Giby	37880	ochrona i zachowanie krajobrazu Pojezierza Sejneńskiego wyróżniającego się urozmaiconą rzeźbą terenu, licznymi jeziorami, kemami, ozami i wzniesieniami morenowymi
Puszcza i Jeziora Augustowskie	Giby		ochrona i zachowanie jednego z największych i najcenniejszych pod względem przyrodniczym kompleksu leśnego Puszczy Augustowskiej oraz

			wartości kulturowych i historycznych Kanału Augustowskiego
<b>Stanowiska dokumentacyjne</b>			
Posejanka	Gmina Sejny	brak określonej powierzchni w rozporządzeniu. Wg pomiarów powierzchnia żwirowni najmuje ok. 1,38 ha	odsłonięte na pagórku – czołowo morenowym, przykład tzw. Moreny martwego lodu utworzonej przez połączoną akumulację wód topniejącego lądolodu i gliniastych spływów grawitacyjnych
<b>Użytek ekologiczny</b>			
Dłgie Krasnopolskie – Jezioro	Krasnopol	106,81	ochrona jeziora przed zanieczyszczeniami

Źródło: Aktualizacja Programu Ochrony Środowiska Powiatu Sejneńskiego na lata 2012-2019.

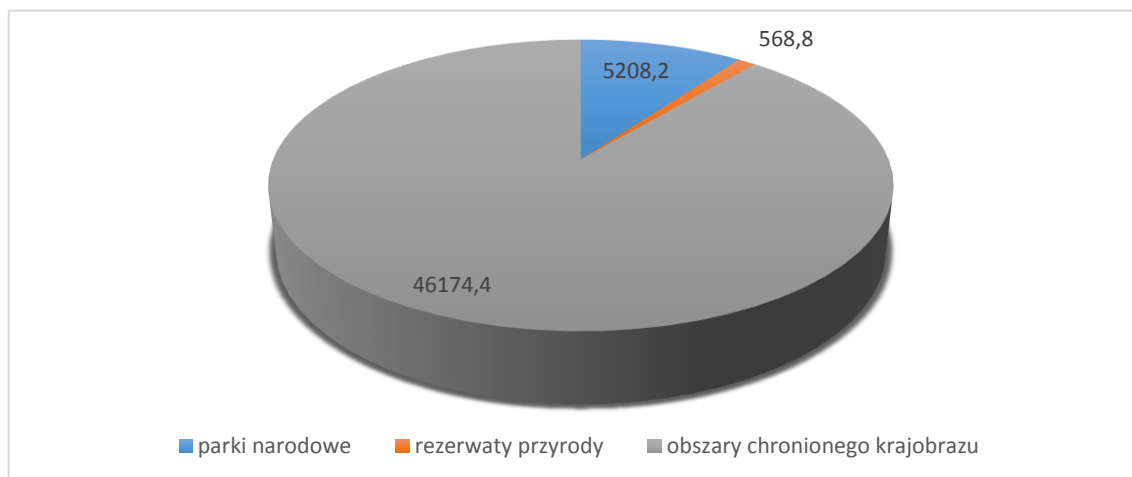
Liczba pomników przyrody w Powiecie Sejneńskim jest wysoka, w porównaniu z innymi powiatami w obrębie województwa podlaskiego. Poniżej załączono wykaz pomników przyrody zlokalizowanych na terenie gmin Powiatu Sejneńskiego.

**Tabela 11.** Liczbowe zestawienie pomników przyrody na terenie Powiatu Sejneńskiego.

Lp.	Gmina	Pomniki przyrody ożywionej		Pomniki przyrody nieożywionej
		Pojedyncze drzewa	Grupy drzew	Głazy narzutowe
1	Giby	15	11	1
2	Krasnopol	7	2	-
3	Puńsk	8	-	3
4	Sejny	20	2	7
<b>Razem</b>		<b>50</b>	<b>15</b>	<b>11</b>

Źródło: Aktualizacja Programu Ochrony Środowiska Powiatu Sejneńskiego na lata 2012-2019.

**Tabela 12.** Powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona na terenie Powiatu Sejneńskiego (ha).



Źródło: Aktualizacja Programu Ochrony Środowiska Powiatu Sejneńskiego na lata 2012-2019.

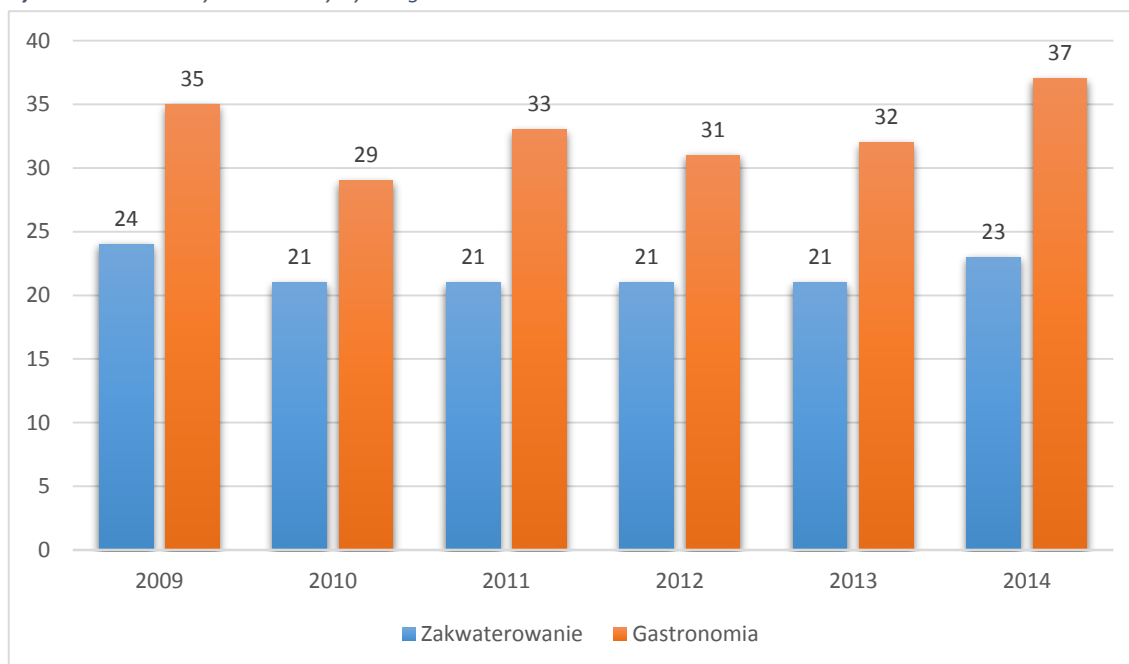
Obecnie około 4,7 % ogółu podmiotów gospodarczych prowadzi działalność w sektorze turystycznym, który w ramach klasyfikacji PKD 2007 mieści się w sekcji I - działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi. Liczba podmiotów w tej sekcji systematycznie utrzymuje się na podobnym poziomie, co potwierdza tabela 13.

**Tabela 13.** Podmioty sektora turystycznego w latach 2009-2014

Wyszczególnienie	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Zakwaterowanie (dział 55)	24	21	21	21	21	23
Gastronomia (dział 56)	35	29	33	31	32	37
<b>Sekcja I ogółem</b>	<b>59</b>	<b>50</b>	<b>54</b>	<b>52</b>	<b>53</b>	<b>60</b>

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

**Rysunek 9.** Podmioty sektora turystycznego w latach 2009-2014



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych GUS.

Zgodnie z bankiem Danych Lokalnych GUS za 2013 rok na OFPK działa 19, w tym 7 całorocznych obiektów zbiorowego zakwaterowania, łącznie dysponują one 719 miejscami noclegowymi, w tym 207 całorocznymi. W roku 2013 z noclegów skorzystało 11554 osób, w tym 506 turystów zagranicznych było 1419 osób. łącznie w 2013 roku udzielono 29696 noclegów, tym turystom zagranicznym 755. Liczba turystów odwiedzających Powiat na przestrzeni ostatnich lat wahała się, ale widoczna jest tendencja wzrostowa, ponieważ liczba turystów od 2004 roku do 2012 podwoiła się.

## Synteza diagnozy w obszarze „Spójność”

### Warunki mieszkaniowe

W końcu 2013 roku w powiecie sejneńskim było 6968 mieszkań, w tym 71% zlokalizowanych było na terenach wiejskich, zaś 29% w mieście Sejny. W ostatnim dziesięcioleciu nastąpił wzrost liczby mieszkań, zwłaszcza na obszarach wiejskich. Dane dotyczące liczby mieszkań, izb i ich powierzchni przedstawiono w poniższej tabeli.

Poziom nasycenia w mieszkania na terenie Powiatu przedstawia się stosunkowo dobrze na tle innych powiatów województwa i wynosi 333,5 mieszkań na 1000 ludności.

Na tle średnich wielkości charakteryzujących sytuację mieszkaniową w kraju i w województwie, warunki mieszkaniowe ludności zamieszkującej Powiat Sejneński przedstawiają się korzystnie. Bardziej korzystne są dane opisujące powierzchnię użytkową, liczbę izb w mieszkaniu oraz liczbę osób na 1 izbę, zarówno w przypadku miast jak i obszarów wiejskich. Jeśli chodzi o liczbę osób w 1 mieszkaniu, to wskaźnik ten jest wyższy niż w kraju i w województwie. Jedynie na obszarach wiejskich liczba osób przypadająca na 1 mieszkanie jest mniejsza na terenie powiatu niż odpowiednia wielkość w kraju.

## Edukacja i opieka przedszkolna

W zakresie szkolnictwa podstawowego w roku 2014 na terenie Powiatu funkcjonowało 9 szkół podstawowych, z 74,5 oddziałami i 1095 uczniami. W ostatnich latach liczba uczniów się sukcesywnie zmniejsza, co oznacza koniczność przeprowadzania – czasami drastycznych - zmian w organizacji systemu oświaty. W tym samym czasie na terenie Powiatu funkcjonowało 6 gimnazjów z 618 uczniami w 34 oddziałach. Ofertę edukacyjną powiatu uzupełniają 3 szkoły ponadgimnazjalne.

*Tabela 14. Wykaz placówek oświatowych w Powiecie Sejneńskim.*

Lp.	Gmina	Nazwa Szkoły
<b>Przedszkola</b>		
1	Miasto Sejny	Przedszkole Miejskie Nr 1 w Sejnach
2		Przedszkole z Litewskim Językiem Nauczania „Żiburys” w Sejnach
3	Puńsk	Przedszkole Samorządowe z Polskim i Litewskim Językiem Nauczania w Puńsku
<b>Szkoły podstawowe</b>		
1	Giby	Szkoła Podstawowa w Gibach
2		Szkoła Podstawowa w Karolinie
3	Krasnopol	Szkoła Podstawowa im Jana Pawła II w Krasnopolu
4	Puńsk	Szkoła Podstawowa z Polskim i Litewski Językiem Nauczania im Dariusza i Girensa w Puńsku
5		Szkołą Podstawowa z Litewskim Językiem Nauczania w Widugierach
6	Sejny	Szkoła Podstawa w Poćkunach
7		Szkoła Podstawowa im Adama Mickiewicz w Krasnowie
8	Miasto Sejny	Szkoła Podstawowa im mjr Henryka Dobrzańskiego „Hubala” w Sejnach
9		Szkoła Podstawowa „Ziburys” w Sejnach
<b>Gimnazja</b>		
1	Giby	Gimnazjum im Ofiar Obławy Augustowskiej w Gibach
2	Krasnopol	Gimnazjum w Krasnopolu
3	Puńsk	Gimnazjum z Polskim i Litewskim Językiem Nauczania im Dariusza i Girensa w Puńsku
4	Miasto Sejny	Gimnazjum nr 1 im Jana Pawła II w Sejnach
5		Gimnazjum nr 2 w Sejnach
6		Gimnazjum „Ziburys” w Sejnach
<b>Szkoły ponadgimnazjalne</b>		
1	Sejny	Liceum Ogólnokształcące im Szymona Konarskiego w Sejnach
2		Zespół Szkół Centrum Kształcenia Rolniczego im Stanisława Staszica w Sejnach
3		Szkoła Policealna dla Dorosłych przy ZSO w Sejnach
4	Puńsk	Liceum Ogólnokształcące z Polskim i Litewskim Językiem Nauczana im 11 Marca w Puńsku

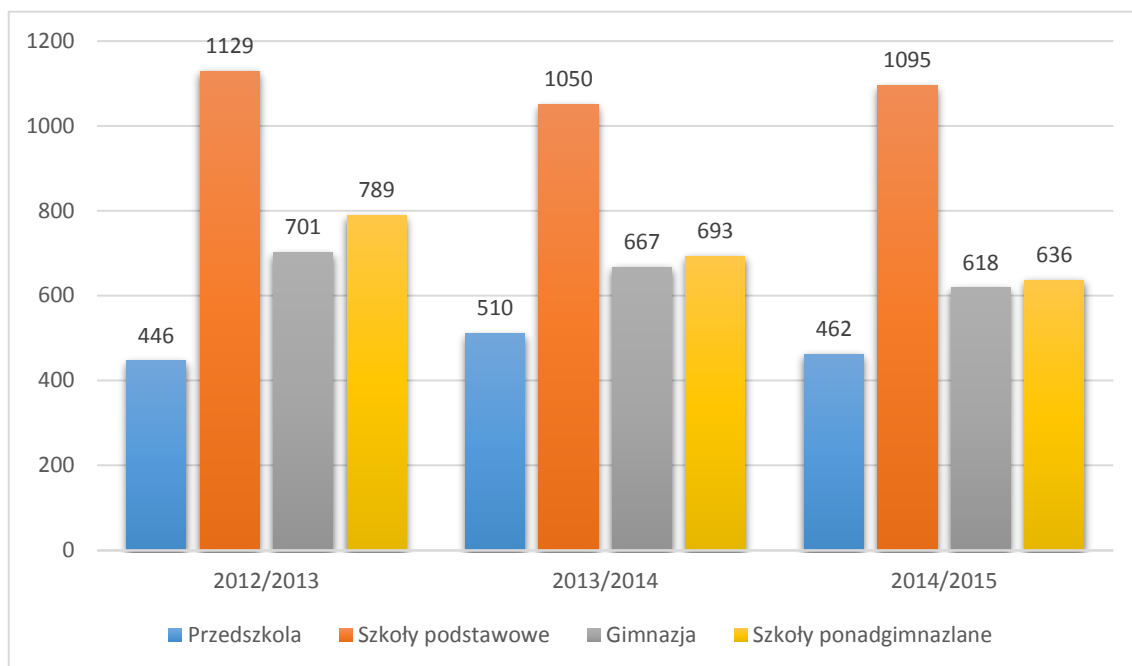
*Źródło: opracowanie własne.*

Opieką w przedszkolach objęto 270 dzieci w 13 oddziałach (klasy, grupy). Dodatkowo przy Szkołach Podstawowych działało 6 oddziałów przedszkolnych (Giby – 2, Krasnopol – 1, Puńsk – 1, Sejny gmina – 2), gdzie opieką objęto 159 dzieci.

Tabela 15. Placówki oświatowe w poszczególnych Gminach Powiatu Sejneńskiego.

Gmina	Nazwa placówki	2012/2013	2013/2014	2014/2015
Giby	Placówki wychowania przedszkolnego	4	4	3
	<i>Dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego</i>	46	59	46
	Szkoły podstawowe	2	2	2
	<i>Uczniowie szkół podstawowych</i>	161	139	135
	Szkoły gimnazjalne	1	1	1
	<i>Uczniowie szkół gimnazjalnych</i>	88	86	95
Krasnopol	Placówki wychowania przedszkolnego	3	2	2
	<i>Dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego</i>	65	77	82
	Szkoły podstawowe	2	1	1
	<i>Uczniowie szkół podstawowych</i>	149	141	151
	Szkoły gimnazjalne	1	1	1
	<i>Uczniowie szkół gimnazjalnych</i>	122	102	75
Puńsk	Placówki wychowania przedszkolnego	4	2	2
	<i>Dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego</i>	96	105	87
	Szkoły podstawowe	4	2	2
	<i>Uczniowie szkół podstawowych</i>	231	219	221
	Szkoły gimnazjalne	1	1	1
	<i>Uczniowie szkół gimnazjalnych</i>	149	132	126
Sejny	Placówki wychowania przedszkolnego	2	2	2
	<i>Dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego</i>	36	67	61
	Szkoły podstawowe	2	2	2
	<i>Uczniowie szkół podstawowych</i>	136	127	140
	Szkoły gimnazjalne	-	-	-
	<i>Uczniowie szkół gimnazjalnych</i>	-	-	-
Miasto Sejny	Placówki wychowania przedszkolnego	2	2	2
	<i>Dzieci w placówkach wychowania przedszkolnego</i>	203	202	186
	Szkoły podstawowe	2	2	2
	<i>Uczniowie szkół podstawowych</i>	452	424	448
	Szkoły gimnazjalne	3	3	3
	<i>Uczniowie szkół gimnazjalnych</i>	342	347	322
Powiat Sejneński	<i>Uczniowie zasadniczych szkół zawodowych</i>	18	18	22
	<i>Uczniowie w liceach ogólnokształcących</i>	437	363	331
	<i>Uczniowie w technikach i ogólnokształcących szkołach artystycznych</i>	271	271	244
	<i>Uczniowie w szkołach policealnych</i>	63	41	39

**Rysunek 10.** Uczniowie w szkołach na terenie Powiatu Sejneńskiego w roku szkolnym 2012/2013; 2013/2014 oraz 2014/2015.



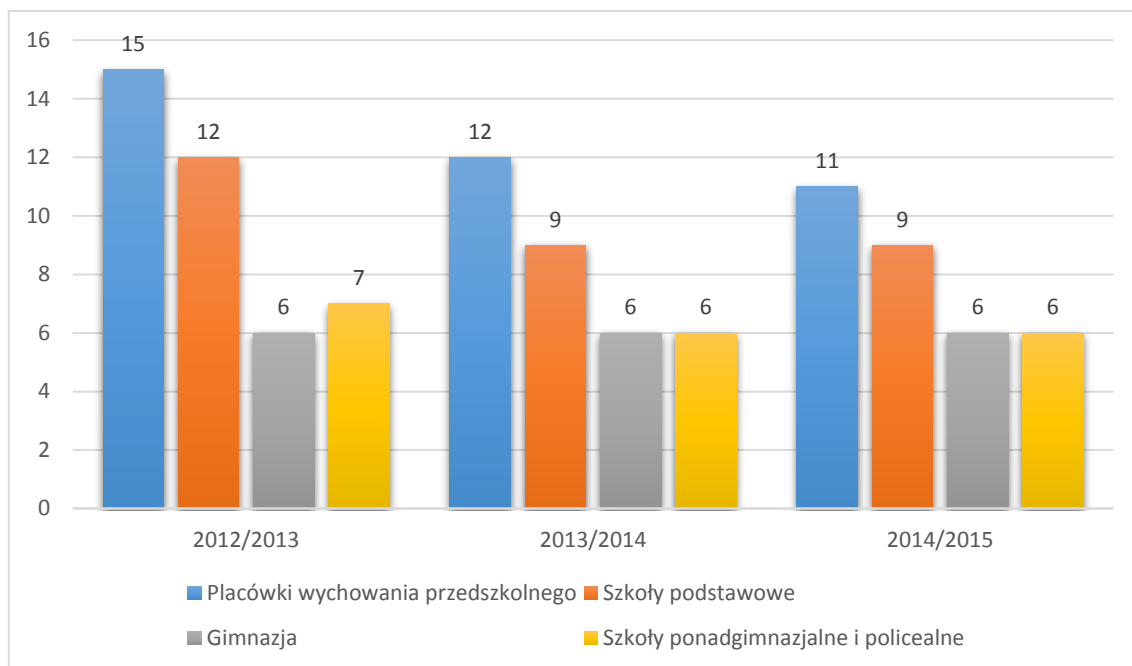
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych GUS.

Powiat Sejneński posiada zróżnicowaną ofertę dla uczniów szkół ponadgimnazjalnych, w skład których wchodzi: licea ogólnokształcące, technika, zasadnicze szkoły zawodowe, szkoły policealne dla młodzieży i dorosłych. Według stanu na koniec 2015 roku Starostwo Powiatowe w Sejnach było organem prowadzącym dla 1 zespołu szkół, 1 liceum ogólnokształcącego oraz 1 placówki oświatowej – Poradnia Psychologiczno-Pedagogiczna, wykaz których zamieszczono w tabeli poniżej. Na terenie powiatu działają również placówki prowadzone przez jednostki administracji rządowej (Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi) – Zespół Szkół Centrum Kształcenia Rolniczego w Sejnach.

**Tabela 16.** Wykaz szkół ponadgimnazjalnych w Powiecie Sejneńskim.

Szkoła/uczelnia	Adres	Szkoły w składzie zespołu szkół	Organ prowadzący
Zespół Szkół Ogólnokształcących w Sejnach	Łąkowa 1, 16-500 Sejny	Gimnazjum nr 2 w Sejnach Liceum Ogólnokształcące im Szymona Konarskiego w Sejnach Liceum Ogólnokształcące dla Dorosłych Technikum Informatyczne Szkoła Policealna dla Dorosłych – technik informatyk	Powiat Sejneński
Liceum Ogólnokształcące z Polskim i Litewskim Językiem Nauczania im 11 Marca w Puńsku	11 Marca 13, 16-515 Puńsk	Nie dotyczy	Powiat Sejneński
Zespół Szkół Centrum Kształcenia Rolniczego w Sejnach	Konarskiego 23, 16-500 Sejny	Nie dotyczy	Minister Rolnictwa i Rozwoju Wsi

**Rysunek 11.** Wykaz placówek oświatowych na terenie Powiatu Sejneńskiego w roku szkolnym 2012/2013; 2013/2014 oraz 2014/2015.



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych GUS.

## Pomoc i opieka społeczna

System instytucjonalny Powiatu Sejneńskiego świadczący pomocy i integracji społecznej tworzą:

- Powiatowe Centrum Pomocy Rodzinie w Sejnach.
- Miejski Ośrodek Pomocy Społecznej w Sejnach.
- Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Sejnach.
- Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Gibach.
- Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Krasnopolu.
- Gminny Ośrodek Pomocy Społecznej w Puńsku.
- Gminne Komisje Rozwiązywania Problemów Alkoholowych.
- Szkoły i inne placówki oświatowe.
- Poradnia Psychologiczno - Pedagogiczna w Sejnach.
- Komenda Powiatowa Policji w Sejnach.
- Sad Rejonowy w Sejnach.
- Kuratorzy zawodowi, społeczni, rodzinni i dla dorosłych.
- Prokuratura Rejonowa w Sejnach.
- Lekarze rodzinni i pielęgniarki środowiskowe.

Na terenie Powiatu funkcjonuje jeden obiekt stacjonarnej pomocy społecznej – Dom Pomocy Społecznej w Sejnach dysponujący 25 miejscami. Mieszkańcami Domu Pomocy Społecznej w Sejnach są osoby starsze, chore, niesprawne fizycznie lub psychicznie, zatem główne wysiłki kierownictwa i personelu są ukierunkowane na działalność opiekuńczo-pielęgniacyjną. Bezpośrednie usługi opiekuńczo-pielęgniacyjne są świadczone całą dobę w systemie trzymianowym w pełnym wymiarze godzin na stanowiskach: opiekunek, pokojowych

i pielęgniarek. Wszystkie czynności są dobierane indywidualnie do potrzeb i zmieniającego się stanu zdrowia mieszkanki. Pracę opiekuńczo-pielęgnacyjną wspiera lekarz rodzinny, z którym raz w tygodniu mieszkanki mają możliwość kontaktu na miejscu. Na konsultacje do specjalistów, jeśli jest taka potrzeba są zawsze dowożone. Jeśli stan zdrowia tego wymaga mieszkanki korzystają z leczenia w pobliskim szpitalu powiatowym. Na każde wezwanie spieszy z pomocą medyczną miejscowe Pogotowie Ratunkowe.

Jednym ze wskaźników obrazujących jakość życia mieszkańców Powiatu jest poziom świadczeń pomocy społecznej oraz struktura ich beneficjentów. O ile ogólna liczba gospodarstw domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ostatnich latach waha się, ale utrzymuje na podobnym poziomie, to już liczba osób je zamieszkujących maleje.

Według danych z GUS w 2014 roku liczba rodzin korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej wyniosła 991 osób. W poniższej tabeli przedstawione są dane nt. świadczeń pomocy społecznej i świadczeń rodzinnych na terenie Powiatu Sejneńskiego.

**Tabela 17.** Osoby korzystające z pomocy społecznej w Powiecie Sejneńskim.

<b>Korzystający ze środowiskowej pomocy społecznej</b>	<b>Liczba osób</b>
gospodarstwa domowe korzystające ze środowiskowej pomocy społecznej	991
osoby w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej	2865
udział osób w wieku przedprodukcyjnym w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ogólnej liczbie osób w tym wieku	1062
udział osób w wieku produkcyjnym w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ogólnej liczbie osób w tym wieku	1633
udział osób w wieku poprodukcyjnym w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ogólnej liczbie osób w tym wieku	170
<b>Korzystający ze świadczeń rodzinnych</b>	
rodziny otrzymujące zasiłki rodzinne na dzieci	996
dzieci w wieku do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny	1910
udział dzieci w wieku do lat 17, na które rodzice otrzymują zasiłek rodzinny w ogólnej liczbie dzieci w tym wieku [%]	46
<b>Kwoty świadczeń rodzinnych wypłaconych w roku - ogółem</b>	
kwota świadczeń rodzinnych [w tys. zł.]	4865
kwota zasiłków rodzinnych (wraz z dodatkami) [w tys. zł.]	3413
kwota zasiłków pielęgnacyjnych [w tys. zł.]	780

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych GUS.

Najczęstszym powodem przyznawania świadczeń z pomocy społecznej w 2014 roku było ubóstwo (777 osób), bezrobocie (565 osób), niepełnosprawność (192 osób).

**Tabela 18.** Powody przyznawania pomocy rodzinom w 2014 roku.

<b>Powód przyznawania pomocy</b>	<b>Liczba osób</b>
Ubóstwo	775
Sieroctwo	1
Bezdomność	4
Potrzeba ochrony macierzyństwa	118
Bezrobocie	565
Niepełnosprawność	192
Długotrwała lub ciężka choroba	163
Bezradność w sprawach opiekuńczo-wychowawczych i prowadzenia gospodarstwa domowego	139
Przemoc w rodzinie	5
Alkoholizm	29



Trudności w przystosowaniu do życia po zwolnieniu z zakładu karnego	13
Zdarzenia losowe	6
Klęska żywiołowa lub ekologiczna	1

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych GUS.

## Opieka zdrowotna

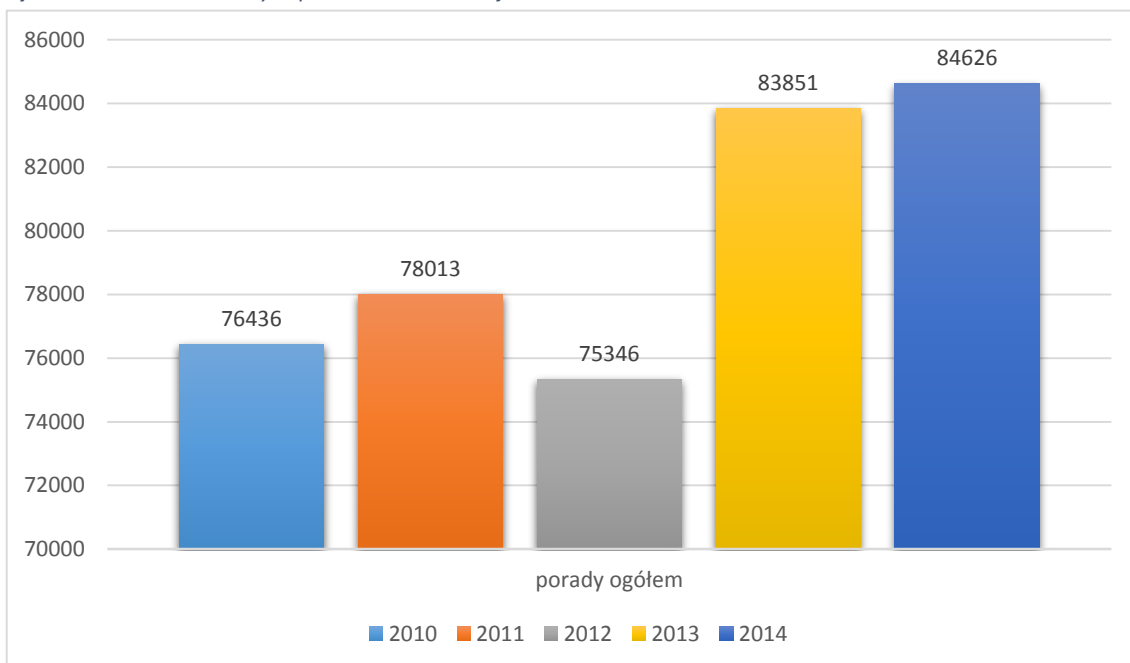
Podstawową opiekę zdrowotną mieszkańcom Powiatu Sejneńskiego zapewnia 9 przychodni, z czego zdecydowana większość umiejscowiona jest w Sejnach. Trzon służby zdrowia stanowi Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Sejnach, który dysponuje poradniami specjalistycznymi, pracownikami specjalistycznymi. W Powiecie Sejneńskim istnieje jeden Samodzielny Publiczny Zakład Opieki Zdrowotnej w Sejnach. Organem założycielskim Zakładu jest Powiat Sejneński. Odpowiedzialność za zarządzanie Zakładem ponosi Dyrektor.

Zakład tworzą następujące jednostki organizacyjne:

- Szpital Powiatowy im. Dr Edwarda Rittlera w Sejnach,
- Przychodnie Specjalistyczne w Sejnach,
- Pogotowie Ratunkowe w Sejnach,
- Zakład Pielęgnacyjno-Opiekuńczy w Sejnach,
- Poradnia lekarzy podstawowej opieki zdrowotnej (POZ) w Sejnach,

W 2014 roku działało na terenie Powiatu 9 przychodni i 4 praktyki lekarskie, które udzieliły łącznie 84626 porad. Kadre medyczną stanowi 43 lekarzy, 4 lekarzy dentyków, 105 pielęgniarek i 18 położne. Działa tu również 5 aptek i jeden punkt apteczny.

Rysunek 12. Ilość udzielonych porad w Powiecie Sejneńskim.



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych GUS.

## Rynek pracy

### Sytuacja demograficzna

Według danych statystycznych na dzień 31.12.2014 r. liczba mieszkańców Powiatu Sejneńskiego wynosiła 20778 osób, w tym 10464 kobiet, 10374 mężczyzn. Na przestrzeni ostatnich lat liczba ludności nieznacznie spadała.

Przyrost naturalny na terenie Powiatu jest ujemny, co jest powszechną tendencją demograficzną, zwłaszcza na obszarach mało zurbanizowanych.

Wśród mieszkańców Powiatu 73% to mieszkańcy wsi, pozostali to mieszkańcy jedynego miasta w Powiecie – Sejn.

Struktura wiekowa mieszkańców Powiatu jest zdominowana (62% populacji) przez osoby w wieku produkcyjnym (tj. 15-59 lat kobiety, 15-64 lata mężczyźni). W wieku przedprodukcyjnym jest 18 % mieszkańców, a poprodukcyjnym 20% i wartość ta wzrasta, co jest konsekwencją powszechnego procesu starzenia się ludności kraju.

*Tabela 19. Ludność według płci i wieku w 2014 roku.*

Przedział wiekowy	Ogółem	Kobiety	Mężczyźni
0-4	900	449	451
5-9	1033	505	528
10-14	1018	490	528
15-19	1255	591	664
20-24	1541	771	770
25-29	1518	695	823
30-34	1543	727	816
35-39	1455	679	776
40-44	1484	704	780
45-49	1273	601	672
50-54	1497	731	766
55-59	1441	694	747
60-64	1314	657	657
65-69	948	509	439
70 i więcej	2558	1601	957
<b>Ogółem</b>	<b>20778</b>	<b>10404</b>	<b>10374</b>

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych GUS.

Oszacowane dla Powiatu wskaźniki obciążenia demograficznego wykazują pozytywne zmiany charakteryzujące się rosnącym parytetem osób w wieku produkcyjnym do osób w wieku nieprodukcyjnym oraz osób w wieku poprodukcyjnym.

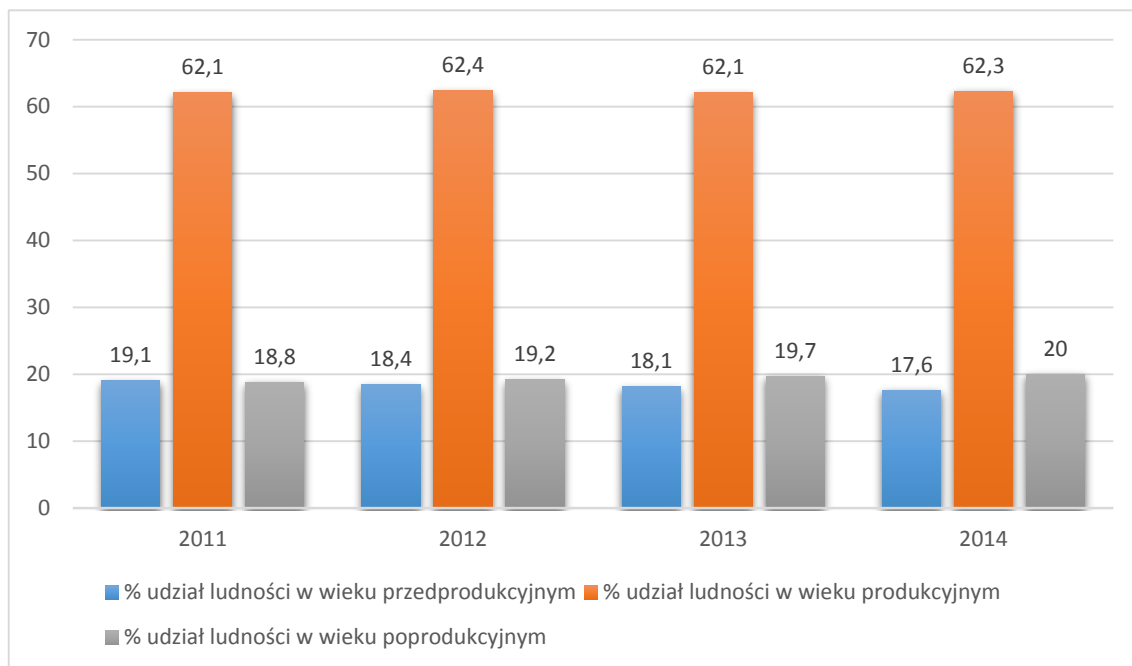
*Tabela 20. Wskaźniki obciążenia demograficznego.*

Wyszczególnienie	j.m.	2011	2012	2013	2014
ludność w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	osoba	61,0	60,3	60,9	60,4
ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym	osoba	98,2	104,2	108,7	113,7

ludność w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	osoba	30,2	30,7	31,7	32,1
Udział ludności w wieku przedprodukcyjnym	%	19,1	18,4	18,1	17,6
Udział ludności w wieku produkcyjnym	%	62,1	62,4	62,1	62,3
Udział ludności w wieku poprodukcyjnym	%	18,8	19,2	19,7	20,0
Współczynnik feminizacji	osoba	100	100	100	100
Gęstość zaludnienia na 1 km <sup>2</sup>	osoba	25	25	24	24
zmiana liczby ludności na 1000 mieszkańców	osoba	-6,3	-3,6	-3,5	-5,4

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Rysunek 13. Wskaźniki obciążenia demograficznego.



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych GUS.

## Zatrudnienie

Zgodnie z danymi GUS na koniec 2013 roku w liczba pracujących w Powiecie Sejneńskim wynosiła 6441 osób, w tym 49,9% stanowiły kobiety. Najwięcej, bo 69,9% osób zatrudnionych było w sektorze rolnictwa, łowiectwa, leśnictwa i rybactwa i liczba ta sukcesywnie rośnie.

Tabela 21. Pracujący wg grup sekcji PKD 2007 i płci.

Wyszczególnienie	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2012	2013	2014
mężczyźni	3306	3256	3247	3209	3297	3242	3206	3191	3221	3235
kobiety	2841	2822	2914	2896	2936	3254	3175	3197	3220	3291
rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	4225	4225	4233	4257	4240	4486	4488	4490	4504	4500
jako % ogółu pracujących	69%	70%	69%	70%	68%	69%	70%	70%	70%	69%
mężczyźni	2540	2543	2548	2560	2552	2522	2525	2522	2526	2521
kobiety	1685	1682	1685	1697	1688	1964	1963	1968	1978	1979
przemysł i budownictwo	275	263	241	106	231	229	229	267	265	250
jako % ogółu pracujących	4%	4%	4%	2%	4%	4%	4%	4%	4%	3,83%
mężczyźni	187	183	157	68	142	141	140	168	168	160

kobiety	88	80	84	38	89	88	89	99	97	90
handel; naprawa pojazdów samochodowych; transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia; informacja i komunikacja	232	221	205	285	336	339	384	384	406	369
jako % ogółu pracujących	4%	4%	3%	5%	5%	5%	6%	6%	6%	5,65%
mężczyźni	82	74	64	113	147	133	162	164	178	144
kobiety	150	147	141	172	189	206	222	220	228	225
działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nieruchomości	152	145	148	145	89	87	93	45	47	46
jako % ogółu pracujących	2%	2%	2%	2%	1%	1%	1%	1%	1%	1%
mężczyźni	81	75	80	75	46	45	48	10	10	10
kobiety	71	70	68	70	43	42	45	35	37	36
pozostałe usługi	1263	1224	1334	1312	1337	1355	1187	1202	1219	1361
jako % ogółu pracujących	21%	20%	22%	21%	21%	21%	19%	19%	19%	21%
mężczyźni	416	381	398	393	410	401	331	327	339	400
kobiety	847	843	936	919	927	954	856	875	880	961
<b>ogółem</b>	<b>6147</b>	<b>6078</b>	<b>6161</b>	<b>6105</b>	<b>6233</b>	<b>6496</b>	<b>6381</b>	<b>6388</b>	<b>6441</b>	<b>6526</b>

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

## Bezrobocie

Powiat sejneński cechuje się jednym z najwyższych wskaźników bezrobocia w województwie podlaskim. Na koniec 2014 roku stopa bezrobocia w powiecie sejneńskim wynosiła 15,4% w województwie podlaskim 12,9% w kraju 11,4%. Wynik taki wskazuje na występowanie istotnych problemów na lokalnym rynku pracy z zakresie zatrudnienia, podaży i popytu na pracę.

Tabela 22. Stopa bezrobocia w Powiecie Sejneńskim.

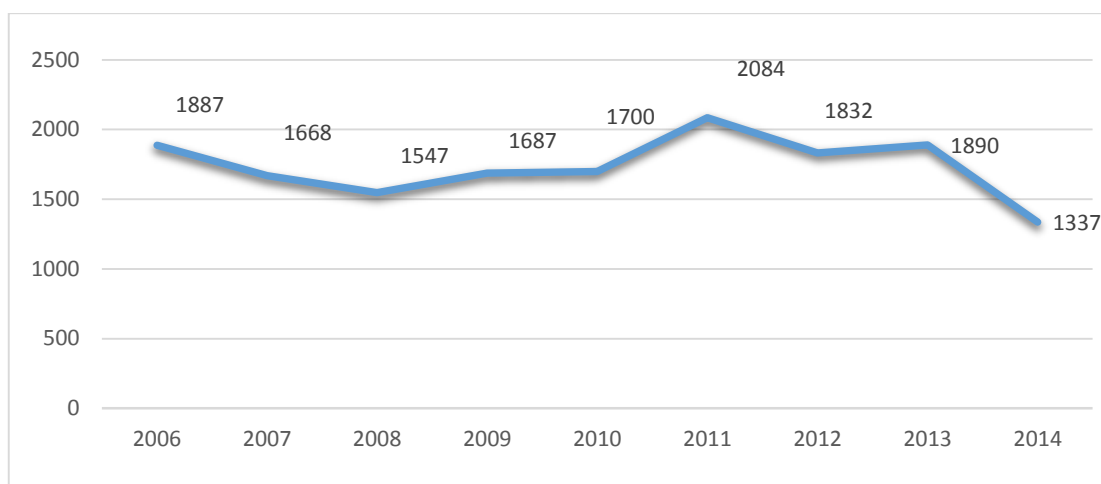
Rok	Stopa bezrobocia w powiecie	Stopa bezrobocia - województwo	Stopa bezrobocia - Polska
2010	18,9	13,8	12,4
2011	22,4	14,1	12,5
2012	20,4	14,7	13,4
2013	20,8	15,1	13,4
2014	15,4	12,9	11,4
2015	16,4	11,8	9,8

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

Na koniec 2014 roku w Powiatowym Urzędzie Pracy w Sejnach zarejestrowanych było 1337 osób bezrobotnych, z czego 499 to kobiety tj. 37,3%. W ogólnej liczbie zarejestrowanych bezrobotnych:

- 18,3% - 245 osób to bezrobotni do 25 roku życia
- 65,3% - 873 osoby to długotrwale bezrobotni
- 21,8% - 291 osób to bezrobotni powyżej 50 roku życia
- 69,4% - 940 osób bezrobotnych zamieszkuje na wsi
- 39,5% - 528 osób to bezrobotni bez kwalifikacji zawodowych.

**Rysunek 14.** Liczba osób bezrobotnych w Powiecie Sejneńskim w latach 2006 – 2014.



Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

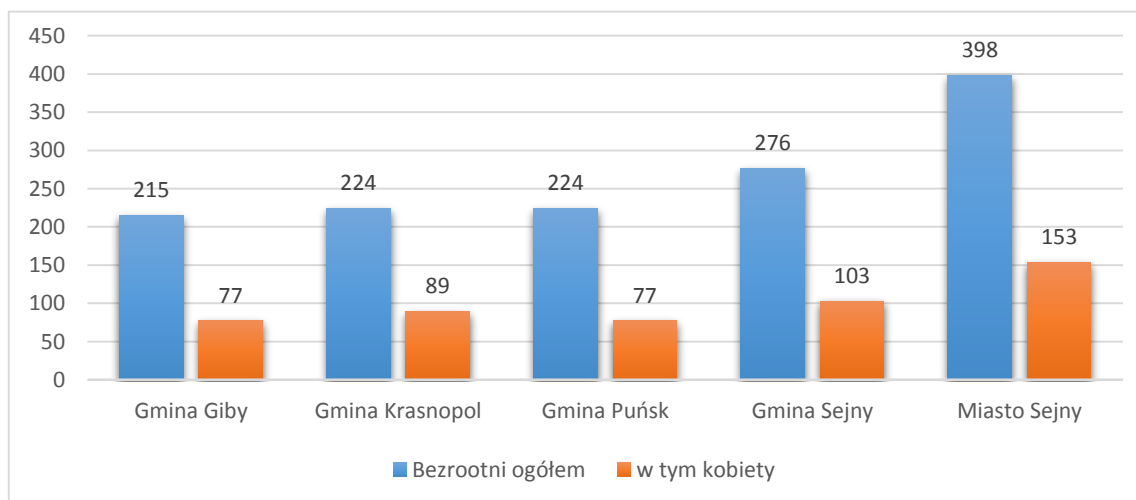
W celu zobrazowania zmian zachodzących na rynku pracy powyżej przedstawiono informacje na temat liczby zarejestrowanych bezrobotnych wg. stanu na 31 grudnia w latach 2006 -2014. Należy zauważyć, że liczba osób bezrobotnych zarejestrowanych na dzień 31 grudnia 2014 roku wynosiła 1337 w tym 499 kobiet i była niższa od liczby bezrobotnych na koniec 2013 r. o 553 osoby.

**Tabela 23.** Bezrobotni w układzie gminnym.

Wyszczególnienie	Bezrobotni ogółem	w tym kobiety
Miasto Sejny	398	153
Gmina Sejny	276	103
Gmina Giby	215	77
Gmina Krasnopol	224	89
Gmina Puńsk	224	77
<b>Powiat Sejneński</b>	<b>1337</b>	<b>499</b>

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

**Rysunek 15.** Bezrobotni w układzie gminnym w 2014 roku.



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych GUS

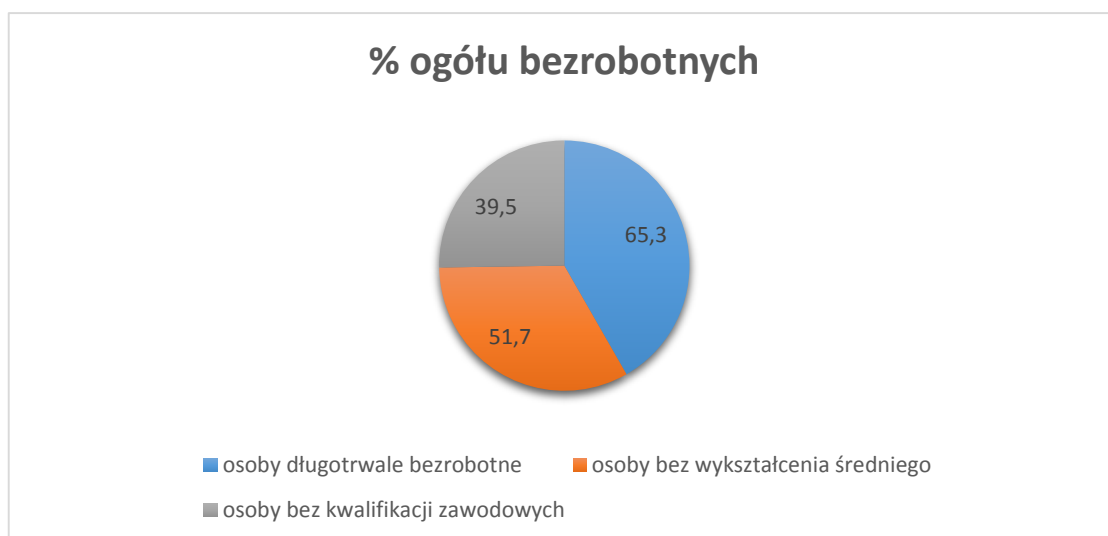
Największa liczba zarejestrowanych bezrobotnych zamieszkuje miasto Sejny - 398 osób (29,8%) oraz gminę Sejny – 276 osób 20,5%. Bezrobotni z terenu gmin: Sejny, Giby, i Puńsk stanowią 49,7% ogółu bezrobotnych w Powiecie.

Na koniec 2014 r. najliczniejszą grupę bezrobotnych stanowiły osoby w przedziale wiekowym 25 – 34 lata 400 osób – 29,9% ogółu bezrobotnych oraz osoby w przedziale wiekowym 35 – 44 lata 295 osób – 22,1%. Najmniej liczna grupa to bezrobotni w wieku 55 – 59 lat 115 osób – 8,6% oraz 60 lat i więcej 54 osoby – 4,0%.

Najliczniejsze grupy wśród osób będących w szczególnej sytuacji na rynku pracy to:

- Osoby długotrwale bezrobotne (65,3% ogółu bezrobotnych)
- Osoby bez wykształcenia średniego (51,7% ogółu bezrobotnych)
- Osoby bez kwalifikacji zawodowych (39,5% ogółu bezrobotnych)

Rysunek 16. Osoby bezrobotne w 2014 roku.



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych GUS.

## Kapitał społeczny

### Lokalna aktywność polityczna

Jednym z wskaźników pomiaru jakości kapitału społecznego jest zaangażowanie mieszkańców w sprawy lokalne określone przez ich zaangażowanie w wyborach do władz lokalnych. Na podstawie danych Państwowej Komisji Wyborczej dotyczących ostatnich wyborów samorządowych można stwierdzić, że frekwencja wyborcza na terenie Powiatu nie odbiega od średniej wojewódzkiej, co obrazuje poniższa tabela.

Tabela 24. Wybory radnych do organów stanowiących jednostek samorządu terytorialnego.

Wyszczególnienie	j.m.	2006	2010	2014
<b>I tura</b>				
liczba wyborców	osoba	12393	17282	17180
liczba kart wydanych	szt.	6347	8951	8633
liczba obwodów głosowania	-	36	22	22
frekwencja wyborcza	%	51,21	51,79	50,25

II tura				
liczba wyborców	osoba	2413	0	5859
liczba kart wydanych	szt.	1617	0	2971
liczba obwodów głosowania	-	5	0	10
frekwencja wyborcza	%	67,01	0,00	50,71

Źródło: Państwowa Komisja Wyborcza

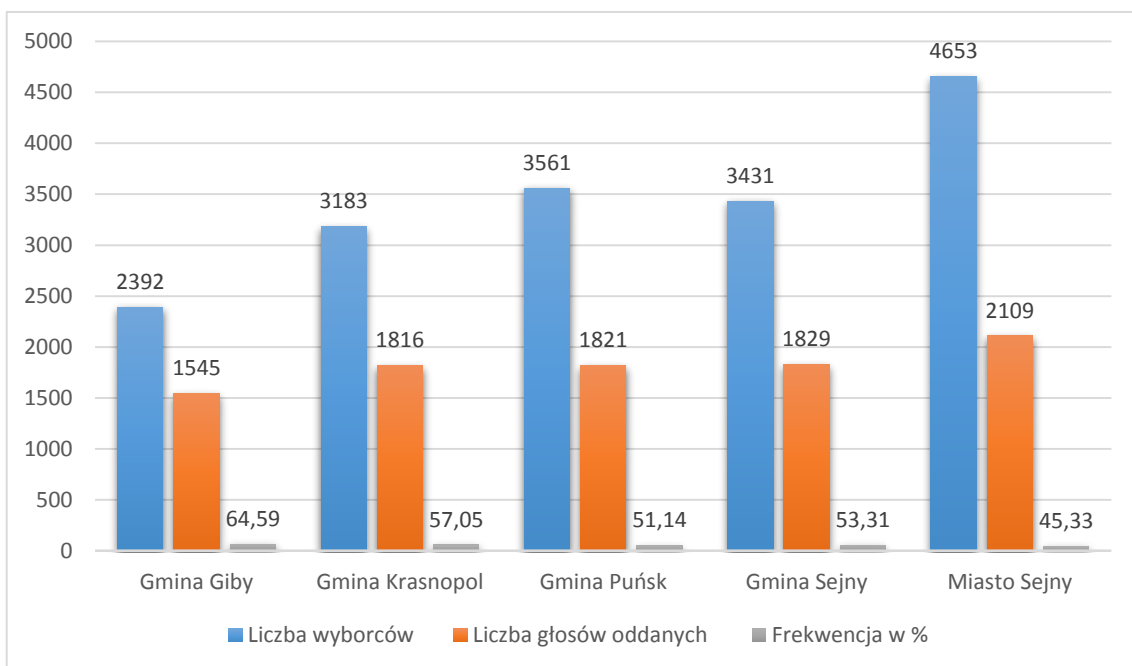
Z względu na to, że to jednak wybory na poziomie gminnym są najlepszym miernikiem zaangażowania politycznego mieszkańców w Tabeli poniższej przedstawiono frekwencję w podziale na poszczególne gminy Powiatu.

Tabela 25. Frekwencja wyborcza w gminach Powiatu Sejneńskiego w 2014 roku.

Gmina	Liczba wyborców	Liczba głosów oddanych	Frekwencja
Giby	2 392	1 545	64,59%
Krasnopol	3 183	1 816	57,05%
Puńsk	3 561	1 821	51,14%
Gmina Sejny	3 431	1 829	53,31%
Miasto Sejny	4 653	2 109	45,33%

Źródło: Państwowa Komisja Wyborcza

Rysunek 17. Frekwencja wyborcza w poszczególnych gminach.



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych GUS.

## Aktywność społeczności lokalnej

Jednym z najpełniejszych przejawów kapitału społecznego jest działalność społeczna mieszkańców danego terytorium. Wtedy, gdy ma zinstytucjonalizowany i rejestrowany charakter jest łatwiejsza do przeanalizowania. Ponieważ instytucje te są przedmiotem statystyk publicznych. Jakkolwiek są to dane o bardzo ograniczonym zakresie, to jednak pozwalają na określenie rozmiarów sektora pozarządowego.

Zgodnie z danymi GUS na koniec 2014 roku na terenie Powiatu zarejestrowanych było 45 stowarzyszeń, 6 stowarzyszeń zwykłych, 22 Ochotnicze Straże Pożarne, 3 kluby i związki sportowe, 5 fundacji, 11 uczniowskich klubów sportowych.

## Dziedzictwo kulturowe i jego ochrona

Do najciekawszych walorów antropogenicznych należą zabytki architektury i budownictwa, a wśród nich obiekty sakralne, do których należą:

- renesansowo-barokowa Bazylika Nawiedzenia Najświętszej Maryi Panny w Sejnach wraz z poddominikańskim klasztorem,
- synagoga z II połowy XIX wieku w Sejnach,
- XIX-wieczny neogotycki kościół ewangelicki w Sejnach,
- neogotycka kaplica z 1789 roku w Sejnach,
- neogotycki dwuwieżowy kościół pod wezwaniem Wniebowzięcia Najświętszej Marii Panny w Puńsku,
- kościół pod wezwaniem Św. Izydora w Smolanach,
- drewniany kościół pod wezwaniem Św. Anny w Gibach z 1913 r. i inne.

Poza wymienionymi powyżej zabytkami architektury i budownictwa zobaczyć można stare dworki oraz inne zabytkowe domy mieszkalne i gospodarcze, do których należą m. in. dwór w Hołnach Mejera, stara poczta z połowy XIX wieku w Sejnach, ratusz z 1846 roku w Sejnach, dom o cechach klasycystycznych przy Bazylice w Sejnach wybudowany w końcu lat 50-ych XX wieku i inne.

## Korzystanie z oferty kulturalnej i rozrywkowej obszaru

Zakres korzystania przez mieszkańców z lokalnej oferty kulturalnej i rozrywkowej obrazuje ich chęć rozwoju osobistego, współpracy z innymi mieszkańcami oraz relacje międzyludzkie.

Na terenie Powiatu Sejneńskiego w 2014 roku funkcjonowało 9 bibliotek z łącznym księgozbiorem 142016 woluminów, w których w 2014 roku 2398 czytelników wypożyczyło 38909 woluminów. W działających na terenie Powiatu 2 muzeach ekspozycje obejrzało 7762 zwiedzających. Muzea były również organizatorem imprez oświatowych, takich jak odczyty, warsztaty, czy lekcje.

W roku 2014 w 6 działających na obszarze opracowania instytucjach kultury zorganizowano 462 imprez, w których udział wzięło 44328 uczestników. Największym zainteresowaniem cieszyły się występy zespołów artystycznych.

Na terenie Powiatu w 2014 roku działało 8 klubów sportowych, zrzeszających ponad 460 członków. W 2014 roku osób ćwiczących w klubach było 548, w tym 293 kobiety. Większość z osób ćwiczących to osoby w wieku poniżej 18 roku życia - 376. Na terenie Powiatu Sejneńskiego działało 18 sekcji sportowych (29 w 2010 roku) z 6 trenerami (8 w 2010 roku) i 23 instruktorami (30 w 2010 roku) sportu. A infrastrukturę sportowo – rekreacyjną stanowią jedynie obiekty przyszkolne.



Na obszarze Powiatu działało 59 zespołów artystycznych z 672 członkami, a przeważają wśród nich zespoły muzyczne i folklorystyczne.

Obszary zainteresowań i hobby są realizowane przez mieszkańców w ramach kół klubów tematycznych, których na koniec 2014 roku funkcjonowało 15 z 341 członkami. Najliczniejsze były koła plastyczne i taneczne.

W 2014 roku zorganizowano 2 kursy, w których łącznie udział wzięło 37 osób, w tym w kursach tańca wzięło udział 17 osób, a nauki gry na instrumentach 20.

**Tabela 26.** Liczba osób korzystających z oferty kulturalnej Powiatu Sejneńskiego.

Wyszczególnienie	2010	2011	2012	2013	2014
Biblioteki	9	9	8	8	9
Ilość wypożyczonych woluminów	40502	41629	37778	38149	38909
księgozbiór	125797	125951	125514	117569	142016
Instytucje kultury	X	7	7	7	6
Imprezy zorganizowane przez instytucje kultury	X	375	504	446	462
Ilość uczestników imprez	X	38151	46756	44610	44328
Zespoły artystyczne	X	48	47	41	59
Członkowie zespołów	X	628	671	648	672
Kluby sportowe	10	X	8	X	8
Członkowie klubów sportowych	468	X	703	X	460
Ilość osób ćwiczących w klubach	559	X	590	X	548
Zorganizowane kursy	X	8	5	8	2
Ilość osób uczestniczących w kursach	X	88	34	143	37

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych GUS.

## Synteza diagnozy w obszarze „SPRAWNOŚĆ”

### Zarządzanie publiczne

W celu wykonywania zadań Powiat Sejneński może tworzyć jednostki organizacyjne. O utworzeniu, przekształceniu i likwidacji jednostek organizacyjnych oraz ich wyposażeniu w majątek rozstrzyga rada powiatu w drodze uchwały. Organizację i zasady funkcjonowania jednostek organizacyjnych powiatu określają regulaminy organizacyjne uchwalone przez zarząd powiatu, chyba że przepisy odrębne stanowią inaczej.

Zwierzchnikiem służbowym kierowników jednostek organizacyjnych powiatu jest Starosta. Status prawny pracowników jednostek organizacyjnych powiatu określa odrębna ustawa.

Zgodnie z danymi statystycznymi sektor publiczny w powiecie funkcjonują 82 podmioty sektora publicznego zarejestrowane w systemie REGON.

**Tabela 27.** Jednostki sektora publicznego w systemie REGON.

	2009	2010	2011	2012	2013	2014
Sekcja A – Rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybactwo	2	2	2	2	2	2
Sekcja E – Dostawa wody; gospodarowanie ściekami i odpadami oraz działalność związana z rekultywacją	2	3	2	3	3	3
Sekcja H – Transport i gospodarka magazynowa	1	1	1	1	1	1

Sekcja I – Działalność związana z zakwaterowaniem i usługami gastronomicznymi	3	3	2	2	2	2
Sekcja L – Działalność związana z obsługą rynku nieruchomości	4	4	4	2	2	2
Sekcja M – Działalność profesjonalna, naukowa i techniczna	1	1	1	1	1	1
Sekcja O – Administracja publiczna i obrona narodowa; obowiązkowe zabezpieczenia społeczne	18	18	18	18	18	18
Sekcja P – Edukacja	42	41	40	39	36	35
Sekcja Q – Opieka zdrowotna i pomoc społeczna	8	8	8	8	8	8
Sekcja R – Działalność związana z kulturą, rozrywką i rekreacją	9	11	11	10	11	10
<b>Ogółem</b>	<b>90</b>	<b>92</b>	<b>89</b>	<b>86</b>	<b>84</b>	<b>82</b>

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

## Obronność i bezpieczeństwo

Bezpieczeństwo to z jednej strony określona wartość społeczna, cywilizacyjna, kulturowa, polityczna, ekonomiczna i ekologiczna, z drugiej zaś typowo egzystencjalna, moralna i duchowa. Jako jedna z wartości o znaczeniu fundamentalnym (jej zaspokojenie pozwala na realizację podstawowych potrzeb społecznych oraz kształtowanie warunków egzystencjalnych społeczeństwa), została zagwarantowana prawnie ustawą konstytucyjną. Ponadto w przepisach powszechnie obowiązujących prawa administracyjnego ochrona bezpieczeństwa publicznego jest częścią działu administracji rządowej. Większość podmiotów zajmujących się tą problematyką umieszczono w resorcie spraw wewnętrznych, jednakże wiele zadań w dziedzinach takich jak bezpieczeństwo państwa, bezpieczeństwo obywatelskie oraz bezpieczeństwo wewnętrzne, powierzono również innym podmiotom, pozostającym poza MSWiA. Sprawy w kwestii bezpieczeństwa publicznego stały się więc jednymi z wiodących zadań publicznych naczelnych, centralnych, terenowych organów administracji rządowej oraz organów samorządu terytorialnego na wszystkich szczeblach.

## Porządek publiczny i bezpieczeństwo obywateli

Podsystem bezpieczeństwa publicznego określić można jako część systemu bezpieczeństwa wewnętrznego państwa stanowiący zbiór organów władzy i administracji publicznej, jak również metod oraz sposobów działania związanych z ochroną życia, zdrowia oraz mienia obywateli przed bezprawnymi działaniami. Organem o znaczeniu fundamentalnym w kwestii utrzymania bezpieczeństwa publicznego obok ochrony bezpieczeństwa ludzi jest Policja.

Jak wynika z przedstawianych Radzie Powiatu corocznych "Informacji o stanie porządku i bezpieczeństwa publicznego Powiatu Sejneńskiego oraz Sprawozdania z działalności Komendanta Powiatowego Policji w Sejnach", stan bezpieczeństwa publicznego na terenie Powiatu Sejneńskiego obrazuje się następująco.

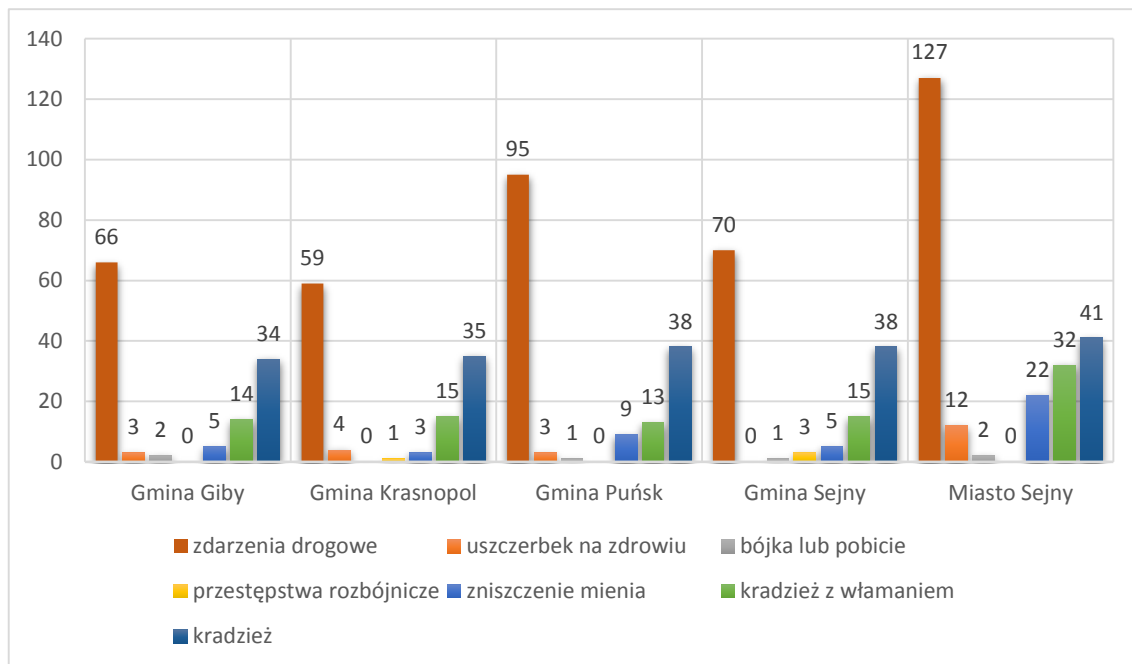
**Tabela 28.** Udział % przestępstw w Powiecie Sejneńskim (średnia z lat 2011-2013).

Wyszczególnienie	Gm. Krasnopol	Gm. Puńsk	Gm. Giby	Gm. Sejny	Gm. M. Sejny
Zdarzenia drogowe	59	95	66	70	127
Uszczerbek na zdrowiu	4	3	3	0	12

Bójka lub pobicie	0	1	2	1	2
Przestępstwa rozbójnicze	1	0	0	3	0
Zniszczenie mienia	3	9	5	5	22
Kradzież z włamaniem	15	13	14	15	32
Kradzież	35	38	34	38	41
Gmina ogółem	117	159	124	132	236
Gmina/Powiat %	15,23	20,70	16,15	17,19	30,73
<b>Powiat ogółem</b>	<b>768</b>				

Źródło: Informacja z KPP w Sejnach

Rysunek 18. Udział % przestępstw w Powiecie Sejneńskim (średnia z lat 2011-2013).



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych GUS.

Według danych zawartych w powyższej tabeli, stwierdzić należy, że najczęściej powtarzającym się incydentem spośród wyszczególnionych przestępstw są zdarzenia drogowe z ilością 59 zdarzeń w przeciągu 3 analizowanych lat (50,43%) oraz kradzieże - 35 (29,91%). Bardzo rzadko lub wcale na terenie gminy nie zdarzają się bójki i pobicia oraz przestępstwa rozbójnicze.

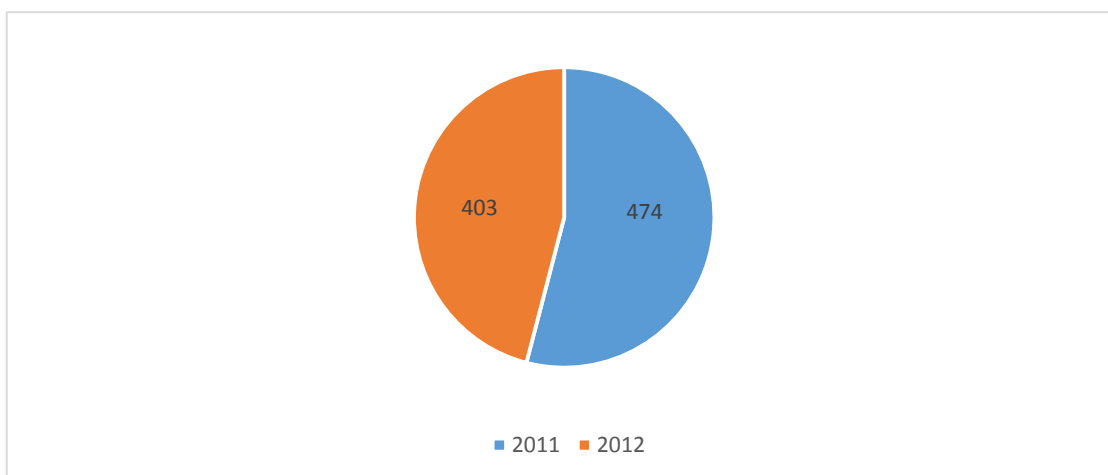
Tabela 29. Przestępstwa stwierdzone w zakończonych postępowaniach przygotowawczych.

Wyszczególnienie	2011	2012
o charakterze kryminalnym	242	195
o charakterze gospodarczym	95	59
drogowe	117	116
przeciwko życiu i zdrowiu	9	9
przeciwko mieniu	246	200
wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw – ogółem (%)	72,4	68,7
wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw - o charakterze kryminalnym (%)	51,4	43,6
wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw - o charakterze gospodarczym (%)	90,5	76,3
wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw – drogowe (%)	100,0	99,1
ogółem na 1000 mieszkańców	22,60	19,31
o charakterze kryminalnym na 1000 mieszkańców	11,54	9,34
o charakterze gospodarczym na 1000 mieszkańców	4,53	2,83

drogowe na 1000 mieszkańców	5,58	5,56
przeciwko życiu i zdrowiu na 1000 mieszkańców	0,43	0,43
przeciwko mieniu na 1000 mieszkańców	11,73	9,58
<b>ogółem</b>	<b>474</b>	<b>403</b>

Źródło: Informacja z KPP w Sejnach

Rysunek 19. Przepięstwa stwierdzone w zakończonych postępowaniach przygotowawczych.



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych GUS.

## Ochrona przeciwpożarowa

Kwestie ochrony przeciwpożarowej regulują w szczególności przepisy Ustawy z dnia 21 sierpnia 1991r. - o ochronie przeciwpożarowej, która szczegółowo określa realizację przedsięwzięć mających na celu ochronę życia, zdrowia i mienia lub środowiska przed pożarem, klęską żywiołową bądź innym miejscowym zagrożeniem, poprzez: zapobieganie powstawaniu i rozprzestrzenianiu się pożaru, klęski żywiołowej lub innego miejscowego zagrożenia, zapewnienie sił i środków do zwalczania pożaru, klęski żywiołowej lub innego miejscowego zagrożenia oraz prowadzenie działań ratowniczych.

Według "Sprawozdania z działalności Komendy Powiatowej Państwowej Straży Pożarnej w Sejnach" w roku 2014 znaczną przewagę sytuacji kryzysowych na terenie powiatu sejneńskiego w roku 2014) stanowiły zdarzenia miejscowe. Osiągnęły one odczynnik przekraczający 70% ogółu zaistniałych incydentów. Pozostałe to pożary z odczynnikiem 28.86% oraz alarmy fałszywe stanowiące nie całe 1%. Jak widać na poniższym wykresie w roku 2014 nastąpił spadek interwencji wszelakich form wydarzeń, wyjątek stanowią jedynie pożary, których ilość wzrosła o niecałe 10.

Na terenie Powiatu działa 22 jednostek Ochotniczej Straży Pożarnej, których alarmowanie odbywa się za pomocą systemu selektywnego wywoływania lub telefonicznego powiadamiania przez dyspozytora PSK. Ze względu na dobre warunki dojazdowe do poszczególnych miejscowości powiatu, czas alarmowania jednostek i ich dojazd do miejsca zdarzenia można uznać za dobry (Źródło: Dane ze sprawozdania z działalności KPPSP w Sejnach).

Zarówno w roku 2013 jak i 2014 najczęściej pożarów oraz zdarzeń miejscowych wystąpiło odpowiednio na terenie Gminy Giby (głównie OSP Giby), Gminy Krasnopol (w szczególności OSP Krasnopol i Maćkowa Ruda) oraz Gminy Puńsk (OSP Puńsk).

## Ochrona przeciwpowodziowa

Ustawa z dnia 18 kwietnia 2002 r. o stanie klęski żywiołowej (Dz.U. Nr 62, poz. 558) definiuje stan klęski żywiołowej, katastrofy naturalnej i awarii technicznej, określa warunki jego wprowadzenia i obszar, na którym może zostać wprowadzony oraz prawa i obowiązki organów władz oraz obywateli.

Zagrożenie powodziowe występuje na terenie Powiatu Sejneńskiego bardzo rzadko i przybiera głównie formę wiosennych podtopień, wywołanych gwałtownymi roztopami śniegu i lodu. Lokalne podtopienia mogą być spowodowane niewłaściwą konserwacją urządzeń melioracyjnych, m.in. zaniedbanymi rowami, studzienkami i przepustami melioracyjnymi.

Zjawiskiem częstym, przynoszącym dotkliwy spadek plonów w uprawach rolnych w powiecie, są susze. W ramach usprawnienia systemów melioracyjnych zachodzi konieczność i celowość zwiększenia zdolności retencyjnej poprzez zatrzymanie nadmiaru wody na terenie zlewni, a następnie poprzez system urządzeń regulacyjnych w okresach posusznych ją zasilić. W tym celu opracowany został Program nawodnień rolniczych województwa podlaskiego na lata 2007 – 2013 w ramach którego zakłada się przywrócenie sprawności urządzeniom piętrzącym, jak również zwiększenie ich stanu.

Ogólne potrzeby melioracji użytków rolnych na terenie powiatu wynoszą **15 900** ha, w tym grunty orne 8 600 ha i użytki zielone 7 300 ha. Stopień zaspokojenia potrzeb na koniec 2010 roku wynosi 53,6 %. Na terenie powiatu znajduje się 171,2 km rzek i kanałów w tym 93,6 km uregulowanych co stanowi 55 %, dla porównania w województwie podlaskim odsetek ten stanowi 77%.

## Infrastruktura techniczna

### Infrastruktura drogowo-kolejowa

Łączna długość dróg publicznych w powiecie sejneńskim wynosi 976,671 km. Są to drogi krajowe, wojewódzkie, powiatowe i gminne. Układ komunikacyjny w powiecie sejneńskim jest wystarczający, niewystarczający jest natomiast stan techniczny dróg w szczególności dróg powiatowych i gminnych, których stan techniczny nie odpowiada standardom i klasom założonym dla poszczególnych kategorii. Wraz z wzrastającym natężeniem ruchu, z roku na rok zwiększa się ilość ruchu ciężkiego, na który nie są przystosowane istniejące drogi

Przez północną część powiatu przebiega jednotorowa, niezelektryfikowana linia kolejowa relacji: Warszawa – Białystok – Sokółka – Augustów – Suwałki – Trakiszki - granica państwa, o nawierzchni zrealizowanej w 1989 roku, obecnie w dobrym stanie technicznym, przy średniorocznym obciążeniu linii 0,6 mln ton. Teraz jest eksploatowana.

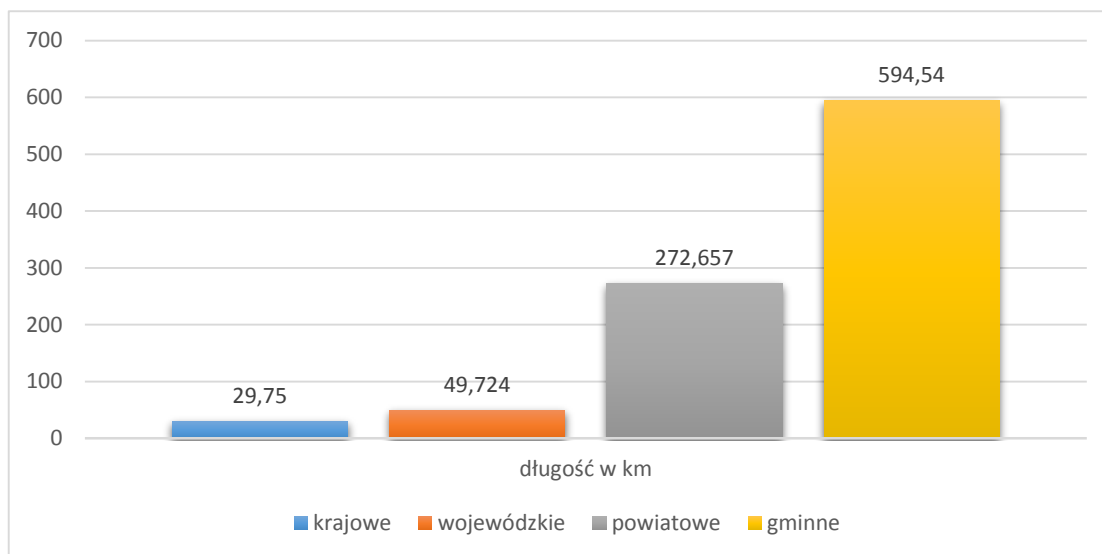
Przez obszar powiatu sejneńskiego przebiegają drogi publiczne:

**Tabela 30.** Długość dróg w Powiecie Sejneńskim.

	Długość drogi w km
drogi krajowe	29,750
drogi wojewódzkie	49,724
drogi powiatowe	272,657
drogi gminne	594,540
<b>RAZEM</b>	<b>976,671</b>

Źródło: PZD w Sejnach

**Rysunek 20.** Długość dróg publicznych w Powiecie Sejneńskim.



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PZD Sejny.

**Tabela 31.** Wykaz dróg powiatowych Powiatu Sejneńskiego.

Lp	Numer drogi	Nazwa drogi
1	1090B	Maćkowa Ruda – Buda Ruska - Jeziorki
2	1156B	Kaletnik - Adamowizna - Orlinek - Gremzdel
3	1157B	Krasnopol - Gremzdel - Jegliniec - Wiatrołuża
4	1158B	Wiatrołuża - Wysoka Góra - Remieńkiń
5	1159B	od drogi 651 - Szółtany - Puńsk – Wojtokiemie
6	1160B	Puńsk - Wojciuliszki - Budzisko
7	1161B	Puńsk - Szlinokiemie
8	1162B	Trakiszki - Poluńce – Widugiery
9	1163B	Sejwy - Widugiery - Sankury
10	1164B	Sejny - Bubele – Krasnowo - Sankury
11	1165B	Krasnowo - Burbiszki - Żegary
12	1166B	Gryszkańce - Żegary - Dusznica
13	1167B	Sejny - Łumbie - Widugiery
14	1168B	Smolany - Wiłkopedzie - Skarkiszki
15	1169B	Krasnopol - Murowany Most
16	1170B	Żubrówka - Maćkowa Ruda - Wysoki Most – Pogorzelec – Giby
17	1171B	Ryżówka - Mikołajewo - Maćkowa Ruda
18	1173B	Krasnopol - Żłobin - Jeziorki
19	1174B	Sejny – Daniłowce – Karolin - Pogorzelec
20	1175B	Sejny - Bosse - Bierzałowce

21	1176B	Poćkuny - Berżniki
22	1177B	Berżniki - Bierżałowce - Giby
23	1178B	Ogrodniki - Berżniki
24	1179B	Berżniki - Zelwa
25	1180B	Tartak - Piertanie - Wysoka Góra
26	1202B	Wysoki Most - Sarnetki - Frącki
27	1203B	Daniłowce – Białowierśnie
28	1204B	Giby - Wiłkokuk - Zelwa
29	1205B	Frącki - Dworczyso - Łoski - Mikaszówka
30	1206B	Głęboki Bród - Strzelcowizna - Gorczyca
31	1232B	Giby – Rygol

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PZD Sejny.

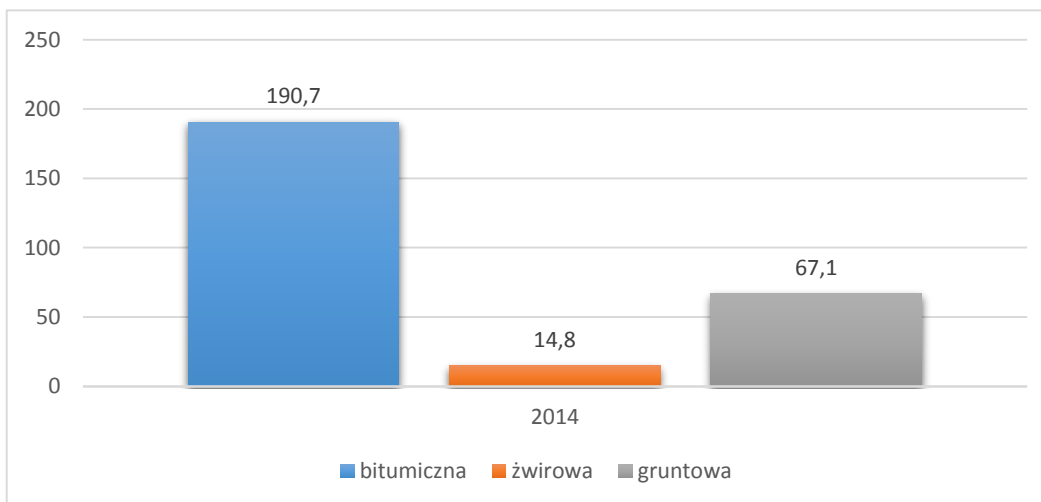
**Tabela 32.** Wykaz ulic powiatowych wraz z numeracją w Mieście Sejny.

Lp.	Numer ulicy	Nazwa ulicy	Przebieg ulicy od - ulicy do - ulicy	
1	2591B	Emilii Plater	Piłsudskiego, Zawadzkiego	
2	2576B	Głowackiego	22 Lipca, gr. miasta Sejny	
3	2575B	Piłsudskiego	Piłsudskiego 22 Lipca	W ciągu drogi nr 1164B Sejny- Bubele-Krasnowo-Sankury
4	2590B	Ogrodowa	Strażackiej, Piłsudskiego	
5	2582B	Parkowa	1-go Maja, Emilii Plater	
6	2587B	Młynarska	Marchlewskiego gr. miasta Sejny	W ciągu drogi nr1175B Sejny- Bosse-Bierżałowce
7	2596B	Świerczewskiego	1 Maja, Wojska Polskiego	
8	2583B	22 Lipca	Piłsudskiego gr. miasta Sejny	W ciągu drogi nr 1164B Sejny- Bubele-Krasnowo-Sankury
9	2578B	11 Listopada	22 Lipca	
10	2580B	Marii Konopnickiej	Głowackiego, Marchlewskiego	
11	2589B	Plac Św. Agaty	Piłsudskiego, 22-go Lipca	
12	2581B	Krzywa	22-go Lipca	
13	2577B	Grodzka	Przyrzecznej, Głowackiego	
14	2593B	Przyrzeczna	Głowackiego, Grodzkiej	
15	2592B	Rittlera	22-go Lipca, Mickiewicza	
16	2594B	Słowackiego	Piłsudskiego, Ogrodowej	
17	2595B	Strażacka	Piłsudskiego, Marchlewskiego	
18	2588B	Mickiewicza	22-go Lipca gr. miasta Sejny	W ciągu drogi nr 1167B Sejny- Łumbie-Widugiery

19	2597B	Zawadzkiego	Pl. Św. Agaty gr. miasta Sejny	W ciągu drogi nr 1174B Sejny- Daniłowce-Karolin-Pogorzelec
20	2584B	Łąkowa	Konarskiego, Mickiewicza	

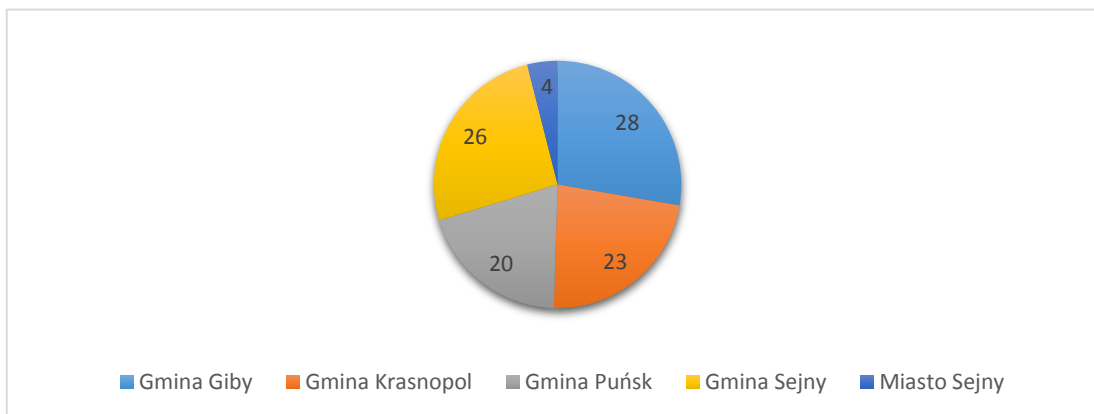
Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PZD Sejny.

**Rysunek 21.** Podział dróg powiatowych ze względu na rodzaj nawierzchni.



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PZD Sejny.

**Rysunek 22.** Udział % dróg w powiatowych w poszczególnych gminach.



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych PZD Sejny.

## Komunikacja autobusowa

Na terenie Powiatu Sejneńskiego funkcjonuje komunikacja autobusowa umożliwiająca łączność mieszkańców z innymi miastami powiatowymi oraz pomiędzy poszczególnymi miejscowościami na jego terenie. Głównym ośrodkiem PKS na omawianym obszarze były Sejny. Do najważniejszych połączeń należały kursy do: Augustowa, Ogrodnik i Suwałk.



## Zaopatrzenie w wodę

Charakterystykę zaopatrzenia w wodę w gminach Powiatu Sejneńskiego sporządzono na podstawie danych uzyskanych z gmin oraz Głównego Urzędu Statystycznego.

### **Gmina Giby**

Gmina posiada około 120 km sieci wodociągowej, z której korzysta obecnie 504 gospodarstw domowych. Roczne zużycie wody należy do najniższych w województwie podlaskim i wynosi około 7 m<sup>3</sup> /os. Stopień zwodociągowania gminy wynosi 80%. Źródłami zaopatrzenia w wodę mieszkańców gminy są 2 ujęcia wody zlokalizowane w miejscowości Giby, z których woda rozprowadzana jest wodociągiem gminnym.

### **Gmina Krasnopol**

Stopień zwodociągowania gminy wynosi 35%. Łączna długość sieci wodociągowej to 44,7 km. Liczba przyłączy wodociągowych 379 sztuk. Aktualnie na terenie gminy eksploatowane jest jedno gminne ujęcie wody w miejscowości Krasnopol. Ujęcie eksploatowane jest przez Przedsiębiorstwo Gospodarki Komunalnej w Sejnach Sp. z o.o. Pobór wody odbywa się ze studni wierconej na głębokości 42,5 m i wydajności eksploatacyjnej 125 m<sup>3</sup>/h. Zgodnie z pozwoleniem wodnoprawnym pobór wody będzie wynosił 24,3 m<sup>3</sup>/h i 420 m<sup>3</sup>/dobę. Zasoby eksploatacyjne ujęcia w miejscowości Krasnopol zostały zatwierdzone w wysokości 125 m<sup>3</sup>/h.

### **Gmina Puńsk**

Do sieci wodociągowej podłączonych jest około 95 % gospodarstw domowych. Łączna długość wodociągów w gminie Puńsk wynosi 225 km. Liczba przyłączy 1021 sztuk. Na terenie gminy źródła zaopatrzenia w wodę stanowią ujęcia podziemne. Są to ujęcia indywidualne, ujęcia zakładowe oraz ujęcia gminne. Na terenie gminy funkcjonują dwa ujęcia gminne zlokalizowane w miejscowościach Puńsk i Pełele, działające w systemie zintegrowanym. Są eksploatowane przez Zakład Gospodarki Komunalnej i Mieszkaniowej. Stacja wodociągowa w Puńsku została zbudowana w latach 76-78, aktualnie jest modernizowana w ramach Programu Rozwoju Obszarów Wiejskich. Stacja wodociągowa w Pełelach została wybudowana w 1990 roku. Stacja nie wymaga modernizacji. Dopuszcza się pobór wody 862 m<sup>3</sup>/dobę.

### **Gmina Sejny**

Stopień zwodociągowania 70%. Łączna długość sieci wodociągowej wynosi 149,15 km. Liczba przyłączy wodociągowych 761 szt. Na terenie gminy źródłem zaopatrzenia są dwa ujęcia wód podziemnych: Burbiszki i Berźniki.

### **Miasto Sejny**

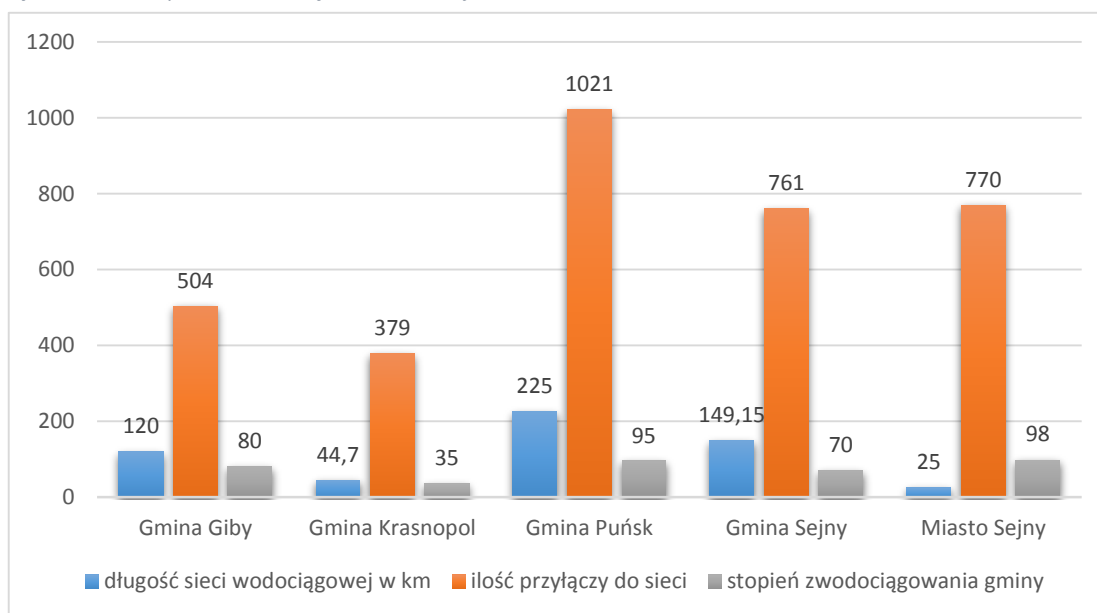
Długość sieci wodociągowej na terenie miasta wynosi 25,0 km i objęte jest nią 98% gospodarstw domowych. Liczba przyłączy wynosi 770 sztuk. Źródłem wody przeznaczonej do spożycia są trzy studnie wiercone, ponadto na potrzeby zaopatrzenia wodę produkują Stacja Uzdatniania Wody w Sejnach. SUW pracuje w układzie jednostopniowego podnoszenia wody za pomocą pomp głębinowych.

**Tabela 33.** Zaopatrzenie w wodę w gminach Powiatu Sejneńskiego.

Gmina	Długość sieci wodociągowej w km	Ilość przyłączy do sieci wodociągowej	Stopień zwodociągowania gminy %
Gmina Giby	120	504	80
Gmina Krasnopol	44,7	379	35
Gmina Puńsk	225	1021	95
Gmina Sejny	149,15	761	70
Miasto Sejny	25	770	98
<b>RAZEM</b>	<b>563,85</b>	<b>3105</b>	<b>75,60</b>

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych GUS.

**Rysunek 23.** Zaopatrzenie wodę w Powiecie Sejneńskim.



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych GUS.

## Odprowadzenie ścieków

Stopień wyposażenia Powiatu Sejneńskiego w sieć kanalizacji sanitarnej jest niewystarczający - łączna długość sieci kanalizacyjnej wraz z przyłączami, wynosi ok. 28 km. Siecią kanalizacyjną objęte są dwie gminy: Puńsk i Miasto Sejny, co stanowi ok. 30 % tj. 6147 mieszkańców Powiatu Sejneńskiego.

### Gmina Puńsk

Obecnie w gminie Puńsk gospodarka ściekowa jest uporządkowana w 2. W roku 2002 została oddana do użytku oczyszczalnia ścieków w Puńsku typu BIOVAC o przepustowości min Q 125m<sup>3</sup>/d Q max 300 m<sup>3</sup>/d, z punktem zlewnym oraz siecią kanalizacyjną z przyłączami domowymi o długości prawie 14 km i zbudowano 9 przepompowni. 100 % domów mieszkalnych i instytucji miejscowości Puńsk zostało przyłączonych do kanalizacji oraz powstało 150 oczyszczalni przyzagrodowych. Ważnym czynnikiem powodującym degradację środowiska jest gnojowica, jednakże w ostatnich dwóch latach obserwuje się wzrost inwestycji polegających na budowie zbiorników na gnojowicę oraz płyt gnojowych w gospodarstwach rolnych.

## Miasto Sejny

Długość sieci kanalizacji sanitarnej w mieście Sejny wynosi 13,8 km objętych jest nią 83% gospodarstw domowych. Liczba budynków podłączonej do kanalizacji wynosi 559 szt. Na terenie miasta Sejny jest 6 szt., przepompowni o łącznej przepustowości 150 l/s.

**Tabela 34.** Sieć kanalizacyjna w Powiecie Sejneńskim.

Gmina	Długość sieci km	Przepustowość sieci	Ilość osób korzystających
Gmina Puńsk	14	Q 125 m <sup>3</sup> -d	1213
Miasto Sejny	13,8	150l/s	4934
<b>Suma</b>			<b>6147</b>

Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych GUS, 2014.

W ewidencji zakładów odprowadzających ścieki do wód powierzchniowych lub do ziemi, na terenie powiatu sejneńskiego, zarejestrowane są 3 oczyszczalnie ścieków.

**Tabela 35.** Gospodarka ściekowa w Powiecie Sejneńskim.

	j.m.	2008	2009	2010	2011	2012	2013
<b>Oczyszczalnie komunalne</b>							
biologiczne	szt.	1	1	1	1	1	1
z podwyższonym usuwaniem biogenów	szt.	1	1	1	1	1	1
<b>Wielkość (przepustowość) oczyszczalni wg projektu</b>							
biologiczne	m <sup>3</sup> /dobę	300	300	300	300	300	300
z podwyższonym usuwaniem biogenów	m <sup>3</sup> /dobę	2650	2650	2650	2650	2650	2650
z podwyższonym usuwaniem biogenów na 1 mieszkańca	m <sup>3</sup> /dobę	0,13	0,13	0,13	0,13	0,13	0,13
<b>Równoważna liczba mieszkańców</b>							
ogółem	osoba	14450	14450	14450	14450	14450	14450
<b>Ścieki oczyszczone w ciągu roku</b>							
odprowadzone ogółem	dam <sup>3</sup>	283,9	281,5	283,0	265,0	274,0	255,0
odprowadzane w czasie doby do kanalizacji	dam <sup>3</sup>	2	2	1	1	0,7	0,7
oczyszczone łącznie z wodami infiltracyjnymi i ściekami dowożonymi	dam <sup>3</sup>	330	335	349	349	350	347
oczyszczone razem	dam <sup>3</sup>	281	276	283	265	274	255
oczyszczone biologicznie	dam <sup>3</sup>	58	60	70	68	65	67
oczyszczone z podwyższonym usuwaniem biogenów	dam <sup>3</sup>	223	216	213	197	209	188
oczyszczone biologicznie i z podwyższonym usuwaniem biogenów w % ścieków ogółem	%	99,0	98,0	100,0	100,0	100,0	100,0
<b>Ludność korzystająca z oczyszczalni wg lokalizacji</b>							
ogółem	osoba	6350	6365	6365	6536	6484	5978
w miastach	osoba	5100	5100	5100	5271	5271	4765
na wsi	osoba	1250	1265	1265	1265	1213	1213
<b>Ludność korzystająca z oczyszczalni</b>							
ogółem	osoba	6350	6365	6365	6536	6484	5978
biologiczne	osoba	1250	1265	1265	1265	1213	1213

z podwyższonym usuwaniem biogenów	osoba	5100	5100	5100	5271	5271	4765
<b>Ładunki zanieczyszczeń w ściekach po oczyszczeniu</b>							
BZT5	kg/rok	1187	1855	2020	2293	3435	1078
ChZT	kg/rok	11268	11545	14802	17275	15555	13441
zawiesina ogólna	kg/rok	2025	4361	2790	2978	2092	2341
azot ogólny	kg/rok	3671	2332	3291	3237	3220	2586
fosfor ogólny	kg/rok	309	152	247	185	146	113
<b>Osady wytworzone w ciągu roku</b>							
ogółem	t	159	179	175	125	149	115
stosowane w rolnictwie	t	10	54	57	51	66	44
stosowane do rekultywacji terenów, w tym gruntów na cele rolne	t	0	0	0	0	0	0
składowane razem	t	4	125	0	0	0	0
magazynowane czasowo	t	0	0	118	74	83	71
<b>Osady dotychczas składowane (nagromadzone) na terenie oczyszczalni i wykorzystane z dotychczas składowanych</b>							
osady dotychczas składowane (nagromadzone)	t	4	21	0	0	0	0
osady wykorzystane z dotychczas składowanych (nagromadzonych)	t	5	4	0	0	0	0
<b>Ludność korzystająca z oczyszczalni ścieków w % ogólnej liczby ludności</b>							
ogółem	%	30,07	30,29	30,1	31,1	30,9	28,6
w miastach	%	87,93	88,90	89,4	92,5	93,4	84,3
na wsi	%	8,16	8,28	8,2	8,2	7,9	8,0

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

## Odprowadzenie wód opadowych

Większość gmin na terenie powiatu nie posiada w pełni uregulowanego systemu kanalizacji deszczowej. Najpoważniejszy problem stanowi odwodnienie dróg powiatowych i gminnych, z których wody deszczowe odprowadzane są głównie do przydrożnych rowów, stanowiąc istotne zagrożenie (szczególnie substancjami ropopochodnymi) dla czystości wód podziemnych i powierzchniowych. Z danych uzyskanych z urzędów gmin wynika, iż kanalizacja deszczowa znajdują się następujących jedynie w mieście Sejny – długość 1177 mb.

## Odpady komunalne

W powiecie sejneńskim występują różne systemy zbierania odpadów komunalnych. Podstawę indywidualizacji postępowania w poszczególnych gminach stanowią sposoby zbiórki odpadów gwarantujące ich sprawny przewóz od wytwórcy do miejsca przetworzenia lub unieszkodliwienia.

Sektor usług związanych ze zbiórką i transportem odpadów jest wystarczająco rozwinięty, aby zapewnić konkurencyjność w tej dziedzinie i możliwość wyboru przez poszczególne podmioty oraz mieszkańców firmy, z którą zawierają umowę. Częstotliwość wywozu odpadów, określana w gminnych przepisach porządkowych, dostosowana jest do lokalnej specyfiki i występujących uwarunkowań.

Na obszarze większości gmin stosowany jest system opłat uzależniony od ich faktycznie odebranych ilości, przy czym są też stosowane systemy opłat ryczałtowych. W jednej z tych form stawki ryczałtowe ustalane są według określonych lokalnym prawem częstotliwości wywozu odpadów, bez względu na poziom zapełnienia pojemnika w dniu odbioru odpadów, a w drugiej poziom opłat jest uzależniony od liczby mieszkańców danej posesji.

We wszystkich gminach powiatu prowadzona jest selektywna zbiórka odpadów, przy czym dominującym systemem jest segregacja prowadzona „u źródła” poprzez gromadzenie poszczególnych odpadów (szkło, plastik, papier, metal) w odpowiednio oznakowanych workach.

W zabudowie wielorodzinnej dominuje system zbiórki odpadów segregowanych do specjalnie oznakowanych kontenerów (lub typu igło). Odpady wielkogabarytowe nie wymagają specjalnych urządzeń do zbierania. W określonych harmonogramem dniach są wystawiane przed domem lub na miejsce wyznaczone do tego celu przez zarządcę nieruchomości, z którego odbierane są przez uprawniony podmiot.

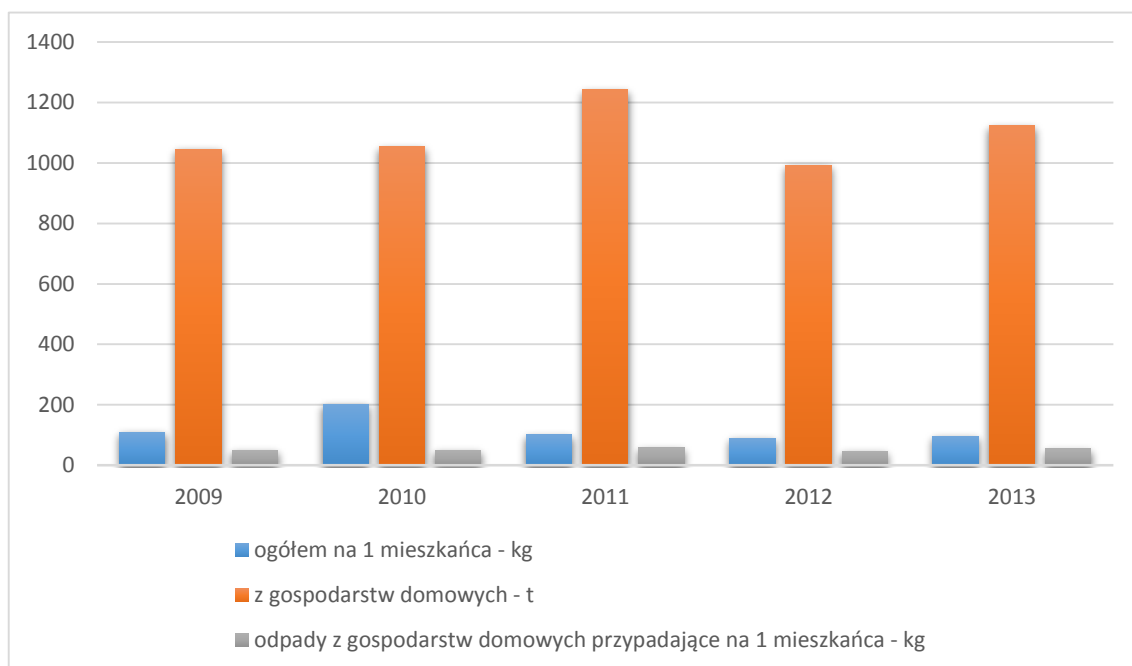
Mieszkańcy ponoszący opłaty ryczałtowe za odbiór odpadów zmieszanych są motywowani do lepszej zbiórki surowców wtórnych poprzez system ulg i bonifikat, których wysokość jest uzależniona od ilości wysegregowanych odpadów. Od mieszkańców opłacających odbiór odpadów w systemie ilościowym opłaty za dobrze posegregowane odpady nie są pobierane wcale lub są wnoszone przy zakupie worków do selekcji.

**Tabela 36.** Zmieszane odpady zebrane w ciągu roku w Powiecie Sejneńskim.

Wyszczególnienie	j.m.	2009	2010	2011	2012	2013
ogółem na 1 mieszkańca	kg	109,5	102,8	101,1	89,8	96,4
z gospodarstw domowych	t	1044,99	1053,94	1242,02	991,96	1122,80
odpady z gospodarstw domowych przypadające na 1 mieszkańca	kg	49,5	49,7	58,8	47,3	53,8
ogółem	t	2309,30	2180,63	2136,89	1883,77	2012,78

Źródło: Bank Danych Lokalnych GUS

**Rysunek 24.** Zmieszane odpady zebrane w ciągu roku w Powiecie Sejneńskim.



Źródło: opracowanie własne na podstawie danych z Banku Danych Lokalnych GUS.

## Ciepłownictwo i gazownictwo

Na terenie powiatu brak jest magistrali przesyłowych gazu ziemnego. Funkcjonuje system gazownictwa bezprzewodowego, który w dostatecznym stopniu zaspokaja potrzeby mieszkańców. Biorąc pod uwagę rozproszoną zabudowę wsi należy uznać, że system gazyfikacji bezprzewodowej był w powiecie uzasadniony i jedyny możliwy, biorąc pod uwagę obecne uwarunkowania zewnętrzne.

Na terenie Powiatu Sejneńskiego nie ma ogrzewania zbiorowego. Zapotrzebowanie na energię ciepłą pokrywane było głównie przez indywidualne źródła ciepła na terenach wiejskich, zaś w Sejnach również przez zbiorowe.

## Elektroenergetyka

Energię elektryczną dla potrzeb powiatu sejneńskiego dostarczał Zakład Energetyczny Białystok S. A. poprzez:

- Rejon Energetyczny Suwałki, Posterunek Energetyczny Szypliszki,
- Rejon Energetyczny Augustów, Posterunek Energetyczny Sejny.

Posterunki energetyczne prowadziły eksploatację sieci i nadzór nad urządzeniami elektroenergetycznymi oraz obsługę odbiorców. Pełniły one również rolę Pogotowia Energetycznego w obrębie obsługiwanego terenu.

## Telekomunikacja

Cały obszar Powiatu Sejneńskiego był stelefonizowany. Według informacji TP S.A. w Suwałkach zainstalowanie dalszych przyłączy abonentów jest technicznie możliwe. Telekomunikacyjna sieć rozdzielcza funkcjonuje poprzez system kabli podziemnych, a krótkie odcinki istniejących linii napowietrznych wymienia się na bieżąco przy instalacji nowych przyłączy. Poza tym telekomunikacja umożliwia swoim klientom korzystanie z nowoczesnych, w pełni cyfrowych urządzeń oraz dostęp do usług cyfrowych, sieci usług internetowych.

## Zestaw wskaźników do cyklicznej diagnozy sytuacji Powiatu Sejneńskiego

Wyszczególnienie		2008	2009	2010	2011	2012	2013
<b>ROZWÓJ SPOŁECZNO-GOSPODARCZY</b>							
<b>ROZWÓJ GOSPODARCZY</b>							
<b>Nakłady inwestycyjne w przedsiębiorstwach (ceny bieżące; bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób) na 1 mieszkańca w wieku produkcyjnym</b>							
na 1 mieszkańca w wieku produkcyjnym	zł	694,2	746,0	335,6	826,5	749,2	708,6
<b>Udział nakładów inwestycyjnych w przedsiębiorstwach według grup sekcji w ogóle nakładów inwestycyjnych przedsiębiorstw (bez podmiotów gospodarczych o liczbie pracujących do 9 osób)</b>							
rolnictwo, leśnictwo, łowiectwo i rybnictwo	%	14,6	7,3	25,0	22,2	41,9	22,8
przemysł i budownictwo	%	53,9	34,4	34,1	13,0	4,1	54,4
handel; naprawa pojazdów samochodowych; transport i gospodarka magazynowa; zakwaterowanie i gastronomia; informacja i komunikacja	%	2,3	8,3	18,2	42,6	16,3	17,4
działalność finansowa i ubezpieczeniowa; obsługa rynku nieruchomości	%	1,1	0,0	2,3	0,9	2,0	1,1
pozostałe usługi	%	28,1	50,0	20,5	21,3	35,7	4,3
<b>Podmioty gospodarki narodowej nowo zarejestrowane w REGON na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym</b>							
ogółem	-	76	93	113	81	95	94
<b>Wartość kapitału zagranicznego spółek na 1 mieszkańca w wieku produkcyjnym</b>							
ogółem	zł	-	-	-	0	0	0
<b>ZATRUDNIENIE</b>							
<b>Osoby fizyczne prowadzące działalność gospodarczą na 100 osób w wieku produkcyjnym</b>							
ogółem	-	7,5	7,6	6,9	6,6	6,7	7,0
<b>Podmioty gospodarki narodowej wpisane do rejestru REGON według klas wielkości na 10 tys. mieszkańców w wieku produkcyjnym</b>							
ogółem	-	962,5	980,7	919,8	890,0	902,1	931,2
Mikro (do 9 osób)	-	916,5	933,3	874,8	844,9	861,6	890,4
Małe (od 10 do 49 osób)	-	41,3	42,7	40,4	40,6	35,2	35,4
Średnie (od 50 do 249 osób)	-	3,9	3,9	3,8	3,8	4,6	4,6
Duże (powyżej 250 osób)	-	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8	0,8
<b>ZRÓWNOWAŻONA KONSUMPCJA I PRODUKCJA</b>							
<b>GOSPODARKA ODPADAMI</b>							
<b>Ilość zmieszanych odpadów komunalnych z gospodarstw domowych zebranych w ciągu roku przypadająca na 1 mieszkańca</b>							
ogółem	kg	51,2	49,5	49,7	58,8	47,3	53,8
<b>Ścieki komunalne i przemysłowe oczyszczane w relacji do ścieków komunalnych i przemysłowych wymagających oczyszczenia ogółem</b>							
ogółem	%	99,36	98,82	100,00	100,00	100,00	100,00
<b>Liczba oczyszczalni przydomowych</b>							
ogółem	szt.	164	162	211	417	529	567
<b>OCHRONA POWIETRZA</b>							
<b>Emisja zanieczyszczeń powietrza z zakładów szczególnie uciążliwych</b>							
gazowych	t/r	0	0	0	0	0	0
pyłowych	t/r	0	0	0	0	0	0
<b>Udział zanieczyszczeń zatrzymanych lub zneutralizowanych w urządzeniach do redukcji zanieczyszczeń w zakładach szczególnie uciążliwych w ogóle zanieczyszczeń wytworzonych</b>							
gazowe (bez CO <sub>2</sub> )	%	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
pyłowe	%	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0

WZORCE KONSUMPCJI							
<b>Zużycie mediów w gospodarstwach domowych w ciągu roku na 1 mieszkańca</b>							
energii elektrycznej	kWh	825,6	851,0	870,6	876,5	882,8	885,7
gazu	m3	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
wody	m3	33,5	33,4	32,6	31,1	32,2	33,7
<b>Liczba samochodów osobowych na 1000 ludności</b>							
ogółem	szt.	-	474,3	493,8	515,3	526,2	537,0
WŁĄCZENIE SPOŁECZNE							
UBÓSTWO I WARUNKI ŻYCIA							
<b>Udział osób w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ludności ogółem</b>							
ogółem	%	-	15,7	15,3	14,6	14,4	14,5
<b>Przeciętne miesięczne wynagrodzenie brutto (podmioty gospodarcze powyżej 9 osób)</b>							
ogółem	zł	2507,1 4	2634,0 4	2919,7 7	3182,2 0	3329,2 0	3380,7 2
<b>Przeciętna powierzchnia użytkowa mieszkania na 1 osobę</b>							
ogółem	m2	27,4	27,8	29,2	29,8	30,1	30,4
DOSTĘP DO RYNKU PRACY							
<b>Udział długotrwale bezrobotnych (dłużej niż 1 rok) w bezrobotnych zarejestrowanych ogółem</b>							
ogółem	%	45,9	38,4	41,1	44,1	49,1	40,6
<b>Stopa bezrobocia rejestrowanego</b>							
ogółem	%	17,5	18,9	18,9	22,4	20,4	20,8
<b>Liczba bezrobotnych zarejestrowanych w relacji do liczby osób w wieku produkcyjnym (stan w dniu 31 XII)</b>							
bezrobotni - kobiety	%	12,1	11,9	12,1	15,7	12,8	13,1
bezrobotni z wykształceniem wyższym	%	0,7	0,8	0,9	1,4	1,2	1,4
<b>Oferty pracy dla osób niepełnosprawnych na 1000 bezrobotnych niepełnosprawnych</b>							
ogółem	szt.	-	-	-	-	43	0
<b>Udział absolwentów (dotychczas niepracujących) w bezrobotnych ogółem</b>							
ogółem	%	-	-	-	-	4,2	6,1
absolwenci - kobiety	%	-	-	-	-	5,1	7,0
EDUKACJA							
<b>Udział dzieci objętych wychowaniem przedszkolnym w ogólnej liczbie dzieci w wieku 3-5 lat</b>							
ogółem	%	29,9	37,5	43,2	43,1	49,5	58,4
na wsi	%	17,7	21,3	27,3	29,8	36,1	51,6
<b>Wskaźniki jakości kształcenia i poziomu wiedzy uczniów</b>							
zdawalność egzaminów maturalnych w szkołach ponadgimnazjalnych zawodowych	%	52,9	56,0	70,5	60,4	30,2	52,3
zdawalność egzaminów maturalnych w liceach ogólnokształcących	%	96,7	88,0	90,6	81,7	90,1	87,1
ZMIANY DEMOGRAFICZNE							
<b>Przyrost naturalny na 1000 ludności</b>							
ogółem	-	85523	85523	85523	85523	85517	85517
<b>Wskaźniki obciążenia demograficznego</b>							
liczba ludności w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	osoba	30,6	30,6	30,0	30,2	30,7	31,7
liczba ludności w wieku nieprodukcyjnym na 100 osób w wieku produkcyjnym	osoba	64,7	63,3	61,5	61,0	60,3	60,9
liczba ludności w wieku poprodukcyjnym na 100 osób w wieku przedprodukcyjnym	osoba	89,8	93,4	95,0	98,2	104,2	108,7
<b>Saldo migracji na pobyt stały osób w wieku produkcyjnym na 10 tys. ludności w wieku produkcyjnym</b>							
ogółem		-36,7	-29,5	-25,2	-61,2	-28,3	-71,6
ADEKWATNOŚĆ DOCHODU W OKRESIE STAROŚCI							
<b>Udział długotrwale bezrobotnych (dłużej niż 1 rok) w wieku 55-64 lat w ogóle bezrobotnych w wieku 55-64 lat</b>							
ogółem	%	66,7	66,7	65,7	60,0	66,7	42,8



<b>Udział osób w wieku poprodukcyjnym w gospodarstwach domowych korzystających ze środowiskowej pomocy społecznej w ogólnej liczbie osób w tym wieku</b>							
ogółem	%	-	5,6	4,8	4,0	3,4	3,9
<b>ZDROWIE PUBLICZNE</b>							
<b>Zgony niemowląt na 1000 urodzeń żywych</b>							
ogółem	promil	12,7	0,0	5,2	14,2	0,0	0,0
<b>Udział zgonów według wybranych przyczyn w ogólnej liczbie zgonów</b>							
choroby układu krążenia	%	33,6	41,7	47,5	40,8	38,5	41,6
nowotwory	%	29,8	25,0	21,2	27,2	24,9	26,0
choroby układu oddechowego	%	4,7	7,5	2,5	2,2	5,2	3,9
<b>Zgony osób w wieku do 65 lat na 1000 ludności w tym wieku</b>							
ogółem		3,4	3,5	2,8	3,2	3,8	3,6
<b>CZYNNIKI WARUNKUJĄCE ZDROWIE</b>							
<b>Poszkodowani w wypadkach przy pracy na 1000 pracujących ogółem</b>							
ogółem	osoba	-	-	-	3,83	2,14	3,92
<b>Przychodnie na 10 tys. mieszkańców</b>							
ogółem	ob.	4	3	3	5	4	4
<b>ZRÓWNOWAŻONY TRANSPORT</b>							
<b>TRANSPORT</b>							
<b>Długość dróg publicznych lokalnych na 100 km<sup>2</sup></b>							
nawierzchni twardej	km	36,9	39,6	43,0	43,9	44,3	44,0
nawierzchni gruntowej	km	63,7	86,0	141,1	125,2	124,7	124,7
<b>Długość ścieżek rowerowych</b>							
na 10 tys. km <sup>2</sup>	km	-	-	-	0,0	0,0	0,0
na 10 tys. mieszkańców	km	-	-	-	0,0	0,0	0,0
<b>Udział wydatków gmin na drogi publiczne w wydatkach ogółem</b>							
ogółem	%	7,8	12,8	13,1	10,0	11,4	10,6
<b>Udział wydatków powiatów na drogi publiczne w wydatkach ogółem</b>							
ogółem	%	-	-	-	-	22,4	7,0
<b>ZASOBY NATURALNE</b>							
<b>BIORÓŻNORODNOŚĆ</b>							
<b>Udział obszarów prawnie chronionych w powierzchni ogółem</b>							
ogółem	%	60,89	60,88	60,87	60,86	60,86	60,9
<b>Udział terenów zieleni w powierzchni ogółem</b>							
ogółem	%	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
<b>UŻYTKOWANIE GRUNTÓW</b>							
<b>Intensywność zalesień</b>							
ogółem	%	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0	0,0
<b>Lesistość</b>							
ogółem	%	41,7	41,9	41,9	41,9	41,9	41,9
<b>DOBRE RZĄDZENIE</b>							
<b>OTWARTOŚĆ I UCZESTNICTWO</b>							
<b>Liczba zarejestrowanych fundacji, stowarzyszeń i organizacji społecznych na 10 tys. mieszkańców</b>							
ogółem	-	30	31	32	32	34	35
<b>Frekwencja w wyborach samorządowych</b>							
I tura	%	-	-	51,79			48,95
<b>Udział radnych kobiet i radnych z wykształceniem wyższym w organach ustawodawczych gmin i powiatów</b>							
kobiety	%	15,6	15,6	15,6	15,9	15,6	17,8
osoby z wykształceniem wyższym	%	35,6	35,6	30,0	30,7	30,0	31,1
<b>INSTRUMENTY EKONOMICZNE</b>							
<b>Wpływy do budżetów gmin z tytułu opłat eksploatacyjnych na 1 mieszkańca</b>							
ogółem	zł	0,1	0,2	0,2	0,3	0,4	0,3

<b>Środki z Unii Europejskiej na finansowanie programów i projektów unijnych pozyskane przez gminy i powiaty w przeliczeniu na 1 mieszkańca</b>							
ogółem	zł	-	-	36,5	0,0	0,0	0,0
<b>Wydatki z budżetów gmin i powiatów na obsługę długu publicznego na 1000 zł dochodów ogółem budżetów gmin i powiatów</b>							
ogółem (gminy i powiaty łącznie)	zł	7,6	7,1	9,8	20,2	26,4	22,1
<b>Udział wydatków inwestycyjnych gmin i powiatów w wydatkach ogółem</b>							
ogółem (gminy i powiaty łącznie)	%	14,2	22,2	31,5	19,4	14,4	12,9
<b>Udział powierzchni objętej obowiązującymi miejscowymi planami zagospodarowania przestrzennego w powierzchni ogółem</b>							
ogółem	%	-	27,4	27,4	27,4	27,4	27,4
<b>BEZPIECZEŃSTWO PUBLICZNE</b>							
<b>PRZESTĘPCZOŚĆ</b>							
<b>Przestępstwa stwierdzone ogółem na 1000 mieszkańców</b>							
ogółem		-	-	-	-	22,60	19,31
kryminalne		-	-	-	-	11,54	9,34
gospodarcze		-	-	-	-	4,53	2,83
drogowe		-	-	-	-	5,58	5,56
przeciwko życiu i zdrowiu		-	-	-	-	0,43	0,43
przeciwko mieniu		-	-	-	-	11,73	9,58
<b>Wskaźnik wykrywalności sprawców przestępstw stwierdzonych</b>							
ogółem	%	-	-	-	-	72,4	68,7
<b>WYPADKI DROGOWE</b>							
<b>Ofiary wypadków drogowych na 100 tys. pojazdów zarejestrowanych</b>							
ranni	osoba	-	-	-	32,81	91,93	58,41
wypadki śmiertelne	osoba	-	-	-	16,40	27,04	26,55

## Analiza i synteza uwarunkowań rozwojowych obszaru Programu

### Analiza PEST

Metoda analizy PEST nazywana jest *generalną segmentacją otoczenia*. Dzieli ona otoczenie organizacji na: polityczno-prawne, ekonomiczne, społeczne, technologiczne i stąd pochodzi jej nazwa, czyli akronim analizowanych segmentów makro-otoczenia organizacji. Istotą tego narzędzia jest określenie podstawowych sfer otoczenia, a więc tych obszarów, które mogą mieć kluczowy wpływ na funkcjonowanie organizacji i jej przyszłą strategię działania.

Wyróżnia się następujące segmenty otoczenia:

- P (Political) - Polityczno-Prawne
- E (Economic) - Ekonomiczne/Gospodarcze
- S (Social) – Społeczno-kulturowe
- T (Technological) – Technologiczne

Cechą segmentów PEST jest to, że te najczęściej zachodzą na siebie, a zjawiska w nich zachodzące mają różnorodny i wielowymiarowy wpływ na działanie organizacji. Nowe zdarzenia, zmiany trendów oraz dynamika wzajemnych relacji między segmentami powodują redefinicję granic branż, rynków oraz trybów konkurowania na nich. Te same trendy i zdarzenia mają odmienne znaczenie dla różnych sektorów gospodarki.

Analiza PEST jest pierwszym krokiem przy przeprowadzaniu analizy strategicznej, w tym przede wszystkim analizy SWOT. Istotą metody PEST jest identyfikacja zdarzeń i trendów w poszczególnych segmentach makrootoczenia, a następnie ich klasyfikacja jako szans i zagrożeń. Niektórzy autorzy poszerzają analizę PEST o segmenty środowiskowy, demograficzny, oraz międzynarodowy. Tutaj uwarunkowania te znalazły swoje odzwierciedlenie w Analizie SWOT.

### Polityka i Legislacja

#### **Polska w unii europejskiej**

Od wejścia Polski do Unii Europejskiej minęło 11 lat. W tym czasie wielu eurosceptyków zrozumiało, że Unia może przynieść rzeczywiście wiele korzyści. Stwierdzenie to dotyczy w szczególności eurosceptyków, którzy mają największy wpływ na funkcjonowanie Państwa. Podstawowe znaczenie ma tu postrzeganie Polski jako członka Unii, a tym samym jako kraju o wysokim stopniu bezpieczeństwa inwestycyjnego. Inny ważny aspekt naszego członkostwa to dostęp potencjalnych inwestorów z Azji do ponad 400 milionowego rynku unijnego. Jednocześnie poszerzające się uczestnictwo Polski w politykach wspólnotowych i Wspólnym Rynku otwiera przed naszą gospodarką nowe, szerokie perspektywy. To niepowtarzalna szansa na wszechstronny rozwój dla naszego kraju, jakiej nie możemy zmarnować. Ponadto udział w strukturach europejskich sprawił, że dystans rozwojowy między Polską a innymi krajami Unii Europejskiej stopniowo się zmniejsza, rośnie wykorzystanie funduszy. Według danych Ministerstwa Rozwoju Regionalnego z końca czerwca 2007 r., beneficjentom programów wypłacono ponad 15,8 mld zł. Resort szacuje, iż najwyraźniej wpływ środków unijnych na gospodarkę będzie widoczny w latach 2010 – 2013, kiedy skumulują się środki poprzedniej i nowej perspektywy finansowej.

#### **Sytuacja polityczna**

Pomimo gorących debat i sporów wydaje się, że Polska jest krajem stabilnym politycznie. Kolejne rządy deklarują wolę członkostwa w Unii Europejskiej, rozwijania i liberalizowania gospodarki oraz likwidowania deficytu budżetowego.

## **Finanse publiczne**

Szczególnie nadmierny deficyt finansów publicznych jest jednym z najważniejszych problemów makroekonomicznych Polski. Mimo wzrostu gospodarczego, brak istotnych zmian systemowych, wysoki poziom wydatków sektora publicznego oraz wadliwa struktura wydatków budżetu utrudniają redukcję długu oraz deficytu sektora. W tym zakresie powinien skończyć się etap deklaracji, a rozpocząć okres wprowadzania reform. Okres świetnej koniunktury nie będzie trwał wiecznie (okres dobrej koniunktury trwa już 3 lata), a należy go wykorzystać, bo w tym czasie deficyt sektora powinien obniżyć się przynajmniej o 1 % PKB rocznie.

Podstawową cechą stanu sektora finansów w Polsce są znaczne rozmiary budowanego w jego konstrukcję deficytu. Obecna struktura wydatków budżetowych powoduje ograniczoną swobodę rządu w kształtowaniu wielkości deficytu budżetowego. Zdecydowaną większość wydatków stanowią wydatki zdeterminowane, związane z obsługą długu publicznego, subwencjami dla jednostek samorządu terytorialnego czy wspieraniem funduszy celowych oraz ich dysponentów, szczególnie ZUS i KRUS. Wiąże się to z dominującą rolą, jaką w polskim systemie finansów publicznych odgrywają transfery społeczne. Konieczność sfinansowania tych wydatków określają ustawy lub podjęte wcześniej zobowiązania ujęte w ramy prawne. Dlatego tylko ograniczoną część wydatków budżetowych rząd może przeznaczyć na inwestycje infrastrukturalne, badania i rozwój, aktywizację rynku pracy oraz poprawę jakości służb publicznych. Obecnie występują co najmniej dwa czynniki stwarzające dogodne warunki do przeprowadzenia reform. Są to: zrównoważona gospodarka i dotacje z funduszy Unii Europejskiej.

## **System dotacji**

W najbliższych latach system dotacji w Polsce będzie funkcjonował w oparciu o fundusze pochodzące z Unii Europejskiej. Nowoczesna polityka rozwoju wykorzystująca system dotacji jest konieczna dla racjonalnego wykorzystania szans płynących z członkostwa Polski w Unii. Skala dostępnych środków finansowych UE na lata 2014-2020 jest nieporównywalnie większa od tych w okresie 2007-2013, a wsparcie, którego Unia Europejska udzieli Polsce, to największe wsparcie, jakie do tej pory jakikolwiek kraj członkowski otrzymał z budżetu unijnego.

## **Administracja publiczna**

Pomimo podejmowanych działań i przeprowadzonych znacznych zmianach, jakich dokonywano w ciągu ostatnich kilkunastu lat, w administracji publicznej nie udało się w pełni wprowadzić pożądanych nowoczesnych technik zarządzania i systemów informatycznych.

Polska jest na jednym z ostatnich miejsc pod względem wykorzystania Internetu przez urzędy do obsługi obywateli (e-governance). Zaawansowanie usług publicznych wynosi 53 proc., gdy w przodującej Austrii aż 95 proc. Pełna obsługa w systemie on - line dochodzi tam do 83 proc., w Polsce sięga tylko 20 proc. Nie udało się także zasadniczo usprawnić zarządzania finansami publicznymi. Bez znaczącej poprawy sytuacji w tym zakresie stan administracji publicznej pozostanie ograniczeniem utrudniającym rozwój Polski. Ponadto na funkcjonowanie administracji publicznej negatywnie wpływa niskie zaufanie do władz i instytucji publicznych.

## **Współdziałanie państwa z kapitałem prywatnym**

Niestety w zakresie współdziałania państwa z kapitałem prywatnym, zarówno administracja rządowa, jak i społeczeństwo wykazują dużą rezerwę. Mimo deklaracji, a także programów unijnych wydaje się, że jeszcze w najbliższym czasie mentalne bariery ograniczające rozwój w tej obiecującej sferze pozostaną trudne do pokonania.

## **System ubezpieczeń społecznych**

Składki na ubezpieczenia społeczne stanowią duży udział w kosztach pracy. Mimo, że pojawiają się informacje o zmniejszeniu kosztów pracy, to nie należy się spodziewać, że ich

wysokość radykalnie spadnie. Nawet jeżeli zostaną przeprowadzone niezbędne reformy systemu emerytalnego, to niekorzystna obecnie sytuacja demograficzna nie pozwoli radykalnie obniżyć składek. Główny Urząd Statystyczny opracował na zlecenie ZUS dane, z których wynika, że w 2030 roku na jednego emeryta będzie przypadało dwóch pracujących.

### **Prowadzenie działalności gospodarczej**

Polski system prawny nie sprzyja rozwojowi działalności gospodarczej. Powszechnie znane są problemy związane z ilością czynności i nakładem czasu przy uruchomieniu działalności gospodarczej:

- liczba różnych pozwoleń ograniczających prowadzenie działalności gospodarczej, jakie należy uzyskać w trybie administracyjnym;
- brak możliwości czasowego zawieszenia działalności;
- stała wysokość składki minimalnej pracodawców na system ubezpieczeń społecznych.

Jednak z drugiej strony trzeba zaznaczyć, że jednolity rynek unijny korzystnie wpływa na rozwój przedsiębiorczości w Polsce. Świadczy o tym rosnący eksport oraz coraz większe zainteresowanie firm zagranicznych inwestowaniem w Polsce.

### **Regulacje dotyczące zamówień publicznych**

Po ostatnich aktualizacjach ustawy Prawo zamówień publicznych, należy zauważyć, że regulacje dotyczące zamówień publicznych wychodzą naprzeciw oczekiwaniom przedsiębiorców.

### **Ochrona praw własności intelektualnej**

System prawa w Polsce gwarantuje ochronę własności intelektualnej. Realizowana jest ona w dwóch podstawowych wymiarach:

- prawo autorskie (copyright), które dotyczy wszelkich form kreatywnej twórczości. Ochrona ta dotyczy zarówno praw osobistych, jak i majątkowych. Jej zakres jest zgodny z Konwencją Berneńską i stanowi, że ochrona praw majątkowych trwa przez 70 lat od daty śmierci autora, a prawo autorskie osobiste nie wygasa nigdy;
- prawa patentowe są chronione przez Urząd Patentowy RP i dotyczą nie tylko patentów i wzorów użytkowych, ale również znaków towarowych, wzornictwa przemysłowego, oznaczeń geograficznych, nazw pochodzenia i topografii układów scalonych.

### **Ochrona środowiska naturalnego**

Polska wchodząc do Unii Europejskiej przyjęła dorobek prawny UE w dziedzinie ochrony środowiska. Konieczność spełniania norm w tej dziedzinie to obowiązek każdej firmy prowadzącej działalność w Polsce. Szczególnie istotne znaczenie ma on dla firm działających w branżach, w których produkcja związana jest z dużym zanieczyszczeniem środowiska – m.in. energetyki, przemysłu chemicznego, niektórych działów przemysłu przetwórczego.

Z perspektywy tych firm bardzo istotne są dwie sprawy:

- zasada „zanieczyszczający płaci”, w myśl której firmy, które odprowadzają do środowiska zanieczyszczenia muszą ponosić z tego tytułu opłaty na rzecz Narodowego Funduszu Ochrony Środowiska;
- obowiązująca w UE doktryna dotycząca tzw. zintegrowanego podejścia, która powoduje, że przy dopuszczeniu do wykorzystywania przez firmy wszelkiego rodzaju instalacji mogących szkodzić środowisku kwestią decydującą jest to, czy stosowane są w ich wypadku tzw. najlepsze dostępne praktyki.

### **Rozwój gospodarczy**

Polska gospodarka jest wyraźnie w okresie niezłej koniunktury. Obecne nieznaczne ożywienie ma szeroki zasięg oddziaływania i obejmuje całą gospodarkę. Źródłem sukcesu upatruje się w akcesji Polski do Unii Europejskiej, a głównie w eksporcie, który był stymulatorem wzrostu produkcji i zatrudnienia. W początkowej fazie wzrost produkcji, z uwagi na występujące w gospodarce rezerwy mocy produkcyjnych, następował na drodze bezinwestycyjnej. Trwająca od pewnego czasu dobra koniunktura powodowała jednak dalszy wzrost popytu, którego zaspokojenie przy wyczerpujących się mocach wytwórczych nie było możliwe. W rezultacie doszło do zwiększenia inwestycji i wzrostu popytu inwestycyjnego. Ostatnie lata wskazują, że polska gospodarka bardzo dobrze zaadaptowała się do warunków Unii Europejskiej. Obserwuje się szybkie tempo wzrostu eksportu do innych krajów Unii. Rozwojowi gospodarki sprzyja dobra sytuacja makroekonomiczna – spadek inflacji i następujący za nim spadek stóp procentowych. W wyniku tego postępuje ożywienie inwestycyjne, w tym na rynku mieszkaniowym, wspierane rosnącą dostępnością kredytów na zakup mieszkania. Jakościowym zmianom uległ sektor prywatny. Na rynku obok dużych firm powstałych ze sprywatyzowania przedsiębiorstw państwowych, pojawiły się przedsiębiorstwa, które powstały od podstaw po okresie transformacji.

### **Poziom importu i eksportu**

Handel zagraniczny jest w ostatnich latach istotnym czynnikiem wzrostu gospodarczego. Od 2001 roku dynamika eksportu towarów wyprzedza dynamikę importu. Następuje stała redukcja ujemnego salda zagranicznej wymiany towarowej.

Głównym partnerem handlowym Polski pozostawały Niemcy z 27,3-procentowym udziałem w polskim eksporcie i 23,8-procentowym w imporcie.

### **Zatrudnienie i bezrobocie**

Pomimo, że w ostatnim czasie zatrudnienie wzrasta, a bezrobocie maleje, nie należy zapominać o podstawowym problemie polskiej gospodarki jakim jest niski poziom zatrudnienia osób w wieku produkcyjnym oraz nadal wysokie bezrobocie.

Polskę charakteryzuje niska aktywność zawodowa i niski odsetek pracujących, a w przypadku ludności z najniższym wykształceniem - bardzo niski. Szczególnie niski poziom zatrudnienia występuje wśród osób młodych (15 - 24 lat) i w wieku przedemerytalnym (50 - 64 lat). Silniej jest też widoczny w przypadku kobiet niż mężczyzn, chociaż to właśnie kobiety są lepiej wykształcone niż mężczyźni. Trudna jest zwłaszcza sytuacja młodzieży wkraczającej na rynek pracy, co powoduje ostatnio jej liczną migrację zarobkową. W ostatnim czasie bezrobocie maleje, jednak trudno jest ocenić na ile wpływa na taką sytuację ożywienie gospodarcze i wzrost zatrudnienia, a w jakim zakresie emigracja zarobkowa.

Mimo wysokiego bezrobocia w niektórych branżach brakuje pracowników, głównie wykwalifikowanych. Problemem jest również brak aktywności wśród osób długotrwale bezrobotnych, którzy nie potrafią dostosować się do wymogów rynku pracy oraz niska mobilność bezrobotnych i wysokie koszty pracy, wielu ludzi nie stać na dojazd bądź wynajęcie mieszkania w innym miejscu.

### **System podatkowy i wysokość podatków**

Polski system podatkowy jest niejasny i skomplikowany i należy zakładać, że pozostanie w niezmiennej jakości w najbliższych latach.

### **System bankowy**

Polski system bankowy jest silny i stabilny. Od czasu transformacji ustrojowej, która miała miejsce w 1989 roku, udało się uniknąć większych wstrząsów, które występowały w innych krajach regionu, przechodzących podobnie jak Polska przemiany. W Polsce istnieje sieć dużych, w większości prywatnych, komercyjnych banków z dużym udziałem własnościowym inwestorów zagranicznych. Równocześnie funkcjonuje kilkaset małych, działających na rynku lokalnym banków spółdzielczych. Charakterystyczny w ostatnich latach był bardzo duży rozwój akcji kredytowej, głównie w zakresie kredytów mieszkaniowych oraz intensywny rozwój usług online.

### **Dostępność kredytów i stopy procentowe**

Obecnie stopy procentowe są niskie (ale i tak o wiele wyższe niż w rozwiniętych krajach UE) i prawdopodobnie także przyczyniły się do powstania dobrej koniunktury gospodarczej.

### **Popyt krajowy i wzrost wydatków konsumentów**

W ostatnich latach wyraźnie wzrósł popyt krajowy. Jako pierwszy wzrósł popyt konsumpcyjny, a następnie popyt inwestycyjny. Prawdopodobnie popyt będzie rósł dalej ze względu na wyraźny wzrost płac, ale także na dużą pulę dotacji ze środków unijnych.

### **Ceny paliw**

Ceny paliw są wysokie i kształtują się na poziomie cen rozwiniętych krajów Unii Europejskiej.

### **Sieć drogowa**

Sieć drogowa Polski ma ponad 300 tys. km długości. Z tego 1 procent dróg jest w stanie technicznym zgodnym z normami unijnymi. Polskie drogi są pełne kolein, dziur i poprzecznych pęknięć. Pobocza dróg są nierówne lub ich nie ma. Wszystko to zdecydowanie obniża bezpieczeństwo ruchu na wielu trasach.

## Procesy społeczne

### **Ludność**

Polska dysponuje znacznym potencjałem ludnościowym, zajmując pod względem liczby ludności szóste miejsce w Unii Europejskiej. Wysoki jest odsetek ludzi młodych – wiek do 35 lat osiąga blisko 50% mieszkańców naszego kraju. W rezultacie Polska ma największą w Europie liczbę młodzieży wkraczającej na rynek pracy (prawie połowa przyrostu siły roboczej w Europie w ostatnich latach). Stanowi to dziś duży problem, ale jest w przyszłości naszym potencjalnie największym atutem.

Jednocześnie wydłuża się średni okres życia oraz rośnie liczba emerytów i rencistów. Powoduje to gwałtowny wzrost kosztów ochrony zdrowia, wydatków systemu emerytalnego i jest głównym źródłem trudności z równowagą finansów publicznych w Polsce. Ludność Polski cechuje coraz wyższy poziom wykształcenia. Od kilkunastu lat obserwuje się wzrost zainteresowania kształceniem się (kilkakrotny wzrost liczby studentów), wśród młodzieży upowszechnia się już nie tylko wykształcenie średnie, lecz również wyższe.

### **Mobilność społeczna**

Mobilność społeczeństwa to nie tylko przemieszczanie się przestrzenne. To także każda zmiana pozycji społecznej. Polaków należy ocenić jako społeczeństwo mało mobilne. Podobna tendencja występuje w całej Europie.

Przemieszczanie się nie należy do podstawowych elementów kultury Europejczyków. Nie lubimy też zmieniać pracy. Zaledwie 10 procent mieszkańców UE w 2013 r. zmieniło pracodawcę. 40 procent przepracowało w jednej firmie ponad 10 lat. Podobnie jest z osiedlaniem się. Jedynie 1,5 proc. obywateli Unii nie mieszka w kraju urodzenia.

Mobilność społeczną należy rozpatrywać w szerszym kontekście. Jej wskaźnikiem jest każda zmiana pozycji społecznej. A tę można zmienić nie ruszając się z miejsca. W Stanach Zjednoczonych mobilność przestrzenna jest większa, ale przede wszystkim dlatego, że to ogromny kraj. W krajach Europy Zachodniej mobilność geograficzna mieszkańców jest znacznie mniejsza, bo nie ma potrzeby aż takiej mobilności.

W Polsce ludzie nie są przyzwyczajeni do podejmowania ryzyka związanego z mobilnością. Jest pewną rutyną, że ludzie zagrożeni utratą pracy, a nawet bezrobotni, nie chcą opuszczać swojej miejscowości, choćby w innej mieli szansę na zatrudnienie. Biernością różni się nie tylko od Amerykanów, ale także od mieszkańców zachodniej Europy. Mentalność polegająca na poprzestawaniu na „małym”, wykształciła się w poprzednim systemie, gdy każdy miał pracę i nie do pomyślenia było ją stracić.

### **Świadomość ekologiczna**

Świadomość ekologiczna Polaków nie stoi na wysokim poziomie. Większość z nas:

- nie zna pojęcia „równoważony rozwój”;
- nie zna organizacji, którą należy powiadomić w przypadku zagrożenia środowiska;
- uważa, że ręczne mycie naczyń bardziej oszczędza wodę niż mycie w zmywarce;
- przy codziennej toalecie zamiast z prysznicą korzysta z wanny;
- nie korzysta z wyspecjalizowanych myjni samochodów;
- tylko 13% respondentów deklaruje, iż segreguje wszystkie 4 podstawowe rodzaje odpadów tj. plastik, szkło, papier i aluminium i wrzuca je do odpowiednich pojemników.

### **Aspiracje i dążenia**

W przeprowadzonych badaniach Centrum Badania Opinii Społecznych ustaliło, że znaczna część polskiego społeczeństwa egzystuje bez żadnych większych aspiracji. Trochę więcej niż co czwarty Polak (28%) przyznaje, że nie ma dążeń ani celów, na osiągnięciu których szczególnie mu zależy. Poziom aspiracji zmienia się wraz z wiekiem. Najwyższe aspiracje mają osoby w wieku 18-25 lat, najniższe osoby po 65 roku życia.

Deklarowanie aspiracji wyraźnie koresponduje również z poziomem edukacji ankietowanych. O braku perspektywicznych celów, a więc egzystencji „z dnia na dzień” mówi niemal co drugi respondent z wykształceniem podstawowym (45%) i niespełna co piąty - z wyższym (18%).

Hierarchia celów wśród osób, które mają jakieś dążenia:

- Praca – 30%;
- Odpowiednie warunki materialne – 26%;
- Wykształcenie – 17%;
- Budowa lub kupno domu/mieszkania – 16%;
- Posiadanie i wychowanie dzieci – 14%;
- Czas wolny – 11%.

Na zróżnicowanie hierarchii celów najwyraźniej wpływa status społeczno-zawodowy. Regułą jest, że w miarę zaspokojenia podstawowych potrzeb znaczenia nabierają dążenia wyższego rzędu.

Wśród przedstawicieli kadry kierowniczej i inteligencji na pierwszym miejscu w gradacji celów znajduje się czas wolny. Zupełnie inaczej przedstawia się sytuacja osób bezrobotnych. W ich przypadku dążenie do wypoczynku i rekreacji schodzi na odległą pozycję, pozostając niemal bez znaczenia wśród pozostałych celów. Natomiast dla zdecydowanej większości spośród tej grupy badanych priorytetem pozostaje znalezienie zatrudnienia. W następnej kolejności cel



dążeń osób bezrobotnych stanowi osiągnięcie odpowiednich warunków materialno-bytowych oraz właściwego poziomu wykształcenia lub kwalifikacji. Dla znacznego odsetka tej grupy osób również założenie rodziny pozostaje jedynie w kategorii dążeń.

Dla uczniów i studentów bezkonkurencyjne wśród celów życiowych pozostają: zdobycie odpowiedniego poziomu wykształcenia, a zaraz po nim - znalezienie konkretnego zatrudnienia. Stosunkowo istotne dla nich okazuje się ponadto założenie rodziny oraz posiadanie odpowiednich warunków materialnych.

Wśród celów życiowych emerytów priorytet stanowią warunki materialno-bytowe. Odpowiednie warunki bytowe oraz cele materialne wyższego rzędu, takie jak budowa lub kupno domu czy mieszkania albo modernizacja posiadanego obiektu mieszkalnego to - obok pracy oraz dążenia do posiadania lub wychowania dzieci - podstawowe cele życiowe robotników. Zbliżone aspiracje mają pracownicy umysłowi, choć w ich wypadku to praca zajmuje pierwsze miejsce, kwestie materialne zaś plasują się nieco dalej. W przeciwieństwie do robotników w tej grupie badanych znacznie bardziej istotne okazują się: wykształcenie oraz czas wolny.

Rolnicy hierarchią swoich dążeń przypominają poziom aspiracji emerytów, z tym że - poza odpowiednim statusem materialnym, kwestią dbania o zdrowie własne oraz osób najbliższych, a także pragnieniem pomocy dzieciom oraz modernizacji własnego domu lub mieszkania - wyróżniają się dbałością o własne gospodarstwo rolne.

### **Podatność na promocję**

Z badań przeprowadzonych na polskim rynku wynika, że kobiety częściej (36%) niż mężczyźni (29%) kupują markę produktu, która akurat jest w promocji. Natomiast prawie co czwarty mężczyzna kupuje zawsze ten sam produkt niezależnie od promocji. Oczywiście podatność na promocje nie zależy tylko i wyłącznie od płci, ale również od czynników takich jak wykształcenie, miejsce zamieszkania itd. Wśród kobiet bardziej czułe na promocje są kobiety z wykształceniem średnim i niższym niż średnie. Z kolei wśród kobiet z wykształceniem pomaturalnym i wyższym takich kobiet jest 26%. A prawie 50% twierdzi, że oferta musi być dla nich wyjątkowo atrakcyjna aby przekonała je do zakupu.

Natomiast wśród mężczyzn najbardziej czuli na promocje są uczniowie i studenci - 42% z nich twierdzi, iż często wybiera promowaną markę. Najmniej czuli są właściciele firm, kadra kierownicza oraz pracownicy o wyższych kwalifikacjach – 20% deklaruje, iż często wybiera promowaną markę.

### **Etyka zawodowa**

W zakresie etyki zawodowej jesteśmy lepsi w teorii niż w praktyce. Największe różnice pomiędzy teorią a praktyką w kontekście zachowań pracowniczych dotyczą takich sytuacji, jak: spóźnianie się do pracy, rezygnacja z przerw przysługujących w czasie pracy, dobrowolne i bezpłatne wykonywanie zadań nie należących do obowiązków danego pracownika, korzystanie ze służbowych urządzeń i materiałów w celach prywatnych oraz załatwianie prywatnych spraw w godzinach pracy – w tych przypadkach społeczne przyzwolenie jest znacznie niższe niż faktyczne zachowania wśród osób, które kiedykolwiek pracowały zawodowo.

Odwrotnie jest natomiast w sytuacjach „dorabiania” do pensji w godzinach pracy, brania dodatkowych pieniędzy za zrobienie czegoś, co należy do obowiązków pracownika, czy też – szczególnie – odmowy wykonania zadań nie należących do obowiązków danego pracownika, chociaż pozostających w granicach jego możliwości. Deklarowany poziom realizacji tego typu zachowań jest niższy niż stopień społecznej tolerancji wobec nich.

## Czynniki technologiczne

### **Infrastruktura**

Infrastruktura techniczna w Polsce (drogi, linie kolejowe, mosty, kanalizacja, wodociągi) jest słabiej rozwinięta niż w krajach zachodnich, mimo istotnego postępu w tym zakresie w ostatnich latach. Bez jej szybkiej poprawy rozwój gospodarczy będzie utrudniony, a inwestycje zagraniczne trudniejsze do przyciągnięcia. Niezadowolający jest również stan infrastruktury niezbędnej do tworzenia społeczeństwa informacyjnego. Pod względem szerokopasmowego dostępu do Internetu Polska zajmuje jedno z ostatnich miejsc w Unii Europejskiej.

Braki w zakresie infrastruktury społecznej utrudniają dostęp do edukacji, ochrony zdrowia, administracji i wymiaru sprawiedliwości, a także wykorzystanie wolnego czasu. Wielkim wyzwaniem jest wprowadzenie rozwiązań, które zapewniłyby poprawę sytuacji mieszkaniowej Polaków, w tym zwłaszcza osób o stosunkowo niskich dochodach oraz młodych małżeństw.

### **Poziom informatyzacji**

W Polsce jeszcze powszechnie myli się komputeryzację z informatyzacją. Na kanwie tego błędu często zakup sprzętu komputerowego określa się mianem informatyzacji.

Gdyby oceniać tylko kwestie posiadania komputerów, to sytuacja w Polsce nie jest zła. Natomiast analizując zagadnienie dostępu do Internetu wnioski nie są już tak optymistyczne, choć sytuacja w tym zakresie ulega poprawie.

gorzej przedstawia się kwestia systemów informatycznych. Składa się na to kilka czynników:

- dostępność cenowa systemów informatycznych, w szczególności jeśli chodzi o firmy z sektora MSP;
- świadomość kadry zarządzającej;
- poziom ustawodawstwa niejednokrotnie uniemożliwiający zastosowanie systemów informatycznych;
- niski poziom rozwoju e-usług w administracji;
- niepowodzenia przy wdrożeniach spowodowane niewłaściwym przygotowaniem wdrożenia.

### **Innowacyjność**

Polska gospodarka wykazuje niski poziom innowacyjności. Poniżej przedstawiono kilka przyczyn tego stanu:

- małe nakłady na badania i rozwój (B+R), rozproszone przy tym na zbyt dużą liczbę kierunków badawczych;
- niewielki udział w finansowaniu badań środków pochodzących z sektora prywatnego;
- niedopasowanie prowadzonych prac badawczych i rozwojowych do potrzeb przedsiębiorców;
- mała skłonność do współpracy między przedsiębiorcami a jednostkami naukowymi, spowodowana m.in. obawami przedsiębiorców przed wysokim ryzykiem inwestowania ich ograniczonych środków w prace badawcze.

Wyznacznikiem słabości sfery innowacyjnej dla potrzeb gospodarki jest:

- niższa niż w innych krajach UE liczba wynalazków, opatentowanych przez polskich twórców w kraju;
- niski udział przemysłów wysokiej techniki w handlu zagranicznym.

## Telepraca

Szesnaście procent przedsiębiorstw w Polsce zatrudnia telepracowników. Stanowią oni jednak tylko jeden procent wszystkich zatrudnionych. Zamiar wprowadzenia telepracy w najbliższej przyszłości rozważa jednak następne dziewiętnaście procent krajowych firm.

Telepraca jest stosowana najczęściej w branżach:

- działalność wydawnicza;
- poligrafia i reprodukcja zapisanych nośników informacji;
- produkcja maszyn biurowych i komputerów;
- produkcja sprzętu i aparatury radiowej, telewizyjnej i komunikacyjnej;
- pośrednictwo finansowe
- prowadzenie prac badawczo-rozwojowych.

Zajęcia wykonywane w formie telepracy to:

- telemarketing;
- informacja telefoniczna;
- przedstawicielstwo handlowe czy akwizycja;
- informatycy;
- księgowi;
- konsultanci;
- tłumacze;
- oraz przedstawiciele wolnych zawodów (artyści, pisarze, dziennikarze, architekci, prawnicy).

## Analiza SWOT

Rozpatrywanie możliwości i wizji tego, co powinno wystąpić w przyszłości, wymaga konkretnej wiedzy o tym, co dzieje się dziś, zrozumienia organizacji w jej obecnym kształcie. Funkcjonowanie każdej organizacji odbywa się w kontekście silnych relacji z otoczeniem, które w znacznym stopniu determinuje jej warunki działania. Czynniki warunkujące rozwój występują tak wewnątrz, jak i na zewnątrz systemu. Dopiero rzetelna ich analiza, połączona z wnioskowaniem przynosi pełny obraz wewnętrznych i zewnętrznych uwarunkowań rozwoju i może stanowić podstawę do identyfikowania celów strategicznych i bezpośrednich.

Powszechnie stosowanym narzędziem służącym do oceny czynników wzrostu i regresu jest analiza SWOT (skrót od angielskich słów Strengths – mocne strony, Weaknesses – słabe strony, Opportunities – szanse, Threats – zagrożenia). Przy zastosowaniu tej metody oceniono wewnętrzne uwarunkowania rozwoju (słabe i mocne strony) oraz zewnętrzne uwarunkowania rozwoju (szanse i zagrożenia).

Przyjęta metoda pozwala na zebranie i uszeregowanie (usystematyzowanie) informacji o potencjale rozwojowym powiatu oraz o dostrzeganych barierach. Jednocześnie, zwraca uwagę na pojawiające się zewnętrzne możliwości i zagrożenia. W opracowaniu skoncentrowano się na ocenie wewnętrznych zasobów powiatu, atutów i problemów, a także relacji między tymi elementami. Powiat nie jest samoistnym tworem, lecz funkcjonuje w określonym otoczeniu, które tworzą inne jednostki samorządowe, administracja rządowa i służby administracji specjalnych oraz ich wzajemne powiązania o charakterze społecznym, ekonomicznym, organizacyjnym czy środowiskowym.

Uwarunkowania zewnętrzne, które pozostają niezależne od decyzji władz lokalnych, w istotny sposób determinują rozwój danej społeczności, a wpływ ten może być pozytywny lub negatywny. Władze powiatu mogą jedynie monitorować zmiany zachodzące w jej otoczeniu, co pozwoli na identyfikację istniejących oraz przyszłych możliwości i zagrożeń rozwoju i zminimalizuje wpływ ewentualnych, negatywnych skutków. Znajomość uwarunkowań powiatu umożliwi podjęcie działań sprzyjających rozwojowi potencjału lokalnego i wykorzystaniu nadarzających się okazji.

### **Mocne strony**

- Transgraniczne położenie na pograniczu z Litwą i Białorusią, wielokulturowość i wieloetniczność zamieszkującej tu ludności.
- Niskie skażenie środowiska, duża powierzchnia lasów, mnogość jezior, liczne walory krajobrazowe.
- Sąsiedztwo międzynarodowych, tranzytowych dróg komunikacyjnych oraz znaczących miast Podlasia, jakimi są Augustów i Suwałki.
- Wyróżniający się wizerunek Sejneńszczyzny, jako krainy leżącej na styku „sztuk, kultur, narodów”. Wizerunek ten podkreśla wielokulturowość, wieloetniczność i wielowyznaniowość, które są czynnikami wzbogacającym.
- Dobrze rozwinięta sieć kwater agroturystycznych i turystyki wiejskiej.
- Znacząca baza oświatowa sięgająca do tradycji szkolnictwa polskiego i litewskiego.
- Dobre warunki dla produkcji energii cieplnej i elektrycznej z biogazu oraz relatywnie dobre warunki do rozwoju energetyki wiatrowej i słonecznej
- Istnienie zasobów surowcowych wodnych i leśnych, które mogą być podstawą do produkcji markowych, ekologicznych produktów regionalnych

### **Słabe strony**

- Niski stopień samoorganizacji społecznej wokół wspólnych celów gospodarczych i rozwojowych.

- Rosnące bezrobocie i związane z nim postępujące ubożenie mieszkańców miasta i ludności wiejskiej oraz wzrastająca liczba patologii społecznych, a także pojawiające się zjawiska depresji społecznej.
- Postępująca dekapitalizacja zabudowy miejskiej, szczególnie widoczna w centrum Sejna.
- Niska jakość gleb i niedogodne warunki klimatyczne dla wysokowydajnego rolnictwa.
- Niski poziom wykształcenia i kwalifikacji zawodowych osób bezrobotnych.
- Bardzo słaba dostępność transportowa
- Duża część dróg powiatowych i gminnych o słabych i złych standardach technicznych
- Słaba infrastruktura sieci szerokopasmowych
- Niska gęstość zaludnienia i rozproszenie sieci osadniczej skutkujące utrudnionym dostępem do usług publicznych i wysokimi kosztami ich realizacji
- Niewystarczająca infrastruktura związana z gospodarką wodno-ściekową i gospodarką odpadami
- Niski poziom przedsiębiorczości
- Odływ wykwalifikowanej kadry z powiatu
- Niski przyrost naturalny oraz ujemne saldo migracji przyczyniające się do dalszego zmniejszania populacji powiatu
- Niedostosowanie kompetencyjno-kwalifikacyjne zasobów pracy
- Starzenie się zasobów pracy
- Słaby i nierównomierny dostęp do świadczeń zdrowotnych w sektorze publicznym oraz niska jakość zarządzania sektorem zdrowia
- Słabo rozwinięta oferta turystyczna i brak produktów turystycznych
- Postrzeganie przez część społeczeństwa obszarów chronionych jako bariery rozwojowej (w szczególności obszarów NATURA 2000) oraz potrzeba podnoszenia świadomości i kwalifikacji administracji publicznej w zakresie gospodarowania na obszarach chronionych
- Niski poziom PKB na mieszkańca i niższa niż przeciętnie w kraju
- Mały napływ inwestycji, niski poziom nakładów inwestycyjnych (wewnętrznych i zewnętrznych)
- Mała innowacyjność przedsiębiorstw
- Mała aktywność przedsiębiorców
- Zbyt niskie nakłady na wspieranie kultury i renowację zabytków

### **Szanse**

- Zwiększenie możliwości wymiany gospodarczej i turystycznej poprzez integrację europejską, otwarcie na Litwę i później na Białoruś.
- Przygraniczne położenie powiatu na ciągach komunikacyjnych, umożliwiające bezpośrednie połączenie w transporcie lądowym pomiędzy krajami bałtyckimi a resztą Unii Europejskiej (Via Baltica)
- Rosnąca popularność turystyki kulturowej uprawianej w dużym stopniu przez młodzież, a także starszych turystów.
- Wzrost zainteresowania nowymi formami turystyki (w tym w szczególności turystyką kwalifikowaną)
- Istnienie atrakcyjnego zaplecza kulturowego w postaci Wilna, Kowna i Grodna.
- Sąsiedztwo miejscowości wypoczynkowo – sanatoryjnych: Augustowa i Druskiennik, a także Wigierskiego Parku Narodowego i Puszczy Augustowskiej.
- Dostępność do funduszy Unii Europejskiej.
- Rozwój technologii ICT i możliwość jego wykorzystania w wielu dziedzinach – w działalności gospodarczej, turystyce, kulturze, opiece zdrowotnej, edukacji
- Wizerunek regionu jako regionu ekologicznego

- Wzrost popytu na żywność ekologiczną, tradycyjną i regionalną oraz żywność wysokiej jakości
- Wzrost świadomości ekologicznej
- Upowszechnianie się zjawiska kształcenia przez całe życie
- Korzystny kierunek zmian legislacyjnych w zakresie energetyki i gospodarki odpadami
- Wzrost aktywności zawodowej i fizycznej starzejącego się społeczeństwa jako szansa rozwoju usług specjalistycznych z zakresu rehabilitacji, geriatry, dietetyki itp. oraz rozwoju tzw. srebrnej gospodarki – silver economy

### **Zagrożenia**

- Odpływ osób młodych, wykształconych, które osiedlają się i znajdują pracę w bardziej atrakcyjnych regionach kraju.
- Konkurencja sąsiednich powiatów w zakresie oferowanych usług turystycznych.
- Konkurencja producentów markowej, zdrowej żywności z innych regionów Polski.
- Niekorzystne zmiany kulturowe, wzrost znaczenia masowej rozrywki letniej, wzrost przestępczości zagrażającej turystom i mieszkańcom.
- Postępujące ubożenie społeczeństwa, co może np. poważnie ograniczyć popyt na żywność ekologiczną.
- Niestabilna polityka państwa w zakresie wspierania rozwoju regionalnego, także w zakresie wspomagania finansowego w realizowaniu projektów dotyczących rozbudowy i modernizacji infrastruktury służącej wzmacnianiu konkurencyjności regionu.
- Niedostateczne środki subwencji oświatowej dla samorządów (brak środków na zajęcia pozalekcyjne, na naukę jęz. obcych, na wyposażenie pracowni przedmiotowych, na prowadzenie świetlic, na pomoc psychologiczno-pedagogiczną, na doradców metodycznych, na stypendia socjalne i zasiłki dla uczniów, na doksztalcanie nauczycieli)
- Brak stabilnej polityki prorodzinnej ze strony państwa
- Zbyt małe środki na pomoc społeczną
- Brak wsparcia finansowego ze strony państwa dla terenów objętych ochroną przyrodniczą i żyjących tam mieszkańców
- Brak środków na modernizację dróg
- Położenie w regionie słabo rozwiniętym gospodarczo oraz jego marginalizacja wynikająca z utrzymywania się słabej dostępności komunikacyjnej
- Zawile i długotrwałe procedury przyznawania środków unijnych na projekty inwestycyjne
- Wzrost natężenia ruchu, szczególnie ciężarowego na niedostosowanych drogach
- Degradacja środowiska przyrodniczego
- Ograniczenia polityczne, administracyjne i ekonomiczne skutkujące zmniejszonymi możliwościami wykorzystania przygranicznego położenia regionu i wejścia na wschodnie rynki zbytu
- Drenaż mózgów
- Pogorszenie stanu finansów publicznych skutkujące ograniczeniem nakładów inwestycyjnych
- Regulacje prawne i rozwiązania systemowe, zwłaszcza w zakresie kontraktacji usług medycznych, skutkujące dalszym ograniczaniem ich dostępności

## Logika interwencji

### WIZJA

Wizja jest podróżą, w którą wyrusza nasz umysł; zaczynając się od spraw znanych, a kończąc się na nieznanym, tworząc przyszłość na podstawie składania bieżących faktów, nadziei, marzeń, niebezpieczeństw i możliwości i taka definicja wizji rozwoju wskazuje, że podstawowym jej założeniem jest określenie pewnego oczekiwanego stanu, pozytywnie różniącego się od stanu wyjściowego, a będącego konsekwencją realizacji zaplanowanych celów i działań zmierzających do ich realizacji.

### WIZJA POWIATU SEJNEŃSKIEGO

**Powiat Sejneński – obszarem dynamicznego i zrównoważonego rozwoju, o wysokiej jakości życia, przyjazny mieszkańcom, turystom i przedsiębiorcom, o unikalnej ofercie turystycznej oraz nowoczesnej i różnorodnej infrastrukturze.**

### MISJA

Czemu służy misja? Dlaczego istnieje? Jaka jest jej rola w rozwoju gminy, powiatu, regionu, organizacji czy firmy? Są to zagadnienia niezmiernej wagi. Obecnie duża część jednostek samorządowych, organizacji czy firm posiada formalnie sformułowaną misję (tzw. Deklarację misji), należy jednak wyraźnie odróżnić fakt posiadania takiego dokumentu od samej misji czy jej poczucia. Utożsamienie się z misją jest istotne, jeśli członkowie społeczności lokalnej mają wierzyć w ukierunkowany rozwój swojej wspólnoty terytorialnej, nawet jeśli rozwój ten dotyczyć ma wyłącznie wybranych obszarów życia. Muszą mieć poczucie że ich gmina istnieje po to żeby coś osiągnąć. Koncepcja misji, jej poczucia i utożsamienia, dotyczy wszystkich aspektów i kierunków rozwoju gminy. Gdy członkowie społeczności lokalnej rozumieją i wierzą w jasno sprecyzowane cele strategii rozwoju, widzą jak inni wnoszą swój wkład w jego wzrost, przynosi to duży efekt motywacyjny.

Misja jest opisem docelowego, oczekiwanego stanu i zakresu funkcji spełnianych przez Powiat wobec jego mieszkańców i otoczenia. Stan opisywany w misji ma charakter idealny, a jego osiągnięcie powinno być zasadniczym celem wszelkiej aktywności podejmowanej przez Region, jego mieszkańców oraz władze samorządowe.

Zgodnie z powyższym postulatem wszystkie cele w ramach strategii odwołują się do zadeklarowanej misji – zaproponowane w ich ramach programy i zadania prowadzić będą do osiągnięcia postulowanego w misji stanu docelowego

Misja obszaru musi stanowić czynnik integracji społecznej wokół zasadniczych dla rozwoju spraw. Misja wyraża najwyższego poziomu cele, dostosowane do specyfiki obszaru, ujęte bardzo syntetycznie. Rolą misji jest określenie głównego pola działalności (funkcji) Powiatu i jego specyfiki, unikatowości w zakresie oferowanych produktów i warunków, a także koncentracja uwagi uczestników/realizatorów działań strategicznych na istocie i mobilizacja ich do aktywności.

Mając na uwadze, że wypracowanie właściwej koncepcji misji wymaga oparcia się na spójnym, przenikającym całą „osobowość” programu wzorcu, model Ashridge, kompleksowo ujmujący misję (poprzez analizę jej czterech elementów), wydaje się jak najbardziej właściwy. Wypracowanie misji według tego modelu, daje z jednej strony jasne i precyzyjne wskazania co do wyboru kluczowych obszarów strategicznych i kierunków rozwoju, z drugiej strony stanowi bardzo ważny czynnik wspólnotowy i motywacyjny dla osób pracujących nad zagadnieniem, w tym kierunkami rozwoju powiatu. W sytuacji, kiedy w tworzeniu misji dla rozwoju powiatu brali udział przedstawiciele wielu instytucji i organizacji, było to kwestią nie do przecenienia. W takim ujęciu misja według modelu Ashridge dla rozwoju danej jednostki terytorialnej zakłada odpowiedź na cztery następujące zagadnienia:

- cel - wskazanie zasadniczej aspiracji; celu nadrzędnego rozwoju jednostki terytorialnej;
- strategia - określenie podstawowych obszarów (domen) działalności perspektywicznych i rozwojowych dla konkretnej jednostki terytorialnej;
- wartości - wskazanie istotnych z punktu widzenia rozwoju lokalnego wartości, tego w co wierzymy;
- standardy zachowań - określenie procedur, polityk i schematów zachowań jakie powinny być przestrzegane w celu pełnej, efektywnej realizacji zamierzeń strategicznych organizacji.

## MISJA POWIATU SEJNEŃSKIEGO

**Pobudzenie i utrzymanie trwałego rozwoju  
Powiatu Sejneńskiego w pełni wykorzystujące jego położenie  
przygraniczne oraz kulturowe i naturalne walory dla  
zapewnienia wysokiej jakości życia i gospodarowania**

### Cele strategiczne

**Cel strategiczny 1.** Poprawa pozycji konkurencyjnej Powiatu Sejneńskiego w oparciu o atuty jego położenia, dziedzictwa i środowiska

**Cel strategiczny 2.** Wzrost spójności społecznej dla wszechstronnego rozwoju mieszkańców Powiatu Sejneńskiego.

**Cel strategiczny 3.** Poprawa efektywności i skuteczności polityk publicznych oraz wysokiej jakości świadczonych usług i realizowanych zadań publicznych.

### Cele szczegółowe w obszarach priorytetowych:

**Cel strategiczny 1. Poprawa pozycji konkurencyjnej Powiatu Sejneńskiego w oparciu o atuty jego położenia, dziedzictwa i środowiska.**

#### Obszary priorytetowe:

- Promocja gospodarki opartej na wiedzy
- Rozwój i poprawa dostępu do technologii informacyjno - komunikacyjnych
- Wzrost pośrednich i bezpośrednich inwestycji publicznych i prywatnych
- Rozwój małych i średnich przedsiębiorstw,
- Konkurencyjne rolnictwo



- Promocja i rozwój turystyki
- Rozwój przemysłów czasu wolnego
- Poprawa jakości połączeń i infrastruktury transportowej

**Cel strategiczny 2. Wzrost spójności społecznej dla wszechstronnego rozwoju mieszkańców Powiatu Sejneńskiego.**

Obszary priorytetowe:

- Poprawa jakości i oferty edukacji publicznej
- Promocja i ochrona zdrowia
- Wydajna i skuteczna pomoc społeczna
- Eliminacja nierówności i zjawisk wykluczenia społecznego
- Rozwój instrumentów polityki prorodzinnej
- Rozwój i kształtowanie społeczeństwa obywatelskiego
- Rozwój oferty kulturalnej i wzrost uczestnictwa w kulturze
- Promocja i ochrona dziedzictwa kulturowego
- Przeciwdziałanie bezrobociu i aktywizacja rynku pracy
- Utrzymanie porządku publicznego i wzrost bezpieczeństwa obywateli
- Ochrona przyrody, racjonalne gospodarowanie zasobami i rozwój infrastruktury ochrony środowiska

**Cel strategiczny 3. Sprawne zarządzanie Powiatem dla wzrostu efektywności i skuteczności polityk publicznych oraz wysokiej jakości świadczonych usług i realizowanych zadań publicznych.**

Obszary priorytetowe:

- Rozwój form i narzędzi integrujących gminy Powiatu, ich mieszkańców i lokalne instytucje
- Współpraca z organizacjami pozarządowymi i włączanie ich w procesy rozwojowe
- Wdrożenie nowych narzędzi tworzenia i zarządzania politykami publicznymi
- Rozwój form komunikacji społecznej i narzędzi marketingu terytorialnego
- Rozwój form partnerstwa na rzecz rewitalizacji obszarów zdegradowanych
- Intensyfikacja aktywności w zakresie pozyskiwania funduszy europejskich przez powiatowe jednostki organizacyjne oraz ich partnerów społeczno – gospodarczych.

## Opis działań i operacji służących osiągnięciu celów Programu.

### Operacjonalizacja priorytetów

Paradygmat operacjonalizacji celów ZPRPS wymaga, aby zbudowany był z podprogramów, odpowiadających aktualnie opracowanym niezależnym programom oraz realizowanym politykom powiatowym. Przedstawione poniżej podprogramy ZPRPS uporządkowano w sposób pozwalający realizować ustawowe zadania powiatowe, jednocześnie odnosząc się do celów polityki regionalnej zapisanych w Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego, Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego i przyjętej wiązce celów ZPRPS.

#### **Cel strategiczny 1. Poprawa pozycji konkurencyjnej Powiatu Sejneńskiego w oparciu o atuty jego położenia, dziedzictwa i środowiska**

- Podprogram wzmocnienia lokalnego potencjału gospodarczego i przedsiębiorczości
- Podprogram rozwoju turystyki i przemysłów czasu wolnego
- Podprogram rozwoju infrastruktury dla dostępności komunikacyjnej

#### **Cel strategiczny 2. Wzrost spójności społecznej dla wszechstronnego rozwoju mieszkańców Powiatu Sejneńskiego.**

- Podprogram rozwoju edukacji
- Podprogram ochrony zdrowia
- Podprogram ograniczania zjawisk wykluczenia społecznego
- Podprogram powiatowej polityki prorodzinnej
- Podprogram rozwoju kapitału społecznego
- Podprogram aktywizacji rynku pracy
- Podprogram promocji i ochrony dziedzictwa narodowego

#### **Cel strategiczny 3. Poprawa efektywności i skuteczności polityk publicznych oraz wysokiej jakości świadczonych usług i realizowanych zadań publicznych.**

- Podprogram poprawy bezpieczeństwa publicznego
- Podprogramy ochrony środowiska i przyrody
- Podprogram zarządzania powiatem

Przedstawioną propozycją organizacji systemu programowania operacyjnego na poziomie powiatowym należy rozumieć, jako próbę uporządkowania prowadzonych aktualnie, rozproszonych działań o charakterze obligatoryjnym i nieobligatoryjnym. Istotą proponowanego systemu programowania operacyjnego jest zagregowanie do jednego dokumentu wszystkich planów i programów opracowywanych aktualnie w skali powiatowej. Zintegrowany Program Rozwoju Lokalnego staje się dokumentem koordynującym, rodzajem „master planu”, który w odniesieniu do podprogramów realizujących misje strategiczne związane z Celami. KSRR „KONKURENCYJNOŚĆ” - „SPÓJNOŚĆ” – „SPRAWNOŚĆ”:

- spaja strukturalnie podprogramy sektorowe i horyzontalne, zapewniając ich spójność, a przynajmniej - niesprzeczność zapisanych w nich treści,
- zakłada, że poszczególne podprogramy posiadają - w miarę możliwości merytorycznych - identyczną strukturę wewnętrzną, co daje możliwość tworzenia syntetycznych „wyciągów”, pozwalających wdrażać instrumenty efektywnościowe zapisane w KSRR,
- zapewnia koordynację czasową, finansową i terytorialną elementów podprogramów, eliminując z nich to, co jest wzajemnie sprzeczne lub niewykonalne w założonym horyzoncie czasowym,
- poprzez zunifikowaną strukturę pozwala stworzyć system spójny z poziomem krajowym

- i wojewódzkim, ułatwiając sformułowanie kontraktów terytorialnych, zapisanych w KSRR,
- opracowywany i aktualizowany jest w systemie krocącym w odstępach rocznych, co pozwala:
    - zapewnić optymalny system czasowy zarządzania podprogramami operacyjnymi,
    - stopniowo integrować w ZPRPS (w postaci podprogramów) aktualnie funkcjonujące programy.

## Katalog działań operacyjnych

Poszczególne podprogramy zawierają zestawienie kierunków działań, jakie będą podejmowane w celu osiągnięcia zakładanych celów strategicznych. Podprogramy określają również rolę samorządu powiatowego w realizacji zaplanowanych zadań powiatu, jak i możliwe źródła finansowania ze środków zewnętrznych jak i krajowych. **Zaprezentowany katalog działań nie ma charakteru zamkniętego i będzie mógł być uzupełniany i nowe elementy w zależności od potrzeb powiatu i możliwości finansowych, szczegółowo określonych w wieloletniej prognozie finansowej powiatu.**

**Cel strategiczny 1. Poprawa pozycji konkurencyjnej Powiatu Sejneńskiego w oparciu o atuty jego położenia, dziedzictwa i środowiska**

- **Podprogram wzmocnienia lokalnego potencjału gospodarczego i przedsiębiorczości**

Kierunki działań operacyjnych	Rola o zadania powiatu w realizacji zaplanowanych działań	Możliwości finansowania działań ze źródeł zewnętrznych
Aktywne zachęcanie przedsiębiorstw do uczestnictwa w projektach szkoleniowo-doradczych	Współdziałanie z lokalnymi instytucjami otoczenia biznesu	Interreg V-A Litwa – Polska; Program Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina 2014-2020; Program Współpracy Transgranicznej Polska-Rosja 2014-2020; Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego 2014-2020; Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020 i inne programy krajowe
Kształtowanie postaw przedsiębiorczych wśród młodzieży	Realizacja przedsięwzięć przez gminy, powiat, jednostki organizacyjne powiatu, organizacje pozarządowe lub przy współpracy z partnerem zagranicznym. Współdziałanie z lokalnymi instytucjami otoczenia biznesu	Interreg V-A Litwa – Polska; Program Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina 2014-2020; Program Współpracy Transgranicznej Polska-Rosja 2014-2020; Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego 2014-2020; Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020 i inne programy krajowe
Wspólna promocja gospodarcza Powiatu Sejneńskiego	Realizacja przedsięwzięć przez gminy, powiat, jednostki organizacyjne powiatu, organizacje pozarządowe przy współpracy z partnerem zagranicznym. Współdziałanie z lokalnymi podmiotami gospodarczymi	Interreg V-A Litwa – Polska; Program Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina 2014-2020; Program Współpracy Transgranicznej Polska-Rosja 2014-2020; Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego 2014-2020; Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020 i inne programy krajowe
Działania wspierające rozwój lokalnych produktów opartych o surowce lokalne	Realizacja przedsięwzięć przez gminy, powiat, jednostki organizacyjne powiatu, organizacje pozarządowe,	Interreg V-A Litwa – Polska; Program Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina 2014-2020;

	rolników, przy współpracy z partnerem zagranicznym. Współdziałanie z lokalnymi podmiotami gospodarczymi	Program Współpracy Transgranicznej Polska-Rosja 2014-2020; Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego 2014-2020; Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020 i inne programy krajowe
inne kierunki .....		

- **Podprogram rozwoju turystyki i przemysłów czasu wolnego**

Kierunki działań operacyjnych	Rola o zadania powiatu w realizacji zaplanowanych działań	Możliwości finansowania działań ze źródeł zewnętrznych
Strategia Promocji Powiatu Sejneńskiego	Realizacja przedsięwzięć przez Starostwo Powiatowe w partnerstwie z organizacjami pozarządowymi oraz gminami Powiatu Sejneńskiego	Interreg V-A Litwa – Polska; Program Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina 2014-2020; Program Współpracy Transgranicznej Polska-Rosja 2014-2020; Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego 2014-2020 i inne programy krajowe
Transgraniczne szlaki turystyczne	Realizacja przedsięwzięć przez Starostwo Powiatowe w partnerstwie z organizacjami pozarządowymi, gminami Powiatu Sejneńskiego oraz partnerem zagranicznym	Interreg V-A Litwa – Polska; Program Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina 2014-2020; Program Współpracy Transgranicznej Polska-Rosja 2014-2020; Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego 2014-2020 i inne programy krajowe
Zintegrowany System Transgranicznej Informacji Turystycznej	Realizacja przedsięwzięć przez Starostwo Powiatowe w partnerstwie z organizacjami pozarządowymi, gminami Powiatu Sejneńskiego oraz partnerem zagranicznym	Interreg V-A Litwa – Polska; Program Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina 2014-2020; Program Współpracy Transgranicznej Polska-Rosja 2014-2020; Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego 2014-2020 i inne programy krajowe
Transgraniczny Klaster Turystyczny	Realizacja przedsięwzięć przez Starostwo Powiatowe w partnerstwie z organizacjami pozarządowymi, gminami Powiatu Sejneńskiego oraz partnerem zagranicznym	Interreg V-A Litwa – Polska; Program Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina 2014-2020; Program Współpracy Transgranicznej Polska-Rosja 2014-2020; Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego 2014-2020, i inne programy krajowe
Rozwój infrastruktury turystyki aktywnej pogranicza	Realizacja przedsięwzięć przez Starostwo Powiatowe w partnerstwie z organizacjami pozarządowymi, gminami Powiatu Sejneńskiego oraz partnerem zagranicznym	Interreg V-A Litwa – Polska; Program Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina 2014-2020; Program Współpracy Transgranicznej Polska-Rosja 2014-2020; Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego 2014-2020 i inne programy krajowe
Opracowanie kompleksowych materiałów promocyjnych dla całego powiatu	Realizacja przedsięwzięć przez gminy, powiat, jednostki organizacyjne powiatu, organizacje pozarządowe lub przy współpracy z partnerem zagranicznym.	Interreg V-A Litwa – Polska; Program Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina 2014-2020; Program Współpracy Transgranicznej Polska-Rosja 2014-2020; Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego 2014-2020 i inne programy krajowe
Rozwój nowych produktów turystycznych (w tym sieciowych)	Realizacja przedsięwzięć przez gminy, powiat, jednostki organizacyjne	Interreg V-A Litwa – Polska; Program Współpracy Transgranicznej Polska-

	powiatu, organizacje pozarządowe lub przy współpracy z partnerem zagranicznym.	Białoruś-Ukraina 2014-2020; Program Współpracy Transgranicznej Polska-Rosja 2014-2020; Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego 2014-2020 i inne programy krajowe
<b>inne kierunki .....</b>		

- **Podprogram rozwoju infrastruktury dla dostępności komunikacyjnej**

<b>Kierunki działań operacyjnych</b>	<b>Rola o zadania powiatu w realizacji zaplanowanych działań</b>	<b>Możliwości finansowania działań ze źródeł zewnętrznych</b>
Przebudowa drogi powiatowej Nr 1163B Sejwy-Widugiery-Sankury	Realizacja inwestycji na drogach powiatowych/ współpraca z gminami w zakresie modernizacji dróg powiatowych i gminnych. Działania realizowane przez własną jednostkę organizacyjną.	Program Rozwoju gminnej i powiatowej infrastruktury drogowej na lata 2016-2020, Interreg V-A Litwa – Polska; Program Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina 2014-2020; Program Współpracy Transgranicznej Polska-Rosja 2014-2020;
Przebudowa drogi powiatowej nr 1157B Krasnopol - Gremzdel - Jegliniec – Wiatrołuża	Realizacja inwestycji na drogach powiatowych/ współpraca z gminami w zakresie modernizacji dróg powiatowych i gminnych. Działania realizowane przez własną jednostkę organizacyjną.	Program Rozwoju gminnej i powiatowej infrastruktury drogowej na lata 2016-2020, Interreg V-A Litwa – Polska; Program Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina 2014-2020; Program Współpracy Transgranicznej Polska-Rosja 2014-2020; Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020;
Przebudowa ciągu dróg powiatowych: Nr 1178B Ogrodniki-Berżniki, Nr 1178B odcinek przez miejscowość Berżniki, Nr 1177B odcinek Bierżałowce-Berżniki i Nr 1175B Sejny-Bosse-Bierżałowce.	Realizacja inwestycji na drogach powiatowych/ współpraca z gminami w zakresie modernizacji dróg powiatowych i gminnych. Działania realizowane przez własną jednostkę organizacyjną.	Program Rozwoju gminnej i powiatowej infrastruktury drogowej na lata 2016-2020, Interreg V-A Litwa – Polska; Program Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina 2014-2020; Program Współpracy Transgranicznej Polska-Rosja 2014-2020; Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020;
Przebudowa drogi powiatowej Nr 1205B Frącki - Dworczyisko - Łoski – Mikaszówka	Realizacja inwestycji na drogach powiatowych/ współpraca z gminami w zakresie modernizacji dróg powiatowych i gminnych. Działania realizowane przez własną jednostkę organizacyjną.	Program Rozwoju gminnej i powiatowej infrastruktury drogowej na lata 2016-2020, Interreg V-A Litwa – Polska; Program Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina 2014-2020; Program Współpracy Transgranicznej Polska-Rosja 2014-2020; Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020;
Przebudowa drogi powiatowej Nr 1164B Sejny - Bubele - Krasnowo – Sankury.	Realizacja inwestycji na drogach powiatowych/ współpraca z gminami w zakresie modernizacji dróg powiatowych i gminnych. Działania realizowane przez własną jednostkę organizacyjną.	Program Rozwoju gminnej i powiatowej infrastruktury drogowej na lata 2016-2020, Interreg V-A Litwa – Polska; Program Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina 2014-2020; Program Współpracy Transgranicznej Polska-Rosja 2014-2020; Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020;
Przebudowa drogi powiatowej nr 1173B Krasnopol – Żłobin - Jeziorki	Realizacja inwestycji na drogach powiatowych/ współpraca z gminami w zakresie modernizacji dróg powiatowych i gminnych.	Program Rozwoju gminnej i powiatowej infrastruktury drogowej na lata 2016-2020, Interreg V-A Litwa – Polska; Program Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina 2014-2020; Program

		Współpracy Transgranicznej Polska-Rosja 2014-2020; Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020;
Przebudowa lub modernizacja dróg powiatowych i gminnych wraz z towarzyszącą infrastrukturą (chodniki) poprawiających dostępność komunikacyjną mieszkańców i turystów na terenie powiatu sejneńskiego	Realizacja inwestycji na drogach powiatowych/ gminnych.	Program Rozwoju gminnej i powiatowej infrastruktury drogowej na lata 2016-2020, Interreg V-A Litwa – Polska; Program Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina 2014-2020; Program Współpracy Transgranicznej Polska-Rosja 2014-2020; Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020; inne programy krajowe
Kompleksowe wyposażenie powiatowych służb drogowych w niezbędny sprzęt do utrzymania dróg wraz z całym pasem drogowym	Realizacja zadań inwestycyjnych przez jednostkę organizacyjną – Powiatowy Zarząd Dróg w Sejnach	Program Rozwoju gminnej i powiatowej infrastruktury drogowej na lata 2016-2020, Interreg V-A Litwa – Polska; Program Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina 2014-2020; Program Współpracy Transgranicznej Polska-Rosja 2014-2020; Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020; inne programy krajowe
<b>inne kierunki .....</b>		

**Cel strategiczny 2. Wzrost spójności społecznej dla wszechstronnego rozwoju mieszkańców Powiatu Sejneńskiego.**

- **Podprogram rozwoju edukacji**

Kierunki działań operacyjnych	Rola o zadania powiatu w realizacji zaplanowanych działań	Możliwości finansowania działań ze źródeł zewnętrznych
Kształcenie zawodowe. Kształcenie ogólne	Działania realizowane przez własne jednostki organizacyjne	Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego 2014-2016; Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020 i inne programy krajowe
Działania inicjujące i wspierające rozwój współpracy szkół i placówek kształcenia zawodowego z pracodawcami (wspólne przygotowanie programów nauczania, organizacja zajęć, praktyk i staży zawodowych w firmach)	Działania realizowane przez własne jednostki organizacyjne, współdziałanie z placówkami kształcenia zawodowego w zakresie zaangażowania pracodawców w procesy kształcenia zawodowego na terenie powiatu	Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego 2014-2016; Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020 i inne programy krajowe
Rozwijanie indywidualnych umiejętności uczniów, szczególnie uzdolnionych oraz uczniów o specjalnych potrzebach edukacyjnych i predyspozycjach sportowych	Działania realizowane przez własne jednostki organizacyjne	Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego 2014-2016; Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020 i inne programy krajowe
Poprawa jakości i dostępności usług edukacyjnych na terenie Powiatu Sejneńskiego	Działania realizowane przez własne jednostki organizacyjne	Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego 2014-2016; Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020 i inne programy krajowe
Międzynarodowe programy wymiany młodzieży szkolnej	Działania realizowane przez własne jednostki organizacyjne	Program Erasmus +
<b>inne kierunki .....</b>		

- **Podprogram ochrony zdrowia**

Kierunki działań operacyjnych	Rola o zadania powiatu w realizacji zaplanowanych działań	Możliwości finansowania działań ze źródeł zewnętrznych
Mała przestrzeń – duża aktywność, rewitalizacja placu przy Powiatowym Urzędzie Pracy w Sejnach	Realizacja przedsięwzięcia przez Starostwo Powiatowe	Interreg V-A Litwa – Polska; Program Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina 2014-2020; Program Współpracy Transgranicznej Polska-Rosja 2014-2020; Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego 2014-2020; Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020 i inne programy krajowe;
Zakup dwóch karetek pogotowia ratunkowego w wyposażeniu dla SP ZOZ w Sejnach	Realizacja przedsięwzięcia przez jednostkę organizacyjną powiatu – SP ZOZ w Sejnach	Interreg V-A Litwa – Polska; Program Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina 2014-2020; Program Współpracy Transgranicznej Polska-Rosja 2014-2020; Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego 2014-2020 i inne programy krajowe
Szpital przyjazny środowisku – zastosowanie odnawialnych źródeł energii w Szpitalu w Sejnach	Realizacja przedsięwzięcia przez jednostkę organizacyjną powiatu – SP ZOZ w Sejnach	Interreg V-A Litwa – Polska; Program Współpracy Transgranicznej Polska – Białoruś -Ukraina 2014-2020; Program Współpracy Transgranicznej Polska-Rosja 2014-2020; Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego 2014-2020 i inne programy krajowe
Aktywne uczestnictwo Powiatu w realizacji krajowych i regionalnych programów profilaktycznych dotyczących chorób będących istotnym problemem zdrowotnym regionu i powiatu	Realizacja przedsięwzięć przez gminy, powiat, jednostki organizacyjne powiatu, organizacje pozarządowe lub przy współpracy z partnerem zagranicznym.	Interreg V-A Litwa – Polska; Program Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina 2014 - 2020; Program Współpracy Transgranicznej Polska-Rosja 2014-2020; Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego 2014-2020 i inne programy krajowe
Poprawa jakości usług medycznych poprzez zakup sprzętu medycznego dla SP ZOZ w Sejnach	Realizacja przedsięwzięcia przez jednostkę organizacyjną powiatu – SP ZOZ w Sejnach	Interreg V-A Litwa – Polska; Program Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina 2014-2020; Program Współpracy Transgranicznej Polska-Rosja 2014-2020; Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego 2014-2020 i inne programy krajowe
<b>inne kierunki .....</b>		

- **Podprogram ograniczania zjawisk wykluczenia społecznego**

Kierunki działań operacyjnych	Rola o zadania powiatu w realizacji zaplanowanych działań	Możliwości finansowania działań ze źródeł zewnętrznych
Realizacja kompleksowych programów na rzecz integracji osób i rodzin wykluczonych lub zagrożonych wykluczeniem społecznym ukierunkowane na aktywizację społeczno-zawodową	Realizacja przedsięwzięć przez gminy, powiat, jednostki organizacyjne powiatu, organizacje pozarządowe lub przy współpracy z partnerem zagranicznym.	Interreg V-A Litwa – Polska; Program Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina 2014-2020; Program Współpracy Transgranicznej Polska-Rosja 2014-2020; Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego 2014-2020, Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020 i inne programy krajowe

Nowe jutro – program integracji społecznej i zawodowej powiatu sejneńskiego	Realizacja przedsięwzięcia przez jednostkę organizacyjną powiatu – PCPR w Sejnach	Interreg V-A Litwa – Polska; Program Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina 2014-2020; Program Współpracy Transgranicznej Polska-Rosja 2014-2020; Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego 2014-2020, Program Operacyjny Wiedza Edukacja Rozwój 2014-2020 i inne programy krajowe
inne kierunki .....		

- **Podprogram powiatowej polityki prorodzinnej**

Kierunki działań operacyjnych	Rola o zadania powiatu w realizacji zaplanowanych działań	Możliwości finansowania działań ze źródeł zewnętrznych
Rozwój instytucjonalnych i pozainstytucjonalnych form wsparcia osób starszych i niepełnosprawnych	Realizacja przedsięwzięć przez gminy, powiat, jednostki organizacyjne powiatu, organizacje pozarządowe lub przy współpracy z partnerem zagranicznym	Interreg V-A Litwa – Polska; Program Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina 2014-2020; Program Współpracy Transgranicznej Polska-Rosja 2014-2020; Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego 2014-2020 i inne programy krajowe
Realizacja działań na rzecz reintegracji i rehabilitacji społeczno-zawodowej osób niepełnosprawnych	Realizacja przedsięwzięć przez gminy, powiat, jednostki organizacyjne powiatu, organizacje pozarządowe lub przy współpracy z partnerem zagranicznym	Interreg V-A Litwa – Polska; Program Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina 2014-2020; Program Współpracy Transgranicznej Polska-Rosja 2014-2020; Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego 2014-2020 i inne programy krajowe
inne kierunki .....		

- **Podprogram rozwoju kapitału społecznego**

Kierunki działań operacyjnych	Rola o zadania powiatu w realizacji zaplanowanych działań	Możliwości finansowania działań ze źródeł zewnętrznych
Kultura Pogranicza Wczoraj i Dziś	Realizacja przedsięwzięć przez gminy, powiat, jednostki organizacyjne powiatu, organizacje pozarządowe lub przy współpracy z partnerem zagranicznym	Interreg V-A Litwa – Polska; Program Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina 2014-2020; Program Współpracy Transgranicznej Polska-Rosja 2014-2020; Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego 2014-2020 i inne programy krajowe
inne kierunki .....		

- **Podprogram aktywizacji rynku pracy**

Kierunki działań operacyjnych	Rola o zadania powiatu w realizacji zaplanowanych działań	Możliwości finansowania działań ze źródeł zewnętrznych
Powiatowe Centrum Aktywności Lokalnej w Sejnach	Realizacja przedsięwzięć przez gminy, powiat, jednostki organizacyjne powiatu, organizacje pozarządowe lub przy współpracy z partnerem zagranicznym	Interreg V-A Litwa – Polska; Program Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina 2014-2020; Program Współpracy Transgranicznej Polska-Rosja 2014-2020; Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego 2014-2020 i inne programy krajowe



Aktywizacja osób pozostających bez pracy w powiecie sejneńskim	Realizacja przedsięwzięcia przez jednostkę organizacyjną powiatu – Powiatowy Urząd Pracy w Sejnach	Interreg V-A Litwa – Polska; Program Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina 2014-2020; Program Współpracy Transgranicznej Polska-Rosja 2014-2020; Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego 2014-2020 i inne programy krajowe
<b>inne kierunki .....</b>		

- **Podprogram promocji i ochrony dziedzictwa narodowego**

Kierunki działań operacyjnych	Rola o zadania powiatu w realizacji zaplanowanych działań	Możliwości finansowania działań ze źródeł zewnętrznych
Promocja kultury i dziedzictwa narodowego Ziemi Sejneńskiej poprzez współorganizację (przy zaangażowaniu samorządów gminnych i organizacji pozarządowych) wydarzeń na terenie całego powiatu	Realizacja przedsięwzięć przez samorządy: powiatowy, gminne, organizacje pozarządowe.	Interreg V-A Litwa – Polska; Program Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina 2014-2020; Program Współpracy Transgranicznej Polska-Rosja 2014-2020; Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego 2014-2020, Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020 i inne programy krajowe
Tworzenie zasobów cyfrowych dziedzictwa kulturowego powiatu	Realizacja przedsięwzięć przez samorządy: powiatowy, gminne, organizacje pozarządowe.	Interreg V-A Litwa – Polska; Program Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina 2014-2020; Program Współpracy Transgranicznej Polska-Rosja 2014-2020; Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego 2014-2020, Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020 i inne programy krajowe
Ochrona i wsparcie remontu zabytków	Realizacja przedsięwzięć przez samorządy: powiatowy, gminne, organizacje pozarządowe.	Interreg V-A Litwa – Polska; Program Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina 2014-2020; Program Współpracy Transgranicznej Polska-Rosja 2014-2020; Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego 2014-2020, Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020, Ministerstwo Kultury i Dziedzictwa Narodowego i inne programy krajowe
Ochrona i wsparcie dziedzictwa kultury ludowej powiatu	Realizacja przedsięwzięć przez samorządy: powiatowy, gminne, organizacje pozarządowe.	Interreg V-A Litwa – Polska; Program Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina 2014-2020; Program Współpracy Transgranicznej Polska-Rosja 2014-2020; Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego 2014-2020, Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020 i inne programy krajowe
<b>inne kierunki .....</b>		

**Cel strategiczny 3. Poprawa efektywności i skuteczności polityk publicznych oraz wysokiej jakości świadczonych usług i realizowanych zadań publicznych.**

- **Podprogram poprawy bezpieczeństwa publicznego**

Kierunki działań operacyjnych	Rola o zadania powiatu w realizacji zaplanowanych działań	Możliwości finansowania działań ze źródeł zewnętrznych
Odnowa peronów autobusowych wraz z ciągiem pieszym w Sejnach	Realizacja przedsięwzięcia przez Starostwo Powiatowe	Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020
Inwestycje w infrastrukturę bezpieczeństwa publicznego	Realizacja przedsięwzięć przez samorządy: powiatowy, gminne, organizacje pozarządowe.	Interreg V-A Litwa – Polska; Program Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina 2014-2020; Program Współpracy Transgranicznej Polska-Rosja 2014-2020; Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego 2014-2020, Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020 lub inne programy krajowe
<b>inne kierunki .....</b>		

- **Podprogramy ochrony środowiska i przyrody**

Kierunki działań operacyjnych	Rola o zadania powiatu w realizacji zaplanowanych działań	Możliwości finansowania działań ze źródeł zewnętrznych
Edukacja obywatelska w zakresie ochrony środowiska oraz kształtowanie i promocja postaw proekologicznych	Realizacja przedsięwzięć przez samorządy: powiatowy, gminne, organizacje pozarządowe.	Interreg V-A Litwa – Polska; Program Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina 2014-2020; Program Współpracy Transgranicznej Polska-Rosja 2014-2020; Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego 2014-2020, Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020 lub inne programy krajowe
Analiza i wprowadzenie zmian w ochronie przyrody terenów nia objętych w celu polepszenia jej efektów w zachowaniu jak najmniejszego uszczerbku (ograniczenia) w użytkowaniu gruntów	Realizacja przedsięwzięć przez samorządy: powiatowy, gminne, organizacje pozarządowe.	Interreg V-A Litwa – Polska; Program Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina 2014-2020; Program Współpracy Transgranicznej Polska-Rosja 2014-2020; Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego 2014-2020, Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020 lub inne programy krajowe
<b>inne kierunki .....</b>		

- **Podprogram zarządzania powiatem**

Kierunki działań operacyjnych	Rola o zadania powiatu w realizacji zaplanowanych działań	Możliwości finansowania działań ze źródeł zewnętrznych
Utworzenie Międzynarodowego Centrum Młodzieży w Ogrodnikach	Realizacja przedsięwzięć przez samorządy: powiatowy, gminne, organizacje pozarządowe.	Interreg V-A Litwa – Polska; Program Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina 2014-2020; Program Współpracy Transgranicznej Polska-Rosja 2014-2020; Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego 2014-2020 lub inne krajowe
Dostosowanie budynku Starostwa Powiatowego w Sejnach do potrzeb osób niepełnosprawnych	Realizacja przedsięwzięć przez samorządy: powiatowy, gminne, organizacje pozarządowe.	Interreg V-A Litwa – Polska; Program Współpracy Transgranicznej Polska-Białoruś-Ukraina 2014-2020; Program Współpracy Transgranicznej

		Polska-Rosja 2014-2020; Regionalny Program Operacyjny Województwa Podlaskiego 2014-2020, Program Rozwoju Obszarów Wiejskich 2014-2020 lub inne krajowe
<b>inne kierunki .....</b>		

## Projekty kluczowe

Projekty kluczowe to przedsięwzięcia o strategicznym charakterze dla realizacji Programu, których wdrożenie jest istotne z punktu widzenia osiągnięcia jego celów, jak również w znaczący sposób przyczyni się do realizacji założeń polityki współpracy transgranicznej, polityk sektorowych oraz strategii rozwoju regionów przygranicznych. Zawarta poniżej indykatywna lista projektów kluczowych oznacza, iż podane poniżej informacje dotyczące poszczególnych projektów mają charakter orientacyjny i są odzwierciedleniem najlepszej o nich wiedzy w momencie tworzenia listy. Mogą – a często wręcz powinny – być one weryfikowane, uzupełniane, zmieniane, jak również rozwijane o nowe działania i idee. Stąd ramowy charakter ich opisu, a zidentyfikowane działania oraz zaproponowane kategorie (nieskwantyfikowanych) wskaźników mają być inspiracją i pomocą w procesie definiowania i konceptualizacji projektów rozwojowych oraz tworzenia montażu finansowego ich realizacji.

Ich wdrożenie to proces wymagający stworzenia powiatowej sieci współpracy partnerów sektora publicznego, prywatnego i pozarządowego. A wykreowane w ramach projektu procesy współpracy międzysektorowej ułatwią realizację zidentyfikowanych projektów kluczowych.

<b>KARTA PROJEKTU KLUCZOWEGO</b>	
<b>Nazwa zadania</b>	<b>Przebudowa drogi powiatowej Nr 1163B Sejwy-Widugiery-Sankury</b>
<b>Cel strategiczny</b>	Poprawa pozycji konkurencyjnej Powiatu Sejneńskiego w oparciu o atuty jego położenia, dziedzictwa i środowiska
<b>Podprogram</b>	Podprogram rozwoju infrastruktury dla dostępności komunikacyjnej
<b>Miejsce realizacji</b>	Powiat Sejneński- gmina Puńsk
<b>Okres realizacji</b>	2016-2017
<b>Cel</b>	Poprawa dostępności komunikacyjnej między przejściem granicznym z Litwą, a drogą wojewódzką Nr 651 poprzez przebudowę drogi powiatowej Nr 1163B Sejwy-Widugiery-Sankury.
<b>Działania</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- przygotowanie dokumentacji przetargowej w celu wyłonienia wykonawcy robót,</li> <li>- zawarcie umowy z wykonawcą robót budowlanych,</li> <li>- zawarcie umowy na pełnienie funkcji inspektora nadzoru inwestorskiego,</li> <li>- koordynacja realizacji inwestycji,</li> <li>- promocja inwestycji</li> <li>- odbiór i rozliczenie końcowe inwestycji.</li> </ul>
<b>Oczekiwane efekty</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- poprawa bezpieczeństwa ruchu drogowego,</li> <li>- skrócenie czasu dojazdu do miejscowości oraz poprawa komfortu jazdy,</li> <li>- poprawa dostępności komunikacyjnej obszarów wiejskich gminy Puńsk z przejściem granicznym z Litwą,</li> <li>- poprawa warunków życia mieszkańców,</li> <li>- rozwój gospodarczy i społeczno-kulturalny.</li> </ul>
<b>Wykonawca</b>	Starostwo Powiatowe w Sejnach w partnerstwie z Gminą Puńsk
<b>Beneficjenci</b>	Użytkownicy ruchu drogowego min. służby ratunkowe, komunikacja publiczna, dostawcy i odbiorcy płodów rolnych, okoliczni przedsiębiorcy głównie z branży rolniczej, mieszkańcy , szkoły , turyści i inne.
<b>Wartość zadania</b>	<b>2 414 000,00 zł</b>

<b>KARTA PROJEKTU KLUCZOWEGO</b>	
<b>Nazwa zadania</b>	<b>Przebudowa drogi powiatowej nr 1157B Krasnopol - Gremzdel - Jegliniec – Wiatrołuża</b>
<b>Cel strategiczny</b>	Poprawa pozycji konkurencyjnej Powiatu Sejneńskiego w oparciu o atuty jego położenia, dziedzictwa i środowiska
<b>Podprogram</b>	Podprogram rozwoju infrastruktury dla dostępności komunikacyjnej
<b>Miejsce realizacji</b>	Powiat Sejneński- gmina Krasnopol
<b>Okres realizacji</b>	2016-2017
<b>Cel</b>	Poprawa dostępności komunikacyjnej gminy Krasnopol poprzez przebudowę drogi powiatowej nr 1157B Krasnopol - Gremzdel - Jegliniec – Wiatrołuża
<b>Działania</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- opracowanie wniosku aplikacyjnego w celu uzyskania dofinansowania realizacji inwestycji,</li> <li>- przygotowanie dokumentacji przetargowej w celu wyłonienia wykonawcy robót,</li> <li>- zawarcie umowy z wykonawcą robót budowlanych,</li> <li>- zawarcie umowy na pełnienie funkcji inspektora nadzoru inwestorskiego,</li> <li>- koordynacja realizacji inwestycji,</li> <li>- promocja inwestycji,</li> <li>- odbiór i rozliczenie końcowe inwestycji.</li> </ul>
<b>Oczekiwane efekty</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- poprawa bezpieczeństwa ruchu drogowego,</li> <li>- skrócenie czasu dojazdu do miejscowości oraz poprawa komfortu jazdy,</li> <li>- poprawa dostępności komunikacyjnej obszarów wiejskich gminy Krasnopol z powiatem suwalskim,</li> <li>- poprawa warunków życia mieszkańców,</li> <li>- rozwój gospodarczy i społeczno-kulturalny.</li> </ul>
<b>Wykonawca</b>	Starostwo Powiatowe w Sejnach w partnerstwie z Gminą Krasnopol
<b>Beneficjenci</b>	Użytkownicy ruchu drogowego min. służby ratunkowe, komunikacja publiczna, dostawcy i odbiorcy płodów rolnych, okoliczni przedsiębiorcy głównie z branży rolniczej, mieszkańcy , szkoły , turyści i inne.
<b>Wartość zadania</b>	<b>1 680 000,00 zł</b>

<b>KARTA PROJEKTU KLUCZOWEGO</b>	
<b>Nazwa zadania</b>	<b>Przebudowa ciągu dróg powiatowych: Nr 1178B Ogrodniki-Berżniki, Nr 1178B odcinek przez miejscowość Berżniki, Nr 1177B odcinek Bierżałowce-Berżniki i Nr 1175B Sejny-Bosse-Bierżałowce</b>
<b>Cel strategiczny</b>	Poprawa pozycji konkurencyjnej Powiatu Sejneńskiego w oparciu o atuty jego położenia, dziedzictwa i środowiska
<b>Podprogram</b>	Podprogram rozwoju infrastruktury dla dostępności komunikacyjnej
<b>Miejsce realizacji</b>	Powiat Sejneński- gmina Sejny i miasto Sejny
<b>Okres realizacji</b>	2016-2019
<b>Cel</b>	Poprawa dostępności komunikacyjnej obszaru przygranicznego gminy Sejny z Litwą i Białorusią poprzez przebudowę ciągu dróg powiatowych: Nr 1178B Ogrodniki-Berżniki, Nr 1178B odcinek przez miejscowość Berżniki, Nr 1177B odcinek Bierżałowce-Berżniki i Nr 1175B Sejny-Bosse-Bierżałowce.
<b>Działania</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- opracowanie dokumentacji projektowej,</li> <li>- uzyskanie pozwolenia na budowę,</li> <li>- opracowanie wniosku aplikacyjnego w celu uzyskania dofinansowania realizacji inwestycji,</li> <li>- przygotowanie dokumentacji przetargowej w celu wyłonienia wykonawcy robót,</li> <li>- zawarcie umowy z wykonawcą robót budowlanych,</li> <li>- zawarcie umowy na pełnienie funkcji inspektora nadzoru inwestorskiego,</li> <li>- koordynacja realizacji inwestycji,</li> <li>- promocja inwestycji,</li> <li>- odbiór i rozliczenie końcowe inwestycji.</li> </ul>
<b>Oczekiwane efekty</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- poprawa bezpieczeństwa ruchu drogowego,</li> <li>- skrócenie czasu dojazdu do miejscowości oraz poprawa komfortu jazdy,</li> <li>- poprawa dostępności komunikacyjnej obszarów wiejskich gminy Sejny z Litwą i Białorusią,</li> <li>- poprawa warunków życia mieszkańców,</li> <li>- rozwój gospodarczy i społeczno-kulturalny.</li> </ul>
<b>Wykonawca</b>	Starostwo Powiatowe w Sejnach w partnerstwie z Gminą Sejny i Miastem Sejny
<b>Beneficjenci</b>	Użytkownicy ruchu drogowego min. służby ratunkowe, komunikacja publiczna, dostawcy i odbiorcy produktów rolnych, okoliczni przedsiębiorcy głównie z branży rolniczej, mieszkańcy, szkoły, turyści i inne.
<b>Wartość zadania</b>	<b>12 253 000,00 zł</b>

<b>KARTA PROJEKTU KLUCZOWEGO</b>	
<b>Nazwa zadania</b>	<b>Przebudowa drogi powiatowej Nr 1205B Frącki - Dworczyso - Łoski – Mikaszówka</b>
<b>Cel strategiczny</b>	Poprawa pozycji konkurencyjnej Powiatu Sejneńskiego w oparciu o atuty jego położenia, dziedzictwa i środowiska
<b>Podprogram</b>	Podprogram rozwoju infrastruktury dla dostępności komunikacyjnej
<b>Miejsce realizacji</b>	Powiat Sejneński- gmina Giby
<b>Okres realizacji</b>	2017-2018
<b>Cel</b>	Zwiększenie bezpieczeństwa przeciwpożarowego Puszczy Augustowskiej wraz z poprawą dostępności komunikacyjnej obszaru przygranicznego gminy Giby z Litwą i Białorusią poprzez przebudowę drogi powiatowej Nr 1205B Frącki - Dworczyso - Łoski – Mikaszówka.
<b>Działania</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- opracowanie dokumentacji projektowej,</li> <li>- uzyskanie pozwolenia na budowę,</li> <li>- opracowanie wniosku aplikacyjnego w celu uzyskania dofinansowania realizacji inwestycji,</li> <li>- przygotowanie dokumentacji przetargowej w celu wyłonienia wykonawcy robót,</li> <li>- zawarcie umowy z wykonawcą robót budowlanych,</li> <li>- zawarcie umowy na pełnienie funkcji inspektora nadzoru inwestorskiego,</li> <li>- koordynacja realizacji inwestycji,</li> <li>- promocja inwestycji,</li> <li>- odbiór i rozliczenie końcowe inwestycji.</li> </ul>
<b>Oczekiwane efekty</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- poprawa bezpieczeństwa przeciwpożarowego Puszczy Augustowskiej</li> <li>- poprawa bezpieczeństwa ruchu drogowego,</li> <li>- skrócenie czasu dojazdu do miejscowości oraz poprawa komfortu jazdy,</li> <li>- poprawa dostępności komunikacyjnej obszarów wiejskich gminy Giby z Litwą i Białorusią,</li> <li>- poprawa warunków życia mieszkańców,</li> <li>- rozwój gospodarczy i społeczno-kulturalny.</li> </ul>
<b>Wykonawca</b>	Starostwo Powiatowe w Sejnach w partnerstwie z Nadleśnictwami Pomrze i Głęboki Bróg oraz z Gminą Giby
<b>Beneficjenci</b>	Użytkownicy ruchu drogowego min. służby ratunkowe, komunikacja publiczna, Nadleśnictwa, okoliczni przedsiębiorcy głównie z branży leśnej, mieszkańcy, szkoły, turyści i inne.
<b>Wartość zadania</b>	<b>2 000 000,00 zł</b>



<b>KARTA PROJEKTU KLUCZOWEGO</b>	
<b>Nazwa zadania</b>	<b>Przebudowa drogi powiatowej Nr 1164B Sejny - Bubele - Krasnowo – Sankury</b>
<b>Cel strategiczny</b>	Poprawa pozycji konkurencyjnej Powiatu Sejneńskiego w oparciu o atuty jego położenia, dziedzictwa i środowiska
<b>Podprogram</b>	Podprogram rozwoju infrastruktury dla dostępności komunikacyjnej
<b>Miejsce realizacji</b>	Powiat Sejneński - gmina Sejny i gmina Puńsk
<b>Okres realizacji</b>	2017-2020
<b>Cel</b>	Poprawa dostępności komunikacyjnej obszaru przygranicznego gmin Sejny i Puńsk z Litwą poprzez przebudowę drogi powiatowej Nr 1164B Sejny - Bubele - Krasnowo – Sankury.
<b>Działania</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- opracowanie dokumentacji projektowej,</li> <li>- uzyskanie pozwolenia na budowę,</li> <li>- opracowanie wniosku aplikacyjnego do dostępnego programu w celu uzyskania dofinansowania realizacji inwestycji,</li> <li>- przygotowanie dokumentacji przetargowej w celu wyłonienia wykonawcy robót,</li> <li>- zawarcie umowy z wykonawcą robót budowlanych,</li> <li>- zawarcie umowy na pełnienie funkcji inspektora nadzoru inwestorskiego,</li> <li>- koordynacja realizacji inwestycji,</li> <li>- promocja inwestycji,</li> <li>- odbiór i rozliczenie końcowe inwestycji.</li> </ul>
<b>Oczekiwane efekty</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- poprawa bezpieczeństwa ruchu drogowego,</li> <li>- skrócenie czasu dojazdu do miejscowości oraz poprawa komfortu jazdy,</li> <li>- poprawa dostępności komunikacyjnej obszarów wiejskich gminy Sejny z Litwą,</li> <li>- poprawa warunków życia mieszkańców,</li> <li>- rozwój gospodarczy i społeczno-kulturalny.</li> </ul>
<b>Wykonawca</b>	Starostwo Powiatowe w Sejnach w partnerstwie z Gminą Sejny i Gminą Puńsk
<b>Beneficjenci</b>	Użytkownicy ruchu drogowego min. służby ratunkowe, komunikacja publiczna, dostawcy i odbiorcy płodów rolnych, okoliczni przedsiębiorcy głównie z branży rolniczej, mieszkańcy , szkoły , turyści i inne.
<b>Wartość zadania</b>	<b>8 070 000,00 zł</b>

<b>KARTA PROJEKTU KLUCZOWEGO</b>	
<b>Nazwa zadania</b>	<b>STRATEGIA PROMOCJI POWIATU SEJNEŃSKIEGO</b>
<b>Cel strategiczny</b>	Poprawa pozycji konkurencyjnej Powiatu Sejneńskiego w oparciu o atuty jego położenia, dziedzictwa i środowiska
<b>Podprogram</b>	Podprogram rozwoju turystyki i przemysłów czasu wolnego
<b>Miejsce realizacji</b>	Powiat Sejneński
<b>Okres realizacji</b>	2016-2018
<b>Cel</b>	Wzrost rozpoznawalności i preferencji wyboru Powiatu Sejneńskiego jako atrakcyjnego miejsca destylacji i recepcji turystycznej.
<b>Działania</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- opracowanie planu kampanii promocyjnej,</li> <li>- przygotowanie księgi marki i wizualizacji produktu turystycznego,</li> <li>- udział w targach branżowych krajowych i zagranicznych,</li> <li>- szkolenia skierowane do przedstawicieli branży turystycznej pogranicza,</li> <li>- organizacja wizyt studyjnych dla dziennikarzy i operatorów turystycznych z kraju i zagranicy,</li> <li>- spoty reklamowe i filmy/audycje promujące obszar,</li> <li>- promocja w mediach branżowych, społecznościowych oraz e-marketing,</li> <li>- reklama zewnętrzna,</li> <li>- wykonanie i dystrybucja materiałów informacyjnych i promocyjnych.</li> </ul>
<b>Oczekiwane efekty</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- opracowana i wdrożona koncepcja wizualizacji obszaru,</li> <li>- liczba ekspozycji promujących obszar na targach,</li> <li>- liczba uczestników targów i wystaw,</li> <li>- liczba szkoleń adresowanych do branży turystycznej obszaru,</li> <li>- liczba uczestników szkoleń branżowych,</li> <li>- liczba wizyt i uczestników wizyt studyjnych na obszarze,</li> <li>- liczba spotów/audycji promocyjnych,</li> <li>- liczba profili w mediach społecznościowych promujących obszar,</li> <li>- liczba odwiedzin i udostępnień treści zamieszczanych w mediach branżowych i społecznościowych,</li> <li>- liczba i czas zamieszczenia reklam zewnętrznych i internetowych,</li> <li>- specyfikacja i nakład materiałów promocyjnych.</li> </ul>
<b>Wykonawca</b>	Starostwo Powiatowe w Sejnach w partnerstwie z organizacjami pozarządowymi oraz gminami Powiatu
<b>Beneficjenci</b>	właściwe kompetencyjnie władze lokalne i ich jednostki organizacyjne; punkty informacji turystycznej; przedsiębiorstwa i operatorzy turystyczni; organizacje pozarządowe; parki narodowe; nadleśnictwa i inne.
<b>Wartość zadania</b>	<b>1 250 000,00 zł</b>

<b>KARTA PROJEKTU KLUCZOWEGO</b>	
<b>Nazwa zadania</b>	<b>TRANSGRANICZNE SZLAKI TURYSTYCZNE</b>
<b>Cel strategiczny</b>	Poprawa pozycji konkurencyjnej Powiatu Sejneńskiego w oparciu o atuty jego położenia, dziedzictwa i środowiska
<b>Podprogram</b>	Podprogram rozwoju turystyki i przemysłów czasu wolnego
<b>Miejsce realizacji</b>	Powiat Sejneński i regiony przygraniczne Republiki Litwy
<b>Okres realizacji</b>	2016-2017
<b>Cel</b>	Integracja szlaków turystycznych pogranicza polsko - litewskiego w spójną pod względem merytorycznym, logistycznym oraz ofertowym transgraniczną sieć turystycznych produktów liniowych
<b>Działania</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- opracowanie koncepcji oznakowania i zagospodarowania szlaków turystycznych pogranicza,</li> <li>- weryfikacja przebiegu obecnych szlaków turystycznych,</li> <li>- wytyczenie i oznakowanie nowych szlaków turystycznych,</li> <li>- wykonanie multimedialnych przewodników i informatorów turystycznych po szlakach oraz atrakcjach turystycznych na ich trasie w postaci strony www oraz aplikacji dla urządzeń mobilnych (z wykorzystaniem techniki GPS),</li> <li>- wykonanie przewodników/map szlaków w wersji papierowej i elektronicznej,</li> <li>- wytyczenie i zagospodarowanie informacyjne (materialne i elektroniczne) tzw. ścieżek questingowych, czyli tematycznych gier terenowych,</li> <li>- warsztaty i prezentacje przewodników dla operatorów turystycznych,</li> <li>- promocja i upowszechnienie szlaków i multimedialnych przewodników.</li> </ul>
<b>Oczekiwane efekty</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- opracowana zintegrowana koncepcja oznakowania szlaków turystycznych pogranicza,</li> <li>- liczba wytyczonych/zweryfikowanych szlaków turystycznych,</li> <li>- długość oznakowanych szlaków turystycznych,</li> <li>- liczba wdrożonych aplikacji internetowych dotyczących szlaków turystycznych,</li> <li>- liczba wyprodukowanych map i przewodników,</li> <li>- liczba opracowanych gier terenowych,</li> <li>- liczba warsztatów i szkoleń,</li> <li>- budżet działań promocyjnych.</li> </ul>
<b>Wykonawca</b>	Powiat Sejneński, gminy powiatu oraz partner litewski
<b>Beneficjenci</b>	właściwe kompetencyjnie władze lokalne i ich jednostki organizacyjne; punkty informacji turystycznej, przedsiębiorstwa i operatorzy turystyczni; instytucje kultury; szkoły; parki narodowe; nadleśnictwa i inne.
<b>Wartość zadania</b>	<b>2 100 00,00 zł</b>

<b>KARTA PROJEKTU KLUCZOWEGO</b>	
<b>Nazwa zadania</b>	<b>ZINTEGROWANY SYSTEM TRANSGRANICZNEJ INFORMACJI TURYSTYCZNEJ</b>
<b>Cel strategiczny</b>	Poprawa pozycji konkurencyjnej Powiatu Sejneńskiego w oparciu o atuty jego położenia, dziedzictwa i środowiska
<b>Podprogram</b>	Podprogram rozwoju turystyki i przemysłów czasu wolnego
<b>Miejsce realizacji</b>	Powiat Sejneński i regiony przygraniczne Republiki Litwy
<b>Okres realizacji</b>	2016-2017
<b>Cel</b>	Zapewnienie kompleksowej, spójnej i łatwo dostępnej informacji o atrakcjach i produktach turystycznych pogranicza
<b>Działania</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- opracowanie koncepcji polityki informacyjnej w sektorze turystycznym pogranicza,</li> <li>- szkolenia i warsztaty dla pracowników i organizatorów punktów informacji turystycznej,</li> <li>- szkolenia i warsztaty dla przewodników turystycznych,</li> <li>- synteza i redakcja treści informacji oraz weryfikacja istniejących danych,</li> <li>- opracowanie i wdrożenie narzędzi elektronicznych na potrzeby tworzonego systemu,</li> <li>- opracowanie materiałów informacyjnych i promocyjnych,</li> <li>- zakup niezbędnego sprzętu i wyposażenia punktów informacji turystycznej, w tym infokiosków i podobnych urządzeń do rozmieszczenia na obszarze.</li> </ul>
<b>Oczekiwane efekty</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- wdrożony zintegrowany system informacji turystycznej,</li> <li>- liczba szkoleń dotyczących wdrażanego systemu,</li> <li>- liczba uczestników szkoleń,</li> <li>- liczba uczestników systemu,</li> <li>- liczba utworzonych/zaktualizowanych baz danych turystycznych,</li> <li>- liczba rekordów informacji turystycznych zawartych w systemie,</li> <li>- wdrożone narzędzia i aplikacje elektroniczne,</li> <li>- liczba osób korzystających z systemu informacji turystycznej,</li> <li>- liczba i nakład opublikowanych materiałów informacyjnych,</li> <li>- liczba punktów informacji turystycznej w systemie,</li> <li>- liczba zakupionych urządzeń i wyposażenia na potrzeby systemu,</li> <li>- liczba doposażonych punktów informacji turystycznej.</li> </ul>
<b>Wykonawca</b>	Powiat Sejneński, gminy powiatu oraz partner litewski
<b>Beneficjenci</b>	właściwe kompetencyjnie władze lokalne i ich jednostki organizacyjne; punkty informacji turystycznej, przedsiębiorstwa i operatorzy turystyczni; instytucje kultury; szkoły; parki narodowe; nadleśnictwa i inne.
<b>Wartość zadania</b>	<b>1 650 000,00 zł</b>

<b>KARTA PROJEKTU KLUCZOWEGO</b>	
<b>Nazwa zadania</b>	<b>TRANSGRANICZNY KLASTER TURYSTYCZNY</b>
<b>Cel strategiczny</b>	Poprawa pozycji konkurencyjnej Powiatu Sejneńskiego w oparciu o atuty jego położenia, dziedzictwa i środowiska
<b>Podprogram</b>	Podprogram rozwoju turystyki i przemysłów czasu wolnego
<b>Miejsce realizacji</b>	Powiat Sejneński i regiony przygraniczne Republiki Litwy
<b>Okres realizacji</b>	2018-2019
<b>Cel</b>	Promocja i rozbudowa powiązań sieciowych i kooperacyjnych w sektorze turystyki zrównoważonej pogranicza polsko - litewskiego
<b>Działania</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- badania i analizy ruchu turystycznego na obszarze pogranicza,</li> <li>- warsztaty symulacji Inicjatywy Klastrowej z udziałem przedstawicieli sektora turystycznego oraz samorządu terytorialnego i organizacji pozarządowych pogranicza,</li> <li>- szkolenia dla potencjalnych uczestników klastra,</li> <li>- opracowanie strategii klastra,</li> <li>- promocja klastra,</li> <li>- wybór brokera/animatora klastra,</li> <li>- podpisanie porozumienia klastrowego,</li> <li>- strukturyzacja klastra.</li> </ul>
<b>Oczekiwane efekty</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- liczba badań i ekspertyz dotyczących ruchu turystycznego na obszarze,</li> <li>- liczba warsztatów i szkoleń skierowanych do sektora turystycznego pogranicza,</li> <li>- liczba uczestników szkoleń,</li> <li>- liczba uczestników inicjatywy klastrowej,</li> <li>- liczba podmiotów w klastrze,</li> <li>- przyjęta strategia rozwoju klastra,</li> <li>- stała struktura klastra transgranicznego zarządzana przez wybranego Brokera Klastra</li> </ul>
<b>Wykonawca</b>	Organizacja pozarządowa w partnerskie w Powiatem Sejneńskim oraz partnerami litewskimi
<b>Beneficjenci</b>	przedsiębiorstwa i operatorzy turystyczni; instytucje otoczenia biznesu; organizacje pozarządowe, władze lokalne i ich jednostki organizacyjne; instytucje kultury; szkoły; parki narodowe; nadleśnictwa i inne.
<b>Wartość zadania</b>	<b>1 800 000,00 zł</b>

<b>KARTA PROJEKTU KLUCZOWEGO</b>	
<b>Nazwa zadania</b>	<b>ROZWÓJ INFRASTRUKTURY TURYSTYKI AKTYWNEJ POGRANICZA</b>
<b>Cel strategiczny</b>	Poprawa pozycji konkurencyjnej Powiatu Sejneńskiego w oparciu o atuty jego położenia, dziedzictwa i środowiska
<b>Podprogram</b>	Podprogram rozwoju turystyki i przemysłów czasu wolnego
<b>Miejsce realizacji</b>	Powiat Sejneński i regiony przygraniczne Republiki Litwy
<b>Okres realizacji</b>	2017-2019
<b>Cel</b>	Poprawa atrakcyjności turystycznej Pogranicza i jego promocja jako miejsca uprawiania turystyki aktywnej
<b>Działania</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- badania i analizy dotyczące segmentu turystyki aktywnej pogranicza,</li> <li>- zagospodarowanie szlaków i akwenów wodnych pod kątem rozwoju ich funkcji turystycznej,</li> <li>- budowa zalewów na ciekach wodnych w miejscach uzasadnionych i dopuszczalnych regulacjami ochrony przyrody,</li> <li>- rozbudowa infrastruktury rekreacyjnej i sportowej na pograniczu,</li> <li>- program promocji i rozwoju sportu i imprez sportowych, w tym masowych na pograniczu,</li> <li>- organizacja wspólnych transgranicznych zgrupowań, treningów i imprez sportowych.</li> </ul>
<b>Oczekiwane efekty</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- liczba badań i ekspertyz dotycząca stanu i perspektyw rozwoju turystyki aktywnej na pograniczu,</li> <li>- liczba zagospodarowanych obiektów (punktowych i liniowych) pod kątem turystyki aktywnej,</li> <li>- liczba wybudowanych obiektów turystyki aktywnej,</li> <li>- liczba wybudowanych/zmodernizowanych obiektów infrastruktury rekreacyjnej i sportowej,</li> <li>- liczba użytkowników wybudowanych/zmodernizowanych obiektów turystyki aktywnej,</li> <li>- liczba odbywających imprez i wydarzeń sportowych na pograniczu,</li> <li>- liczba uczestników imprez i wydarzeń sportowych.</li> </ul>
<b>Wykonawca</b>	Powiat Sejneński w partnerstwie z organizacjami pozarządowymi i partnerami litewskimi
<b>Beneficjenci</b>	władze lokalne i ich jednostki organizacyjne; szkoły; organizacje pozarządowe, kluby sportowe; parki narodowe; nadleśnictwa; przedsiębiorstwa i operatorzy turystyczni i inne.
<b>Wartość zadania</b>	<b>2 860 000,00</b>

<b>KARTA PROJEKTU KLUCZOWEGO</b>	
<b>Nazwa zadania</b>	<b>KULTURA POGRANICZA W CZERWIEC I DZIŚ</b>
<b>Cel strategiczny</b>	Wzrost spójności społecznej dla wszechstronnego rozwoju mieszkańców Powiatu Sejneńskiego
<b>Podprogram</b>	Podprogram rozwoju kapitału społecznego
<b>Miejsce realizacji</b>	Powiat Sejneński
<b>Okres realizacji</b>	2016-2018
<b>Cel</b>	Promocja i rozwój oferty turystyki kulturalnej i uczestniczącej Pogranicza opierającej się na jego dziedzictwie kulturowym oraz współczesnych atrakcjach i produktach turystycznych w tym segmencie
<b>Działania</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- opracowanie wspólnego kalendarza/informatora kulturalnego pogranicza,</li> <li>- badania i analizy dotyczące segmentu turystyki kulturalnej,</li> <li>- szkolenia i warsztaty dla twórców, artystów oraz przedstawicieli instytucji kultury pogranicza,</li> <li>- opracowanie koncepcji komercjalizacji oferty kulturalnej pogranicza,</li> <li>- opracowanie koncepcji i podstaw metodycznych dodatkowych zajęć dla uczniów szkół, na temat dziedzictwa i współczesnej kultury pogranicza,</li> <li>- rozwój sieci kontaktów personalnych i instytucjonalnych w sektorze kultury pogranicza,</li> <li>- organizacja wspólnych, cyklicznych wydarzeń i imprez kulturalnych,</li> <li>- promocja wydarzeń kulturalnych pogranicza.</li> </ul>
<b>Oczekiwane efekty</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- liczba badań i ekspertyz dotycząca stanu i perspektyw rozwoju turystyki kulturalnej na pograniczu,</li> <li>- liczba szkoleń i warsztatów,</li> <li>- liczba uczestników szkoleń i warsztatów,</li> <li>- opracowana koncepcja komercjalizacji oferty kulturalnej pogranicza,</li> <li>- liczba zajęć dodatkowych dotyczących kultury pogranicza adresowanych do dzieci i młodzieży,</li> <li>- liczba spotkań przedstawicieli sektora kultury pogranicza,</li> <li>- liczba imprez kulturalnych,</li> <li>- liczba uczestników imprez i wydarzeń kulturalnych,</li> <li>- budżet działań promujących kulturę pogranicza.</li> </ul>
<b>Wykonawca</b>	Powiat Sejneński w partnerstwie z organizacjami pozarządowymi
<b>Beneficjenci</b>	instytucje kultury, organizatorzy wydarzeń i widowisk kulturalnych, władze lokalne i ich jednostki administracyjne, szkoły, przedsiębiorstwa i operatorzy turystyczni i inne.
<b>Wartość zadania</b>	<b>800 000,00 zł</b>

<b>KARTA PROJEKTU KLUCZOWEGO</b>	
<b>Nazwa zadania</b>	<b>POWIATOWE CENTRUM AKTYWNOŚCI LOKALNEJ W SEJNACH</b>
<b>Cel strategiczny</b>	Wzrost spójności społecznej dla wszechstronnego rozwoju mieszkańców Powiatu Sejneńskiego
<b>Podprogram</b>	Podprogram aktywizacji rynku pracy
<b>Miejsce realizacji</b>	Powiat Sejneński
<b>Okres realizacji</b>	2016-2019
<b>Cel</b>	Poprawa sytuacji społecznej i zawodowej osób zagrożonych wykluczeniem społecznym
<b>Działania</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- diagnoza problemów mieszkańców Powiatu,</li> <li>- wspieranie mieszkańców w podejmowanych działaniach na rzecz poprawy swojego otoczenia oraz swojej osobistej sytuacji,</li> <li>- inicjonowanie i wspieranie działalności grup samopomocowych,</li> <li>- wspieranie mieszkańców w pozyskiwaniu środków finansowych na realizację własnych pomysłów,</li> <li>- edukacja mieszkańców w zakresie dbałości o swoje miejsce zamieszkania,</li> <li>- wsparcie w formie poradnictwa specjalistycznego w zakresie problemów wychowawczych z dziećmi i problemów rodzinnych,</li> <li>- udzielanie pomocy w zakresie problemów z nauką poprzez bezpłatne korepetycje szczególnie dla osób będących w trudnej sytuacji,</li> <li>- organizowanie trzeźwościowych imprez integracyjnych dla mieszkańców oraz zajęcia dla dzieci, młodzieży i dorosłych z konstruktywnego spędzania czasu wolnego,</li> <li>- aktywizacja młodzieży zagrożoną niedostosowaniem społecznym do działań wolontarystycznych</li> <li>- promocja Powiatu i jego mieszkańców</li> <li>- współpraca z lokalnymi organizacjami pozarządowymi.</li> </ul>
<b>Oczekiwane efekty</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- integrowanie lokalnych społeczności.</li> <li>- zwiększenie poziomu kompetencji i umiejętności społeczno-zawodowych dorosłych i młodzieży.</li> <li>- podniesienie poziomu przygotowania do prawidłowego funkcjonowania w życiu społecznym i zawodowym młodzieży, w tym zwłaszcza kobiet, w wieku 15-25 lat.</li> <li>- podniesienie poziomu aktywności i samodzielności mieszkańców</li> <li>- identyfikacja potrzeb osób niepełnosprawnych, wzmocnienie ich aktywności w życiu społecznym oraz rozwój kompetencji i umiejętności.</li> <li>- upowszechnienie idei wolontariatu.</li> <li>- wsparcie młodzieży i ich rodzin w podejmowaniu aktywności społecznej i zawodowej.</li> </ul>
<b>Wykonawca</b>	Powiatowe Centrum pomocy Rodzinie w Sejnach w partnerstwie z organizacjami pozarządowymi
<b>Beneficjenci</b>	osoby w wieku aktywności zawodowej (15-64 lat), osoby bezrobotne lub zatrudnione i zagrożone wykluczeniem społecznym,
<b>Wartość zadania</b>	3 250 000,00



<b>KARTA PROJEKTU KLUCZOWEGO</b>	
<b>Nazwa zadania</b>	<b>UTWORZENIE MIĘDZYNARODOWEGO CENTRUM MŁODZIEŻY W OGRODNIKACH</b>
<b>Cel strategiczny</b>	Poprawa efektywności i skuteczności polityk publicznych oraz wysokiej jakości świadczonych usług i realizowanych zadań publicznych
<b>Podprogram</b>	Podprogram zarządzania powiatem
<b>Miejsce realizacji</b>	Ogrodniki
<b>Okres realizacji</b>	2018-2020
<b>Cel</b>	Efektywne gospodarowanie mieniem powiatu na rzecz wspierania współpracy i aktywnej międzynarodowej wymiany dzieci i młodzieży szkolnej oraz akademickiej z całego świata.
<b>Działania</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- wykonanie kompleksowego remontu i adaptacji do nowych funkcji obiektu po byłym Przejściu Granicznym w Ogrodnikach</li> <li>- zakup wyposażenia,</li> <li>- utworzenie bazy noclegowej, w skład której wchodzi miejsca noclegowe wraz z urządzeniami towarzyszącymi i usługami dodatkowymi służące obsłudze ruchu turystycznego, w tym przede wszystkim obsłudze zorganizowanych grup dzieci i młodzieży z kraju i z zagranicy;</li> <li>- utworzenie bazy gastronomicznej służącej obsłudze turystów w zakresie całodziennego wyżywienia oraz miejsca do przygotowywania posiłków we własnym zakresie;</li> <li>- stworzenie bazy rekreacyjno-sportowej, w skład której wchodzi m.in.: a) sale przeznaczone do wspólnego spędzania wolnego czasu, takie jak: sala audiowizualna, pokój gier, świetlica, kawiarenka internetowa; b) wielofunkcyjna sala widowiskowo – sportowa, która pełni funkcję zarówno sali muzyczno-teatralnej, jak i sali sportowej (w miarę potrzeb); c) wypożyczalnia sprzętu turystycznego oraz sportowego (w tym rowerów).</li> </ul>
<b>Oczekiwane efekty</b>	<ul style="list-style-type: none"> <li>- nowy obiekt o charakterze turystycznym i skali nieznanej w regionie</li> <li>- nowe miejsca noclegowe</li> <li>- nowe usługi gastronomiczne</li> <li>- wzrost liczby turystów odwiedzających Powiat</li> <li>- wzrost liczby imprez o charakterze międzynarodowym</li> <li>- nowe publikacje promujące powiat</li> <li>- promocja Powiatu</li> </ul>
<b>Wykonawca</b>	Powiat Sejneński w partnerstwie z organizacjami pozarządowymi i partnerami zagranicznymi
<b>Beneficjenci</b>	Młodzież szkolna i akademicka z Polski i zagranicy, władze lokalne i ich jednostki organizacyjne; szkoły; organizacje pozarządowe, kluby sportowe; parki narodowe; nadleśnictwa; przedsiębiorstwa i operatorzy turystyczni i inne.
<b>Wartość zadania</b>	<b>18 600 000,00 zł</b>

## Plan finansowy

Zintegrowany Program Rozwoju Powiatu Sejneńskiego odzwierciedla polityki publiczne realizowane przez Powiat z uwzględnieniem zmian wywołanych interwencjami w nim przewidzianymi. Opiera się on na prognozie budżetu powiatu oraz szacunkach środków możliwych po współfinansowania poszczególnych podprogramów w latach 2016-2020.

Zakłada się, że ostateczne zaangażowanie środków krajowych, głównie prywatnych w momencie zamknięcia programu będzie mogło być wyższe w zależności od zakresu i stopnia udzielania pomocy publicznej w ramach poszczególnych podprogramów i zadań.

*Tabela 37. Plan finansowania celów Zintegrowanego Programu Rozwoju Powiatu Sejneńskiego na lata 2016-2020.*

<b>Cel ZPRPS</b>	<b>Ogółem</b>	<b>2016</b>	<b>2017</b>	<b>2018</b>	<b>2019</b>	<b>2020</b>
<b>Cel strategiczny 1.</b> Poprawa pozycji konkurencyjnej Powiatu Sejneńskiego w oparciu o atuty jego położenia, dziedzictwa i środowiska	<b>32 285 269</b>	5 202 010	9 266 470	9 262 678	5 239 860	3 314 251
<b>Cel strategiczny 2.</b> Wzrost spójności społecznej dla wszechstronnego rozwoju mieszkańców Powiatu Sejneńskiego.	<b>78 107 494</b>	13 905 988	13 537 148	15 493 788	17 002 704	18 167 866
<b>Cel strategiczny 3.</b> Poprawa efektywności i skuteczności polityk publicznych oraz wysokiej jakości świadczonych usług i realizowanych zadań publicznych.	<b>33 072 351</b>	5 866 916	6 218 931	6 592 067	6 987 591	7 406 846
<b>OGÓŁEM</b>	<b>143 465 114</b>	<b>24 974 914</b>	<b>29 022 549</b>	<b>31 348 533</b>	<b>29 230 155</b>	<b>28 888 963</b>

*Tabela 38. Plan finansowy Podprogramów Zintegrowanego Programu Rozwoju Powiatu Sejneńskiego na lata 2016-2020.*

<b>Nazwa Podprogramu</b>	<b>Ogółem</b>	<b>2016</b>	<b>2017</b>	<b>2018</b>	<b>2019</b>	<b>2020</b>
Podprogram wzmocnienia lokalnego potencjału gospodarczego i przedsiębiorczości	<b>5 615 295</b>	996 133	1 055 901	1 119 255	1 186 411	1 257 595
Podprogram rozwoju turystyki i przemysłów czasu wolnego	<b>252 974</b>	44 877	47 569	50 423	53 449	56 656
Podprogram rozwoju infrastruktury dla dostępności komunikacyjnej	<b>26 417 000</b>	4 161 000	8 163 000	8 093 000	4 000 000	2 000 000
Podprogram rozwoju edukacji	<b>33 669 079</b>	5 972 773	6 331 140	6 711 008	7 113 669	7 540 489
Podprogram ochrony zdrowia	<b>6 897 925</b>	1 223 667	1 297 087	1 374 912	1 457 407	1 544 852
Podprogram ograniczania zjawisk wykluczenia społecznego	<b>15 141 404</b>	3 218 220	2 411 313	2 615 992	3 832 951	3 062 928
Podprogram powiatowej polityki prorodzinnej	<b>6 214 174</b>	1 279 768	856 555	1 437 948	1 024 225	1 615 678
Podprogram rozwoju kapitału społecznego	<b>263 477</b>	46 740	49 544	52 517	55 668	59 008
Podprogram aktywizacji rynku pracy	<b>10 271 035</b>	2 114 820	1 916 509	2 051 011	2 018 784	2 169 911
Podprogram promocji i ochrony dziedzictwa kulturowego	<b>5 650 400</b>	50 000	675 000	1 250 400	1 500 000	2 175 000
Podprogram poprawy bezpieczeństwa publicznego	<b>18 247 494</b>	3 237 040	3 431 262	3 637 138	3 855 366	4 086 688
Podprogramy ochrony środowiska i przyrody	<b>472 766</b>	83 867	88 899	94 233	99 887	105 880
Podprogram zarządzania powiatem	<b>14 352 091</b>	2 546 009	2 698 770	2 860 696	3 032 338	3 214 278
<b>OGÓŁEM</b>	<b>143 465 114</b>	<b>24 974 914</b>	<b>29 022 549</b>	<b>31 348 533</b>	<b>29 230 155</b>	<b>28 888 963</b>

Tabela 39. Źródła finansowania Podprogramów Zintegrowanego Programu Rozwoju Powiatu Sejneńskiego na lata 2016-2020.

Nazwa Podprogramu	OGÓŁEM	ZAGRANICZNE				KRAJOWE		
		EFRR	EFS	PROW	Inne	JST	Inne	Prywatne
Podprogram wzmocnienia lokalnego potencjału gospodarczego i przedsiębiorczości	5 615 295	3 213 526	899 811	974 227		378 899		148 832
Podprogram rozwoju turystyki i przemysłów czasu wolnego	252 974	121 912		80 006		12 956		38 100
Podprogram rozwoju infrastruktury dla dostępności komunikacyjnej	26 417 000			1 058 500	18 858 000	5 293 805	1 206 695	-
Podprogram rozwoju edukacji	33 669 079	1 055 049		7 910 636		24 034 101		669 293
Podprogram ochrony zdrowia	6 897 925					5 983 786		914 139
Podprogram ograniczania zjawisk wykluczenia społecznego	15 141 404		6 056 562			7 570 702		1 514 140
Podprogram powiatowej polityki prorodzinnej	6 214 174		2 485 670			3 728 504		-
Podprogram rozwoju kapitału społecznego	263 477	37 936	126 974	83 328		13 495		1 744
Podprogram aktywizacji rynku pracy	10 271 035		4 108 414			6 162 621		-
Podprogram promocji i ochrony dziedzictwa kulturowego	5 650 400				4 802 840	847 560		
Podprogram poprawy bezpieczeństwa publicznego	18 247 494	4 206 252		5 770 986		552 761		7 717 495
Podprogramy ochrony środowiska i przyrody	472 766	55 255		23 930		393 581		-
Podprogram zarządzania powiatem	14 352 091			2 230 866		12 121 226		-
<b>OGÓŁEM</b>	<b>143 465 114</b>	<b>8 689 930</b>	<b>13 677 431</b>	<b>18 132 478</b>	<b>23 660 840</b>	<b>67 093 997</b>	<b>1 206 695</b>	<b>11 003 743</b>

*Tabela 40. Plan finansowania Projektów Kluczowych Zintegrowanego Programu Rozwoju Powiatu Sejneńskiego na lata 2016-2020.*

Nazwa Zadania/Projektu	Ogółem	2016	2017	2018	2019	2020
Przebudowa drogi powiatowej Nr 1163B Sejwy-Widugiery-Sankury.	<b>2 414 000</b>	2 414 000				
Przebudowa drogi powiatowej nr 1157B Krasnopol - Gremzdel - Jegliniec – Wiatrołuża	<b>1 680 000</b>	1 680 000				
Przebudowa ciągu dróg powiatowych : Nr 1178B Ogrodniki-Berżniki, Nr 1178B odcinek przez miejscowość Berżniki, Nr 1177B odcinek Bierżałowce-Berżniki i Nr 1175B Sejny-Bosse-Bierżałowce.	<b>12 186 000</b>	67 000	6 093 000	8 093 000	4 000 000	2 000 000
Przebudowa drogi powiatowej Nr 1205B Frącki - Dworzysko - Łoski – Mikaszówka.	<b>2 000 000</b>		2 000 000			
Przebudowa drogi powiatowej Nr 1164B Sejny - Bubele - Krasnowo – Sankury.	<b>8 070 000</b>		70 000			
Strategia promocji powiatu sejneńskiego	<b>1 250 000</b>	500 000	750 000			
Transgraniczne szlaki turystyczne	<b>2 100 000</b>	2 100 000				
Zintegrowany system transgranicznej informacji turystycznej	<b>1 650 000</b>	720 000	930 000			
Transgraniczny klaster turystyczny	<b>1 800 000</b>			1 260 000	540 000	
Rozwój infrastruktury turystyki aktywnej pogranicza	<b>2 860 000</b>		580 000	1 840 000	440 000	
Kultura pogranicza wczoraj i dziś	<b>800 000</b>	800 000				
Powiatowe centrum aktywności lokalnej w Sejnach	<b>3 250 000</b>	880 000	1 300 000	1 070 000		
Utworzenie międzynarodowego centrum młodzieży w Ogrodnikach	<b>18 600 000</b>			2 500 000	9 800 000	6 300 000
<b>OGÓŁEM</b>	<b>58 660 000</b>	<b>9 161 000</b>	<b>11 723 000</b>	<b>14 763 000</b>	<b>14 780 000</b>	<b>8 300 000</b>

Tabela 41. Źródła finansowania Zadań Kluczowych Zintegrowanego Programu Rozwoju Powiatu Sejneńskiego na lata 2016-2020.

Nazwa Podprogramu	OGÓŁEM	ZAGRANICZNE				KRAJOWE		
		EFRR	EFS	PROW	Inne	JST	Inne	Prywatne
Przebudowa drogi powiatowej Nr 1163B Sejwy-Widugiery-Sankury.	2 414 000					1 208 000	1 206 000	
Przebudowa drogi powiatowej nr 1157B Krasnopol - Gremzdel - Jegliniec – Wiatrofuża	1 680 000			1 058 400		621 600		
Przebudowa ciągu dróg powiatowych : Nr 1178B Ogrodniki-Berżniki, Nr 1178B odcinek przez miejscowość Berżniki, Nr 1177B odcinek Bierżałowce-Berżniki i Nr 1175B Sejny-Bosse-Bierżałowce.	12 186 000				10 358 100	1 827 900		
Przebudowa drogi powiatowej Nr 1205B Frącki - Dworczyško - Łoski – Mikaszówka.	2 000 000				1 700 000	300 000		
Przebudowa drogi powiatowej Nr 1164B Sejny - Bubele - Krasnowo – Sankury.	8 070 000				6 859 500	1 210 500		
Strategia promocji powiatu sejneńskiego	1 250 000	1 062 500				187 500		
Transgraniczne szlaki turystyczne	2 100 000	1 606 500		120 000		373 500		
Zintegrowany system transgranicznej informacji turystycznej	1 650 000	1 402 500				247 500		
Transgraniczny klaster turystyczny	1 800 000	1 224 000				496 000		80 000
Rozwój infrastruktury turystyki aktywnej pogranicza	2 860 000	1 458 600		560 000		691 400		150 000
Kultura pogranicza wczoraj i dziś	800 000	550 000				185 000		65 000
Powiatowe centrum aktywności lokalnej w sejnach	3 250 000		2 600 000			487 500		162 500
Utworzenie międzynarodowego centrum młodzieży w Ogródnikach	18 600 000	14 880 000				3 535 000		185 000
<b>OGÓŁEM</b>	<b>58 660 000</b>	<b>22 184 100</b>	<b>2 600 000</b>	<b>1 738 400</b>	<b>18 917 600</b>	<b>11 371 400</b>	<b>1 206 000</b>	<b>642 500</b>

# Rozwiązania wdrożeniowe

## Zarządzanie Programem

Zarządzanie i realizacja Programu Rozwoju to zespół wzajemnie powiązanych działań podejmowanych i realizowanych w celu zapewnienia trwałego i zrównoważonego rozwoju, spójności społeczno - gospodarczej, regionalnej i przestrzennej, podnoszenia konkurencyjności gospodarki oraz tworzenie nowych miejsc pracy w skali krajowej, regionalnej i lokalnej. Jakie zadania stoją przed władzami w zakresie ustalenia sposobów realizacji Programu?

1. Należy rozstrzygnąć, czy realizację programu przejmą dotychczasowe struktury organizacyjne, czy ze względu na stopień złożoności zadań, współdziałania między różnymi podmiotami oraz możliwość wykorzystania potencjału społecznego, należy zaproponować nowe struktury. Ważne, aby niezależnie od wyboru nowej czy starej struktury, wskazać zespół i koordynatora (osobę, wydział, referat, komisję) realizacji strategii. Zespół ten musi posiadać wystarczająco silną pozycję kompetencyjną, aby móc wprowadzić w życie strategię, która – z natury – jest zbiorem działań nietypowych, wymykających się rutynie funkcjonowania gremiów zarządzających i wykonawczych. Dodatkowo, jeśli uwzględnić w realizacji strategii niezależne przecież od powiatu samorządy gminne, które przystąpią do realizacji strategii, konieczność koordynacji rośnie. Określone w Programie zadania muszą znaleźć konkretnych i odpowiedzialnych adresatów. Należy też rozwijać zróżnicowane i odpowiednie do zadań formy współpracy, często z administracją województwa, innymi gminami i administracją rządową.
2. Należy rozstrzygnąć, w jaki sposób będą podejmowane decyzje w Radzie Powiatu:
  - czy uchwalany co roku budżet stanowi finansowy obraz realizacji zadań wynikających z Programu?
  - czy pokusić się o wdrożenie Wieloletnich Planów Inwestycyjnych, które precyzyjnie określą dochody i wydatki, w tym zamierzenia inwestycyjne w perspektywie kilku lat?
  - czy wdrożyć budżet zadaniowy (budżet programów), umożliwiający w sposób systemowy wybór najkorzystniejszych działań i zamierzeń i poprawę?
3. Należy ustalić stały monitoring realizacji Programu jako narzędzie oceny stopnia jego realizacji. Monitoring obejmuje systematyczną obserwację i ocenianie skuteczności strategii oraz warunków zewnętrznych i wewnętrznych, w tym zwłaszcza specjalnie dobranych elementów i aspektów. Służyć powinien on do: 100 – rozpoznania, wg jakiego scenariusza postępuje rozwój (zmiany struktur społeczno-gospodarczych i przestrzennych), zwłaszcza ostrzeganiu przed zagrożeniami, – wykrycia sytuacji, wymagającej podjęcia decyzji o korekcie lub o zmianie strategii, – wykrycia zbliżania się momentu „rozwidleń” dróg rozwoju, ewentualnie innych sytuacji, wymagających podjęcia decyzji strategicznych, oceny stopnia realizacji poszczególnych celów strategicznych, co umożliwi wskaźnikowy system monitorowania strategii.
4. W przypadku ZPRPS jako elementu procesu Agendy 21, niezwykle istotny jest społeczny system monitorowania jakościowych zmian w powiecie, w tym stopnia społecznej satysfakcji z realizacji celów wyznaczonych przez strategię.
5. Proponuje się zastosowanie następującego trybu postępowania: – Raz lub dwa razy w roku Zarząd Powiatu zdawać będzie Radzie sprawozdanie z postępów w realizacji ZPRPS – W tym celu ustanowiony będzie wskaźnikowy system obserwacji (monitorowania) postępów oraz okoliczności zewnętrznych, które mogą mieć wpływ na skuteczność wdrażania i realizacji strategii. – Podobnie, co najmniej dwa razy w roku powinien być dokonywany - w ramach monitoringu strategii - przegląd celów i zadań strategicznych oraz postępów i trudności w realizacji Strategii przez Zespół Konsultacyjno – Doradczy przy Staroście Sejneńskim.
6. W procesie wdrażania ZPRPS, poza procesem planowania operacyjnego należy:



- prowadzić działalność informacyjno-promocyjna, tj. informowanie opinii publicznej, zwłaszcza aktywnej części powiatowej wspólnoty,
  - koordynować i organizować działania, ich przygotowanie i wzmacnianie stopnia zaangażowania uczestników procesu, m.in. poprzez delegowanie zadań do małych zespołów w celu przygotowania i wdrażania konkretnych projektów i programów.
7. Na efektywność procesu realizacyjnego wpływają też szkolenia podnoszące poziom świadomości i umiejętności ludzi zaangażowanych w realizację Programu.
  8. Należy uwzględnić system aktualizacji ZPRL jako działanie wprzęgnięte w system: ze względu na długookresowy charakter planowania, następujące szybkie zmiany prawne, organizacyjne, wreszcie elastyczność w dostosowaniu się do priorytetów w zakresie uzyskiwania zewnętrznych środków finansowych

System zarządzania realizacją Zintegrowanego Programu Rozwoju Powiatu Sejneńskiego tworzą dwa powiązane ze sobą podmioty zarządzające realizacją strategii:

1. **Rada Powiatu i Starosta Powiatu** - pełnią bieżący nadzór nad realizacją strategii, czuwają aby przy tworzeniu budżetu powiatu uwzględniany był roczny plan realizacji strategii, prowadzą akcję informacyjną i promocyjną, uchwalają zmiany w strategii.
2. **Zespół Konsultacyjno – Doradczy przy Staroście Sejneńskim** - jako organ o charakterze międzysektorowym.

**W procesie realizacji programu będą wykorzystywane następujące trzy grupy instrumentów:**

- prawno-administracyjne, ekonomiczne i rynkowe, w tym finansowe oraz z zakresu organizacji, zarządzania i marketingu
- informacyjno-edukacyjne, w tym monitoringu realizacji
- system aktualizacji strategii.

## Harmonogram realizacji

Określone w ZPRPS interwencje rozwojowe, czyli podprogramy oraz zadania/projekty kluczowe, różnią się od siebie pod względem formalnym i metodologicznym podejściem wdrożeniowym. Podprogramy, realizując stałe polityki publiczne na poziomie lokalnym odnoszą się do obszarów funkcjonowania określonej struktury organizacyjnej, gdzie pewne czynności mają charakter powtarzalny oraz gdzie wymagana jest koordynacja działań kilku podmiotów jednocześnie. A polityki to najbardziej ogólne plany ciągłe, które określają ogólną reakcję organizacji na określony problem lub sytuację, przez co wyznaczają główne kierunki postępowania i podejmowania decyzji w sprawach pewnego rodzaju. Ich podstawowym celem jest zapewnienie jednokierunkowości decyzji podejmowanych na różnych szczeblach kierowniczych. Zawierają w sobie również pewne dyspozycje dotyczące procedur postępowania. Treść polityk wyraża ogólne cele i wartości organizacji, jak również zawiera wiodące koncepcje dla ograniczenia ewentualnych nieporozumień i konfliktów, jakie mogą powstać w toku wykonywania obowiązków służbowych.

Z drugiej strony ZPRPS, jak i jego podprogramy zaliczyć można do kategorii planów jednorazowych, które dotyczą czynności i przedsięwzięć, których prawdopodobieństwo powtórzenia się jest niskie. Oznacza to, że opracowywane są dla rozwiązania specyficznych problemów i realizacji inwestycji, projektów lub grup projektów o charakterze niepowtarzalnym. Wśród planów jednorazowych można wyróżnić programy, projekty oraz budżety. Wszystkie te plany kończą się w pewnym momencie i niezależnie od tego, czy zrealizowane zostaną ich cele, czy nie, więc ewentualny nowy plan, nawet kontynuujący założenia wcześniejszego, zawsze będzie się od niego w jakiś sposób różnił (przynajmniej terminem realizacji), co potwierdza ich niepowtarzalny charakter. W tym kontekście Strategia można zdefiniować jako jednorazowy plan dla szerszego zestawu działań, np. projektów lub też jako zbiór czasowo określonych zadań niezbędnych do realizacji wiązki celów

organizacji. Kategorią programu posługuje się Ustawa o samorządzie gminnym oraz Ustawa o finansach publicznych, Ustawa o zasadach prowadzenia polityki rozwoju, jak również metodologia programowania funduszy strukturalnych Unii Europejskiej. Drugi rodzajem planów jednorazowych są projekty realizacyjne, skoncentrowane na sposobach i zakresie realizacji jednostkowych przedsięwzięć (zadań, projektów). Są one zwykle elementami składowymi programów, mogą być też częścią większych przedsięwzięć inwestycyjnych, jako zadania lub tzw. podprojekty, ale mogą również funkcjonować samodzielnie, niezależnie od innych projektów. I to jest miejsce zidentyfikowanych dla ZPRL zadań/projektów kluczowych.

W związku z powyższym harmonogram realizacji ZPRPS przedstawiono w układzie zadań kluczowych, ponieważ podprogramy, będące wyrazem polityk publicznych mają raczej charakter ciągły.

W harmonogramie przedstawiono w układzie kwartalnym system realizacji poszczególnych zadań kluczowych.

**Legenda:**

P – przygotowanie realizacji zadania

R – realizacja

S – raportowanie

W – wydatkowanie środków

Z – zamknięcie projektu

Nazwa zadania	2016				2017				2018				2019				2020			
	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV	I	II	III	IV
Przebudowa drogi powiatowej Nr 1163B Sejwy-Widugiery-Sankury.		P	R	RS W Z																
Przebudowa drogi powiatowej nr 1157B Krasnopol - Gremzel - Jegliniec – Wiatrołuża	P	P	R	R SW	Z															
Przebudowa ciągu dróg powiatowych : Nr 1178B Ogrodniki-Berżniki, Nr 1178B odcinek przez miejscowość Berżniki, Nr 1177B odcinek Bierżałowce-Berżniki i Nr 1175B Sejny-Bosse-Bierżałowce.	P	P	P	P	P	R	R	RS W	R	R	R	S W Z								
Przebudowa drogi powiatowej Nr 1205B Frącki - Dworczyso - Łoski – Mikaszówka.	P	P	P	P	P	R	R	SW Z												
Przebudowa drogi powiatowej Nr 1164B Sejny - Bubele - Krasnowo – Sankury.						P	P	P	P	R	R	R SW	R	R	R	R SW	R	R	R	SW Z
Strategia Promocji Powiatu Sejneńskiego	R	R	RS W	R	R	R	RS W Z													
Transgraniczne Szlaki Turystyczne	R	R	R	RS W Z																
Zintegrowany System Transgranicznej Informacji Turystycznej		P	R	RS W	R	RS W Z														
Transgraniczny Klaster Turystyczny									P	R	R	RS W	R	R	RS W Z					
Rozwój Infrastruktury Turystyki Aktywnej Pogranicza						P	R	RS W Z	R	R	RS W Z									
Kultura Pogranicza Wczoraj i Dziś		P	R	RS W	R	R	R	R	RS W Z											
Powiatowe Centrum Aktywności Lokalnej W Sejnach		P	R	R	RS W	R	R	RS W	R	R	R	R	RS W Z							
Utworzenie Międzynarodowego Centrum Młodzieży w Ogrodnikach									P	R	R	RS W	R	R	RS W	R	R	R	R	R SW Z

## Mechanizmy partnerstwa międzysektorowego

Zarządzanie rozwojem lokalnym w kontekście partnerstwa sprowadza się do tworzenia właściwych warunków dla aktywności społeczności lokalnej i odnosi się ono do określenia koniecznych zmian i opracowywania efektywnych metod ich wprowadzania. Wymaga to włączenia wielu organizacji i osób w uspołeczniony proces określania priorytetów rozwojowych i ich osiągnięcia przy wsparciu ze strony organizacji oraz zaangażowanych grup, na co składają się:

- Wyслуchiwanie i angażowanie lokalnej społeczności,
- Tworzenie wizji i kierunku,
- Efektywne działanie oparte na partnerstwie,
- Doprowadzanie działań do skutku,
- Opowiadanie się w obronie społeczności,
- Upodmiotowienie lokalnych społeczności,
- Odpowiedzialność przed społecznościami,
- Efektywne wykorzystanie zasobów społeczności.

Elementami kluczowymi tak pojętego partnerstwa jest koncentracja na potrzebach społeczności jako całości, zintegrowanie procesów planowania rozwoju w lokalnym systemie instytucjonalnym oraz pełne zaangażowanie, konsultacje i uczestnictwo społeczności oraz organizacji partnerskich w określeniu celów, przygotowaniu Strategii i jej realizacji.

Proces przygotowania i realizacji Programu oparto na następujących zasadach:

- Dobrobyt mieszkańców jako najważniejsze dobro,
- Koncentracja na wynikach, która wymaga określenia harmonogramu zadań, systemu oceny wyników działań, monitoringu i sprawozdawczości zwrotnej,
- Integracja środowisk lokalnych wokół sposobów rozwiązywania problemów,
- Zapewnienie uczestnictwa i informacji zwrotnej od mieszkańców,
- Dostępność, włączenie, otwartość na potrzeby i problemy jednostek,
- Partnerstwo priorytetów równość szans,
- Nastawienie na działanie,
- Odpowiedzialność i rewizja,
- Własność misji i celów rozwojowych.

## Promocja Programu

Działania promocyjne i informacyjne mają na celu przede wszystkim informowanie potencjalnych i aktualnych beneficjentów o możliwościach korzystania ze wsparcia na realizację projektów w ramach programu, jak również informowania opinii publicznej o zasięgu i rozmiarze wsparcia wspólnotowego dla poszczególnych projektów oraz o rezultatach tych działań.

Odpowiedzialność za rozpowszechnianie informacji o realizowanych projektach oraz rezultatach spoczywa na właściwych pracownikach Starostwa Powiatowego odpowiadających za jego promocję. Głównym jego zadaniem jest rozpowszechnianie informacji o Programie. Osoby i instytucje odpowiedzialne za realizację poszczególnych projektów będą również odpowiedzialne za rozpowszechnianie informacji i promocję. Jednostki te będą wykonywały następujące zadania:

- dostarczanie i rozpowszechnianie informacji dotyczących funduszy wspierających projekty realizowane w ramach Programu;

- inicjowanie i realizacja dodatkowych działań promocyjnych (akcje informacyjne, itp.).

Głównymi kanałami informacyjnymi są:

- strona internetowa Starostwa Powiatowego w Sejnach,
- billboardy i tablice informacyjne umieszczane w miejscu realizacji projektów współfinansowanych ze środków funduszy pomocowych,
- strona internetowa,
- Biuletyn Informacji Publicznej Starostwa Powiatowego w Sejnach,
- ogłoszenia na tablicy ogłoszeń w urzędach administracji państwowej i samorządowej,
- informacje prasowe (press release),
- informacje przekazywane na sesjach plenarnych organów kolegialnych władz samorządowych,
- konsultacje w postaci zebrań i spotkań z mieszkańcami.

Działania informacyjne i promocyjne podlegają regularnej ewaluacji oraz ocenie dokonywanej przez Zespół Konsultacyjno - Doradczy.

## System monitorowania, kontroli i oceny realizacji Programu.

### Monitoring Programu

Planowanie to ciągły proces uwzględniający potrzebę modyfikacji celów i działań, który potrzebuje mechanizmów monitoringu i przeglądu dla zapewnienia niezbędnych informacji dla procesu decyzyjnego.

Monitoring jest ważnym elementem procesu bieżącego zarządzania programami publicznymi, mającym na celu zapewnienie prawidłowości i wydajności wdrażania programów finansowanych ze środków publicznych, poprzez zbieranie wiarygodnych danych o tych programach, porównywanie ich z zakładanymi wskaźnikami oraz podejmowanie przy udziale partnerów samorządowych, gospodarczych i społecznych decyzji o zmianach w tych programach. Monitoring jest procesem zbierania, przetwarzania i analizy danych na temat zakresu realizacji celów programu. Dla monitoringu stopnia realizacji *Programu* ważne jest stworzenie systemu wskaźników, dzięki któremu możliwe byłoby zmierzenie zakresu jego realizacji i zastosowanych instrumentów rozwoju, a dzięki temu zapewnienie wiarygodnych informacji na potrzeby podejmowania decyzji zarówno w kwestiach bieżących, jak i strategicznych.

Podstawową funkcją monitoringu i oceny *Programu* jest umożliwienie sprawnego zarządzania jego realizacją poprzez monitorowanie postępów realizacji i oceny skuteczności wdrażanych działań i przedsięwzięć.

Konieczne jest rejestrowanie, analiza i aktualizacja kluczowych uwarunkowań rozwoju, które zapewniają możliwość elastycznego reagowania na zmieniające się uwarunkowania zewnętrzne. Mogą one bowiem spowodować konieczność modyfikacji celów przyjętych w projekcie oraz wymusić zmianę sposobów ich realizacji. W związku z powyższym proces monitoringu powinien być oparty na weryfikacji realizacji *Programu* według następujących wskaźników:

Wskaźniki produktu (output indicators) – wskaźniki odnoszące się do działalności. Liczone są w jednostkach materialnych lub monetarnych. Poniżej przedstawiono listę wskaźników produktu skorelowaną z oczekiwanym charakterem projektów i zadań zawartych z ZSPRPS:

- liczba obiektów indywidualnych wpisanych do rejestru zabytków, poddanych pracom konserwatorskim i restauratorskim w roku....
- liczba zespołów zabytkowych, wpisanych do rejestru zabytków, poddanych pracom konserwatorskim, restauratorskim w roku.
- liczba obiektów indywidualnych, stanowiących zabytki w myśl ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, nie wpisanych do rejestru zabytków poddanych pracom konserwatorskim i restauratorskim w roku.
- liczba zespołów stanowiących zabytki w myśl ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, nie wpisanych do rejestru zabytków, poddanych pracom konserwatorskim, restauratorskim w roku.
- liczba instytucji kultury (w tym bibliotek), dla których organizatorem jest JST, których obiekty zostały poddane pracom budowlanym i modernizacyjnym
- liczba instytucji kultury, dla których organizatorem jest JST, dla których zostały dokonane dostawy nowego sprzętu i wyposażenia

- liczba imprez z udziałem nieformalnych grup folklorystycznych i zespołów, działających w sferze kultury
- liczba nieformalnych grup folklorystycznych i zespołów, działających w sferze kultury, otrzymujących wsparcie finansowe z JST
- liczba imprez kulturalnych z udziałem mieszkańców gmin, wchodzących w skład JST w roku....
- liczba uczestniczących w imprezach okolicznościowych, organizowanych przez instytucje kultury, dla których organizatorem jest JST w porównaniu do roku..
- powierzchnia obszarów czynnej i biernej ochrony, ustanowionych przez JST w roku...
- liczba ustanowionych przez JST form przyrody w roku ..
- liczba kampanii promocyjnych na rzecz ochrony środowiska
- liczba mieszkańców gmin, objętych kampaniami promocyjnymi
- liczba zatwierdzonych i wdrożonych programów rolno-środowiskowych w roku..
- liczba osób, uczestników spotkań informacyjnych na temat programów rolni-środowiskowych w roku....
- liczba instalacji, wytwarzających ciepło z wykorzystaniem biopaliw i technologii ekologicznych, zainstalowanych w roku.
- energia cieplna wytwarzana na terenie powiatu w roku ... z wykorzystaniem biopaliw (w mJ/h)
- liczba oczyszczalni ścieków, wykorzystujących technologie ekologiczne
- liczba mieszkańców gmin, objętych oczyszczaniem ścieków z wykorzystaniem technologii ekologicznych
- energia elektryczna wytwarzana na terenie Programu w roku ... z wykorzystaniem biopaliw i energii elektrycznej (w mW/h)
- relacja powierzchni miejscowości, która została objęta rewitalizacją w stosunku do całej powierzchni miejscowości, uznanej za część publiczną, z wyłączeniem nieruchomości prywatnych (%) w roku...
- liczba wybudowanych/zmodernizowanych obiektów infrastruktury turystycznej (punktów informacji)
- długość wybudowanych/zmodernizowanych ścieżek rowerowych w roku....
- liczba nowych miejsc noclegowych w obiektach turystycznych w roku.
- liczba nowych gospodarstw agroturystycznych, powstałych w roku.
- liczba nowych/zmodernizowanych obiektów małej architektury turystycznej (w szt.)
- liczba nowych lokalnych produktów kulinarnych, wprowadzonych na lokalny rynek w roku ....
- liczba publikacji książkowych i wydawnictw audiowizualnych dotyczących regionu JST, dostępnych na terenie JST w roku...(w szt. według tytułów)
- liczba pamiątek i gadżetów, dostępnych dla turystów na terenie PROGRAMU w roku ... (w szt. według rodzajów)
- liczba innych produktów turystycznych i kulturowych, dostępnych dla mieszkańców JST i turystów, zwiedzających JST w roku .
- liczba usług rekreacyjnych (przejazdy wiejskimi środkami komunikacji, sporty ekstremalne, paintball, etc.) ,dostępnych na terenie PROGRAMU w roku ....
- liczba stron internetowych, poświęconych miejscowościom w gminach, wchodzących w skład LDG, funkcjonujących w roku ...
- liczba targów i wystaw z udziałem JST lub podmiotów JST w roku ..
- liczba broszur i ulotek na temat terenu JST, wydanych w roku .
- liczba zmodernizowanych/nowo wybudowanych boisk sportowych w obrębie JST w roku.
- liczba wyposażonych sal sportowych, siłowni dostępnych dla mieszkańców w godzinach

- popołudniowo-wieczornych w roku....
- liczba zorganizowanych zajęć sportowych po szkole dla młodzieży w wieku 12-16 lat w roku....
  - liczba powołanych/działających drużyn i klubów sportowych na obszarze JST, finansowanych z budżetu JST w roku ...
  - liczba nowo wybudowanych/zmodernizowanych wypożyczalni sprzętu sportowego w roku..
  - długość zmodernizowanych dróg gminnych i powiatowych w obrębie JST w roku....
  - długość nowych dróg wojewódzkich i krajowych w obrębie JST
  - długość zmodernizowanych dróg wojewódzkich i krajowych w obrębie JST
  - długość nowych/zmodernizowanych szlaków kolejowych w obrębie JST
  - liczba nowo wybudowanych świetlic przystosowanych do użytkowania przez osoby niepełnosprawne, przeznaczone na spotkania lokalnych społeczności, w roku.
  - liczba odnowionych świetlic, przystosowanych do użytkowania przez osoby niepełnosprawne, przeznaczone na spotkania lokalnych społeczności, w roku...
  - liczba zmodernizowanych remiz strażackich w roku.
  - liczba utworzonych przy gminnych instytucjach kultury sal do zabaw dla dzieci w wieku 1-6 lat do roku
  - liczba zbudowanych, zmodernizowanych placów zabaw dla dzieci w roku ....
  - liczba utworzonych czytelni prasy w roku..
  - liczba szkoleń w zakresie przedsiębiorczości (szt.), zorganizowanych w roku...
  - liczba uczestników szkoleń w zakresie przedsiębiorczości (os.) w roku...
  - liczba godzin doradczych w zakresie tworzenia własnych firm (h) w roku...
  - liczba osób, objęta doradztwem indywidualnym w zakresie tworzenia własnych firm (os.) w roku..
  - liczba punktów dostępowych do szerokopasmowego Internetu (szt.) w roku...
  - liczba platform e-learningowych służących podnoszeniu umiejętności osób dorosłych w roku
  - liczba zorganizowanych szkoleń dla pracodawców przedstawiających możliwości stworzenia warunków do e-pracy w roku
  - liczba szkoleń dla osób bezrobotnych podnoszących kwalifikacje potrzebne do e-pracy
  - liczba zorganizowanych spotkań z psychologiem-negocjatorem w celu podnoszenia umiejętności rozwiązywania konfliktów w roku ...
  - liczba spotkań integracyjnych, zorganizowanych przez władze JST w roku..
  - liczba spotkań integracyjnych, zorganizowanych przez gminy w roku....
  - liczba spotkań integracyjnych, zorganizowanych w wyniku oddolnych inicjatyw oddolnych w roku..
  - liczba uczestników spotkań w roku....
  - liczba spotkań, szkoleń dla osób niepełnosprawnych w roku..
  - liczba godzin doradczych dla osób niepełnosprawnych w roku...
  - liczba klubików i punktów przedszkolnych dla dzieci w wieku przedszkolnym, powstałych w roku...
  - liczba dzieci, objętych opieką w klubikach i punktach przedszkolnych w roku..
  - liczba spotkań zarządu JST w roku...
  - liczba zorganizowanych szkoleń dla przedstawicieli JST w roku..

Wskaźniki rezultatu (result indicators) – wskaźniki odpowiadające bezpośrednio i natychmiastowym efektom wynikającym z Programu. Dostarczają one informacji o zmianach np. zachowania, pojemności lub wykonania, dotyczących bezpośrednich beneficjentów. Takie wskaźniki mogą przybierać formę wskaźników materialnych lub finansowych. Poniżej



przedstawiono listę wskaźników rezultatu skorelowaną z oczekiwanym charakterem projektów i zadań zawartych z ZPRPS:

- wzrost liczby osób, zwiedzających obiekty i w roku... w porównaniu do roku..
- wzrost liczby osób, zwiedzających zespoły zabytkowe w roku... w porównaniu do roku..
- wzrost liczby czytelników, korzystających z bibliotek i punktów bibliotecznych w porównaniu do roku...
- wzrost liczby korzystających ze stałej oferty instytucji kultury, dla których organizatorem jest JST w porównaniu do roku....
- wzrost liczby uczestniczących w imprezach okolicznościowych, organizowanych przez instytucje kultury, dla których organizatorem jest JST w porównaniu do roku..
- wzrost liczby osób, które segregują śmieci na obszarach JST do roku ..
- spadek liczby osób, które deklarują, iż korzystają z dzikich wysypisk śmieci na obszarach JST do roku
- powierzchnia obszarów, objętych programami rolno-środowiskowymi w roku
- spadek masy zanieczyszczeń w powietrzu (g/m sześć) związanych z wykorzystaniem technik konwencjonalnych do roku ... (%)
- wzrost liczby podmiotów gospodarczych, wytwarzających i obracających biopaliwami do roku .
- wzrost odsetka mieszkańców miejscowości deklarujących poprawę estetyki własnej miejscowości w porównaniem z rokiem
- liczba osób, korzystających z obiektów infrastruktury turystycznej (punktów informacji) do roku ..
- liczba rowerzystów, korzystających ze ścieżek rowerowych do roku ..
- wzrost obciążeń miejsc noclegowych (w osobodniach) do roku.... o .. %
- liczba osób, kupujących produkty kulinarne na terenie JST do roku ....
- liczba osób, pozyskujących publikacje książkowe i audiowizualne, dotyczące regionu JST do roku ..
- liczba osób, kupujących lub otrzymujących pamiątki i gadżety na terenie JST do roku ..
- liczba osób, korzystających z usług rekreacyjnych do roku
- liczba osób, uzyskujących wiedzę o terenie JST za pośrednictwem strony internetowej w roku ..
- wzrost liczby sportowych imprez gminnych na boiskach sportowych w roku... w porównaniu do roku.
- wzrost osób dorosłych korzystających z sal sportowych w godzinach popołudniowo-wieczornych w porównaniu z rokiem .
- wzrost liczby chłopców i dziewcząt uczestniczących w zajęciach sportowych po szkole w porównaniu z rokiem..
- skrócenie czasu podróży z miejsca A do miejsca B do końca roku..
- wzrost liczby osób, mieszkających na stałe w obrębie JST podejmujących pracę poza gminą w obrębie województwa do roku .
- wzrost liczby osób, uczestniczących w spotkaniach społeczności lokalnej do końca roku.... (%)
- wzrost liczby osób niepełnosprawnych uczestniczących w spotkaniach społeczności lokalnej do końca roku
- wzrost liczby spotkań lokalnej społeczności, służących oddolnym inicjatywom lokalnym do roku . (%)
- wzrost liczby dzieci do 6 roku życia korzystających z instytucji kultury w porównaniu z rokiem
- wzrost liczby dzieci do 6 roku życia, korzystających z placów zabaw do roku..
- wzrost liczby osób, korzystających z czytelni prasy do roku..

- zwiększenie o ....% liczby rolników, uczestniczących w projektach szkoleniowych i doradczych w Grupach Producentkich w porównaniu z rokiem
- liczba powstałych nowych przedsiębiorstw, założonych przez nie-rolników, uczestniczących w projektach szkoleniowych i doradczych w roku..
- liczba powstałych nowych przedsiębiorstw, założonych przez rolników, uczestniczących w projektach szkoleniowych i doradczych w roku
- liczba powstałych nowych przedsiębiorstw, założonych przez rolników, korzystających z szerokopasmowego Internetu, uczestniczących w projektach szkoleniowych i doradczych w roku..
- wzrost liczby osób dorosłych stale podnoszących swoje umiejętności zawodowe z wykorzystaniem platform e-learningowych i szerokopasmowego Internetu w porównaniu z rokiem .... o ... %
- wzrost liczby osób dorosłych pracujących na zasadach e-pracy w roku. o .%
- spadek liczby wypadków przy pracy, liczby wypadków drogowych spowodowanych przez mieszkańców JST w roku.
- spadek o ... % liczby wnoszonych spraw do sądów cywilnych wobec sąsiadów, władz lokalnych w roku..
- liczba spraw i problemów, poruszanych na spotkaniach integracyjnych w roku.
- liczba pism urzędowych i pism intencyjnych, skierowanych do władz samorządowych i rządowych w wyniku spotkań w roku..
- wzrost liczby osób niepełnosprawnych, uczestniczących w wydarzeniach kulturalnych, społecznych w stosunku do wszystkich uczestników wydarzeń do roku..
- wzrost liczby kobiet po urlopiach macierzyńskich i wychowawczych podejmujących prace zarobkowe w porównaniu z rokiem . o ... %

Wskaźniki oddziaływania (impact indicators) – wskaźniki odnoszące się do konsekwencji danego projektu wykraczających poza natychmiastowe efekty dla bezpośrednich beneficjentów (np. wpływ projektu na sytuację społeczno - gospodarczą w pewnym okresie od zakończenia jego realizacji). Poniżej inedykatywna lista możliwych do wykorzystania wskaźników oddziaływania ZPRPS:

- liczba gatunków roślin, które dokonały remisji na obszarach ekosystemów do roku..
- liczba gatunków zwierząt, które dokonały remisji na obszarach ekosystemów do roku.
- odsetek osób niepełnosprawnych , deklarujących poczucie więzi z miejscem zamieszkania (% populacji) w roku.
- odsetek osób, deklarujących poczucie więzi z miejscem zamieszkania (% populacji) w roku.
- odsetek osób, deklarujących poczucie więzi z miejscem zamieszkania i sąsiadami (% populacji) w roku.
- odsetek osób, deklarujących poprawę komfortu życia, wynikającą z czystszoego powietrza do roku . (%)
- poziom solaryzacji (ukończenia szkół ponadgimnazjalnych i studiów) wśród społeczności lokalnej (% populacji) o końca roku ..
- spadek bezrobocia rejestrowanego w porównaniu z rokiem
- spadek chłonności energetycznej w działalności podmiotów gospodarczych do roku ..
- spadek liczby zachorowań na choroby cywilizacyjne (zespoły sercowo-wieńcowe, cukrzycę, otyłość itp.) w społeczności lokalnej do roku ....
- spadek masy zanieczyszczeń i śmieci na dzikich wysypiskach na terenach chronionych do roku....
- spadek nakładów finansowych służby zdrowia, związanych z leczeniem powypadkowym o .. % do końca roku..
- wzrost dochodów z tytułu sprzedaży produktów kulinarnych, turystycznych i

kulturalnych osobom przyjezdnym w gminie do roku..

- wzrost dochodów z tytułu udzielania noclegów osobom przyjezdnym w gminie do roku..
- wzrost dochodów z tytułu usług turystycznych w gminie do roku..
- wzrost liczby osób turystów, ponownie odwiedzających dany teren do roku . o ...%.
- wzrost liczby osób uczestniczących w wyborach samorządowych w porównaniu z poprzednimi wyborami
- wzrost liczby osób, deklarujących chęć dalszego uczenia się w stosunku do ogółu populacji JST (%)
- wzrost liczby osób, które samodzielnie inicjują spotkania JST w celu rozwiązania określonego problemu lub kwestii w stosunku do zidentyfikowanej liczby liderów lokalnych (w os.) do roku.
- wzrost masy odpadów, poddawanych segregacji w stosunku do ogólnej masy odpadów do roku.... (%)
- wzrost ogólny biomasy w JST (masy gatunkowej flory i fauny na 1 km kw.) na obszarze JST w roku....
- wzrost PKB na obszarze o . % do roku
- wzrost sprzedaży produktów rolniczych na rynki poza regionem o .% do roku ..
- wzrost umiejętności dziecięcych w tekstach IQ i tekstach kompetencyjnych, prowadzonych w okresie przedszkolnym u .. % populacji dzieci do roku..

Oprócz wykorzystywania wskaźników ilościowych osiągniętych efektów należy zwracać pilną uwagę na społeczny odbiór realizacji *Programu* i prowadzić szerokie konsultacje społeczne, celem określenia stopnia zadowolenia mieszkańców oraz celowości podejmowanych działań, co wzbogaci system monitoringu *Programu* o ocenę jakościową oraz zapewni szerszą partycypację społeczną w procesach podejmowania decyzji oraz ich oceny.

## Ewaluacja Programu

Nieodłącznym, elementem monitorowania postępów realizacji *Programu* jest ewaluacja skuteczności podejmowanych działań, zarówno na podstawie określonych wskaźników rzeczowych, efektywności wykorzystania środków finansowych oraz skuteczności pozyskiwania środków do montażu finansowego, jak również oceny sprawności systemu realizacji *Programu*.

Przez ocenę (ewaluację) *Programu* należy rozumieć określenie jego wartości w odniesieniu do wcześniej zdefiniowanych kryteriów i w oparciu o odpowiednie informacje. Jest to ocena realizacji *Programu* pod względem porównania faktycznych rezultatów z planowanymi, szerszego wpływu społeczno-ekonomicznego (impact assessment) oraz porównania poniesionych nakładów z rezultatami (analiza efektywności).

Główne kryteria ewaluacyjne, które będą stosowane podczas ewaluacji Programu to:

- skuteczność (effectiveness) - pozwalająca określić, czy osiągnięto zakładane cele,
- efektywność (efficiency) - polegająca na porównaniu zaangażowanych zasobów z osiągnięciami na poziomie produktów, rezultatów lub oddziaływania programu,
- trafność (relevance) - pozwalająca ocenić zgodność celów programu z potrzebami gospodarki lokalnej,
- użyteczność (utility) - polegająca na porównaniu potrzeb lokalnych z osiągnięciami danego programu,
- trwałość (sustainability) - polegająca na określeniu trwałości efektów programu po zakończeniu jego finansowania.

Ocenie należy poddać tak warunki funkcjonowania sektora turystycznego oraz partnerstwa transgranicznego, jak i pozycję jego i jego uczestników.

Obecne warunki działania sektora sportowego pogranicza – obszary pomiaru:

- Zasoby
  - Zasoby ludzkie
    - Dostęp do wykwalifikowanych kadr
    - Dostęp do wolontariuszy
  - Infrastruktura
    - Jakość infrastruktury technicznej i społecznej
    - Jakość przestrzeni publicznej
  - Klimat biznesu
    - Jakość lokalnego standardu życia
    - Relatywne koszty prowadzenia działalności gospodarczej
    - Uwarunkowania prawne i bariery
- Podmioty wspierające
  - Wsparcie dla przedsiębiorczości i rozwoju innowacji
    - Wsparcie przez instytucje branżowe
    - Wsparcie przez instytucje otoczenia biznesu
  - Wsparcie publiczne
    - Publiczne programy rozwoju lokalnego
    - Publiczne instytucje wsparcia
  - Dostawcy
    - Dostęp do materiałów i urzędzeń na poziomie lokalnym
    - Dostęp do usług biznesowych na poziomie lokalnym
    - Dostęp do kapitału na poziomie lokalnym
- Otoczenie
  - Działania lokalne
    - Odległość od konkurentów
    - Odległość od klientów
  - Kompetencje / potencjały podmiotów gospodarczych i społecznych
    - Potencjał rozwoju przedsiębiorczości
    - Potencjał rozwoju produktów i usług

Obecna pozycja JST – obszary pomiaru

- Znaczenie
  - Masa krytyczna
    - Liczba mieszkańców i przedsiębiorstw
    - Proporcje reprezentacji sektorów
    - Liczba wspólnych projektów
  - Odpowiedzialność
    - Struktura decyzyjna
    - Odpowiedzialność w partnerstwie
  - Zasięg
    - Liczba klientów/kontrahentów/partnerów
- Interakcje
  - Tożsamość
    - Wewnętrzna świadomość
    - Zewnętrzne uznanie
  - Powiązania
    - Powiązania lokalne

- Powiązania zewnętrzne
- Dynamika
  - Innowacja
    - Innowacyjność
    - Przychody z nowych produktów i usług
  - Rozwój
    - Ilość nowych podmiotów
    - Poziom rozwoju organizacji sportowych

## Powiązanie Programu z politykami krajowymi, regionalnymi i lokalnymi.

### Uwagi wstępne

W Polsce w ostatnich latach nastąpiło zasadnicze uporządkowanie programowania strategicznego rozwoju na poziomie kraju, zgodnie z zapisami dokumentu Plan Uporządkowania Strategii Rozwoju [Ministerstwo Rozwoju Regionalnego 2011]. Dokument ten stanowi wiodący element przedsięwzięcia podjętego przez Rząd RP, polegającego na uporządkowaniu obowiązujących dokumentów strategicznych oraz zasadniczym zmniejszeniu ich liczby. Zgodnie ze znowelizowaną ustawą o zasadach prowadzenia polityki rozwoju w Polsce występują trzy kategorie strategii rozwoju: długookresowa strategia rozwoju kraju, średniookresowa strategia rozwoju kraju oraz inne strategie rozwoju. Przyjęto, że w ramach tej trzeciej grupy zostanie przygotowanych 9 strategii zintegrowanych: (1) innowacyjności i Efektywności Gospodarki; (2) Rozwoju Kapitału Ludzkiego; (3) Rozwoju Transportu; (4) Bezpieczeństwo Energetyczne i Środowisko; (5) Sprawne Państwo; (6) Rozwoju Kapitału Społecznego; (7) Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego: Regiony, Miasta, obszary wiejskie; (8) Rozwoju systemu Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej polskiej; (9) Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa.

Najważniejszym dokumentem strategicznym, dotyczącym sfery planowania przestrzennego, jest Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju do roku 2030, wynikająca z Ustawy o planowaniu i zagospodarowaniu przestrzennym z dnia 27 marca 2003 roku. szczególne znaczenie ma także Krajowy Program Reform, określający sposób wdrażania Strategii Europa 2020 w Polsce. Unikalnym dokumentem o charakterze makroregionalnym, bardzo istotnym dla pięciu województw Polski Wschodniej, jest Strategia Rozwoju Polski Wschodniej. Podstawowe uwarunkowania krajowe związane są z dokumentami dotyczącymi polityki społeczno-gospodarczej, przestrzennej i regionalnej, wynikającymi z przedstawionych wcześniej unormowań prawnych. w przypadku perspektywicznej polityki społeczno-gospodarczej na podstawie dokumentu długookresowego z roku 2009 o charakterze studialnym: „Polska 2030, wyzwania rozwojowe”, będącym katalogiem dziesięciu najpoważniejszych wyzwań, przed jakimi stoi obecnie nasz kraj, w dniu 5 lutego 2013 roku Rada Ministrów przyjęła dokument przygotowany przez Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji, „Polska 2030. Trzecia fala nowoczesności. Długookresowa strategia rozwoju kraju” [Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji 2012]. Tego samego horyzontu czasowego dotyczy także „Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju do roku 2030”, przyjęta przez Radę Ministrów w dniu 13 grudnia 2011 roku.

W przypadku dokumentów średniookresowych w dniu 25 września 2012 roku Rada Ministrów przyjęła dokument przygotowany przez Ministerstwo Rozwoju Regionalnego „Strategia Rozwoju Kraju 2020. Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo”. Spośród dziewięciu zintegrowanych strategii rozwoju nowej generacji jak dotąd zostało zaakceptowanych przez Radę Ministrów osiem: (1) Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego. Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie w dniu 13 lipca 2010 roku, (2) Strategia Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa w dniu 25 kwietnia 2012 roku, (3) Strategia Rozwoju Transportu w dniu 22 stycznia 2013 roku, (4) Strategia Sprawne Państwo w dniu 12 lutego 2013 roku, (5) Strategia Innowacyjności i Efektywności Gospodarki w dniu 15 stycznia 2013 roku, (6) Strategia Rozwoju Systemu Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej 2022 w dniu 9 kwietnia 2013 roku, (7) Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020 w dniu 26 marca 2013 roku, (8) Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020 w dniu 18 czerwca 2013 roku. Obecnie trwają intensywne prace nad Strategią Bezpieczeństwo

Energetyczne i Środowisko. Ponadto, Rada Ministrów 11 lipca 2013 roku przyjęła aktualizację Strategii Rozwoju Polski Wschodniej do roku 2020.

Należy zwrócić także uwagę na istotną zmianę instytucjonalną, bowiem od 1 stycznia 2013 roku dział administracji publicznej - polityka miejska, został przesunięty z Ministerstwa Transportu, Budownictwa i Gospodarki Morskiej do portfolio Ministra Rozwoju Regionalnego. Oznacza to, że pojawiają się nowe dokumenty strategiczne określające pole aktywności Rządu w tym dziale i kształtujące politykę rozwojową poszczególnych miast w Polsce (16 lipca 2013 roku Rada Ministrów przyjęła Założenia Krajowej Polityki Miejskiej do roku 2020). Zarazem polityka miejska zostaje administracyjnie powiązana z polityką regionalną w ramach jednego ministerstwa.

### **Polska 2030. Trzecia Fala Nowoczesności. Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju.**

W dokumencie tym, przyjętym przez Radę Ministrów w dniu 5 lutego 2013 roku, przedstawiono: charakterystykę modelu rozwoju Polski do 2030 roku, cel główny i obszary strategiczne, warunki realizacji Strategii - ramy makroekonomiczne i harmonogram, cele strategiczne i kierunki interwencji w obszarach: konkurencyjności i innowacyjności gospodarki, równoważenia potencjałów rozwojowych regionów, efektywności i sprawności państwa, a także monitorowanie realizacji Strategii. Określono jedenaście celów w horyzoncie czasowym roku 2030, jakimi są: (1) wspieranie prorozwojowej alokacji zasobów w gospodarce, stworzenie warunków dla wzrostu oszczędności oraz podaży pracy i innowacji; (2) zmniejszenie długu publicznego i kontrola deficytu w cyklu koniunkturalnym; (3) poprawa dostępności i jakości edukacji na wszystkich etapach oraz podniesienie konkurencyjności nauki; (4) wzrost wydajności i konkurencyjności gospodarki; (5) stworzenie Polski Cyfrowej; (6) rozwój kapitału ludzkiego poprzez wzrost zatrudnienia i stworzenie „workfare state”; (7) zapewnienie bezpieczeństwa energetycznego oraz ochrona i poprawa stanu środowiska; (8) wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych; (9) zwiększenie dostępności terytorialnej Polski poprzez utworzenie zrównoważonego, spójnego i przyjaznego użytkownikom systemu transportowego; (10) stworzenie sprawnego państwa jako modelu działania administracji publicznej oraz (11) wzrost społecznego kapitału rozwoju. Dla każdego z tych celów określono szczegółowe kierunki interwencji.

Celem głównym w horyzoncie czasowym roku 2030 jest poprawa jakości życia Polaków, mierzona z jednej strony zarówno wskaźnikami jakościowymi, jak i wartością oraz tempem wzrostu PKB w Polsce, a z drugiej strony zwiększeniem spójności społecznej oraz zmniejszeniem nierównomierności o charakterze terytorialnym, jak również skalą skoku cywilizacyjnego społeczeństwa oraz innowacyjności gospodarki w stosunku do innych krajów. Wymaga to przesunięcia wydatków publicznych w kierunku wydatków prorozwojowych. Rozwój Polski powinien odbywać się w trzech obszarach strategicznych równocześnie: konkurencyjności i innowacyjności gospodarki (modernizacji); równoważenia potencjału rozwojowego regionów Polski (dyfuzji) oraz efektywności i sprawności państwa (efektywności). Przyjęty w tym dokumencie model rozwoju opiera się o zasadę solidarności pokoleniowej, terytorialnej oraz innowacyjnej (solidarność zasady wyrównywania szans i konkurencyjności w celu innowacyjności). Trzecia fala nowoczesności (pierwszą przyniósł proces industrializacji, a drugą transformacja) powinna bazować na innowacyjności, umożliwiając uzyskanie nowych przewag konkurencyjnych, wykorzystując narzędzia edukacji oraz przyspieszonego impetu Polski Cyfrowej.

Jako kluczowy element rozwoju Polski do roku 2030 określono szczególną rolę geografii rozwoju: „Problem różnic między obszarami kraju, nierównomierność tempa rozwoju to sprawa fundamentalna”, a „jej rozwiązanie powinno stanowić priorytet rozwojowy (...). Poszukiwanie odpowiednich i skutecznych narzędzi dla realizacji tego zadania oznacza tworzenie warunków dla szerokiego promieniowania i rozprzestrzeniania się sukcesów centrów wzrostu, jak i wysiłek na rzecz wyrównywania szans poprzez rozbudzanie potencjałów rozwojowych obszarów i centrów lokalnych oraz regionalnych. Dla terytorialnego równoważenia rozwoju niezbędny jest efekt synergii rozwojowej płynący ze wzrostu znaczenia Warszawy w układzie konkurencji europejskiej, wzrostu znaczenia i pozytywnego promieniowania miast na regiony i obszary w określonej, geograficznej odległości (.) i twórczej wymiany między terytoriami o różnym stopniu rozwoju ekonomiczno-społecznego. Drugim, najważniejszym zadaniem w perspektywie 2030 r. jest pomniejszenie skali zróżnicowań (w średniej długości trwania życia, w jakości życia, potencjale wzrostu) występujących między poszczególnymi częściami terytorium kraju oraz neutralizacja społecznych skutków tych różnic, rzutujących na nierówności społeczne pomiędzy generacjami. (.) Dla realizacji celów związanych z geografią rozwoju istotna jest taka polityka, która wykorzystując mechanizm terytorialnego równoważenia rozwoju, skupiona będzie na wzmocnieniu procesów integracyjnych i powiązań funkcjonalnych. (.) Widać, jak olbrzymią siłę rozwojową ma stolica kraju, a dyfuzja poza oddziaływaniem Warszawy obejmuje tylko relacje między Wrocławiem i metropolitalnymi obszarami Krakowa i Katowic, już obecnie silnie zintegrowanych. Większość obszarów funkcjonuje poza tymi powiązaniem. Dopiero w 2030 r. widoczne są efekty wielowymiarowej dyfuzji i powiązań między poszerzonymi obszarami integracji w relacjach między metropoliami. Rośnie skala powiązań, a także pozytywne oddziaływanie zewnętrznych relacji (Ukraina, Rosja).” [Ministerstwo Administracji i Cyfryzacji 2012, s. 27-29].

Przedstawiono cele strategiczne i kierunki interwencji w obszarze równoważenia potencjałów rozwojowych regionów. Wskazano, że dynamicznie rośnie przewaga dużych miast nad regionami peryferyjnymi. Opisano problemy peryferyjności związane z lokalizacją obszarów daleko od ośrodków miejskich, o niskim poziomie wielofunkcyjności i dywersyfikacji źródeł dochodów ich mieszkańców, na których często dominują małe gospodarstwa rolne produkujące na własne potrzeby. Zapisano, że: „Określając długoterminową strategię (...) rozwoju regionalnego nie można jednak tworzyć alternatywy: solidarność z regionami słabszymi (...) albo wspieranie najbardziej dynamicznych obszarów (...). Szansa relatywnie biednych obszarów polega bowiem nie na doraźnej pomocy w ramach polityki redystrybucji, ale przede wszystkim na uczestniczeniu w sukcesie najsilniejszych regionów poprzez budowanie i odpowiednie wykorzystywanie własnego potencjału rozwojowego. Jednocześnie przeciwdziałanie wyludnianiu się słabiej rozwiniętych obszarów musi być jednym z priorytetów polityki rozwojowej. Spójność rozumiana jest więc nie jako wyłącznie wyrównywanie poziomu dochodów, ale w kategoriach funkcjonalnych. Odnosi się do budowania intensywnych powiązań społeczno-gospodarczych i wykorzystywania komplementarnych zasobów w układzie terytorialnym”.

Na tej podstawie zdefiniowano główne wyzwanie dla długookresowej polityki rozwoju następująco: „dotyczy wspierania najbardziej dynamicznych obszarów oraz wyrównywania szans rozwojowych obszarów słabszych poprzez rozwijanie i kreowanie ich potencjałów, przy jednoczesnej zintegrowanej, efektywnej poprawie powiązań komunikacyjnych (transport, Internet) obszarów słabszych z liderami rozwoju. Jako takich liderów w skali międzynarodowej wskazuje się metropolie (...). Za liderów rozwoju w skali krajowej uznać należy z kolei ośrodki regionalne, a na poziomie regionalnym ośrodki subregionalne. Zwiększenia szans rozwojowych słabszych obszarów upatrywać należy w ich funkcjonalnym powiązaniu z centrami wzrostu, tj. ośrodkami regionalnymi i subregionalnymi, a tych z metropoliami”. Na tej podstawie stwierdzono, że: „Wyzwaniem dla długookresowej polityki rozwoju jest tworzenie warunków dla



dyfuzji: wyrównywanie szans edukacyjnych, zwiększanie dostępności transportowej każdego miejsca w kraju, likwidowanie groźby wykluczenia cyfrowego, ale również wspieranie biegunów wzrostu (metropolie i ośrodki regionalne). Ponadto, wyzwaniem jest też budowanie endogenicznych potencjałów wzrostu w ośrodkach peryferyjnych, również po to, aby zwiększyć możliwości absorpcji przez nie impulsów rozwojowych płynących z biegunów wzrostu."

W ramach celu 8. - wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów regionalnych - jako kierunki interwencji określono między innymi następujące: rewitalizację obszarów problemowych w miastach; stworzenie warunków sprzyjających tworzeniu pozarolniczych miejsc pracy na wsi i zwiększaniu mobilności zawodowej na linii obszary wiejskie - miasta; zwiększenie stopnia dyfuzji połączeń wieś - miasto w celu dynamizowania rozwoju zarówno terenów miejskich, jak też obszarów wiejskich; wprowadzanie rozwiązań prawno-organizacyjnych stymulujących rozwój miast; wdrożenie mechanizmów polityki rolnej, stymulujących wzrost produktywności i konkurencyjności sektora rolno-spożywczego, wzrost wielkości gospodarstw i odchodzenie ludności związanej z gospodarstwami rolnymi do zatrudnienia w pozarolniczych sektorach gospodarki (...).

W ramach celu 9. - zwiększenie dostępności terytorialnej Polski poprzez utworzenie zrównoważonego, spójnego i przyjaznego użytkownikom systemu transportowego - przewidziano jako kierunki interwencji: sprawną modernizację, rozbudowę i budowę zintegrowanego systemu transportowego; zmianę sposobu organizacji i zarządzania systemem transportowym; poprawę bezpieczeństwa uczestników ruchu drogowego oraz udrożnienie obszarów miejskich i metropolitalnych.

Zintegrowana Strategia Rozwoju Powiatu Sejneńskiego, pomimo znacznie krótszego horyzontu czasowego zasadniczo jest w pełni zgodna z filozofią rozwoju społeczno-gospodarczego proponowaną w długookresowej strategii rozwoju kraju. Nieco odmienna jest struktura celów, co jest związane z inną metodologią dokumentu długookresowego i średniookresowego, którym jest niniejszy Program.

### **Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju (Kpzk) Do Roku 2030.**

Obowiązującym dokumentem krajowym, o długookresowym horyzoncie czasowym, sięgającym roku 2030, jest Koncepcja Przestrzennego Zagospodarowania Kraju do roku 2030, przyjęta przez Radę Ministrów w dniu 13 grudnia 2011 roku. Dokument ten jest podstawowym odniesieniem dla Planu Zagospodarowania Przestrzennego Województwa Podlaskiego. W KPZK wskazano na znaczenie polityki miejskiej oraz potencjału ośrodków metropolitalnych dla rozwoju społeczno-gospodarczego Polski, w tym także Białegostoku, a także bardzo słabą dostępność terytorialną, zarówno wewnętrzną, jak i zewnętrzną, województwa podlaskiego.

Jako cele KPZK 2030 określono:

- Podwyższenie konkurencyjności głównych ośrodków miejskich Polski w przestrzeni europejskiej poprzez ich integrację funkcjonalną przy zachowaniu policentrycznej struktury systemu osadniczego sprzyjającej spójności.
- Poprawę spójności wewnętrznej i terytorialne równoważenie rozwoju kraju poprzez promowanie integracji funkcjonalnej, tworzenie warunków dla rozprzestrzeniania się czynników rozwoju, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich oraz wykorzystanie potencjału wewnętrznego wszystkich terytoriów.
- Poprawę dostępności terytorialnej kraju w różnych skalach przestrzennych poprzez rozwijanie infrastruktury transportowej i telekomunikacyjnej.
- Kształtowanie struktur przestrzennych wspierających osiągnięcie i utrzymanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego i walorów krajobrazowych polski.

- Zwiększenie odporności przestrzennej kraju na zagrożenia naturalne i utraty bezpieczeństwa energetycznego oraz kształtowanie struktur przestrzennych wspierających zdolności obronne państwa.
- Przywrócenie i utrwalenie ładu przestrzennego.

KPZK trafnie odwzorowuje peryferyjną pozycję województwa podlaskiego, co oznacza następujące kierunki interwencji polityki przestrzennej: „działania wspierające procesy urbanizacyjne, koncentracja działań w miastach wojewódzkich, restrukturyzacja obszarów wiejskich, wykorzystanie uwarunkowanych politycznie potencjałów wynikających z przygranicznego położenia”. Białystok został zaliczony do głównych ośrodków miejskich Polski jako ośrodek krajowy, pełniący niektóre funkcje metropolitalne. Jako kierunki działań proponowanych w ramach celu 1. określono: (1) wspieranie rozwoju funkcji metropolitalnych największych polskich miast; (2) intensyfikację powiązań funkcjonalnych pomiędzy głównymi węzłami sieci osadniczej w układzie krajowym i międzynarodowym oraz (3) integrację obszarów funkcjonalnych głównych ośrodków miejskich. wskazano na osłabione szanse rozwojowe miast Polski Wschodniej, ze względu na deficyty współpracy z ośrodkami miejskimi położonymi na Białorusi, Ukrainie i w Rosji.

### **Strategia Rozwoju Kraju 2020. Aktywne Społeczeństwo, Konkurencyjna Gospodarka, Sprawne Państwo.**

Średniookresowa Strategia Rozwoju Kraju. Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo (ŚSRK) została przyjęta przez Radę Ministrów w dniu 25 września 2012 roku (Monitor Polski, 22 listopada 2012 roku, poz. 882). Wskazano, że ŚSRK jest podstawą wszystkich strategii średniookresowych do roku 2020. Elementami wizji polski w roku 2020 są przekształcenia instytucjonalne utrwalające sprawne państwo, a wyrazem tego będzie wyższa jakość funkcjonowania instytucji publicznych oraz aktywna rola kapitału społecznego. Zakłada się efektywny rozwój społeczno-gospodarczy, spójność społeczno-gospodarczą i terytorialną oraz tworzenie warunków wykorzystania potencjału gospodarki i społeczeństwa. Jako cel główny ŚSRK określono wzmocnienie i wykorzystanie gospodarczych, społecznych i instytucjonalnych potencjałów, zapewniających szybszy i zrównoważony rozwój kraju oraz poprawę jakości życia ludności. Zakłada się, że w roku 2020 produkt krajowy brutto na mieszkańca Polski, według parytetu siły nabywczej, przekroczy 74% średniej Unii Europejskiej, chociaż ze względu na kryzys gospodarczy wszystkie założenia makroekonomiczne do roku 2020 zostały skorygowane w dół. wyróżniono trzy obszary strategiczne interwencji: (1) sprawne i efektywne państwo; (2) konkurencyjną gospodarkę oraz (3) spójność społeczną i terytorialną. Jest to nowatorska konwencja, bowiem w dotychczasowych strategiach w Polsce jeszcze nigdy nie eksponowano w taki sposób znaczenia sprawnego i efektywnego państwa. w ramach obszaru strategicznego (1) wyróżniono następujące cele: (1.1) przejście od administrowania do zarządzania rozwojem; (1.2) zapewnienie środków na działania rozwojowe oraz (1.3) wzmocnienie warunków sprzyjających realizacji indywidualnych potrzeb i aktywności obywateli. w ramach obszaru strategicznego (2) zidentyfikowano jako cele: (2.1) wzmocnienie stabilności makroekonomicznej; (2.2) wzrost wydajności gospodarki; (2.3) zwiększenie innowacyjności gospodarki; (2.4) rozwój kapitału ludzkiego; (2.5) zwiększenie wykorzystania technologii cyfrowych; (2.6) bezpieczeństwo energetyczne i środowisko; (2.7) zwiększenie efektywności transportu. W ramach obszaru strategicznego (3) wyróżniono jako cele: (3.1) integrację społeczną; (3.2) zapewnienie dostępu i określonych standardów usług publicznych oraz (3.3) wzmocnienie mechanizmów terytorialnego równoważenia rozwoju oraz integrację przestrzenną dla rozwijania i pełnego wykorzystania potencjałów terytorialnych. Na najniższym poziomie zidentyfikowano 46 kierunków interwencji, określając 32 z nich jako takie, które powinny być podejmowane także w strategiach wojewódzkich. Dotyczą one wszystkich wymienionych wcześniej celów, z wyjątkiem odnoszącego się do wzmocnienia stabilności makroekonomicznej.

Integrowany Program Rozwoju Lokalnego Powiatu Sejneńskiego stanowi dobre odwzorowanie obszarów strategicznych interwencji, celów oraz kierunków interwencji proponowanych w średniookresowej Strategii Rozwoju Kraju. Uwzględniając krajową, regionalną i lokalną specyfikę programowania rozwoju społeczno-gospodarczego zdecydowanie pokrywają się zapisy dotyczące obszarów konkurencyjnej gospodarki oraz spójności społecznej i terytorialnej. Obszar sprawne i efektywne państwo zależy przede wszystkim od rozwiązań na poziomie kraju (legislacyjnych, organizacyjnych, finansowych), dlatego został zaadresowany w ZPRL w zdecydowanie mniejszym zakresie i w kontekście sprawności.

### **Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego (Ksrr) 2010-2020. Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie**

Podstawowym dokumentem kształtowania doktryny i praktyki polityki regionalnej w Polsce w obecnej dekadzie jest „Krajowa Strategia Rozwoju Regionalnego do roku 2020. Regiony, Miasta, Obszary Wiejskie” (KSRR) przyjęta przez Radę Ministrów w dniu 13 lipca 2010 roku [Ministerstwo Rozwoju Regionalnego 2010]. Jest to kluczowe odniesienie dla Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2020.

W dokumencie tym jako cele polityki regionalnej określono: (1) wspomaganie wzrostu konkurencyjności regionów; (2) budowanie spójności terytorialnej i przeciwdziałanie procesom marginalizacji na obszarach problemowych oraz (3) tworzenie warunków dla skutecznej, efektywnej i partnerskiej realizacji działań ukierunkowanych terytorialnie, a także zaproponowano następującą strukturę alokacji środków: 63% na cel (1), 30% na cel (2) oraz 7% na cel (3). W KSRR zaproponowano także wprowadzenie kategorii obszarów strategicznej interwencji (OSI), kształtującej terytorialny wymiar polityk publicznych. W KSRR zapisano także potrzebę kontynuowania makroregionalnego programu Polski Wschodniej, dokumentując znaczenie utrzymania takiego priorytetu polityki regionalnej Polski także w tej dekadzie. W dokumencie tym uznano miasto Białystok za kluczowy element sieci osadniczej w Polsce.

W części diagnostycznej jako pierwsze wyzwanie określono: „lepsze wykorzystanie potencjałów najważniejszych obszarów miejskich do kreowania wzrostu i zatrudnienia oraz stymulowania rozwoju pozostałych obszarów”. KSRR przywiązuje szczególną wagę do 18 miast wojewódzkich, ponieważ obszary funkcjonalne osiemnastu miast wojewódzkich generują obecnie ponad 51% produktu krajowego brutto Polski. Zapisano, że: „Najważniejsze dla rozwoju obszary miejskie to nie tylko obszary o największym znaczeniu społeczno-gospodarczym, naukowym i kulturowym, są one również centrami przyciągającymi kapitał materialny i ludzki, za pośrednictwem których regiony konkurują w przestrzeni międzynarodowej. Tworzenie warunków, w ramach polityki regionalnej i innych koordynowanych przez nie polityk publicznych, dla lepszego wykorzystania potencjału miast wojewódzkich jako »węzłów sieci miejskiej« w Polsce oraz włączenie ich w konkurowanie z najważniejszymi ośrodkami w Europie i na świecie, jest jednym z najważniejszych, determinowanych przestrzennie wyzwań rozwojowych”. Wyzwanie 2. to zapewnienie spójności wewnętrznej kraju. Wskazano, że najgorzej skomunikowane z miastami wojewódzkimi, zarówno za pomocą transportu drogowego, jak i kolejowego, są między innymi obszary Polski północno-wschodniej, przede wszystkim podregion etcki.

W opisie celu 1. wskazano, że: „W obecnych warunkach rozwojowych motorami rozwoju kraju i poszczególnych regionów są największe ośrodki miejskie, wraz z ich obszarami funkcjonalnymi, a wśród nich te, które stanowią węzły współczesnych procesów społeczno-gospodarczych potrafiące tworzyć i przyciągać najlepsze zasoby ludzkie, inwestycje w sektorach zapewniających największą produktywność, kreować innowacje i włączać się w sieci współpracy z innymi podobnymi do siebie ośrodkami w układach międzynarodowych i krajowych dla

zwiększenia komplementarności i specjalizacji, a tym samym pełniejszego wykorzystania korzyści aglomeracyjnych".

W ramach celu 1. wyróżniono jako jeden z kierunków interwencji polityki regionalnej wspieranie rozwoju i znaczenia miast subregionalnych, adresując to do miast średniej wielkości, liczących ponad 20 tysięcy mieszkańców. Polityka regionalna ma oddziaływać na zwiększenie znaczenia gospodarczego i społecznego tych miast, co umożliwi lepsze wykorzystanie potencjału odpowiednich regionów i ma szczególne znaczenie w Polsce północno-wschodniej. Ukierunkowane terytorialnie wsparcie, obok połączeń transportowych, dotyczyć ma: projektów wspierających integrację przestrzenną, społeczną i gospodarczą średnich ośrodków miejskich i ich otoczenia poprzez rozbudowę i modernizację infrastruktury transportowej i systemów transportu zbiorowego; wspomaganie kompleksowych planów lokalizacji, rozwoju i efektywności działania instytucji wspomagających kapitał ludzki, usługi finansowe oraz funkcje gospodarcze o ponadlokalnym obszarze oddziaływania; rozwijania i uzupełniania palety wysokiej jakości usług publicznych dotyczących przede wszystkim edukacji, ochrony zdrowia oraz kultury; budowy i modernizacji infrastruktury technicznej zapewniającej lokalizacji przedsiębiorstw wykorzystujących specyficzny, lokalny potencjał w zakresie określonej specjalizacji gospodarczej bazującej na zasobach ludzkich, ekologicznych czy kulturowych. Wskazano, że szczególnym wyzwaniem polityki regionalnej pozostaje sytuacja na obszarach położonych wzdłuż granic z państwami nie będącymi członkami Unii Europejskiej, w tym Białorusi i Rosji (obwodu kaliningradzkiego). Polityka regionalna w tym przypadku nie może zastąpić rozwiązań politycznych, ale jej rola powinna polegać na łagodzeniu ich peryferyjności i wspieraniu rozwoju funkcji pozagospodarczych.

### **Strategia Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa**

Kolejnym dokumentem, formalnie obowiązującym od 9 listopada 2012 roku, jest Strategia Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa na lata 2012-2020 (SZRWRiR). Uwzględnia ona koncepcję wielofunkcyjności obszarów wiejskich, rolnictwa i rybactwa w płaszczyźnie społecznej, gospodarczej i środowiskowej. Diagnoza zawarta w dokumencie uwzględnia zróżnicowanie przestrzenne i trendy rozwojowe obszarów wiejskich w Polsce. Kierunki interwencji wskazane w SZRWRiR obrazuje katalog działań, które należy podjąć w celu osiągnięcia zamierzonych rezultatów, zarówno na poziomie centralnym, jak i regionalnym. Strategia Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa na lata 2012-2020 jest spójna z pozostałymi strategiami rozwoju.

Cel ogólny SZRWRiR został określony jako: Poprawa jakości życia na obszarach wiejskich oraz efektywne wykorzystanie ich zasobów i potencjałów, w tym rolnictwa i rybactwa, dla zrównoważonego rozwoju kraju. Dokonana w dokumencie ocena rozwoju obszarów wiejskich wskazuje na konieczność podniesienia ich poziomu cywilizacyjnego, wzmocnienia potencjału rozwojowego ośrodków lokalnych, rozwoju usług publicznych, pełnego wykorzystania sieci teleinformatycznych, poprawy jakości placówek edukacji, rewitalizacji miast i miasteczek oraz rozwoju wszystkich form innowacyjności (w tym m.in. poprawy jakości kapitału ludzkiego i społecznego - poczynając od wczesnej edukacji przedszkolnej, przez rozwój działalności badawczo-wdrożeniowej, transferu wiedzy i na wdrożeniu rozwiązań innowacyjnych kończąc). Wszystkie te aspekty znajdują odzwierciedlenie w SRWP, co jest naturalną konsekwencją specyfiki województwa, w którym dominują gminy o charakterze wiejskim lub miejsko-wiejskim, a rolnictwo i przemysł przetwórstwa żywności są wiodącymi działami gospodarki.

Cele szczegółowe zostały określone jako:

- Wzrost jakości kapitału ludzkiego, społecznego, zatrudnienia i przedsiębiorczości na obszarach wiejskich.

- Poprawa warunków życia na obszarach wiejskich oraz poprawa ich dostępności przestrzennej.
- Bezpieczeństwo żywnościowe.
- Wzrost produktywności i konkurencyjności sektora rolno-spożywczego.
- Ochrona środowiska i adaptacja do zmian klimatu na obszarach wiejskich.

Cele ZPRL wykazują dużą spójność z celami Strategii Zrównoważonego Rozwoju Wsi, Rolnictwa i Rybactwa na lata 2012-2020, silnie akcentują potrzebę zrównoważonego rozwoju, poszanowania środowiska przyrodniczego i dziedzictwa kulturowego przy jednoczesnej potrzebie dążenia do wielofunkcyjnego rozwoju wsi oraz podniesienia jakości życia także na obszarach wiejskich. Konkurencyjne i wielofunkcyjne rolnictwo decyduje o bezpieczeństwie żywnościowym kraju, którego podstawą jest utrzymanie gruntów rolnych w dobrej kulturze rolnej poprzez zachowanie tych gruntów w gotowości do produkcji przy równoczesnym uwzględnieniu wymogów środowiska. Ważne jest również wsparcie inwestycyjne gospodarstw rolnych oraz kreowanie i wdrożenie innowacji w tych gospodarstwach, które będą sprzyjały promowaniu zrównoważonej produkcji rolnej. W celu adaptacji rolnictwa i rybactwa do zmian klimatu planowana jest koncentracja na działaniach dotyczących: upowszechniania upraw bardziej odpornych na susze i podtopienia, zarządzania ryzykiem w produkcji rolnej i rybackiej, wspierające redukcję emisji gazów cieplarnianych z rolnictwa i łańcucha rolno-spożywczego.

Przyszłość polskiego rolnictwa powinna wspierać się na modelu rolnictwa opartego na gospodarstwach rodzinnych. Należy wdrażać koncepcję wielofunkcyjności rolnictwa, co na obecnym etapie rozwoju rolnictwa w Polsce jest już w pewnym stopniu stosowane poprzez łączenie funkcji produkcyjnych rolnictwa z funkcjami dotyczącymi ochrony środowiska. Wyzwania, jakie stoją przed gospodarstwami rolnymi, dotyczą dostosowania ich profilu działalności: rolniczej i pozarolniczej do możliwości produkcyjnych z uwzględnieniem potencjału środowiskowego, a także podwyższenia poziomu innowacyjności produkcji i produktów.

Dodatkowo w SZRWRiR dostrzega się potencjał do rozwoju energetyki opartej na źródłach odnawialnych. Polska postrzegana jest w UE jako państwo o dużych możliwościach produkcji biomasy na cele energetyczne. W odniesieniu do województwa podlaskiego dużym potencjałem jest tu biomasa pochodzenia zwierzęcego, stanowiąca produkt uboczny hodowli zwierząt. Doceniony w SZRWRiR został również pozytywny wpływ handlu zagranicznego artykułami rolno-spożywczymi na dynamikę PKB, jak też wysokie dodatnie saldo wymiany towarowej w tej grupie towarów, wpływające na poprawę bilansu płatniczego Polski, w czym województwo podlaskie i gminy powiatu Sejneńskiego ma istotny udział.

### **Strategia Rozwoju Transportu do roku 2020 (z perspektywą do 2030 roku).**

Strategia Rozwoju Transportu (SRT) do 2020 roku (z perspektywą do 2030 roku), przyjęta przez Radę Ministrów 22 stycznia 2013 roku, zakłada kontynuację zamierzeń wskazanych w aktualnych krajowych dokumentach planistycznych sektora transportu, uwzględnia również trendy oraz kierunki zmian wskazywane w sektorowych oraz horyzontalnych dokumentach unijnych. Wprowadza także nowe rozwiązania konieczne do wdrożenia, w celu sprostania wymogom stojącym przed sektorem transportowym w I połowie XXI wieku.

Wytyczone cele i założenia możliwe będą do osiągnięcia w dłuższym niż 10 lat okresie, toteż horyzont czasowy Strategii sięga 2030 roku. Zastosowanie dłuższej perspektywy planowania strategicznego jest zbieżne z zastosowanym w ZPRL, którego horyzont sięga do roku 2020, ale już wizja sięga również 2030 roku.

SRT za główny cel przyjęła zwiększenie dostępności transportowej oraz poprawę bezpieczeństwa uczestników ruchu i efektywności sektora transportowego, przez tworzenie spójnego, zrównoważonego i przyjaznego użytkownikowi systemu transportowego w wymiarze krajowym, europejskim i globalnym. Osiągnięcie tego celu pozwoli na stworzenie dogodnych warunków, sprzyjających stabilnemu rozwojowi gospodarczemu kraju, gdyż sukces gospodarczy jest funkcją dostępności.

Dokument podkreśla, że w pierwszej kolejności wysiłki inwestycyjne będą skoncentrowane głównie na dokończeniu nadrobienia zaległości infrastrukturalnych w zakresie zwiększenia dostępności transportowej w Polsce (drogi, koleje, lotniska, porty) i na zorganizowaniu podstawowej infrastruktury zintegrowanego systemu transportowego. Takie ukierunkowanie działań daje nadzieję na korzystną dla województwa zmianę priorytetyzacji inwestycji i szybszą poprawę dostępności regionu, w tym powiatu Sejneńskiego.

Najważniejsze kierunki interwencji przewidziane w SRT są w swej istocie zgodne z kierunkami wyznaczonymi w SRWP - adekwatne obszary interwencji przedstawia głównie cel operacyjny 2.5. oraz w zakresie bezpieczeństwa transportu cel 3.3. W SRT wyraźnie zaznaczona jest konieczność ograniczania negatywnego oddziaływania transportu na środowisko. Zgodność z tymi zapisami zapewnia cel horyzontalny sRwp - „wysokiej jakości środowisko przyrodnicze podstawą harmonii aktywności człowieka i przyrody”. Działania realizujące ten cel w obszarze transportu będą tym samym realizowały zapisy strategii Rozwoju Transportu. Problemy istniejące w obszarze transportu, które porusza diagnoza, są w swoim kształcie zbieżne z problemami województwa podlaskiego. ocena dostępności transportowej SRT porusza problem największej peryferyjności drogowej i kolejowej do „rdzenia Europy” cechującej regiony wschodnie, jak również wymieniono województwo podlaskie wśród obszarów o najniższej dostępności transportowej mierzonej wskaźnikiem MDT (Międzygałęziowej Dostępności Transportowej).

Według SRT jednym z głównych wyzwań w perspektywie średniookresowej w przewozach pasażerskich w transporcie kolejowym jest konieczność poprawy stanu technicznego taboru, jednak z perspektywy jednego z najbardziej peryferyjnie położonych regionów kraju problemem i wyzwaniem istotniejszym jest nadal poprawa jakości istniejącej sieci. Diagnoza województwa podlaskiego w obrębie transportu kolejowego - tak pasażerskiego, jak i towarowego - jako największy problem wskazuje jakość istniejącej sieci kolejowej oraz oferowane połączenia, a zasadnicza poprawa sytuacji stanowi najistotniejsze wyzwanie rozwojowe w tym obszarze.

Zgodnie z dokumentem, głównym celem w poszczególnych strategiach rozwoju województw w zakresie transportu powinna być poprawa dostępności transportowej w wymiarze regionalnym i lokalnym. Odbiega to nieco od zapisów ZPRL, który w tym obszarze adresowany jest zarówno do dostępności zewnętrznej, jak też wewnętrznej obszaru. Docelową sieć autostrad i dróg ekspresowych w Polsce zgodnie z rozporządzeniem Rady Ministrów z dnia 20 października 2009 r. zmieniającym rozporządzenie w sprawie sieci autostrad i dróg ekspresowych (Dz.U. Nr 187, poz. 1446), przywołana w dokumencie, zawiera najważniejsze dla województwa podlaskiego szlaki - S8, S19, S61.

SRT dopuszcza budowę lotniska regionalnego w sytuacji, gdy niemożliwe jest zapewnienie w racjonalnym czasie dostępu do funkcjonującej sieci lotnisk poprzez rozbudowę drogowych i kolejowych połączeń. podejmowane w tym zakresie działania powinny przede wszystkim koncentrować się na zapewnieniu dostępności dla ośrodków miejskich w Polsce wschodniej (SRT nie uwzględnia funkcjonującego już lotniska w Lublinie).

W przyjętej wersji dokumentu zachowany został zapis o tym, że rozwój transportu kombinowanego w Polsce wymaga zwiększenia liczby terminali i stworzenia regionalnych centrów logistycznych przy dużych polskich aglomeracjach miejskich, co jest spójne z planami Miasta Białystok i gminy Sejneńskiej Aglomeracji Miejskiej

### **Strategia Sprawne Państwo**

Strategia Sprawne Państwo 2020 (SSP) przyjęta przez Radę Ministrów w dniu 12 lutego 2013 roku, to kolejna z dziewięciu zintegrowanych strategii rozwoju. Wpisuje się w nowy model zarządzania rozwojem kraju, zmierzający do zwiększenia skuteczności programowania i wdrażania polityki rozwoju oraz podniesienia jakości funkcjonowania instytucji publicznych.

Zgodnie z przedstawioną w dokumencie wizją Sprawne Państwo roku 2020 to państwo otwarte, pomocne, skuteczne i efektywne, o silnej pozycji międzynarodowej i wysokiej aktywności obywateli w życiu społecznym i politycznym. Prezentowany w strategii model to państwo optimum, w którym instytucje publiczne nie działają tylko dla obywateli, lecz wspólnie z nimi. Powyższe znajduje odzwierciedlenie w definicji celu głównego SSP: Zwiększenie skuteczności i efektywności państwa otwartego na współpracę z obywatelami. Osiągnięcie celu głównego ma być możliwe w oparciu o cele szczegółowe i kierunki interwencji w perspektywie do 2020 roku. Wyznaczone cele i kierunki interwencji mają charakter horyzontalny i koncentrują się na podniesieniu skuteczności oraz efektywności funkcjonowania administracji rządowej i samorządowej, a także skuteczności realizowanych przez nią zadań oraz świadczenia usług publicznych. Zapisy dokumentu dotyczą przygotowania i wdrożenia ulepszeń systemowych, organizacyjnych i zarządczych, w celu osiągnięcia zmian służących podniesieniu konkurencyjności państwa i jego rozwoju przy równoczesnym wzroście zaangażowania obywateli w proces rządzenia, zapewniając dostęp do swoich zasobów informacyjnych.

ZSRPS podobnie, jak Strategia Sprawne Państwo 2020 wskazuje na jej podmiotowy charakter silnie akcentując cechę przedsiębiorczości rozumianą jako zdolność ogółu społeczeństwa do wykorzystania swego potencjału poprzez m.in. „wzięcie spraw we własne ręce”, „zaradność”. Powyższe zapisy odwołują się do wartości społeczeństwa obywatelskiego i zasady partnerstwa jako wyznaczników budowy kapitału społecznego. Ponadto proces przygotowania ZPRL zakłada udział szerokiego grona interesariuszy, w myśl zasady uspołecznienia dokumentu.

Z kolei cele i kierunki interwencji wskazane w ZSRPS korespondują z zakresem przedmiotowym SSP. Jednym z głównych kierunków interwencji określonych w ZSRPS jest poprawa jakości działania lokalnych instytucji publicznych. Sprawność administracji ma pociągać za sobą podniesienie efektywności i dostępności usług publicznych. W sposób bezpośredni wiąże się to z działaniami przewidzianymi w dokumencie krajowym w takich obszarach, jak m.in. edukacja, usługi zdrowotne, pomoc społeczna, transport publiczny, usługi kulturalne, usługi rynku pracy itp. Natomiast interwencja na rzecz wzrostu efektywności działania pomiotów oraz służb bezpieczeństwa publicznego i ratownictwa w bezpośredni sposób wpisuje się w działania przewidziane w ramach jednego z celów szczegółowych SSP.

Usprawnienie działalności instytucji publicznych wymaga szerokiego wykorzystywania nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych. Ich stosowanie stanowi element poprawy efektywności, innowacyjności i konkurencyjności gospodarki, a także wydajności świadczenia usług publicznych przy jednoczesnej redukcji kosztów. Zgodnie z przedstawionymi w SSP wynikami diagnozy w zakresie dostępu do usług telekomunikacyjnych obecny stan rozwoju infrastruktury szerokopasmowej, a także poziom jej wykorzystania, jest relatywnie niski w porównaniu z większością pozostałych krajów Unii Europejskiej, jak również odległy od celów

przyjętych w Europejskiej Agencji Cyfrowej (EAC). W świetle danych z diagnozy strategicznej SRWP 75% podlaskich przedsiębiorców posiada dostęp do szerokopasmowego Internetu, tymczasem, ponad 50% gospodarstw domowych w województwie nie posiada dostępu do Internetu w ogóle. Budowa społeczeństwa informacyjnego i upowszechnienie możliwości korzystania z usług świadczonych drogą elektroniczną możliwa jest przy polepszeniu jakości infrastruktury w tym zakresie, a także podniesieniu kompetencji. Szerokie wykorzystanie nowoczesnych technologii informacyjno-komunikacyjnych stanowi istotne wyzwanie rozwojowe, do osiągnięcia którego przyczynić się ma interwencja zarówno na poziomie krajowym, regionalnym, jak i lokalnym.

SSP stanowi istotną informację dla Województwa Podlaskiego na temat kierunku planowanych zmian administracji publicznej w celu poprawienia jej efektywności, a także może być punktem odniesienia do przeprowadzenia oceny efektywności administracji na poziomie lokalnym.

### **Strategia Innowacyjności i Efektywności Gospodarki**

Strategia Innowacyjności i Efektywności Gospodarki „Dynamiczna Polska 2020” zaczęła obowiązywać 13 lutego 2013 roku po jej przyjęciu przez Radę Ministrów. Jej celem głównym jest „Wysoce konkurencyjna gospodarka (innowacyjna i efektywna) oparta na wiedzy i współpracy”. W brzmieniu zapisów Strategii, innowacyjność gospodarki to „zdolność i motywacja podmiotów gospodarczych do ustawicznego poszukiwania i wykorzystywania w praktyce wyników prac badawczych i rozwojowych, nowych koncepcji, pomysłów i wynalazków. Innowacyjność oznacza również doskonalenie i rozwój istniejących technologii produkcyjnych, eksploatacyjnych i dotyczących sfery usług, wprowadzanie nowych rozwiązań w organizacji i zarządzaniu, doskonalenie i rozwój infrastruktury, zwłaszcza dotyczącej gromadzenia, przetwarzania i udostępniania informacji”. Natomiast efektywność gospodarki oznacza „maksymalizację efektów przy użyciu określonej ilości zasobów bądź osiągnięcie zamierzonego celu przy wykorzystaniu możliwie najmniejszej ilości zasobów (głównie nakładów kapitałowych, surowcowych czy materiałowych) lub optymalnie alokowanych zasobów (obok zasobów kapitałowych kluczową rolę odgrywają tutaj zasoby ludzkie). Kluczem do zwiększenia efektywności gospodarowania jest zarówno wzrost innowacyjności, jak i tworzenie warunków dla sprawnego prowadzenia i rozwijania działalności gospodarczej”.

Cele szczegółowe wymienione w tym dokumencie są zgodne z celami ZPRL i koncentrują się na:

- Dostosowaniu otoczenia regulacyjnego i finansowego do potrzeb innowacyjnej i efektywnej gospodarki.
- Stymulowaniu innowacyjności poprzez wzrost efektywności wiedzy i pracy.
- Wzroście efektywności wykorzystania zasobów naturalnych i surowców.
- Wzroście umiędzynarodowienia polskiej gospodarki.

Kierunki interwencji, za pomocą których będą realizowane cele szczegółowe, wskazują zarówno na bariery uniemożliwiające działalność gospodarczą i innowacyjną, jak i na działania pobudzające taką działalność. Odnoszą się m. in. do systemu prawnego, który powinien być tworzony w oparciu o dowody analityczne i eliminować przeszkody w prowadzeniu działalności gospodarczej. Poruszają również kwestie rozwoju sektora nauki, który poprzez podnoszenie jakości badań naukowych będzie stymulował wprowadzanie innowacji w przedsiębiorstwach. Współpraca sektora nauki z biznesem jest bardzo ważna, ponieważ jedynie przewagi konkurencyjne budowane w oparciu o wiedzę i innowacje mają szansę na trwały wzrost i tworzenie nowych miejsc pracy. Jednocześnie działania rozwojowe w ramach interwencji



publicznej powinny wspierać wprowadzanie innowacji nie tylko w nowych branżach, ale także w przemysłach tradycyjnych funkcjonujących na danym terytorium.

Dokument wskazuje ponadto na wagę podjęcia czynności dotyczących zredukowania materiało- i energochłonności produkcji i usług, które mogą mieć wpływ na tworzenie zielonych miejsc pracy. Takie działania są zgodne z zasadami zrównoważonego rozwoju. Dodatkowo, ważnym czynnikiem wzrostu efektywnej i innowacyjnej gospodarki, powinna być promocja gospodarcza wspierająca umiędzynarodowienie przedsiębiorstw i przyciąganie inwestycji zagranicznych oraz kreowanie wizerunku gospodarki polskiej spójnej z promocją wizerunku kraju. Są to zapisy niemal tożsame z proponowanymi w SRWP.

Założenia Strategii będą realizowane w oparciu o szczegółowe programy wykonawcze, takie jak Program Rozwoju Przedsiębiorstw.

### **Strategia Rozwoju Systemu Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej 2022.**

Strategia Rozwoju Systemu Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej 2022 została przyjęta przez Radę Ministrów w dniu 9 kwietnia 2013 r. Cel ogólny Strategii został określony jako „wzmocnienie efektywności i spójności systemu bezpieczeństwa narodowego”, przedstawiony w dokumencie jako „synergia wysiłków poszczególnych organów, instytucji i służb państwowych odpowiedzialnych za bezpieczeństwo państwa do identyfikacji i eliminacji źródeł, przejawów oraz skutków zagrożeń bezpieczeństwa narodowego”. W brzmieniu zapisów Strategii efektywność zostanie osiągnięta poprzez podnoszenie sprawności zasadniczych elementów systemu bezpieczeństwa narodowego, a spójność poprzez zwiększanie integracji między politykami publicznymi a polityką bezpieczeństwa oraz wzmacnianie współpracy i koordynacji, a docelowo osiągnięcie integracji wewnątrz systemu bezpieczeństwa narodowego. Zgodnie z zapisami dokumentu osiągnięcie celu głównego ma zagwarantować lepszą realizację interesów narodowych, przyczynić się do osiągnięcia odpowiedniego pod względem ilościowym i jakościowym potencjału państwa, który umożliwi zachowanie wpływu na rzeczywistość międzynarodową i przebieg procesów wewnętrznych oraz stymulację pozytywnych tendencji ewolucyjnych w kraju i poza nim.

Realizacji celu głównego będą służyć cele operacyjne, które koncentrują się na:

- Kształtowaniu stabilnego międzynarodowego środowiska bezpieczeństwa w wymiarze regionalnym i globalnym.
- Umocnieniu zdolności państwa do obrony.
- Rozwoju odporności na zagrożenia bezpieczeństwa narodowego.
- Zwiększeniu integracji polityk publicznych z polityką bezpieczeństwa.
- Tworzeniu warunków do rozwoju zintegrowanego systemu bezpieczeństwa narodowego.

Priorytety i kierunki interwencji w ramach celu czwartego Zwiększeniu integracji polityk publicznych z polityką bezpieczeństwa z jednej strony przedstawiają działania sektora bezpieczeństwa na rzecz wzmacniania realizacji celów polityki rozwoju, z drugiej - pokazują możliwości wykorzystania potencjału społeczeństwa obywatelskiego na rzecz bezpieczeństwa. Cele i kierunki interwencji SRWP korespondują z kierunkami interwencji celu czwartego Strategii Rozwoju Systemu Bezpieczeństwa Narodowego Rzeczypospolitej Polskiej 2022 wskazującymi na istotne umacnianie powiązań między bezpieczeństwem narodowym a obszarem edukacji, ochrony dziedzictwa narodowego, wspierania zatrudnienia i przeciwdziałania bezrobociu, ochrony środowiska, infrastruktury, planowania przestrzennego i rozwoju regionalnego, a wraz

z rosnącą wagą kapitału społecznego dla funkcjonowania państwa też na wspieranie współpracy z partnerami społecznymi działającymi na rzecz bezpieczeństwa narodowego i obronności.

### **Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego 2020.**

Kolejną z dziewięciu strategii zintegrowanych jest Strategia Rozwoju Kapitału Społecznego (SRKS) 2020, przyjęta przez Radę Ministrów 26 marca 2013 roku. Została opracowana odpowiedzi na wyzwania, jakie identyfikuje Długookresowa Strategia Rozwoju Kraju. SRKS wskazuje, że polityka rozwoju powinna wspierać inicjatywy i procesy, które wzmacniają wolę działania obywateli na rzecz wspólnego dobra i przyczyniają się do wzmocnienia zaufania, jako jednego z podstawowych składników życia społecznego, gospodarczego i kulturowego. Działania wskazane w SRKS mają wspierać obywatelskie zaangażowanie, zachęcać do współpracy a także wzmacniać kreatywność Polaków.

Z perspektywy Ministerstwa Kultury i Dziedzictwa Narodowego, jak również ustaleń raportu „Polska 2030. Wyzwania Rozwojowe” wynika, że „wzmacnianie kapitału społecznego jest projektem cywilizacyjnym, od którego powodzenia zależy jakość życia Polaków i rozwój gospodarczy kraju”. Wzmocnienie udziału kapitału społecznego w rozwoju społeczno-gospodarczym Polski jest głównym celem SRKS. Cel główny będzie realizowany przez cztery cele szczegółowe:

- Kształtowanie postaw sprzyjających kooperacji, kreatywności oraz komunikacji.
- Poprawa mechanizmów partycypacji społecznej i wpływu obywateli na życie publiczne.
- Usprawnienie procesów komunikacji społecznej oraz wymiany wiedzy.
- Rozwój i efektywne wykorzystanie potencjału kulturowego i kreatywnego.

Do pełnej realizacji wszystkich celów niezbędne jest współdziałanie różnych podmiotów aktywnych w sferze społecznej: podmiotów publicznych, organizacji społecznych, administracji samorządowej oraz podmiotów prywatnych. SRKS przyczynia się do realizacji celu 11 Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju „Wzrost społecznego kapitału rozwoju”, wdrażając określone w dokumencie kierunki interwencji:

- przygotowanie i wprowadzenie programu edukacji obywatelskiej na wszystkich poziomach edukacji, w perspektywie uczenia się przez całe życie;
- promowanie działań szkół i innych podmiotów w zakresie realizacji projektów społecznych;
- uproszczenie mechanizmów zrzeszania się ludzi przez ograniczenie procedur i obciążeń dla stowarzyszeń, fundacji i inicjatyw obywatelskich;
- promocja partycypacji społecznej i obywatelskiej (przez docenianie ludzi zaangażowanych w działalność społeczną, kampanie społeczne, wykorzystywanie nowoczesnych technologii, wprowadzanie nowych technik głosowań i komunikowania się administracji z obywatelami);
- zwiększenie obecności kultury w życiu codziennym ludzi przez stałe zwiększanie dostępności zasobów kultury i kształcenie nawyków kulturowych;
- modernizacja infrastruktury oraz rozszerzenie ról społecznych instytucji kultury, w tym bibliotek i ośrodków kultury.

Cele SRKS są także komplementarne z celami średniookresowej „strategii Rozwoju Kraju 2020. Aktywne społeczeństwo, konkurencyjna gospodarka, sprawne państwo”, w tym w głównej mierze z celami szczegółowymi obszaru dotyczącego sprawnego państwa, który zakłada: tworzenie efektywnych i otwartych na problemy obywatela publicznych instytucji, włączanie obywateli w proces kształtowania polityki rozwoju, budowanie społeczeństwa obywatelskiego

przez rosnącą aktywność obywatelską, dbałość o publiczny interes a także wysoką jakość przestrzeni i debaty publicznej.

Inwestycje w kapitał społeczny w Strategii Europa 2020 zostały uznane za jeden z kluczowych czynników przyczyniających się do osiągnięcia większej spójności społecznej i budowy społeczeństwa opartego na wiedzy. Niezbędne w tym celu jest uruchomienie mechanizmów o charakterze społecznym, takich jak zaufanie społeczne, odwaga i otwartość na nowatorskie rozwiązania, system edukacyjny wspierający kreatywność, itp. Innowacje społeczne są równie istotne jak innowacje produktowe czy marketingowe. Pojedyncze firmy czy instytucje muszą nauczyć się działać wspólnie w dynamicznych układach sieciowych.

Budowa kapitału społecznego to również dbanie o zdrowe relacje społeczne, dobro wspólne i współpracę. Istotne staje więc wzmacnianie społecznych i obywatelskich kompetencji mieszkańców regionu a także wspieranie dialogu społecznego.

Fundamentem budowania silnego kapitału społecznego jest z jednej strony wzmacnianie więzi opartych na wspólnej tożsamości i umiejętności do jej ciągłej, twórczej reinterpretacji, z drugiej integralnym elementem jest otwartość na inne wzorce kulturowe, wartości, tradycje, normy zachowań i sposoby życia. Kultura potencjalnie może być istotnym czynnikiem dynamizującym rozwój społeczno-gospodarczy województwa podlaskiego.

### **Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego 2020.**

Strategia Rozwoju Kapitału Ludzkiego (SRKL) 2020, została przyjęta przez Radę Ministrów w dniu 18 czerwca 2013 roku. SRKL stanowi odpowiedź na konieczność podniesienia jakości życia w Polsce w perspektywie roku 2020. Dzięki zastosowaniu często wysoce nowatorskich rozwiązań, dostosowanych do potrzeb osób na każdym etapie życia, strategia będzie punktem wyjścia do rozbudowy i podnoszenia jakości kapitału ludzkiego w Polsce. SRKL ma za zadanie wdrażać priorytety zapisane w Długookresowej Strategii Rozwoju Kraju „Polska 2030. Trzecia Fala Nowoczesności” oraz Strategii Rozwoju Kraju 2020.

Wyzwania, jakie stoją przed Polską w obszarze rozwoju kapitału ludzkiego, to uczynienie z Polski bardziej atrakcyjnego miejsca do życia, rozwijania wiedzy i podejmowania pracy, miejsca dla lokowania inwestycji i tworzenia większej liczby miejsc pracy.

Wizja przyszłości Polski jako kraju, który rozwija się dzięki wysokiej aktywności zawodowej, pozwoliła ukierunkować Strategię Rozwoju Kapitału Ludzkiego na obszary wymagające interwencji przez określenie celów, które ma ona wypełnić. W SRKL zawarto diagnozę głównych problemów i obszarów wymagających podjęcia działań w celu poprawy sytuacji. Zakres tych obszarów obejmuje zagadnienia z różnych dziedzin życia, m.in.: rynku pracy, polityki społecznej, opieki zdrowotnej, edukacji, problematyki osób niepełnosprawnych i starszych.

SRKL została oparta na koncepcji polegającej na budowaniu kapitału ludzkiego w pięciu etapach życia: (1) wczesne dzieciństwo, (2) edukacja szkolna, (3) edukacja na poziomie wyższym, (4) aktywność zawodowa, uczenie się dorosłych i rodzicielstwo, (5) starość.

Celem głównym Strategii jest rozwijanie kapitału ludzkiego przez wydobywanie potencjałów obywateli w taki sposób, aby mogli w pełni uczestniczyć w życiu społecznym, politycznym i ekonomicznym na wszystkich etapach życia. W SRKL wyróżniono pięć celów szczegółowych o strategicznym znaczeniu dla rozwoju kapitału ludzkiego w Polsce:

- Wzrost zatrudnienia.

- Wydłużenie aktywności zawodowej i zapewnienie lepszej jakości funkcjonowania osób starszych.
- Poprawa sytuacji osób i grup zagrożonych wykluczeniem społecznym.
- Poprawa zdrowia obywateli oraz podniesienie efektywności opieki zdrowotnej.
- Podniesienie poziomu kompetencji i kwalifikacji obywateli.

Realizacja celu głównego oraz celów szczegółowych SRKL odbywać się będzie poprzez działania podejmowane na pięciu wymienionych etapach życia. Zasady i narzędzia realizacji SRKL zostaną uszczegółowione w Dokumencie Implementacyjnym. Narzędzia realizacji SRKL będą przyporządkowane do wymienionych pięciu etapów życia człowieka.

Zakres działań przewidzianych w ramach narzędzi będzie odpowiadać głównym zamierzeniom rządu na najbliższe lata. Działania obejmą obszary opieki prenatalnej, opieki nad matką i dzieckiem, pomocy rodzinom z małymi dziećmi (w tym niepełnosprawnymi), oraz modernizacji systemu edukacji szkolnej, w tym zawodowej. W Dokumencie Implementacyjnym przewidziano także działania służące poprawie jakości studiów magisterskich i doktoranckich, a także dostosowania edukacji na poziomie wyższym do wymogów rynku pracy. Przewidziane zostały także działania skierowane do osób czynnych zawodowo, ale także poszukujących pracy, jak również mające usprawnić system pomocy społecznej i umożliwiające uczenie się przez całe życie. Przewidywane są także działania mające na celu zapobieganie wykluczeniu społecznemu osób. Uwzględniono również działania mające na celu poprawę stanu zdrowia społeczeństwa oraz skierowane do osób starszych, a także osób dotkniętych niepełnosprawnością - mające wspomagać ich aktywność w życiu zawodowym i społecznym.

Strategia odpowiada również na wyzwanie odrobienia zaległości w stosunku do państw, które dotychczas osiągnęły wyższy poziom rozwoju - przez propozycję rozwiązań w poszczególnych obszarach oraz uwzględnienie cyklu życia człowieka. SRKL pozostaje komplementarna wobec innych strategii zintegrowanych, przede wszystkim Strategii Rozwoju Kapitału Społecznego, tworząc ramy rozwojowe dla kapitału ludzkiego na wszystkich etapach życia.

Cele Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego, w szczególności cel strategiczny 3. Jakość życia, oraz cel operacyjny 1.3 Rozwój kompetencji do pracy i wsparcie aktywności zawodowej mieszkańców regionu, są spójne z celami SRKL. W nowej doktrynie polityki regionalnej kluczowe znaczenie ma wykorzystanie potencjałów rozwojowych regionów, a uzupełniającą rolę odgrywa usuwanie barier rozwojowych. Województwo podlaskie dysponuje bardzo znaczącym i wartościowym potencjałem ludzkim, który powinien być podstawą dobrobytu (zasobności) województwa w długim horyzoncie czasowym. Umiejętność współpracy, tworzenia sieci będzie decydująca dla trajektorii rozwojowej województwa podlaskiego.

### **Założenia Krajowej Polityki Miejskiej Do Roku 2020.**

Rada Ministrów w dniu 16 lipca 2013 roku przyjęła przygotowany przez Ministerstwo Rozwoju Regionalnego Założeń Krajowej Polityki Miejskiej do roku 2020. Cel strategiczny krajowej polityki miejskiej to wzmocnienie zdolności polskich miast i obszarów miejskich do kreowania szybszego wzrostu gospodarczego, tworzenia nowych miejsc pracy i poprawy życia mieszkańców. W horyzoncie czasowym roku 2020 najważniejsze zadania to:

- poprawa konkurencyjności i zdolności głównych ośrodków miejskich do kreowania rozwoju, wzrostu gospodarczego i zatrudnienia. Główne ośrodki miejskie to wszystkie ośrodki wojewódzkie oraz miasta o znaczeniu regionalnym. Wspierany będzie w nich rozwój gospodarki opartej na wiedzy i innowacjach. Ważne będzie także

wzmacnianie funkcji metropolitalnych, m. in.: naukowych, gospodarczych turystycznych, kulturalnych i sportowych. Rozwijana będzie współpraca ośrodków miejskich z innymi miastami w kraju i za granicą. Wspierane będzie partnerstwo miast (w wymiarze krajowym i międzynarodowym);

- wspomaganie rozwoju subregionalnych i lokalnych ośrodków miejskich, w tym niektórych obszarów wiejskich, przez ich wzmacnianie i przeciwdziałanie upadkowi. Podstawowe działania i środki będą się koncentrować na wzmacnianiu istniejącej sieci miast i wspomaganiu urbanizacji na tych obszarach. Chodzi o wspomaganie funkcji miejskich, w tym gospodarczych i pozarolniczych w ośrodkach subregionalnych i powiatowych (ze słabiej rozwiniętą siecią miejską), które zapewniają dobre usługi publiczne oraz oferują nowe miejsca pracy o zasadniczym znaczeniu dla restrukturyzacji regionu. Wsparcie obejmie także regiony opóźnione w rozwoju cywilizacyjnym oraz borykające się z największymi problemami, w których sieć miast jest najsłabsza;
- odbudowa zdolności do rozwoju przez rewitalizację obszarów miejskich zdegradowanych społecznie, ekonomicznie i fizycznie. Wypracowane zostaną mechanizmy umożliwiające efektywną rewitalizację. Na wybranych obszarach miejskich będzie przeprowadzona kompleksowa rewitalizacja fizyczna połączona z działaniami na rzecz poprawy sytuacji społeczno-gospodarczej;
- wspieranie zrównoważonego rozwoju ośrodków miejskich, w tym przeciwdziałanie negatywnym zjawiskom niekontrolowanej suburbanizacji (wyludnianiu się centrów miast i rozwoju strefy podmiejskiej). Szczególna uwaga zostanie poświęcona zatrzymaniu zjawiska niekontrolowanej suburbanizacji, która potęguje problemy społeczne i gospodarcze oraz powoduje pogorszenie jakości życia. Chodzi o zmniejszenie negatywnych skutków suburbanizacji, do których należą utrudnienia komunikacyjne, czy też problemy z dostępnością do podstawowych usług publicznych, jak edukacja, ochrona zdrowia czy kultura;
- stworzenie warunków do skutecznego, efektywnego i partnerskiego zarządzania rozwojem na obszarach miejskich. Niezbędna jest modyfikacja lub wprowadzenie odpowiednich przepisów prawnych dotyczących zarządzania na obszarze miast. Konieczne będzie zwiększenie koordynacji polityk krajowych z regionalnymi i lokalnymi. Lepsza koordynacja różnych polityk publicznych przyczyni się do zwiększenia efektywności wydatkowania środków publicznych, z których znaczna część dotyczy rozwoju miast i zadań samorządów lokalnych.

Przyjęcie tych założeń oznacza rozpoczęcie przez Ministerstwo Rozwoju Regionalnego prac nad dokumentem docelowym dotyczącym krajowej polityki miejskiej. ZPRL antycypuje te priorytety, bowiem zakłada szczególne znaczenie metropolii Sejneńskiej w dynamizowaniu rozwoju społeczno-gospodarczego nie tylko powiatu Sejneńskiego, ale i całego województwa podlaskiego, adresuje także zadania do różnych grup miast takich jak ośrodki subregionalne i miasta powiatowe.

### **Strategia Rozwoju Społeczno-Gospodarczego Polski Wschodniej Do Roku 2020.**

Strategia ta została przyjęta przez Radę Ministrów w dniu 30 grudnia 2008 roku. W dokumencie tym przedstawiono: zewnętrzne uwarunkowania rozwoju Polski Wschodniej, jakimi są: polityka państwa wobec tego makroregionu oraz konkurencja międzyregionalna w Polsce; syntezę strategii rozwoju tych pięciu województw; potencjał społeczny, gospodarczy, instytucjonalny i przestrzeni Polski Wschodniej zestawiony w układzie gminnym, klasyczną analizę SWOT; cele i kierunki rozwoju Polski Wschodniej do roku 2020 oraz warunki osiągnięcia sukcesu. Wskazano, że podstawowym problemem całego tego makroregionu jest niski poziom spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej. Udokumentowano, że osiągnięcie sukcesu przez Polskę Wschodnią wymaga nie tylko znaczących środków przeznaczanych na wspieranie

rozwoju społeczno-gospodarczego, ale zastosowania palety nowoczesnych instrumentów polityki regionalnej, współdziałania różnych partnerów, rozwijania endogenicznego potencjału rozwojowego oraz wykorzystania możliwości, jakie wynikają z członkostwa naszego kraju w Unii Europejskiej. Stwierdzono, że możliwości oddziaływania państwa dotyczą przede wszystkim strony podażowej, dlatego partnerstwo publiczne z innymi sektorami jest także ważne. Potwierdzono, że dokument ten będzie podstawą uruchamiania operacyjnych działań zorientowanych na wspieranie rozwoju społeczno-gospodarczego tego obszaru. Potwierdzono konieczność konsekwentnego prowadzenia polityki regionalnej państwa wobec Polski wschodniej w horyzoncie czasowym roku 2020.

Jako cel interwencji publicznej w Polsce Wschodniej określono zasadniczą poprawę poziomu spójności gospodarczej, społecznej i terytorialnej wszystkich województw tego makroregionu względem całej Unii Europejskiej. Wskazano, że nie ma jednej uniwersalnej recepty na rozwój Polski Wschodniej, dlatego jako kierunki interwencji zaproponowano między innymi: Cyfrową Polskę, czyli rozwój doradztwa i szkoleń dla MŚP w gospodarce opartej na wiedzy, innowacyjne wspieranie rozwoju sektora MŚP, rozwój społeczeństwa informacyjnego i budowanie społeczeństwa opartego na wiedzy, zwalczanie wykluczenia cyfrowego poprzez rozwój infrastruktury telekomunikacyjnej, tworzenie warunków dla skutecznego wdrażania w makroregionie e-Polski, informatyzację administracji publicznej (e-administracja), informatyzację systemu edukacji (e-edukacja), informatyzację ochrony zdrowia (e-zdrowie), tworzenie warunków dla telepracy (e-praca), stymulowanie rozwoju potencjału badań naukowych i uczestniczenia instytucji i badaczy z makroregionu w europejskich sieciach badawczych, możliwie pełne wykorzystanie potencjału endogenicznego makroregionu, rozwijanie efektywnych regionalnych i lokalnych instytucji służących wspieraniu przedsiębiorczości, ze szczególnym uwzględnieniem sieci wspierania innowacji i transferu technologii, tworzenie mechanizmów prorozwojowego wykorzystania środków Unii Europejskiej, zwiększanie potencjału w zakresie podejmowania działań rozwojowych na obszarze makroregionu, wprowadzenie zintegrowanej palety instrumentów oddziaływania na jakość kapitału ludzkiego, służących podwyższeniu ogólnego poziomu kwalifikacji i umiejętności, podwyższenie poziomu partycypacji społeczeństwa w rynku pracy, politykę w zakresie migracji, która będzie zapobiegała „drenażowi mózgow” i spowolni odpływ ludności, oddziaływanie na jakość administracji publicznej, poprawę umiejętności administracji publicznej w zakresie kształtowania polityki rozwoju regionalnego z udziałem środków Unii Europejskiej, stymulowanie partnerstwa w układzie horyzontalnym i wertykalnym na rzecz rozwoju makroregionu, tworzenie klimatu dla rozwoju społeczeństwa obywatelskiego i wykorzystania potencjału sektora organizacji pozarządowych, tworzenie warunków dla lepszego wykorzystania kapitału ludzkiego w odniesieniu do kobiet, wzrost poziomu dostępności terytorialnej makroregionu, co ma strategiczne znaczenie, poprawienie dostępności w zakresie komunikacji szynowej uwzględniającej korytarze transportowe międzynarodowe, krajowe i regionalne, dostępności w zakresie komunikacji lotniczej, poprawę dostępności do sąsiadujących województw, poprawę jakości powiązań komunikacyjnych w ramach makroregionu, udrożnienie powiązań z krajami sąsiadującymi, rozwój funkcji metropolitalnych w pięciu stolicach wojewódzkich, integrację stolic województw z ich regionalnym otoczeniem, zagospodarowanie powiązanych stref podmiejskich stolic województw, stymulowanie rozwoju ośrodków powiatowych, wielofunkcyjny rozwój obszarów wiejskich, restrukturyzację rolnictwa, wykorzystanie wsparcia Unii Europejskiej dla obszarów wiejskich, wykorzystanie wysokiej jakości środowiska przyrodniczego jako przesłanki stymulowania rozwoju społeczno-gospodarczego, przeciwdziałanie powodziom i zapobieganie skutkom innych katastrof naturalnych, wyprzedzające rozwiązywanie konfliktów pojawiających się na tle wykorzystania zasobów środowiska, poprawę dostępności do usług medycznych, rozwój turystyki bazującej na unikatowych zasobach, działania dotyczące makroprzestrzennego zagospodarowania przestrzennego, działania dotyczące miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego,

rozwijanie wysokiej jakości przestrzeni dziedzictwa kulturowego, promocję potencjału inwestycyjnego i turystycznego w kraju i za granicą, zacieśnianie współpracy wewnątrz makroregionu oraz stymulowanie podejmowania wspólnych przedsięwzięć, wykorzystanie granicy zewnętrznej Unii Europejskiej jako czynnika sprzyjającego rozwojowi, rozwijanie przejść granicznych w układzie ilościowym, jakościowym oraz uzgodnionych wzajemnie standardów po obydwu stronach granicy, rozwijanie współpracy transgranicznej w makroregionie, wykorzystanie instrumentów europejskich dotyczących dobrego sąsiedztwa. W dalszej części opisano specyfikę wspierania rozwoju regionalnego wzdłuż granicy, m.in. z Białorusią oraz opisano poszczególne instrumenty wspierania rozwoju społeczno-gospodarczego Polski Wschodniej, w tym programów operacyjnych Unii Europejskiej w Polsce.

Strategia rozwojowa dla Polski Wschodniej, adekwatnie identyfikując kluczowe wyzwania rozwojowe stojące przed makroregionem i sposób ich zaadresowania, powinna wpisywać się w najważniejsze uwarunkowania krajowe i europejskie, tak aby mogła stanowić podstawę dla planowania skutecznych działań o charakterze operacyjnym. Od chwili przyjęcia Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020 w grudniu 2008 r. uwarunkowania te uległy istotnym przeobrażeniom ze względu na uchwalenie nowych unijnych i krajowych dokumentów o charakterze strategicznym, przesądzających o kierunkach działań rozwojowych w perspektywie do 2020 r., a nawet 2030 r., stanowiące w znacznej mierze odpowiedź na zmieniające się uwarunkowania rozwojowe, w tym znaczące spowolnienie gospodarcze, które dotknęło Europę.

W odpowiedzi na te zmiany Ministerstwo Rozwoju Regionalnego oraz samorządy województw Polski Wschodniej podjęły w czerwcu 2011 roku wspólną inicjatywę odnowienia Strategii rozwoju społeczno-gospodarczego Polski Wschodniej do roku 2020. Zaktualizowana Strategia wypełnia lukę między horyzontalną polityką wobec wszystkich polskich regionów sformułowaną w Krajowej Strategii Rozwoju Regionalnego 2010-2020 a polityką rozwoju poszczególnych regionów w Polsce Wschodniej, wyrażoną w Strategiach Rozwoju Województw. Dokument identyfikuje dodatkowy, makroregionalny poziom potrzeb i celów rozwojowych w perspektywie do 2020 roku, komplementarny z krajowymi i regionalnymi strategiami rozwoju. Proces aktualizacji zakończył się przyjęciem odnowionej strategii przez Radę Ministrów 11 lipca 2013 roku. Strategia definiuje potrzebę podejmowania działania na rzecz Polski Wschodniej w trzech głównych obszarach:

- Podnoszenia poziomu innowacyjności makroregionalnej gospodarki w oparciu o specjalizacje regionalne, przy jednoczesnym wzmacnianiu potencjału sektora nauki i badań.
- Aktywizacji zasobów pracy i przeciwdziałania wykluczeniu społecznemu.
- Budowania powiązań transportowych i nowoczesnej infrastruktury elektroenergetycznej.

W zaktualizowanej SRPW sformułowana została następująca wizja strategiczna Polski Wschodniej w 2020 r.: Polska Wschodnia makroregionem dynamicznie rozwijającym się z poszanowaniem zasady zrównoważonego rozwoju, stopniowo i systematycznie poprawiającym swoją pozycję rozwojową i konkurencyjną w kraju oraz w Unii Europejskiej, który: dzięki ponadregionalnym endogenicznym specjalizacjom gospodarczym skutecznie konkuruje w kraju i za granicą; dysponuje nowoczesnymi kadrami dla gospodarki opartej na wiedzy i skutecznie przeciwdziałają społecznemu wykluczeniu; jest obszarem komunikacyjnie dostępnym i spójnym wewnątrz w ujęciu terytorialnym.

Realizacja wizji strategicznej będzie możliwa dzięki podjęciu szeregu skoncentrowanych i zintegrowanych działań w ramach trzech zasadniczych strategicznych obszarów: INNOWACYJNOŚĆ - ZASOBY PRACY - INFRASTRUKTURA, których celem jest:

- Podniesienie poziomu innowacyjności makroregionu poprzez budowę i wzmacnianie przewag konkurencyjnych w oparciu o endogeniczne specjalizacje gospodarcze i wzmacnianie potencjału sektora nauki i badań.
- Aktywizacja zasobów pracy i podniesienie jakości kapitału ludzkiego poprzez wzmacnianie potencjału nowoczesnych kadr oraz skuteczne przeciwdziałanie wykluczeniu na makroregionalnym rynku pracy.
- Zwiększenie zewnętrznej dostępności i wewnętrznej spójności makroregionu, w tym głównych funkcjonalnych rynków pracy.

Podjęcie interwencji w ramach powyższych obszarów strategicznych przyczyni się do realizacji celu głównego Strategii, jakim jest wzrost wydajności pracy we wszystkich sektorach gospodarki Polski Wschodniej. Przyczyni się to do zmian w strukturze zatrudnienia (stopniowe zmniejszenie zatrudnienia w rolnictwie i zwiększenie w pozostałych sektorach gospodarki), co z kolei przełoży się na wzrost dochodów mieszkańców makroregionu, a w rezultacie zostaną zdynamizowane procesy restrukturyzacyjne gospodarek makroregionalnych.

ZSRPS niewątpliwie wpisuje się w tę prorozwojową filozofię dokumentu dotyczącego całej Polski Wschodniej, czyli skali makroregionalnej. Zawiera listę inteligentnych specjalizacji bazujących na potencjale rozwojowym województwa, aktywnie szuka regionalnych i lokalnych potencjałów rozwojowych, jakie mogą zostać wykorzystane w najbliższych latach. Jeśli traktować wymienione kierunki interwencji jako menu, to w SRWP nastąpiła operacjonalizacja niemal wszystkich tych kierunków interwencji.

### **Krajowy Program Reform.**

Krajowy Program Reform (KPR) został przyjęty przez Radę Ministrów w dniu 26 kwietnia 2011 roku, a następnie został zaktualizowany: dla lat 2012/2013 w dniu 25 kwietnia 2012 roku, dla lat 2013/2014 w dniu 30 kwietnia 2013 roku [Ministerstwo Gospodarki 2011, 2012, 2013]. Podstawową rolą KPR jest przełożenie celów Strategii Europa 2020 na grunt polski. Zaakcentowano w nim szczególną rolę europejskiej polityki spójności we wdrażaniu celów tej strategii. Krajowy Program Reform określił cele dla Polski przewidywane do osiągnięcia w roku 2020 i szczegółowy harmonogram ich realizacji: (1) 71% wskaźnik zatrudnienia dla osób w wieku 20-64 lata (poziom wyjściowy to 64,3% w roku 2010); (2) 1,7% produktu krajowego brutto przeznaczanego na inwestycje w B+R (poziom wyjściowy to 0,75% w roku 2010); (3) zintegrowany wskaźnik oszczędności energii pierwotnej (narastająco) z 0,58 Mtoe w roku 2010 do 13,6 Mtoe w roku 2020 (miliony ton ekwiwalentu olejowego); (4) zmniejszenie do 4,5% udziału osób wcześniej kończących naukę oraz zwiększenie do 45% udziału osób w wieku 30-34 lata posiadających wykształcenie wyższe, a także (5) obniżenie o 1,5 mln liczby osób zagrożonych ubóstwem.

Regiony, które będą przyczyniały się do osiągnięcia tych celów przez Polskę, mogą liczyć na priorytet w finansowaniu. Wskazuje się równocześnie, że orientacja na wdrożenie tej strategii będzie sprzyjała przesunięciu środków europejskiej polityki spójności na rzecz interwencji podejmowanej w układzie sektorowym, co oznaczać może silniejszą niż dotąd rolę odpowiednich ministerstw. Dla województw słabych ekonomicznie, takich jak podlaskie, oznacza to niebezpieczeństwo marginalizacji.

### **Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego Do Roku 2020.**

Strategia Rozwoju Województwa Podlaskiego do roku 2020 (SRWP) została uchwalona przez Sejmik Województwa Podlaskiego w 2006 r. Po sześciu latach jej obowiązywania, w efekcie dynamicznie zmieniających się uwarunkowań społeczno-gospodarczych oraz zmian formalno-prawnych prowadzenia polityki rozwoju w Polsce, nastąpiła konieczność aktualizacji tego



dokumentu. Jedną z podstawowych przesłanek jest zasadnicza zmiana paradygmatu w polityce regionalnej. Nowy paradygmat polityki regionalnej polega przede wszystkim na:

- silnym ukierunkowaniu interwencji publicznej na wzmocnienie konkurencyjności
- regionów oraz odblokowaniu procesów wzrostowych poprzez pełniejsze wykorzystanie przewag konkurencyjnych i potencjałów rozwojowych (skoncentrowano uwagę na endogenicznych cechach terytorialnych, zamiast egzogenicznych inwestycjach i transferach, nacisk położono na szanse, a nie na bariery rozwoju);
- odejściu od modelu krótkoterminowych, odgórnie dystrybuowanych dotacji do modelu wieloletnich, zdecentralizowanych polityk rozwojowych ukierunkowanych na wspieranie wszystkich regionów, bez względu na ich stopień zamożności, między innymi poprzez mobilizowanie lokalnych zasobów i środków tak, aby wykorzystały swoje specyficzne przewagi konkurencyjne bez nadmiernego uzależnienia się od krajowych transferów i dotacji; odejściu od rozproszonej interwencji do bardziej selektywnych (skoncentrowanych) inwestycji.

Aktualizacja Strategii Rozwoju Województwa Podlaskiego została przygotowana z uwzględnieniem Założeń Systemu Zarządzania Rozwojem Polski, przyjętych na posiedzeniu Rady Ministrów w dniu 27 kwietnia 2009 r. oraz w spójności z obowiązującymi dokumentami europejskimi i krajowymi. Proponowane w strategii rozwiązania są zgodne z horyzontalnymi zasadami obowiązującymi w Unii Europejskiej – trwałego i zrównoważonego rozwoju oraz równouprawnienia kobiet i mężczyzn i niedyskryminowania. Przyjęta wizja brzmi: Województwo podlaskie: zielone, otwarte, dostępne i przedsiębiorcze.

W związku z tym, że ZPRPS integruje wszystkie lokalne polityki rozwojowe, które – w różnym wymiarze, ale jednak - wnoszą wkład w rozwój regionu, poniżej przedstawiono tę część wiązki celów SRWP, w które bezpośrednio wpisuje się ZPRPS:

#### **CEL STRATEGICZNY 1. KONKURENCYJNA GOSPODARKA**

Cel operacyjny 1.1. Rozwój przedsiębiorczości

Cel operacyjny 1.2. Wzrost innowacyjności podlaskich przedsiębiorstw

Cel operacyjny 1.3. Rozwój kompetencji do pracy i wsparcie aktywności zawodowej mieszkańców regionu

Cel operacyjny 1.4. Kapitał społeczny jako katalizator procesów rozwojowych

Cel operacyjny 1.5. Efektywne korzystanie z zasobów naturalnych

Cel operacyjny 1.6. Nowoczesna infrastruktura sieciowa

#### **CEL STRATEGICZNY 2. POWIĄZANIA KRAJOWE I MIĘDZYNARODOWE**

Cel operacyjny 2.2. Poprawa atrakcyjności inwestycyjnej województwa

Cel operacyjny 2.3. Rozwój partnerskiej współpracy transgranicznej

Cel operacyjny 2.4. Rozwój partnerskiej współpracy międzyregionalnej

#### **CEL STRATEGICZNY 3. JAKOŚĆ ŻYCIA**

Cel operacyjny 3.1. Zmniejszenie negatywnych skutków problemów demograficznych

Cel operacyjny 3.2. Poprawa spójności społecznej

Cel operacyjny 3.3. Poprawa stanu zdrowia społeczeństwa oraz bezpieczeństwa publicznego

Cel operacyjny 3.4. Ochrona środowiska i racjonalne gospodarowanie jego zasobami

## Informacja o załącznikach.

### Załącznik 1. Wzór Karty Projektu

KARTA PROJEKTU (ZADANIA)			
ZINTEGROWANY PROGRAM ROZWOJU LOKALNEGO NA LATA 2014-2020			
Nazwa zadania			
Charakter	<input checked="" type="checkbox"/> Inwestycyjny	<input checked="" type="checkbox"/> Nieinwestycyjny	
Obszar tematyczny	<input type="checkbox"/> gospodarka oparta na wiedzy <input type="checkbox"/> telekomunikacja <input type="checkbox"/> rozwój małych i średnich przedsiębiorstw, <input type="checkbox"/> rolnictwo i rozwój obszarów wiejskich <input type="checkbox"/> turystyka, przemysły czasu wolnego <input type="checkbox"/> drogi publiczne <input type="checkbox"/> transport zbiorowy <input type="checkbox"/> kultura fizyczna i sport	<input type="checkbox"/> edukacja <input type="checkbox"/> pomoc społeczna <input type="checkbox"/> eliminacja zjawisk wykluczenia społecznego <input type="checkbox"/> przeciwdziałanie bezrobociu <input type="checkbox"/> aktywizacja rynku pracy <input type="checkbox"/> ochrona zdrowia <input type="checkbox"/> społeczeństwo obywatelskie <input type="checkbox"/> kultura <input type="checkbox"/> ochrona zabytków	<input type="checkbox"/> porządek publiczny bezpieczeństwo obywateli <input type="checkbox"/> profilaktyka wobec klęsk żywiołowych <input type="checkbox"/> ochrona przyrody <input type="checkbox"/> ochrona środowiska <input type="checkbox"/> gospodarka wodna <input type="checkbox"/> gospodarka leśna <input type="checkbox"/> zarządzanie gminą <input type="checkbox"/> rewitalizacja obszarów zdegradowanych
	Inny (jaki):		
Miejsce realizacji			
Uzasadnienie (problem do rozwiązania, potrzeba realizacji)			
Opis (zakres) zadania			
Data rozpoczęcia realizacji	..... /..... (miesiąc/rok)	Data zakończenia realizacji	..... /..... (miesiąc/rok)
Oczekiwane efekty			
Jednostka odpowiedzialna za realizację			
Instytucje i podmioty uczestniczące w realizacji			
Nakłady do poniesienia (finansowe, rzeczowe)			

## Spis tabel i rysunków

<b>Tabela 1.</b> Podział administracyjny Powiatu Sejneńskiego .....	7
<b>Tabela 2.</b> Podstawowe dane dotyczące ludności Powiatu Sejneńskiego. ....	9
<b>Tabela 3.</b> Przyrost naturalny w Gminach Powiatu Sejneńskiego w latach 2004-2014.....	10
<b>Tabela 4.</b> Wykształcenie ludności w Powiecie Sejneńskim.....	11
<b>Tabela 5.</b> Struktura podmiotów gospodarczych według sektorów własnościowych. ....	13
<b>Tabela 6.</b> Dynamika wzrostu podmiotów gospodarczych w latach 2004-2014. ....	14
<b>Tabela 7.</b> Struktura wielkości podmiotów gospodarczych. ....	14
<b>Tabela 8.</b> Struktura wielkości podmiotów gospodarczych w latach 2004-2014.....	15
<b>Tabela 9.</b> Struktura sektorów gospodarki Powiatu Sejneńskiego w latach 2009-2014.....	15
<b>Tabela 10.</b> Obszary chronione na terenie Powiatu Sejneńskiego.....	17
<b>Tabela 11.</b> Liczbowe zestawienie pomników przyrody na terenie Powiatu Sejneńskiego.....	18
<b>Tabela 12.</b> Powierzchnia o szczególnych walorach przyrodniczych prawnie chroniona na terenie Powiatu Sejneńskiego (ha). ....	18
<b>Tabela 13.</b> Podmioty sektora turystycznego w latach 2009-2014.....	19
<b>Tabela 14.</b> Wykaz placówek oświatowych w Powiecie Sejneńskim. ....	20
<b>Tabela 15.</b> Placówki oświatowe w poszczególnych Gminach Powiatu Sejneńskiego.....	21
<b>Tabela 16.</b> Wykaz szkół ponadgimnazjalnych w Powiecie Sejneńskim. ....	22
<b>Tabela 17.</b> Osoby korzystające z pomocy społecznej w Powiecie Sejneńskim. ....	24
<b>Tabela 18.</b> Powody przyznawania pomocy rodzinom w 2014 roku. ....	24
<b>Tabela 19.</b> Ludność według płci i wieku w 2014 roku.....	26
<b>Tabela 20.</b> Wskaźniki obciążenia demograficznego.....	26
<b>Tabela 21.</b> Pracujący wg grup sekcji PKD 2007 i płci. ....	27
<b>Tabela 22.</b> Stopa bezrobocia w Powiecie Sejneńskim. ....	28
<b>Tabela 23.</b> Bezrobotni w układzie gminnym.....	29
<b>Tabela 24.</b> Wybory radnych do organów stanowiących jednostek samorządu terytorialnego. ....	30
<b>Tabela 25.</b> Frekwencja wyborcza w gminach Powiatu Sejneńskiego w 2014 roku. ....	31
<b>Tabela 26.</b> Liczba osób korzystających z oferty kulturalnej Powiatu Sejneńskiego.....	33
<b>Tabela 27.</b> Jednostki sektora publicznego w systemie REGON. ....	33
<b>Tabela 28.</b> Udział % przestępstw w Powiecie Sejneńskim (średnia z lat 2011-2013).....	34
<b>Tabela 29.</b> Przestępstwa stwierdzone w zakończonych postępowaniach przygotowawczych..	35
<b>Tabela 30.</b> Długość dróg w Powiecie Sejneńskim. ....	38
<b>Tabela 31.</b> Wykaz dróg powiatowych Powiatu Sejneńskiego.....	38
<b>Tabela 32.</b> Wykaz ulic powiatowych wraz z numeracją w Mieście Sejny. ....	39
<b>Tabela 33.</b> Zaopatrzenie w wodę w gminach Powiatu Sejneńskiego. ....	42
<b>Tabela 34.</b> Sieć kanalizacyjna w Powiecie Sejneńskim. ....	43
<b>Tabela 35.</b> Gospodarka ściekowa w Powiecie Sejneńskim. ....	43
<b>Tabela 36.</b> Zmieszane odpady zebrane w ciągu roku w Powiecie Sejneńskim.....	45
<b>Tabela 37.</b> Plan finansowania celów Zintegrowanego Programu Rozwoju Powiatu Sejneńskiego na lata 2016-2020. ....	91
<b>Tabela 38.</b> Plan finansowy Podprogramów Zintegrowanego Programu Rozwoju Powiatu Sejneńskiego na lata 2016-2020. ....	92
<b>Tabela 39.</b> Źródła finansowania Podprogramów Zintegrowanego Programu Rozwoju Powiatu Sejneńskiego na lata 2016-2020. ....	93
<b>Tabela 40.</b> Plan finansowania Projektów Kluczowych Zintegrowanego Programu Rozwoju Powiatu Sejneńskiego na lata 2016-2020. ....	94

<b>Tabela 41.</b> Źródła finansowania Zadań Kluczowych Zintegrowanego Programu Rozwoju Powiatu Sejneńskiego na lata 2016-2020. ....	95
---	----

<b>Rysunek 1.</b> Liczba miejscowości oraz powierzchnia poszczególnych gmin Powiatu. ....	7
<b>Rysunek 2.</b> Liczba mieszkańców Powiatu Sejneńskiego w latach 2004-2014 .....	8
<b>Rysunek 3.</b> Saldo migracji na obszarze Powiatu Sejneńskiego w latach 2004-2014 .....	9
<b>Rysunek 4.</b> Przyrost naturalny na obszarze Powiatu Sejneńskiego w latach 2004-2014. ....	10
<b>Rysunek 5.</b> Wykształcenie ludności w Powiecie Sejneńskim. ....	11
<b>Rysunek 6.</b> Powierzchnia lasów w gminach Powiatu Sejneńskiego (%). ....	12
<b>Rysunek 7.</b> Struktura podmiotów gospodarczych według sektorów własnościowych w 2014 roku. ....	14
<b>Rysunek 8.</b> Struktura sektorów gospodarki Powiatu Sejneńskiego w latach 2009-2014. ....	16
<b>Rysunek 9.</b> Podmioty sektora turystycznego w latach 2009-2014 .....	19
<b>Rysunek 10.</b> Uczniowie w szkołach na terenie Powiatu Sejneńskiego w roku szkolnym 2012/2013; 2013/2014 oraz 2014/2015. ....	22
<b>Rysunek 11.</b> Wykaz placówek oświatowych na terenie Powiatu Sejneńskiego w roku szkolnym 2012/2013; 2013/2014 oraz 2014/2015. ....	23
<b>Rysunek 12.</b> Ilość udzielonych porad w Powiecie Sejneńskim. ....	25
<b>Rysunek 13.</b> Wskaźniki obciążenia demograficznego. ....	27
<b>Rysunek 14.</b> Liczba osób bezrobotnych w Powiecie Sejneńskim w latach 2006 – 2014. ....	29
<b>Rysunek 15.</b> Bezrobotni w układzie gminnym w 2014 roku. ....	29
<b>Rysunek 16.</b> Osoby bezrobotne w 2014 roku. ....	30
<b>Rysunek 17.</b> Frekwencja wyborcza w poszczególnych gminach. ....	31
<b>Rysunek 18.</b> Udział % przestępstw w Powiecie Sejneńskim (średnia z lat 2011-2013). ....	35
<b>Rysunek 19.</b> Przestępstwa stwierdzone w zakończonych postępowaniach przygotowawczych. ....	36
<b>Rysunek 20.</b> Długość dróg publicznych w Powiecie Sejneńskim. ....	38
<b>Rysunek 21.</b> Podział dróg powiatowych ze względu na rodzaj nawierzchni. ....	40
<b>Rysunek 22.</b> Udział % dróg w powiatowych w poszczególnych gminach. ....	40
<b>Rysunek 23.</b> Zaopatrzenie wodę w Powiecie Sejneńskim. ....	42
<b>Rysunek 24.</b> Zmieszane odpady zebrane w ciągu roku w Powiecie Sejneńskim. ....	45